

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยที่ 3 เรื่อง

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย
: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand
: A Case Study of Multicultural Society of Tharae Sub-District, Muang,
Sakon Nakhon Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย
Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand

โดย

พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.

พระมหาสุขสันต์ สุขวฑฒโน, ผศ.ดร.

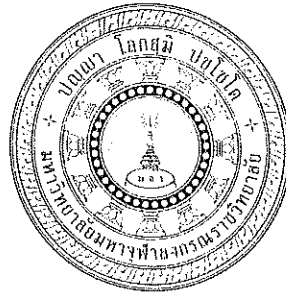
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760243

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 3

Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand
: A Case Study of Multicultural Society of Tharae Sub-District, Muang,
Sakon Nakhon Province.

Under Research plan

Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand

BY

Phra Methivorayan, Asst.Prof.Dr.

Phramaha Sooksan Sukhawattano, Asst.Prof.Dr.

Faculty of Buddhism

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2560

Research Project Funded by

Faculty of Buddhism,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610760243

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่องานวิจัย	การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
ผู้วิจัย	พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร. (สายเพชร วชิรเวที/หงษ์แพงจิตร), พระมหาสุขสันต์ สุชาวุฒโน, ผศ.ดร.
ส่วนงาน	คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	2560
ทุนสนับสนุนวิจัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 รูป/คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ด้วยการสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนในตำบลท่าแร่ และยอมรับความแตกต่างในเรื่องของแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี และความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และความเชื่อ

2) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา คือการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธนั้น คือการรักษาศีล 5 พุดจาตามหลักวาจาสุภาษิต ไม่สร้างความแตกแยกให้เกิดในชุมชน ทำตนให้เป็นประโยชน์ ชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเปิดกว้างแต่ละชุมชนสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน ให้ทุกคนในสังคมหันมาเข้าใจความแตกต่าง และสนใจเรียนรู้ความแตกต่างกับความรู้ที่มีอยู่

3) การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม คือชุมชนชาวพุทธส่งเสริมเยาวชนและประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ ชุมชนชาวคริสต์ คือส่งเสริมการยอมรับในเรื่องความแตกต่างทางความคิด ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน อันจะเป็นผลให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนที่มีความหลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

Research	Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand : A Case Study of Multicultural Society of Tharae Sub-District, Muang, Sakon Nakhon Province
Researcher	Phra Methivorayan, Asst.Prof.Dr. (Saipetch Vajiravedi/Hongpangjit) Phramaha Sooksun Sukhawattthano, Asst.Prof.Dr.
Department	Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Fiscal Year	2017
Research Scholarship Sponsor	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The Research aims 1) to analytical study the formality of coexistence in multicultural society in Tharea sub-district, Muang, Sakon Nakhon 2) to analyze the formality of coherence living in multicultural society, according to each religion principles. 3) to present the patterns and methods of coexistence with an appropriate multicultural society for factual Thai people.

The researcher used qualitative research by studied from document, in-depth interview from the experts who provided 12 important persons by analyzing the context commentary explain and description.

Research results :

1) To study the common principles of people in multicultural society in Tharea sub-district, Muang, Sakon Nakhon which created for people in the community understanding to live with multicultural societies and accept the different concept of cultures, differences in race, language, religion, belief.

2) To analyze the appropriate of coexistence of people in multicultural societies according to each religion principles that are coexistence of the Buddhist community is to preserve the five precepts, speak gently, no discrimination in the community, and make oneself as the useful person in community instead of Christian community promotes open development of each community to equal societies that everyone in the society turns to understand the differences and interested to learn the differences with an existing knowledge.

3) The coexistence in Multicultural Society of Thailand : A Case Study of Multicultural Society in Tharea sub-district, Muang, Sakon Nakhon is present the patterns and methods of coexistence of people in the multicultural society for Thai society is concrete in the Buddhist community, promote youth and people in the area. Christian community is promoting the recognition of the differences in thought as well as the positive attitude of being together. This will result in a coexistence in diverse communities.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เกิดจากความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจงานวิจัยเล่มนี้ ซึ่งมีพระเดชพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้กรุณาแนะนำให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขงานตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์พร้อม และขออนุโมทนาขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำให้การดำเนินการงานวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้วยดีเสมอมา ซึ่งนับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนางานวิจัย ให้ความก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์ของพระเดชพระคุณ พระราชปริยัติมุนี, รศ.ดร. คณบดีคณะพุทธศาสตร์ ที่ให้โอกาสให้พัฒนาองค์ความรู้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น ขออนุโมทนาคณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ คณะพุทธศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้กำลังใจในการทำงานด้วยดีเสมอมา ทำให้เกิดความวิริยะอุตสาหะมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จสมความปรารถนา

ขออนุโมทนาขอบคุณ ผู้แทนชุมชนชาวพุทธและชาวคริสต์ ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลสำคัญในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากแก่การวิจัยในครั้งนี้

บุญกุศลอันดี และประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศบุญกุศล และประโยชน์นั้น ๆ ให้แก่ บุพพการีชนและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้เป็นแรงบันดาลใจและสนับสนุนส่งเสริมด้วยดีตลอดมา จึงทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.

(สายเพชร วชิรเวที/หงษ์แพงจิตร)

๒๔ เมษายน ๒๕๖๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

1. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

งานวิจัยเล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 ซึ่งมีจำนวน 45 เล่ม เพื่อประกอบในการศึกษาวิจัย โดยใช้ชื่อย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิ่นฉาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิ่นฉาสก์	(ภาษาไทย)
สั.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปณจก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตก	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

2. คำอธิบายคำย่อภาษาไทย

งานวิจัยเล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 เพื่อการอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ปา. (ไทย) 11/119/88 หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ 11 ข้อ 119 หน้า 88

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทหน้า 1.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	6
1.5 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	9
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	12
บทที่ 2 หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่.....	13
2.1 แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคม.....	13
2.2 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนา.....	16
2.2.1 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาพุทธ.....	16
2.2.2 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาคริสต์.....	23
2.2.3 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาอิสลาม.....	28
2.3 สังคมพหุวัฒนธรรม.....	33
2.3.1 ความหมายของสังคม.....	34
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคม.....	34
2.3.3 ความสำคัญของวัฒนธรรม.....	41
2.3.4 สังคมพหุวัฒนธรรม.....	45
2.4 การอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่.....	48
2.4.1 ความเป็นมาของศาสนาคริสต์ในประเทศไทย.....	48
2.4.2 สภาพทางภูมิศาสตร์.....	52
2.4.3 สภาพทางสังคมศาสตร์.....	58
2.4.4 สถาปัตยกรรมโบราณ.....	63

2.5	ทัศนะของนักปราชญ์ในการอยู่ร่วมกัน.....	66
2.5.1	การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา.....	68
2.5.2	พยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน.....	72
2.5.3	การนำโลกออกจากวัตถุนิยม.....	74
บทที่ 3 การอยู่ร่วมกันของชุมชนตามหลักศาสนาในตำบลท่าแร่.....		76
3.1	การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์ในตำบลท่าแร่.....	76
3.1.1	การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในภาคอีสาน.....	77
3.1.2	การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในชุมชนท่าแร่.....	79
3.1.3	ความเป็นมาของอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่.....	81
3.1.4	ศาสนสัมพันธ์ในชุมชนท่าแร่.....	88
3.1.5	ประเพณีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์.....	89
3.2	การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธในตำบลท่าแร่.....	94
3.2.1	พุทธศาสนสถานในตำบลท่าแร่.....	94
3.2.2	การดำรงอยู่ของชุมชนชาวพุทธ.....	95
3.2.3	ประเพณีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ.....	98
3.3	การอยู่ร่วมกันตามหลักการของแต่ละศาสนา.....	103
3.3.1	การอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาคริสต์.....	103
3.3.2	การอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาพุทธ.....	111
3.4	วิเคราะห์การอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนา.....	120
3.4.1	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีล.....	120
3.4.2	หลักปฏิบัติเกี่ยวกับกรรมบถและบัญญัติ.....	122
3.4.3	หลักความเมตตากรุณา.....	124
3.4.4	หลักการอธิษฐาน.....	134
3.5	บทสัมภาษณ์ชาวชุมชนท่าแร่.....	147
3.6	บทสรุปและวิเคราะห์.....	157
บทที่ ๔ รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม		
ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย.....		160
4.1	รูปแบบการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	160
4.1.1	การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง.....	161
4.1.2	การเอาใจเขามาใส่ใจเรา.....	162
4.1.3	การเรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่าง.....	167
4.2	วิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	173
4.2.1	การเคารพกฎเกณฑ์.....	173

4.2.2 การเคารพซึ่งกันและกัน.....	176
4.2.3 การไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น.....	180
4.2.4 การมีน้ำใจไมตรีต่อกัน.....	184
4.3 วิเคราะห์การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย.....	185
4.3.1 กระบวนการสานเสวนา.....	186
4.3.2 การสื่อสารอย่างสันติ.....	196
4.3.3 การร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา.....	200
4.3.4 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม.....	204
4.4 บทสัมภาษณ์ชาวชุมชนท่าแร่.....	213
4.5 บทสรุปและวิเคราะห์.....	219
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	223
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	223
5.2 อภิปรายผล.....	223
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	228
บรรณานุกรม.....	230
ภาคผนวก.....	243
ภาคผนวก ก.....	244
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	245
ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย.....	250
ประวัติผู้วิจัยร่วม.....	251

สารบัญภาพ ตาราง แผนที่

ภาพที่	หน้า
2.4 (1) ภาพบ้านโบราณ 100 ปี.....	64
2.4 (2) ภาพคฤหาสน์อุดมเดชาวัฒน์.....	65
2.4 (3) ภาพบ้านโบราณขององเลือน โสรินทร์.....	66
3.1 (1) ภาพถ่ายทางดาวเทียมชุมชนท่าแรมหนองหาร.....	82
3.1 (2) ภาพโบสถ์อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแรม.....	87
3.1. (3) ภาพงานประเพณีแห่ดาวที่ท่าแรม.....	92
3.1 (4) ภาพงานประเพณีแห่ดาวที่สกลนคร.....	93
3.2 (1) ภาพต้นผึ้ง-หอผึ้ง.....	99
3.2 (2) ภาพปราสาทผึ้งทรงหอ.....	100
3.2 (3) ภาพปราสาทผึ้งเรือนยอด.....	102
ตารางที่	
2.4 ตารางข้อมูลชุมชนและพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลท่าแรม.....	55
3.3 ตารางความสอดคล้องกันของศีล 5 กับศีลศักดิ์สิทธิ์ 7.....	121
3.4 ตารางความสัมพันธ์ของหลักคุณธรรมบถ 10 ประการ กับหลักบัญญัติ 10 ประการ.....	123
แผนที่	
2.4 แผนที่แสดงที่ตั้งของชุมชนในเขตเทศบาลท่าแรม.....	56

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society)¹ เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ เป็นต้น เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธา ในศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การที่จะทำให้แต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกัน ด้วยการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน หรือไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ละกลุ่มชนสามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามความเชื่อและศรัทธาของตนเอง อย่างมีเสรีภาพ โดยไม่มีการกีดกัน ก้าว่าย ล่วงละเมิด หรือก่อกวนซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างสันติสงบ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยไม่มีปัญหาขัดแย้งหรือความรุนแรงระหว่างกัน จึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

การศึกษาวិเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) เป็นการศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์ทำความเข้าใจในความหลากหลาย และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ความหลากหลาย หรือความแตกต่าง ทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและวิถีชีวิตบนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการอคติหรือความลำเอียงทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ผิวพรรณวรรณะ หรือเผ่าพันธุ์²

¹ สังคมพหุวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานความคิด 3 ฐาน คือ วัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชน, ดูเพิ่มเติมในอานันท์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย, ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551), หน้า 264-265.

² ดูเพิ่มเติมในอธิปต์ย์ คลีสุนทร, “การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)”, ในสารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2552).

ในประเทศไทย มีชุมชนที่มีลักษณะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมอยู่หลายชุมชน เช่น ชุมชนชาวตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นชุมชนของชาวพุทธ คริสต์และอิสลามที่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในภาคกลาง ชุมชนชาวตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนของชาวพุทธและชาวคริสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นชุมชนของชาวพุทธและอิสลามในภาคใต้ ที่มีทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นต้น ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนาพุทธและคริสต์อยู่ร่วมกัน แม้จะมีผู้นับถือศาสนาคริสต์เป็นจำนวนมากแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

ศาสนาคริสต์เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 โดยเริ่มจากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ทรงทำสัญญาพระราชไมตรีกับโปรตุเกสที่เข้ายึดครองเกาะมะละกา ทำให้ชาวโปรตุเกสเดินทางเข้ามาประกอบกิจการต่าง ๆ ในกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับชาวโปรตุเกส ส่งผลให้คณะมิชชันนารีเดินทางมายังสยามประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2107-2110 คณะนักบวชที่เดินทางมาเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นรุ่นแรก คือคณะนักบวชโดมินิกันในปี พ.ศ. 2110 โดยบาทหลวงเฟอร์นันโด เอ็ด ซังตา มาร์ริอา อธิการเจ้าคณะแห่งเมืองมะละกาได้ส่งบาทหลวงเยโรนิโม ดา ครูซ (Jeronimo Da Cruz) และบาทหลวงเซบาสติอ ดอ กันโต (Sebastiao Da Canto) มาจากมะละกา คณะมิชชันนารีได้รับพระราชทานบ้านพักและเริ่มเผยแผ่ศาสนา นับเป็นครั้งแรกของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาอย่างเป็นทางการในกรุงสยาม³ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2424 พระสังฆราช หลุยส์ เวย์ (Mgr. Wey) ได้มอบหมายให้บาทหลวงยวง บัปติสต์ โปรดม (Prodhomme) และบาทหลวงซาเวียร์ เกโก (Guego) คณะมิชชันนารีจากกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เดินทางไปประกาศศาสนาในภาคอีสาน จังหวัดอุบลราชธานี ถือเป็นภารกิจก่อตั้งคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกในภาคอีสานเป็นครั้งแรก⁴

การเผยแผ่ศาสนาคริสต์เจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะในต่างจังหวัด ในการก่อตั้งชุมชนคาทอลิกบาทหลวงถือว่ามึบทบาทสำคัญ เพราะเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติงาน เป็นการปฏิบัติภารกิจของพระศาสนจักรตามหลักความเชื่อและเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยมีกลุ่มคนที่ยากจนในชนบทซึ่งประสบปัญหาในการดำรงชีพ มีความเป็นอยู่อย่างขัดสน ได้แก่ ชาวไร่ ชาวนา ซึ่งมีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร ดังนั้น พื้นที่ที่ทำกินถือเป็นปัจจัยสำคัญ บาทหลวงที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาจึงพยายามสรรหาที่ดิน เพราะเชื่อว่าการมีที่ดินไว้ครอบครองสามารถกำหนดวิถีชีวิตของคนต่างจังหวัดและอาจใช้เป็นเงื่อนไขในการทำให้คนกลับใจเข้ารับได้

³ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, กรมการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2559), หน้า 61.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62

การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมที่ผ่านมา เป็นการศึกษาในลักษณะเป็นการเปรียบเทียบและการศึกษา เพื่อหาแสวงหาจุดร่วมและสวางจุดต่างของชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่มีความแตกต่างกันทาง เพื่อให้ได้ข้อสรุปร่วมกัน เช่น งานวิจัยของ สุจิตรา ปุระณะปัญญา⁵ ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ คือการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชุมชนของพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และศึกษาแนวทางการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนของพุทธและคริสต์ ในพื้นที่ตำบลบ้านหัน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์ ในทางเศรษฐกิจนั้น มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอย่างดี เพราะไม่ขัดหลักความเชื่อและคำสอนทางศาสนา และพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตำบลนั้น ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากการเกษตร ซึ่งชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชน มีอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน เมื่อบาทหลวงเข้าไปเผยแผ่ศาสนาในตำบลบ้านหัน ได้เห็นสภาพความยากจนความเดือดร้อนของชาวบ้าน จึงเข้าไปมีส่วนช่วยเหลือในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนยารักษาโรค โดยมุ่งช่วยเหลือกลุ่มคริสตชนเป็นอันดับแรก และขยายความช่วยเหลือมายังกลุ่มชาวพุทธที่ยากจนด้วย

ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมพบว่า การเข้ามาเผยแผ่ศาสนาของบาทหลวงนั้น มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของราษฎรในตำบลบ้านหัน มีการยอมรับความเชื่อใหม่และวิทยาการสมัยใหม่ที่บาทหลวงนำเข้ามาใช้ กลุ่มคริสตชนได้ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อและหลักคำสอนตามศาสนาของตน เช่น การสอนไม่ให้มีการนับถือสิ่งใดนอกจากพระเยซูเท่านั้น จึงทำให้กิจกรรมทางสังคมในระดับหมู่บ้านเดียวกันที่ทางชุมชนพุทธจัดขึ้นมา เช่น งานกฐิน งานผ้าป่า ชาวคริสต์ไม่ได้มาร่วมงานด้วย ทำให้สังคมของกลุ่มคริสตชนนั้นแคบ อยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มคริสตชนด้วยกัน แต่ในความสัมพันธ์ทางเครือญาติได้มีการเยี่ยมเยียนกัน พุดคุยพบปะกันตามปกติ แต่ไม่พุดถึงเรื่องศาสนา

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในภาคอีสานอีกแห่งหนึ่งคือ ชุมชนบ้านท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ถือเป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่า มีสซังท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองถึงจังหวัดนครพนม นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ศาสนาไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร โดยมีโบสถ์ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาอยู่ 1 แห่ง คืออาสนวิหารอัครเทวดามิคาแอลท่าแร่ ชุมชนแห่งนี้ได้รับอิทธิพลการดำเนินชีวิตที่ประหยัดเรียบง่าย ชยันในการประกอบอาชีพการงาน จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันมีฐานะเป็นตำบล คือตำบลท่าแร่⁶

⁵ สุจิตรา, ปุระณะปัญญา, ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2456-2538, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=378463> [5 มกราคม 2560].

⁶ เทศบาลตำบลท่าแร่, ประวัติบ้านท่าแร่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th> [15 สิงหาคม 2560].

และในชุมชนนี้ก็ยังมีชุมชนพุทธ มีวัดทางพระพุทธศาสนาอยู่ด้วย แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขสงบร่มเย็นภายใต้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความเชื่อ

การศึกษาวิเคราะห์การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก เพื่อให้ได้หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ระหว่างชาวพุทธและชาวคริสต์ในเขตตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างความสมานฉันท์ ความสันติสุขระหว่างคนในสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา

1.2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ในรูปแบบของพื้นที่กรณีศึกษาในชุมชนท่าแร่ โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

1) เป็นวัดที่มีความสำคัญ ที่มีบทบาทเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งในการดำเนินชีวิตและการร่วมกันทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ ส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีกิจกรรมที่แสดงถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

2) เป็นศาสนสถานที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมใจของชุมชนชาวคริสต์ และมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงวิถีชีวิตประจำวัน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและเทศกาลสำคัญที่เกี่ยวข้อง

ศาสนา และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน และเชื่อมกับชุมชนในเขตพื้นที่อื่น ๆ

3) เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ มีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว หมู่บ้าน ตำบล และชุมชน ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ มีการเสริมสร้างความสัมพันธ์กันในระดับประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลท่าแร่ มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตามหลักการของแต่ละศาสนา

1.3.2 ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา

1) ศึกษาหลักการอยู่ร่วมกันของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม โดยเน้นแนวคิดในการอยู่ร่วมกัน และหลักธรรมที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันของแต่ละศาสนา

2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรม ด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น และความเป็นมาของสังคมพหุวัฒนธรรมในชุมชนท่าแร่ โดยเน้นสภาพสังคมของชุมชนท่าแร่ วิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

3) ศึกษารูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์ และชุมชนชาวพุทธ โดยเน้นหลักคำสอนของศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่น หลักศีล 5 หลักกรรมบถและบัญญัติ หลักความเมตตากรุณา หลักการอธิษฐาน

4) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

5) ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และผลกระทบที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนแนวทางในการพัฒนารูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากร เป็นกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ บาทหลวง ตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมทุกฝ่าย ประกอบด้วย ผู้นำชาวบ้านในชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน นักวิชาการทางด้านศาสนา ผู้มีความประสงค์ความรู้ความสามารถ ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2 ประเภท ได้แก่

1) เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ ตัวแทนวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในศาสนสถานทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์

2) กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้มีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม และตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

1.4 คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การอยู่ร่วมกัน (Living together) หมายถึง การอยู่ร่วมกันภายในชุมชนเดียวกัน ในเขตการปกครองเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน ของคนในแต่ละชุมชน

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) หมายถึง สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และเผ่าพันธุ์

สังคมไทย (Thai Society) หมายถึง สังคมหรือชุมชนในประเทศไทย ประกอบด้วยสังคมในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ที่ประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และเผ่าพันธุ์

ตำบลท่าแร่ (Tharae Sub-District) หมายถึง พื้นที่การศึกษาทำวิจัยในครั้งนี้ เป็นตำบลหนึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

1.5 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทความวิจัยนี้ มีทั้งที่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมของชุมชนในสังคมไทย และวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังนี้

สาลินี มานะกิจ ได้ศึกษาความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508 สรุปได้ว่า ชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวเวียดนามคาทอลิก และพวกทาสที่มีชนชั้นนารีฝรั่งเศสได้ตัวมาในสมัยรัชกาลที่ 5 สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน คือการอพยพเข้ามาของชาวเวียดนามช่วงแรกของการก่อตั้งชุมชน และช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ชุมชนบ้านท่าแร่มีการขยายตัวและมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความมั่นคงของชุมชนในด้านศาสนา การศึกษา และเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ชุมชนแห่งนี้ได้รับเลือกให้เป็นที่ตั้งของที่ทำการอัครสังฆมณฑล⁷

⁷ สาลินี มานะกิจ, ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/8428/1/salinee.pdf> [4 มกราคม 2560].

ส่วนอนันท์ กาญจนพันธ์ ได้ศึกษาแนวคิด ชาตินิยมพหุวัฒนธรรม สรุปได้ว่าแนวคิดพหุวัฒนธรรม ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงระยะเวลาประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมา (ปัจจุบันนี้ ๖๐ ปีแล้ว) ซึ่งเป็นช่วงของการสร้างรัฐชาติ ที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียวกันทางวัฒนธรรม และความเป็นไทย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีประกอบสร้าง (Construction) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งมีฐานความคิดที่จะต้องทำความเข้าใจอยู่ ๓ ฐานความคิด คือวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ ลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่คือ ต่างคนต่างมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองที่แตกต่างกัน การมีแนวคิดลักษณะนี้จะช่วยให้คนในสังคมลดการดูถูกเหยียดหยามกันทางวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้ความแตกต่างและการให้ความเคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน⁸

ในขณะที่ ศิริจิต สุนันตะ ได้ศึกษาสถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย พบว่า คำว่า พหุวัฒนธรรม (multiculturalism) และคำว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural diversity) มีการนำมาใช้กันมากโดยนักวิชาการและในภาคประชาสังคม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับความเป็นหนึ่งเดียวกันทางวัฒนธรรม การครอบงำทางวัฒนธรรม และการรวมศูนย์อำนาจการบริหารในส่วนกลาง ซึ่งการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดและการปฏิบัติตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมือง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบลำดับชั้นแบบเดิมก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน⁹

การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นพลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของประชาชนในภาคใต้¹⁰ ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์ทั่วไปในปัจจุบันคือ สถานการณ์ความรุนแรงกำลังนำไปสู่การขาดความเชื่อมั่นในหน่วยงานของรัฐ ประชาชนขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันอย่างรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการศึกษา การมี “ความรู้สึก” ในเรื่องความแตกต่างกันทางชาติพันธุ์และศาสนาในอดีต รวมถึงปัจจัยทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ ความเชื่อที่ว่ามีการเลือกปฏิบัติของรัฐ ได้ถูกสร้างขึ้นให้เป็นเงื่อนไขความขัดแย้งในปัจจุบัน โดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์และแนวทางการทำงาน ออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การคุ้มครองความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นใน

⁸ อนันท์ กาญจนพันธ์, “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”, รายงานการวิจัย, ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551), หน้า 264-265.

⁹ ศิริจิต สุนันตะ, “สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, ในวารสารภาษาและวัฒนธรรมปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2556), (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556).

¹⁰ สุกรี หลั่งปุเต๊ะ และคณะ, “สังคมพหุวัฒนธรรม : พลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของคนใต้”, เอกสารประกอบการประชุมวิชา สุขภาวะทางปัญญาสร้างสุขคนใต้, กุมภาพันธ์ 2552.

อำนาจรัฐ และสร้างภูมิคุ้มกันแก่คนกลุ่มเสี่ยง ยุทธศาสตร์ที่ 2 การแก้ไขความยากจนและเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำและยกระดับคุณภาพชีวิต ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจของพื้นที่และการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ซึ่งแต่ละยุทธศาสตร์มีแนวทางการดำเนินการที่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นรูปธรรม

ในส่วนของ พรอุษา ประสงค์วรรณะ ที่ได้ศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกัน 3 กลุ่ม คือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างกันทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะทุกคนมีความสำนึกในความเป็นชาติไทย ถือว่าตนเองเป็นคนไทย มีความรักในผืนแผ่นดินไทย และมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวกัน¹¹

นอกจากนั้น สุจิตรา ปุระณะปัญญา ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2456-2538 พบว่า ภายหลังที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้วางรากฐานในภาคอีสานแล้ว ได้เผยแผ่มาที่จังหวัดนครราชสีมา นำโดยบาทหลวงรองแดล ในปี พ.ศ. 2456 วิธีที่นำมาใช้ในการเผยแผ่ คือการปรับตัวให้เข้ากับคนพื้นเมืองเพื่อให้เกิดการยอมรับ ทำให้ชาวบ้านกลับใจหันมานับถือคริสต์ศาสนา และจัดตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้นบนที่ดินรกร้างเป็นป่ามาก่อน ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนพุทธเพียงแค่ระยะข้ามถนนเท่านั้น ภายหลังสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ประมาณปี ค.ศ. 1962-1965 ศาสนาคริสต์ได้ปรับปรุงหลักคำสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้ชุมชนทั้งสองเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางศาสนา และยังให้ความร่วมมือสร้างความสัมพันธ์กันดีทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีการยอมรับวัฒนธรรมและความเชื่อของทั้ง 2 ฝ่าย มากขึ้นกว่าเดิมก่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน¹²

จากตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า เรื่องสังคมพหุวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากนักวิชาการ นักปกครอง และนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นประเด็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้

¹¹ พรอุษา ประสงค์วรรณะ, การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://gds.mcu.ac.th/userfiles/file/thesis/Social-Development/56-2-16-013.pdf> [3 มกราคม 2560].

¹² สุจิตรา ปุระณะปัญญา, ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2456-2538, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=378463> [5 มกราคม 2560].

ชัดเจน เพราะสังคมพหุวัฒนธรรมมีความสลับซับซ้อนและอาจจะเป็นแหล่งเพาะบ่มของปัญหาความขัดแย้งหรือความรุนแรงทางวัฒนธรรมได้ ถ้าไม่มีการศึกษาและทำความเข้าใจให้ถูกต้อง โดยเฉพาะในปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงระหว่างคนในสังคมด้วยกัน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีอ้างอิง และใช้เป็นเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้

1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วยรูปแบบการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจักได้นำเสนอวิธีการขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1.6.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

1.6.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน จากกลุ่มชุมชนชาวคริสต์ และชุมชนชาวพุทธ ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ดังต่อไปนี้

1) พระสมบุรณ์ ธมมิโก อายุ 45 ปี วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประดู่ธรรมาวาส นับถือศาสนาพุทธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561.

2) นายสมศักดิ์ พาทรมฤทธิ์ อายุ 60 ปี วุฒิการศึกษา ป.กศ. ตำแหน่ง เลขานุการนายกเทศมนตรี อาชีพ เกษตรกร นับถือศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561.

3) นายสมศักดิ์ ธีระนุกูล อายุ 46 ปี วุฒิการศึกษา ม.ศ. 3 ตำแหน่ง เลขานุการสภาอภิบาลวัด อาชีพ พ่อค้า นับถือศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561.

4) นายสมฤทธิ์ หายราช อายุ 69 ปี วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี (ครุศาสตรบัณฑิต) ตำแหน่ง อาชีพ ข้าราชการเกษียณ นับถือศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561.

5) นายสมใจ ลาดชาศรี อายุ 43 ปี วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 อาชีพ เกษตรกร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561.

6) นายวิกาล ผาใต้ อายุ 58 ปี วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี ตำแหน่ง ปลัดเทศบาล อาชีพ รับราชการ นั้บถึอศาสนา พุทธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561.

7) นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข อายุ 45 ปี วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี ตำแหน่ง อาชีพ จิตอาสา นั้บถึอศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2561.

8) นายประสิทธิ์ บริบูรณ์ อายุ 61 ปี วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย ตำแหน่ง ประธานชุมชน อาชีพ เกษตรกร นั้บถึอศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2561.

9) บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี อายุ 55 ปี วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี ตำแหน่ง เจ้าอาวาส วัดอัครเทวดามีคาแอล อาชีพ บาทหลวง นั้บถึอศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2561.

10) นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์ อายุ 72 ปี วุฒิการศึกษา ปริญญาโท ตำแหน่ง คณะกรรมการบริหารสภาภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล อาชีพ นั้บถึอศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2561.

11) บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์ 50 ปี วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก ตำแหน่ง อาชีพ บาทหลวง นั้บถึอศาสนา คริสต์ (คาทอลิก) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2561.

12) นางพะกา ราชีวงศ์ อายุ 58 ปี วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านพะโค อาชีพ เกษตรกร นั้บถึอศาสนาพุทธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2561.

1.6.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ คือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- 3) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์
- 5) นำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณา

6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ

7) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.6.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิล และบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือวารสาร เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3) ติดต่อขอหนังสือนำจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน เพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

4) ติดต่อขอหนังสือนำจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน เพื่อดำเนินการสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

5) ศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1.6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาความ เป็นลำดับขั้นตอนต่อไป

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

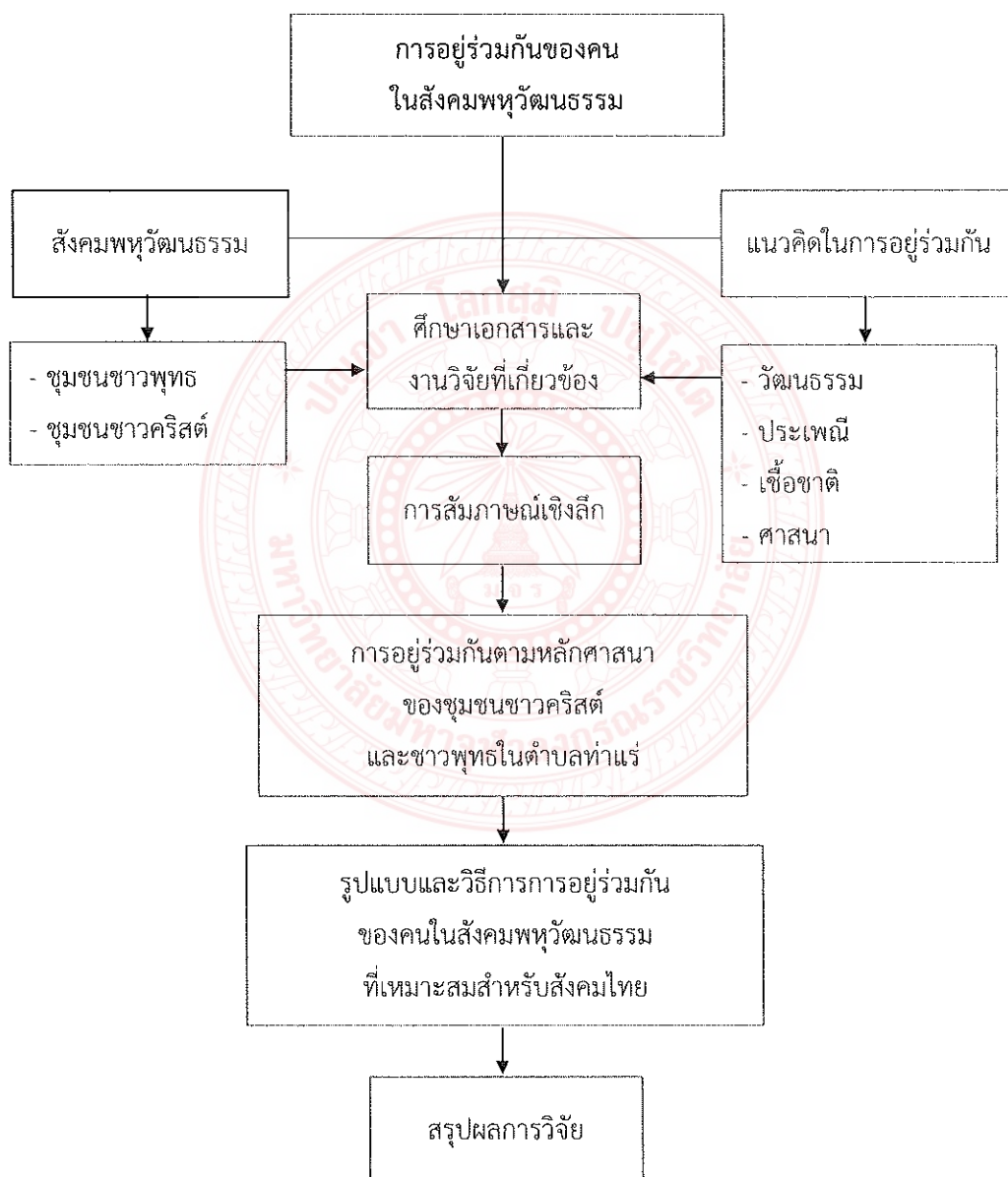
1.7.1 ได้ทราบและเข้าใจหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม และแนวทางในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนชาวพุทธและชาวคริสต์ ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อย่างถูกต้อง

1.7.2 สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและคริสต์ และหลักการอยู่ร่วมกันของแต่ละศาสนา ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ได้อย่างเหมาะสม

1.7.3 ได้รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างทางศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ที่ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน และสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมในเขตพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทยได้

1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับสังคม พหุวัฒนธรรม หลักการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์และชุมชนชาวพุทธ ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อศึกษาข้อมูลวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว จึงได้กำหนดออกมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) เป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

บทที่ 2

หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่

สังคมพหุวัฒนธรรม เป็นสังคมที่ประกอบด้วยคนผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบความเป็นอยู่ วิถีชีวิต กิจกรรมทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคม คนในสังคมจะควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกัน เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเกิดเป็นพลังในการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า จึงควรศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมพหุวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ชุมชนท่าแร่ ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนที่มีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ทางความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี อันมีพื้นฐานมาจากการนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ แม้สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนท่าแร่ จะมีความคล้ายคลึงกันในภาพลักษณ์ภายนอก คือความเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ แต่ความรู้สึทางจิตใจยังมีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อทางศาสนา ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ในตำบลท่าแร่นั้น มีหลักการในการอยู่ร่วมกันตามแนวคิดทางสังคมวิทยา โดยมีประวัติความเป็นมา สภาพโดยทั่วไปของชุมชน เป็นเครื่องมือในการอธิบายหลักการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งแนวคิดของนักปราชญ์ที่อธิบายให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้จะมีความต่างกันทางศาสนา เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมมีแต่ความสงบสุขตลอดไป

2.1 แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐยิ่งกว่าสัตว์ประเภทอื่นในโลก เพราะมนุษย์มีวัฒนธรรมเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตกลุ่มรวมกัน อยู่เป็นหมู่เป็นเหล่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ถูกสร้างขึ้นมาไม่ใช่เพื่ออยู่อย่างเดี๋ยวตาย แต่เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม¹ การเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ฟังพาทอาศัยกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขจึงเป็นเรื่องจำเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์คือ ภาษา (Language) ซึ่งมีทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน และภาษาท่าทาง และภาษา

¹ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ทักษะสังคมพื้นฐานอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.kriengsak.com/node/1288> [28 กรกฎาคม 2560].

นี่เองที่ทำให้มนุษย์รู้จักคิด คิดได้และคิดเป็น โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อความคิด สื่อความเข้าใจระหว่างกัน เมื่อมนุษย์คิดเป็น เข้าใจกันได้ ก็ช่วยกันคิด แข่งกันคิด หรือต่างคนต่างคิด ทำให้เกิดผลของความคิดและการกระทำร่วมกัน เกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ เป็นคำอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับมนุษย์และสภาพแวดล้อมรอบตัวมนุษย์² มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีความคิดและรู้จักใช้เหตุผล สามารถเรียนรู้และรู้จักพัฒนาสร้างระเบียบทางสังคมขึ้นมา แล้วดำเนินชีวิตภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้น เพื่อความสงบเรียบร้อยและสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองแก่สังคมโดยลำดับ

อริสโตเติล นักปราชญ์ชาวกรีกผู้โด่งดังได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เช่นเดียวกับฝูงสัตว์ชนิดอื่น มีผู้นำ มีผู้ตาม หรือแตกต่างกันตรงที่การพึ่งพาอาศัยระหว่างคนในสังคม การช่วยเหลือ การเกื้อกูล มีความสัมพันธ์โต้ตอบกันไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม เช่นการยืมทักทาย การพูดคุย พบปะ การซื้อของ ขายของ หรือแม้แต่การทะเลาะเบาะแว้งกัน การที่มนุษย์มีการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้เพียงลำพัง มีการพึ่งพิงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน จึงจำเป็นต้องมีสังคมเข้ามารองรับ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเป็นอยู่ และการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกในสังคม เช่น สังคมครอบครัวต้องเข้ามารองรับดูแลในขณะที่ยังเป็นเด็ก มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาสมองได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องมีสังคมการศึกษาเข้ามาดูแล ดังนั้น สังคมจึงมีความจำเป็นกับมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน และเป็นเหตุผลที่มนุษย์จะต้องมีสังคม ส่วนสังคมจะดีหรือไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับผู้คนในสังคมเป็นหลัก

สังคมและวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ จะมีลักษณะเฉพาะของตน ซึ่งเป็นผลมาจากวิวัฒนาการอันยาวนานทางด้านประวัติศาสตร์ โดยทั่วไปสังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มใดจะเป็นเช่นไร ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องสำคัญ 3 ประการ คือ 1) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ 2) ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม และ 3) การติดต่อสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่น ๆ

1) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งล้วนมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานและการทำมาหากิน ผู้คนที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เป็นปึกแผ่น มีกำลังอำนาจมากกว่าผู้คนที่อยู่อาศัยในท้องถื่นทุรกันดาร ซึ่งต้องตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ

2) ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ประกอบด้วยลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งแสดงออกในรูปของการประกอบอาชีพของราษฎร กฎหมาย และกฎเกณฑ์ทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งนโยบายด้านการเมืองการปกครองของรัฐบาล สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นโดยกลุ่มชนนั้น ๆ เป็นผู้กำหนด เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

² สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 1.

3) การติดต่อสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่น ประกอบด้วย การติดต่อสัมพันธ์ทางการค้า การเมือง และทางวัฒนธรรม ทำให้มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เกิดความเจริญรุ่งเรืองทาง เศรษฐกิจ มีการขยายอำนาจทางการเมืองจากดินแดนหนึ่งไปยังอีกดินแดนหนึ่ง และมีการเผยแพร่ หรือแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน³

สังคมจะเกิดขึ้นได้นั้น จะต้องมียุคประกอบไม่ว่าจะเป็น ผู้คนใน ความสัมพันธ์ และ วัฒนธรรมของตนเองที่มาจะมากำหนดว่าสังคมนี้จะเป็นเช่นไร เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้รวมตัวกันก็จะ เกิดเป็นสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เมือง ศาสนา ประเทศ หรือแม้กระทั่ง วิถีชีวิต แต่ละสังคมก็จะมี รูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความสัมพันธ์และรูปแบบของแต่ละสังคมนั้นเอง⁴

การอยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องไม่กี่ตระกูล ซึ่งได้อพยพ ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ หรือสืบทอดบรรพบุรุษจนนับญาติกันได้ทั้งชุมชน มีคนเฒ่าคนแก่ที่ชาวบ้านเคารพ นับถือเป็นผู้นำหน้าที่ของผู้นำ ไม่ใช่การสั่ง แต่เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา มีความแม่นยำในกฎระเบียบ ประเพณีการดำเนินชีวิต ตัดสินไกล่เกลี่ย หากเกิดความขัดแย้ง ช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ เกิดขึ้น ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นการอยู่ร่วมกันในระดับชุมชน เมื่อมีหลายครัวเรือนอยู่ร่วมกันเป็น จำนวนมาก การอยู่ร่วมกันภายในชุมชนนั้น เป็นคำที่จะอธิบายว่าสังคมนั้นเป็นอย่างไร หากมี ความสัมพันธ์ที่ดีของคนภายในชุมชนนั้น ก็นับว่าเป็นสังคมที่ดี ชุมชนที่ดี แต่หากไม่แล้วนั้นก็เกิด ปัญหามากมายตามมาแน่นอน และความสัมพันธ์ที่ดีภายในสังคมนั้นเกิดจากหลักการอยู่ร่วมกันใน สังคม ซึ่งพอสรุปได้มีอยู่ ๓ ประการ คือ

1) การรู้จักวางตนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพูดจาไม่ว่าร้าย ไม่เสียดสี หรือป้ายสีใส่คนอื่น จนเกิดความเสียหาย หรือจะเป็นการควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกต่อสังคมหรือการลดอัตรา ของตนเองรู้จักวางตน รู้จักกาลเทศะ เคารพให้เกียรติผู้ใหญ่ และโอบอ้อมอารีแก่เด็ก

2) รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทุกคน ทุกคนภายในสังคมล้วนมีบทบาท หน้าที่เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะบทบาทพ่อแม่ ในสังคมครอบครัว บทบาทครูบาอาจารย์ในสังคมการศึกษา หรือบทบาท ประชากรจ่ายภาษีของสังคมประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นบทบาทไหน สังคมไหน หากผู้คนในสังคมทำหน้าที่ ของตนตามบทบาทของตน ไม่ละเมิดบทบาท หน้าที่ผู้อื่น เหมือนดังคำที่ว่า ทำหน้าที่ของตนเองให้ดี ที่สุด เพียงเท่านี้ก็เพียงพอที่จะให้สังคมนั้นสงบสุข

³ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, สังคมและวัฒนธรรมไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://kanchanapisek.or.th/kp6/Ebook/SERM3/serm3_2/Default.html [28 กรกฎาคม 2560].

⁴ ธรรมะกับชีวิต, การอยู่ร่วมกันในสังคม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.panya4u.com/การอยู่ร่วมกัน/> [27 กรกฎาคม 2560].

⁵ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, การอยู่ร่วมกันในสังคม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=19&chap=8&page=t19-8-infodetail04.html> [28 กรกฎาคม 2560].

3) การเอื้อเพื่อ เสียสละ ประการนี้นับว่าสำคัญมากภายในสังคมสำหรับการที่ผู้คนในสังคมจะเห็นอกเห็นใจกัน ด้วยหลักการง่ายๆ คือคนมีมาก แบ่งให้คนมีน้อย ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือทรัพย์สิน หรือจะเป็นการแบ่งปันกำลังร่างกายให้กัน เพียงเท่านั้นทุกคนก็จะมีความเท่ากันความสุข ความสงบภายในสังคมก็จะเกิดขึ้นแน่นอน

2.2 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนา

ศาสนาแต่ละศาสนามีหลักคำสอนเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนผู้นับถือ ให้ละชั่วทำดี ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศาสนา หลักคำสอนแต่ละศาสนามีมิติที่หลากหลาย ทั้งในระดับปัจเจก และในระดับสังคม ทั้งภพนี้และภพหน้า เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ ตั้งแต่ประโยชน์ขั้นต้นไป จนถึงประโยชน์ขั้นสูงสุด การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ทุกศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องนี้ การประกาศเผยแผ่ศาสนาต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนในสังคม เพื่อให้สังคมมองเห็นบทบาท และหน้าที่ของศาสนา เห็นถึงการส่งเสริมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข สร้างสังคมให้มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแนวทางที่ปรากฏในหลักคำสอนของแต่ละศาสนา

2.2.1 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาพุทธ

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ถูกสร้างขึ้นมาไม่ใช่เพื่ออยู่อย่างเดียวตาย แต่เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม การเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน พึ่งพาอาศัยกันและกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขจึงเป็นเรื่องจำเป็น พระยาอนุมานราชธน ราชบัณฑิต ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด จะเป็นมนุษย์ชาวป่าชาวเขา หรือชาวบ้านชาวเมือง ก็เป็นคนมีศาสนาแทบทั้งนั้น และศาสนาที่คนเหล่านั้นนับถือย่อมจะมีกำหนดไว้ให้แล้วตั้งแต่เกิดมา พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เคยนับถือศาสนาอะไร ลูกที่เกิดมาในครอบครัวก็นับถือศาสนาไปตามนั้น เหตุนี้จึงมีคำกล่าวว่าคนเกิดในศาสนาที่จะเกิดนอกศาสนาเห็นจะหาได้ยากเต็มที ถ้าพิจารณาจากข้อความนี้แล้วจะพบว่า ศาสนามีมาพร้อม ๆ กับมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ แต่คำสอนเหล่านั้นจะเป็นศาสนา หรือเป็นเพียงลัทธิความเชื่อเท่านั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของศาสนาและลัทธิ⁶ แท้จริงคำว่า ศาสนา ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Religion คำว่า ลัทธิ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Doctrine หรือ ปรัชญา ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Philosophy ซึ่งความหมายของของผู้ตั้งศาสนา ลัทธิ และปรัชญา ดูเหมือนจะเป็นอย่างเดียวกันใน

⁶ สด แดงเอียด, ความรู้ศาสนาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554), หน้า 7.

ที่สุดคือความจริง ที่เรียกว่า Truth เพราะผู้ที่ก่อตั้งขึ้นต้องการความจริงทั้งนั้น และความจริงนั้นต้องพิสูจน์ได้ตามหลักสมัยใหม่ คือวิทยาศาสตร์นั่นเอง⁷

พระพุทธศาสนา คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และคำสั่งสอนนี้ถ้าจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือเรื่องของความเป็นจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงค้นพบแล้วทรงนำมาเผยแพร่แก่ชาวโลก ดังที่พระองค์ตรัสว่า ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ครั้นรู้ บรรลุแล้ว จึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย⁸ ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีลักษณะเป็นสากล คือสากลทั้งความคิดและการปฏิบัติ เหมือนอย่างที่เป็นสายกลางทั้งความคิดและการปฏิบัติ ประเด็นของความคิดในที่นี้หมายถึงเรื่องสังขารธรรม หรือคำสั่งสอนที่เกี่ยวกับสังขารธรรม พระพุทธศาสนาสอนความเป็นจริงกลาง ๆ ไม่ขึ้นต่อบุคคล กลุ่ม เหล่า พรรคพวก แม้แต่ตัวพระพุทธศาสนาเอง เช่น คำสอนเกี่ยวกับปาณาติบาต เริ่มตั้งแต่ฆ่าคนเป็นต้นไปเป็นบาป ก็สอนเป็นกลาง ๆ ไม่ว่าฆ่าคนไหนก็ตามเป็นบาปทั้งนั้น ไม่ได้จำกัดว่านับถือศาสนาไหน ไม่มีการแบ่งกลุ่มแบ่งประเภทว่า ถ้านับถือศาสนาอื่นเป็นพวกของมารร้ายก็ฆ่าได้ไม่เป็นบาป แต่ถ้าเป็นชาวพุทธด้วยกันฆ่าไม่ได้จะเป็นบาป ลักษณะอย่างนี้ไม่มี ส่วนประเด็นของการปฏิบัติก็เหมือนกัน เช่นสอนให้คนมีเมตตากรุณาอย่างเป็นสากล เมื่อสอนว่าการทำปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นโทษ เพราะมีความจริงอันเป็นสากลว่า สัตว์ทั้งหลายรักสุขเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น จึงสอนให้แผ่เมตตากรุณาแก่สัตว์ทั้งหลายทั่วกันหมด⁹ เมื่อพิจารณาตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา จะเห็นว่าเป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้นให้สรรพสัตว์ทุกจำพวกในโลกนี้ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทุกฝ่ายมุ่งพัฒนาตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ นำไปสู่สันติสุขและสันติภาพอย่างมั่นคงถาวรต่อไป

พระพุทธศาสนามีแนวคิดในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับเครือญาติ ระดับสังคมประเทศชาติ จนถึงระดับสังคมโลก ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนานั้น ทรงมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวโลก และเพื่อให้ชาวโลกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน ดังที่พระองค์ตรัสว่า พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หวิเทพและมนุษย์¹⁰ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักคำสอนที่เน้นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีจิตใจโอบอ้อมอารีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในทุก

⁷ ศาสตราจารย์พิเศษ จ้านงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต), วิชาศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), หน้า 1.

⁸ อ.ต.ก. (ไทย) 20/137/385.

⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญติ่มนังการพิมพ์, 2558), หน้า 13-14.

¹⁰ วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

ระดับสังคม ส่งเสริมให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน และพลังแห่งความสมัครสมานสามัคคีกัน ในพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่สนับสนุนแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำอธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของหลักธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ดังต่อไปนี้

1) หลักสังคหัตถุธรรม¹¹

สังคหัตถุ คือธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ที่คนผู้อยู่ในสังคมจะพึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ไม่ก่อให้เกิดปัญหาทะเลาะวิวาทกัน เพราะการแก่งแย่งวัตถุดิบของของคนอื่นเอามาเป็นของตนเองแต่เพียงผู้เดียวหรือฝ่ายเดียว แต่เป็นการสงเคราะห์กันเพื่อให้ทุกฝ่ายมีความเป็นอยู่ที่ดี มีโอกาสพัฒนาตนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป การที่บุคคลจะได้คนที่เป็ญาติที่ดี หรือคนอื่นที่มีความรักใคร่กันเสมอญาติก็เพราะตนเองมีคุณธรรมภายในชักจูงให้ญาตินั้น ๆ หรือบุคคลที่มีความรักใคร่กันคุ้นเคย หรือสนิทสนมกันดุจญาติ คุณธรรมที่สำคัญคือสังคหัตถุธรรม ผู้ที่จะคุ้นเคยชอบพอกันได้เพราะได้ประโยชน์ร่วมกัน หรืออาศัยประโยชน์ของกันและกัน ถ้าไม่มีประโยชน์ต่อกันแล้วก็ยากที่จะเชื่อมสัมพันธ์กันได้ สังคหัตถุธรรมจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกันไว้อย่างแนบแน่น ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ คือ

1) ทาน การให้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยวัตถุสิ่งของ ตลอดจนถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่กันและกันตามวิสัย ในสถานะที่ควรจะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในทางที่ชอบ ตั้งใจประกอบกิจให้เป็นประโยชน์ หรือให้สำเร็จประโยชน์แก่กันและกัน

2) เปยยวัชชะ หรือปิยวาจา วาจาอันเป็นที่รัก วาจาที่ดูดีมีน้ำใจ ทำให้ซาบซึ้งถึงหัวใจของผู้ฟัง เป็นวาจาที่ชวนให้ผู้อื่นเกิดความรักความเมตตา กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กัน ชวนให้สนิทสนมดุจญาติมิตร เป็นคำที่แสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี ไม่เป็นวาจาที่เท็จหลอกลวง ยุยงคนอื่นให้แตกร้างกัน หรือหยาบคายไม่น่าฟัง เช่น คำตำว่ากล่าวเปรียบเปรย ซึ่งไม่ประกอบด้วยประโยชน์ใด ๆ

3) อัถตจกริยา การประพฤติประโยชน์ ชวนชวนช่วยเหลือกิจการงาน บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม การประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่กันนี้ นอกจากจะช่วยเหลือกันให้สำเร็จประโยชน์ตามหน้าที่ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ แต่เมื่ออีกฝ่ายล่วงลับไปแล้ว ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่มีจิตระลึกนึกถึงกัน เห็นว่ากิจอันใดที่ผู้ันได้ทำค้างไว้สามารถจะช่วยเหลือเพิ่มเติมให้สำเร็จได้ ก็จะทำต่อให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ตนและคนอื่น

¹¹ อจ.จตุกก, (ไทย) 21/32/50.

4) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ และร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี การวางตนสม่ำเสมอในฐานะที่สมควร เช่น คนที่เป็นญาติประพุดติดอกกันในฐานะที่เป็นญาติ ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน คนที่เป็นมิตรประพุดติดอกกันในฐานะที่เป็นมิตร มีน้ำจิตคงที่ไม่แปรผัน แม้เมื่ออีกฝ่ายจะตกระกำลำบากก็ไม่ทอดทิ้งกัน ยังคงช่วยเหลือกันอย่างสม่ำเสมอ คนที่มีโชฎกโชติมิใช่มิตร แต่นับว่าเป็นคนในสังคมเดียวกัน มีหมู่บ้านเดียวกัน ตำบลเดียวกัน อำเภอเดียวกัน จังหวัดเดียวกัน หรือประเทศเดียวกัน โดยที่สุคติชีวิตอยู่ในโลกใบเดียวกัน ก็ควรประพุดติสม่ำเสมอด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันตามสมควร ถือว่าเป็นการปฏิบัติสม่ำเสมอในคนทั้งหลาย

การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันเป็นธรรม เพราะไม่มีใครในโลกนี้ที่จะสามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ด้วยตัวของตัวเองเพียงคนเดียว แต่การอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั้นก็ต้องมีหลักการด้วยเช่นกัน ถ้าทำอะไรไม่มีหลักการ การงานย่อมก้าวก่ายกัน ไม่ประสานกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างบรรยากาศในสังคมนั้น ๆ ให้เต็มไปด้วยมิตรภาพ และภราดรภาพ ถ้าหากต่างคนต่างอยู่ โดยการแบ่งชั้นวรรณะกัน แบ่งพรรคแบ่งพวกกัน ความสามัคคีปรองดองก็จะไม่เกิด เมื่อไม่มีความสามัคคีความแตกแยกก็จะตามมา เป็นการเปิดช่องโอกาสให้ศัตรูคู่แข่งทำลายได้ง่าย

ดังนั้น สังคมทุกระดับชั้น ตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงประเทศชาติ และโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ จึงต้องอาศัยหลักการที่กล่าวมาคือสังคหัตถุธรรม เพื่อสร้างเสริมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก เป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในเรื่องการสังคมสงเคราะห์ การทำงานสังคมสงเคราะห์ให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องปฏิบัติตามหลักการนี้โดยลำดับ ทำให้ประชาชนคนในสังคมมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อให้มีโอกาสได้บำเพ็ญในส่วนของการให้ (ทาน) ทั้งในระดับปัจเจกและในระดับสาธารณะ รู้จักพูดจาปราศรัยกันด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อกัน (เพียรวิชชะ) คนในสังคมก็จะรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และรู้ว่าตนเองควรจะต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ตามสมควรแก่สถานะ (อัตถจริยา) เมื่อทุกคนรู้จักหน้าที่ของตนดีแล้ว จะไม่ก่อให้เกิดการก้าวล่วงหน้าที่ของคนอื่น อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และในที่สุดการประพุดติดอกให้สม่ำเสมอต่อบทบาทหน้าที่ (สมานัตตตา) ก็จะเกิดขึ้นตามลำดับ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

2) หลักพรหมวิหารธรรม¹²

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมที่ผู้ประเสริฐ (พรหม) จะต้อง มี โดยทั่วไปจะหมายถึงธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ผู้ดำรงอยู่ในพรหมวิหารย่อมช่วยเหลือสัตว์ทั้งหลายด้วย

¹² ม.ญ. (ไทย) 12/438/469.

เมตตา กรุณา มีจิตใจยินดีเบิกบานในเมื่อสัตว์อื่นได้ดี และยอมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม¹³

ในวงสังคมทั่วไปตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงประเทศชาติ ตลอดจนถึงสังคมในโลกนี้มีบุคคลอยู่หลายระดับหลายประเภท แต่เมื่อสรุปแล้วมีอยู่ 2 ประเภท คือผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ในครอบครัวผู้ปกครองได้แก่บิดามารดา ผู้ถูกปกครองได้แก่บุตรธิดา ในส่วนราชการผู้ปกครองได้แก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้ถูกปกครองได้แก่ข้าราชการชั้นผู้น้อย เป็นไปตามลำดับชั้นการปกครอง ในระดับประเทศชาติผู้ปกครองได้แก่นายกรัฐมนตรี หรือพระมหากษัตริย์ ผู้ถูกปกครองได้แก่ประชาชนทั่วไป การปกครองจะได้ผล ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายหรือเดือดร้อน ผู้ปกครองจำเป็นต้องตั้งอยู่ในธรรม มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประจําใจตลอดเวลา หรือถ้าใครต้องการจะเป็นพรหม ก็ต้องสร้างธรรมเหล่านี้ให้เกิดมีขึ้นในจิตใจเสมอ¹⁴ ธรรมที่จะสร้างคนให้เป็นพรหมเรียกว่าพรหมวิหาร มีอยู่ 4 ประการ คือ

1) เมตตา ความรักปรารถนาดีอยากให้ความสุข มีจิตอันแผ่ไม่ตรีและคิดทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์ ผู้ดำรงตนอยู่ในฐานะผู้ใหญ่จะขาดเสียซึ่งธรรมข้อนี้ได้ และต้องแผ่ขยายความรักให้กว้างขวางออกไปให้มาก นับตั้งแต่รักตัวเองก่อนแล้วก็แผ่ออกไปถึงบิดามารดา ญาติพี่น้องมิตรสหาย ตลอดจนถึงศัตรูหมู่มารและสรรพสัตว์ เพื่อสร้างมิตรภาพ ภราดรภาพ ในระหว่างกันและกันให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทำให้เห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้น เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก¹⁵ ทำให้โลกสามารถดำเนินไปได้ และชาวโลกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะมีความรักเป็นเครื่องอุ้มค้ำชู

2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ เมื่อเห็นใครก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นผู้ทรนทรหลาย คนในบังคับบัญชา ตลอดจนถึงศัตรูคู่อริและสรรพสัตว์ ได้รับความทุกข์ ก็ต้องมีจิตใจสงสารคิดจะช่วยเขาให้พ้นทุกข์เสมอ เพราะคนเราจะเห็นอกเห็นใจกันจริง ๆ ก็เมื่อเวลาได้รับความทุกข์นี้เอง ผู้มีจิตประกอบด้วยกรุณาไม่สามารถที่มองข้ามคนผู้กำลังตกอยู่ในห้วงความทุกข์ โดยที่ไม่ยอมเข้าไปช่วยเหลือ เพราะอหยาสัยที่ทนไม่ได้ เพราะกรุณาเป็นลักษณะของมหาบุรุษ¹⁶ แม้ตนเองจะได้รับความลำบากเพราะการช่วยเหลือคนอื่นนั้นก็ทำให้เกิดความภูมิใจในฐานะที่ตนได้รับโอกาสพิเศษเช่นนั้น ความจริงนั้น สรรพสัตว์ที่เกิดมาในโลกนี้ล้วนแล้วแต่มีความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น เพราะการเกิดบ่อย ๆ เป็นทุกข์¹⁷ จึงควรช่วยเหลือกัน ขจัดทุกข์

¹³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 24, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2553), หน้า 124.

¹⁴ ศาสตราจารย์พิเศษ จันทน์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต, วิชาศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 410.

¹⁵ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต (เล่ม 1), พิมพ์ครั้งที่ 33, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 34.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

¹⁷ ชุ.ธ. (ไทย) 25/153/79.

เหล่านั้นให้หมดไป ไม่ควรเข้าไปเพิ่มความทุกข์ให้กับคนอื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์มากขึ้น ผู้ใหญ่ที่แท้จริงจะต้องมีธรรมชื่อนี้อยู่ในใจเสมอ

3) มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจมองใสบันเทิง มีอาการแช่มชื่นเบิกบาน อยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข ลักษณะของผู้ใหญ่ที่แท้จริงนั้นจะต้องรู้จักส่งเสริมผู้น้อยให้ ตี๋ง ๆ ขึ้นไป ต้องไม่มีจิตคิดริษยาอาฆาตผู้น้อย ผู้ใหญ่ได้บังคับบัญชา ควรส่งเสริมให้กำลังผู้น้อยเพื่อให้ ทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่พอเห็นเขาได้ดีแล้วอิจฉา คนดีเป็นผู้ที่เราควรส่งเสริมให้มากที่สุด เพราะ ความดีมิใช่จะทำกันได้ง่าย ๆ หรือจะทำกันได้ทุกคน ขึ้นอยู่กับอยู่ทำเป็นองค์ประกอบสำคัญ กรรม ดีคนดีทำได้ง่าย กรรมดีคนชั่วทำได้ยาก กรรมชั่วคนชั่วทำได้ง่าย กรรมชั่วพระอริยะทั้งหลายทำได้ ยาก¹⁸ การสนับสนุนส่งเสริมผู้น้อยนั้น เพื่อเขาจะได้มีกำลังใจในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ สังคมประเทศชาติต่อไป ดังพระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานไว้ว่า ใน บ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมี ความปกติสุข เรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมความดี ให้คนดี ปกครองบ้านเมือง และคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้¹⁹ เราต้องนึกเสมอ ว่า เขาได้สร้างคุณความดีไว้จึงทำให้เขาได้ดี เราควรพลอยแสดงความยินดีอนุโมทนาต่อสิ่งที่เขาได้รับ ด้วย ดังนั้น ผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องมีคุณธรรมชื่อนี้ประจำใจ

4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยอำนาจแห่งรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและ ปฏิบัติไปตามธรรม ผู้ใหญ่ทุกคนต้องมีความยุติธรรม ไม่แสดงความลำเอียงให้ปรากฏ มิฉะนั้น คนที่ทำความ ดีจะไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควร จะทำให้เสียกำลังใจ ไม่เป็นอันทำความดี จะหันมาใช้วิธี ประจบสอพลอ ซึ่งไม่เกิดให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่สังคม แม้ในครอบครัวที่พ่อแม่มีลูกหลายคน ถ้า ลำเอียงรักลูกไม่เท่ากัน ครอบครัวก็จะมีไม่มีความสุข ลูก ๆ ไม่สมัคสมานสามัคคีกัน ในวงราชการ ก็เช่นเดียวกัน ผู้ใหญ่จะต้องให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่า ๆ กัน พึงชมผู้ที่ควรชม ยกย่อง คนที่ควรยกย่อง²⁰ แม้ผู้ที่เราไม่ชอบจะถึงความวิบัติ ก็ไม่ตีใจเพราะเห็นความวิบัติของเขา หรือคนที่ เรารักทำผิดก็ไม่ควรหาวิธีปกปิดความผิดนั้น ๆ ใครผิดก็ว่าไปตามผิด ใครถูกก็สนับสนุน ถ้าอยู่ในวิสัย ที่พอจะช่วยได้โดยไม่เสียความเป็นธรรมก็ควรช่วย ถ้าการช่วยเหลือนั้นจะทำให้ขาดความเป็นธรรม ก็ ต้องปล่อยไปตามเรื่อง ถือว่าเป็นกรรมของเขาที่ได้สร้างมา สร้างกรรมอย่างไรก็ต้องเสวยผลกรรม อย่างนั้น

¹⁸ ชุ.อุ. (ไทย) 25/48276.

¹⁹ พระบรมราโชวาท, 60 พระบรมราโชวาท, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://siweb.dss.go.th/sci60/team100/artrid/article4.htm> [5 ธันวาคม 2561].

²⁰ ชุ.ชา. (ไทย) 27/19/597.

หลักพรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมแนวคิดในการอยู่ร่วมกันในสังคมทุกระดับชั้น และผู้ที่มีสถานะบทบาทต่างกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ในการอยู่ร่วมกัน สร้างแต่ความผาสุกโดยส่วนเดียว

หลักพรหมวิหารธรรม นอกจากจะสอนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ยังสอนให้อยู่ร่วมกันกับสรรพสัตว์ที่เกิดในภพภูมิต่างกัน ทั้งที่เกิดในสุคติภูมิและอบายภูมิ โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็น มนุษย์ เทวดา มาร พรหม หรือหมู่สัตว์ ถ้าพิจารณาตามความเป็นจริงจะเห็นว่า สรรพสัตว์ทุกเหล่าล้วนแต่มีความทุกข์ ปราศจากความสุขด้วยกันทั้งนั้น จึงไม่ต้องการที่จะก่อความทุกข์ให้เพิ่มมากขึ้น พยายามแสวงหาหนทางดับทุกข์ เพื่อสร้างความสุขให้กับชีวิต พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้แผ่พรหมวิหารธรรมให้กับตนเองและสรรพสัตว์โดยไม่จำกัดประมาณ เพราะบุคคลผู้ปราศจากราคะแล้ว ควรกำจัดโทสะ เจริญเมตตาจิตทั่วไปแก่สัตว์ทุกจำพวก ไม่ประมาณทั้งกลางวันและกลางคืนเป็นนิตย์ ชื่อว่าย่อมแผ่อัปมัญญาไปทั่วทิศ²¹ เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันแบบไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ ไม่ได้จำกัดไว้เพียงเฉพาะมนุษย์เท่านั้น พรหมวิหารธรรมจึงเป็นหลักคำสอนที่มีความเป็นสากลในเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม แม้การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ก็ต้องอาศัยพรหมวิหารธรรมเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกัน มนุษย์จะเกิดเมตตา มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติ ไม่คิดทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง ผู้ที่อาศัยธรรมชาติเป็นอยู่ ย่อมระลึกถึงคุณของธรรมชาติ บุคคลนั้นก็ตาม นอนก็ตาม ที่ร่มเงาต้นไม้ใด ไม่ควรหักรานกิ่งต้นไม้ นั้น เพราะว่าคนประทุษร้ายมิตรเป็นคนเลวทราม²²

หลักพรหมวิหารธรรม โดยชื่อมีความหมายว่า เป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือเป็นที่อยู่ของพรหม ในศาสนาพราหมณ์เชื่อว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนเกิดขึ้นจากการสร้างสรรคของพระพรหม การมีมนุษย์เกิดขึ้นมาก็เพราะพระพรหมสร้างให้มาเกิด เมื่อใช้ชีวิตในโลกนี้ตามที่พระพรหมได้ลิขิตไว้แล้ว ก่อนจะจากโลกนี้ไป จึงพยายามทำในสิ่งที่พระพรหมต้องการ เพื่อจะได้ไปอยู่ร่วมกับพระพรหม จะเห็นได้ว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ มีชีวิตเกี่ยวข้องกับพระพรหมตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อตายไปแล้วก็ต้องการได้ไปอยู่ร่วมกับพระพรหม ดังนั้น พระพรหมจึงเป็นสัญลักษณ์ของการอยู่ร่วมกัน ผูกพันอยู่ในวิถีชีวิตของคนผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ตลอดเวลา เพื่อเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้ประพฤติดิตต่อพระพรหม และทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

พระพุทธศาสนาสอนให้เห็นความสำคัญของพระพรหม ในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดคือบิดามารดา ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นพรหมของบุตร²³ เป็นการอยู่ร่วมกันตั้งแต่สังคมในขั้นต้นคือครอบครัว จนขยายออกไปในสถานศึกษา ครูอาจารย์ก็ต้องมีพรหมวิหารธรรมแก่ศิษย์ ผู้ปกครองก็

²¹ ชุ.ส. (ไทย) 25/513/616.

²² ชุ.ชา. (ไทย) 27/196/454.

²³ ชุ.อิต. (ไทย) 25/106/485.

ต้องมองเห็นความสำคัญของพรหมวิหารธรรม นำมาใช้กับผู้ถูกปกครองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความสมัครสมานสามัคคีต่อกัน เป็นสังคมที่มีการพัฒนา ร่วมกันในทุกระดับชั้น ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมตลอดไป

2.2.2 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาคริสต์

ศาสนาทุกศาสนาที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ มีสิ่งสำคัญที่เป็นจุดมุ่งเน้นของแต่ละศาสนาคือ ต้องการให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีตามหลักการที่ถูกทำนองคลองธรรม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น อย่างไรก็ตาม แนวทางการสั่งสอนหรือบทบัญญัติคำสอนของแต่ละศาสนานั้นก็จะมีแนวทางที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่จะทำให้คนที่นับถือในศาสนานั้น ๆ เกิดความเชื่อและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

ศาสนาคริสต์เป็นอีกศาสนาหนึ่งที่คนส่วนใหญ่ในโลกนี้นับถือ แนวทางคำสอนของศาสนาคริสต์ก็มีความมุ่งเน้นอยากให้คนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเหมือน ๆ กับทุกศาสนา ดังนั้น หลักคำสอนของศาสนาคริสต์จึงค่อนข้างที่จะมีหลายข้อและหลายประการ เพื่อให้ชาวคริสต์ได้เข้าใจถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและรับรู้ได้ถึงความถูกต้อง และการปฏิบัติตนไปในทิศทางที่ดี

คำว่า Christ มาจากภาษาโรมันว่า Christus และคำนี้ก็มาจากภาษากรีกอีกต่อหนึ่ง คือ คำว่า Christos ซึ่งแปลมาจากคำว่า เมสสิอาห์ (Messiah) ในภาษาฮีบรู คำว่าเมสสิอาห์ แปลว่า พระผู้ปลดปล่อยทุกข์ภัย หรือพระผู้ช่วยให้รอด คือรอดพ้นจากการตกนรก จากคำพิพากษาในวันตัดสินโลก เมื่อว่าโดยความหมายแล้วเมสสิอาห์ก็คือตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นพิภพนั่นเอง ดังนั้น คำว่า Christ จึงเป็นศัพท์สูงจุคำว่า Prophet (ศาสดาพยากรณ์) หรือประกาศกในศาสนายิว และตรงกับคำว่านบี ในศาสนาอิสลามนั่นเอง²⁴

หลักคำสอนสำคัญที่ชาวคริสต์ควรปฏิบัติและยึดเป็นหลักการเพื่อให้ตัวเองปฏิบัติได้อย่างถูกต้องคือ หลักบทบัญญัติ ซึ่งมีอยู่ 10 ประการ

บัญญัติ 10 ประการ ได้แปลเป็นภาษาไทยหลายฉบับ โดยมีสำนวนภาษาและลำดับข้อแตกต่างกันไป ในงานวิจัยนี้จะได้นำฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยมาแสดงไว้ 3 ฉบับ คือ 1) ฉบับลูเทอแรน 2) ฉบับคาทอลิก และ 3) ฉบับโปรเตสแตนต์

1) ฉบับลูเทอแรน (Lutheranism)

นิกายลูเทอแรน (Lutheranism) เป็นนิกายหนึ่งในศาสนาคริสต์ตะวันตกฝ่ายโปรเตสแตนต์ มาร์ติน ลูเทอร์ เป็นผู้ก่อตั้งนิกายนี้ขึ้นจากการปฏิรูปหลักเทววิทยา และการปฏิบัติของนิกายโรมันคาทอลิก

²⁴ ชญา ปิยะชาติ, ดำเนินและเรื่องเล่า กำเนิดศาสนา ปฐมบทของความเชื่อและศรัทธา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิชั่น พรีเมส จำกัด, 2559), หน้า 80.

สำนวนการแปลบัญญัติ 10 ประการ ตามหนังสือ รากฐานมั่นคงแห่งความเชื่อคริสเตียน ที่สถาบันศาสนศาสตร์ลูเทอแรนจัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2537 นั้น มีรายละเอียด ดังนี้

บทบัญญัติ 10 ประการ (Ten Commandments)

- (1) อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา (อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน)
- (2) อย่าออกพระนามของพระเจ้าของเจ้าอย่างไม่สมควร
- (3) จงระลึกถึงวันชะบาโต ถือเป็นวันบริสุทธิ์
- (4) จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเจ้า
- (5) อย่าฆ่าคน
- (6) อย่าล่วงประเวณีมีเมียเขา
- (7) อย่าลักทรัพย์
- (8) อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน
- (9) อย่าโลภคร่ำเรื้อนของเพื่อนบ้าน
- (10) อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้าน ทาส ทาสี ของเขา หรือ โค ลา ของเขา หรือสิ่งใด ๆ

ซึ่งเป็นของเพื่อนบ้าน

2) ฉบับคาทอลิก หรือโรมันคาทอลิก (Roman Catholic)

สำหรับสำนวนแปลที่คริสตชนโรมันคาทอลิกในประเทศไทยใช้ในปัจจุบัน ตามบทภาวนาของคริสตชน (ฉบับปรับปรุง 2010) มีดังนี้

เราคือองค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้าของท่าน

- (1) จงนมัสการองค์พระผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น
- (2) อย่าเอ่ยพระนามพระผู้เป็นเจ้าโดยไม่สมเหตุสมผล
- (3) อย่าลืมฉลองวันพระเจ้า เป็นวันศักดิ์สิทธิ์
- (4) จงนับถือบิดามารดา
- (5) อย่าฆ่าคน
- (6) อย่าผิดประเวณี
- (7) อย่าลักขโมย
- (8) อย่าพูดเท็จใส่ร้ายผู้อื่น
- (9) อย่าปลงใจผิดประเวณี
- (10) อย่ามักได้ทรัพย์สินของผู้อื่น²⁵

3) ฉบับโปรเตสแตนต์ (Protestantism)

²⁵ คริสเตียนคือศาสนาผู้เป็นพระเจ้าจริง ๆ, หลักปฏิบัติที่ถูกต้องของคริสเตียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.exodus-international.org/> [28 ธันวาคม 2560].

นิกายโปรเตสแตนต์มีกำเนิดมาจากความคิดเห็นที่แตกแยกกันในเรื่องความเชื่อ และการใช้ชีวิตของคริสตชน โดยคำว่า โปรเตสแตนต์ (Protestant) แปลว่าผู้ประท้วง หรือผู้คัดค้าน แยกตัวออกมาจากคริสตจักรโรมันคาทอลิกในปี ค.ศ. 1529 โดยมาร์ติน ลูเทอร์ และผู้สนับสนุน ในช่วงที่คริสตจักรคาทอลิกเกิดปัญหาขึ้นมากมาย²⁶

สำหรับสำนวนแปลของคริสตชนโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย ตามพระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับมาตรฐาน 2011 ของสมาคมคริสตธรรมไทย มีรายละเอียด ดังนี้

เราคือยาห์เวห์พระเจ้าของเรา ผู้ได้นำเจ้าออกจากแผ่นดินอียิปต์คือจากแดนทาส

(1) ห้ามมีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา

(2) ห้ามทำรูปเคารพสำหรับตน เป็นรูปสิ่งใดซึ่งมีอยู่ในฟ้าเบื้องบน หรือบนแผ่นดินเบื้องล่าง หรือในน้ำใต้แผ่นดิน ห้ามกราบไหว้หรือปรนนิบัติรูปเหล่านั้น เพราะเราคือยาห์เวห์พระเจ้าของเรา เป็นพระเจ้าที่ทรงแหวน ให้โทษของบิดาตกทอดไปถึงลูกหลานของผู้ที่ซังเราจนถึงสามชั่วสี่ชั่วอายุคน แต่แสดงความรักมั่นคงต่อคนที่รักเรา และรักษาบัญญัติของเราจนถึงนับพันชั่วอายุคน

(3) ห้ามใช้พระนามพระยาห์เวห์พระเจ้าของเราไปในทางที่ผิด เพราะผู้ที่ใช้พระนามของพระองค์ไปในทางที่ผิดนั้น พระยาห์เวห์จะทรงเอาโทษ

(4) จงระลึกถึงวันสะบาโต ถือเป็นวันบริสุทธิ์ จงทำงานทั้งสิ้นของเจ้าหกวัน แต่วันที่เจ็ดนั้นเป็นสะบาโตแด่พระยาห์เวห์พระเจ้าของเรา ในวันนั้นห้ามทำงานใด ๆ ไม่ว่าเจ้าเอง หรือบุตรชาย บุตรหญิงของเจ้า หรือทาสทาสีของเจ้า หรือสัตว์ใช้งานของเจ้า หรือคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประตูเมืองของเจ้า เพราะในหกวันพระยาห์เวห์ทรงสร้างฟ้าและแผ่นดิน ทะเล และสรรพสิ่งซึ่งมีอยู่ในที่เหล่านั้น แต่ในวันที่เจ็ดทรงพัก เพราะฉะนั้น พระยาห์เวห์ทรงอวยพรวันสะบาโต และทรงตั้งวันนั้นไว้เป็นวันบริสุทธิ์

(5) จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเรา เพื่ออายุของเจ้าจะได้ยืนยาวบนแผ่นดิน ซึ่งพระยาห์เวห์พระเจ้าของเราประทานแก่เจ้า

(6) ห้ามฆ่าคน

(7) ห้ามล่วงประเวณี สามีภรรยาของเขา

(8) ห้ามลักขโมย

(9) ห้ามเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน

(10) ห้ามโลภบ้านเรือนของเพื่อนบ้าน ห้ามโลภภรรยาของเพื่อนบ้าน หรือทาสทาสีของเขา หรือโค ลา ของเขา หรือสิ่งใด ๆ ซึ่งเป็นของ ๆ เพื่อนบ้าน

²⁶ วิกีพีเดีย, ประวัติคัมภีร์โปรเตสแตนต์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/โปรเตสแตนต์/> [28 ธันวาคม 2560].

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนว่า ศาสนาคริสต์นั้นเป็นศาสนาที่ค่อนข้างจะแบ่งแยกนิกายออกไปได้หลากหลาย ซึ่งแต่ละนิกายก็จะมีหลักในการปฏิบัติ หรือประเพณีในการปฏิบัติที่ต่างกันไป แต่ข้อบัญญัติหรือคำสอนต่าง ๆ ที่มาจากพระผู้เป็นเจ้าก็มีคำสอนในลักษณะเดียวกัน แม้จะมีลายลักษณ์อักษรแตกต่างกัน หรือมีพื้นฐานความรู้ที่ต่างกัน แต่หลักคำสอนเรื่องบทบัญญัติ 10 ประการ ก็เพื่อต้องการให้ชาวคริสต์เดินไปในจุดหมายเดียวกัน ตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า

หลักคำสอนเรื่องบทบัญญัติ 10 ประการ จึงเป็นแนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมตามหลักศาสนาคริสต์ หากพิจารณาตามหลักบัญญัติ 10 ประการแล้ว จะเห็นว่า เป็นหลักคำสอนที่ให้ปฏิบัติกับบุคคลอื่นเฉพาะแต่ในทางที่ดี ไม่ให้ปฏิบัติไม่ดีกับบุคคลอื่นอย่างสิ้นเชิง

4) บทบัญญัติแห่งความรัก

บรรดาหลักคำสอนที่สำคัญของพระเยซูเจ้า พระองค์ทรงเริ่มด้วยคำว่า อิสราเอลเอ๋ย จงฟังเถิด ซึ่งเป็นรูปแบบคำขึ้นต้นของบรรดาประกาศกก่อนจะถึงการประกาศข้อความสำคัญ และแก่นแท้ของบทบัญญัติที่พระองค์ประกาศคือ รักพระเจ้าสิ้นสุดจิตใจ สุดวิญญาณ สุดสติปัญญา และสุดกำลัง และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง พระองค์ทรงสรุปบทบัญญัติของพระเจ้าให้เหลือเพียง 2 ประการ คือ รักพระเจ้า และรักเพื่อนมนุษย์ ทรงยืนยันหนักแน่นว่า ไม่มีบทบัญญัติใดยิ่งใหญ่กว่าบทบัญญัติทั้ง 2 ข้อนี้

พระเยซูเจ้าทรงวางบทบัญญัติทั้ง 2 ประการ เข้าด้วยกันเป็นครั้งแรก ในความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อพระเจ้าและต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน โดยทรงขยายความหมายของคำว่าเพื่อนมนุษย์ ให้กว้างออกไปสู่มนุษย์ทุกคน เพราะทุกคนคือลูกของพระเจ้าที่ทรงรักโดยไม่แบ่งแยก ทุกสิ่งที่ท่านทำกับพี่น้องที่ต่ำต้อยที่สุด ท่านได้ทำต่อเราเอง ชีวิตมนุษย์ในโลกจึงเป็นของประทานจากพระเจ้า เพื่อให้เราสามารถเติบโตในความรักของพระเจ้า และความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของบทบัญญัติและต้องไปด้วยกันเหมือนเหรียญที่มีสองด้าน ดังนั้น ความรักของศาสนาคริสต์จึงเป็นความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า และความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรักของพระเจ้านั้น พระองค์ทรงมอบความรักให้แก่มนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เปรียบเหมือนความรักที่พระเยซูเจ้าที่ยอมให้ตัวเองโดนลงโทษโดยการตรึงไว้ที่ไม้กางเขน ซึ่งหาสิ่งใดมาทดแทนไม่ได้ และไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ในพระคริสตธรรมเก่ากล่าวไว้ว่า พระเจ้าได้มอบความรักให้กับคนชาติอิสราเอลก่อนชนชาติอื่น ชาวอิสราเอลจึงตอบสนองความรักต่อพระเจ้าคือ พี่น้องจงอย่าเกลียดชังกัน ขอให้พี่น้องเจ้าอยู่ในใจ ควรจะแบ่งปันซึ่งกันและกัน อย่าเจ้าคิดเจ้าแค้นต่อญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน ควรรักเขาแบบที่เรารักตัวเอง²⁷

²⁷ คริสเตียนคือศาสนาผู้เป็นพระเจ้าจริง ๆ. ศาสนาคริสต์ หลักความรักที่พระเจ้ามอบให้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.exodus-international.org/> [28 ธันวาคม 2560].

นักบุญยอห์นอัครสาวก เป็นผู้ที่เข้าใจและอธิบายความสัมพันธ์ของบทบัญญัติทั้ง 2 ประการ ได้ดีที่สุด ท่านได้ยืนยันกับศิษย์ของท่านจนวาระสุดท้ายของชีวิตว่า จงรักกันและกัน เพราะการรักเพื่อนมนุษย์ คือหนทางที่นำไปสู่ความรักต่อพระเจ้า หากผู้ใดกล่าวว่าข้าพเจ้ารักพระเจ้า แต่จงเกลียดชังพี่น้องของตน ผู้นั้นเป็นคนโกหก เพราะผู้ที่ไม่รักพี่น้องผู้ whom มองเห็นกันได้ ก็จะไม่สามารถรักพระเจ้าผู้ที่เราไม่เห็น

พระเยซูเจ้าทรงทำให้ความหมายของความรักนี้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ด้วยแบบอย่างแห่งความรักของพระองค์บนไม้กางเขน นี่คือนักบุญยอห์นของเรา ให้ท่านทั้งหลายรักกันและกัน เหมือนดังที่เรารักท่าน เราถูกเรียกร้องให้รักตามมาตรฐานของพระเยซูเจ้า เพื่อเราจะได้ใกล้ชิดและเข้าอยู่ในอาณาจักรของพระองค์ ดังนั้น เทศกาลมหาพรตนี้ขอให้เราได้เดินในหนทางแห่งความรักของพระเจ้า ด้วยการมองเห็นพระเจ้าในผู้อื่น และปฏิบัติกิจเมตตาต่อเพื่อนพี่น้องที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ เพื่อเห็นแก่ความรักต่อพระองค์²⁸

นักบุญยอห์นเป็นเพียงสาวกคนเดียวที่ได้อยู่กับพระเยซูเจ้าแทบเชิงกางเขนพร้อมกับพระนางมารีย์ ยอห์นมักเรียกตนเองว่า ศิษย์ที่พระเยซูเจ้าทรงรัก ยอห์นรักพระเยซูเจ้ามากและไม่อายที่จะยอมรับถึงความรักที่มีต่อพระองค์ พระเยซูเจ้าทรงรักศิษย์ทุกคนและทรงอธิษฐานภาวนาต่อพระบิดาเจ้าเพื่อพวกเขา ทรงรักเราแต่ละคนด้วย เห็นได้อย่างเด่นชัดในการสร้างเรามา ทรงมอบชีวิตของพระองค์เพื่อเรา และทรงตั้งศีลศักดิ์สิทธิ์เพื่อช่วยให้เรารอด นักบุญยอห์นและนักบุญเปโตรได้เป็นพยานถึงพระคูหาว่างเปล่า หลังจากได้รับแจ้งจากพระนางมารีย์ มักดาเลนาว่า ไม่พบพระเยซูเจ้าในพระคูหา ยอห์นต้องการเห็นด้วยตาตนเองว่าเกิดอะไรขึ้นกับพระเยซูเจ้า ไม่ใช่เพราะความอยากรู้อยากเห็น แต่เพราะความรักที่มีต่อพระเยซูเจ้า และความรักนี้เองทำให้ยอห์นวิ่งเร็วกว่าเปโตร ยอห์นได้บรรยายถึงพระคูหาว่างเปล่าและผ้าพันพระศพอย่างละเอียด เขาเห็นและมีความเชื่อ และเข้าใจอย่างชัดเจนเมื่อได้รับพระจิตเจ้า

ศิษย์ของพระคริสต์ต้องเป็นเหมือนยอห์นที่รักพระเยซูเจ้ามาก บอกเล่าเรื่องราวความรักขององค์พระเจ้า และประสบการณ์ที่มีต่อพระองค์อย่างใกล้ชิดให้คนอื่นได้รับรู้ เราจำเป็นต้องรักจักพระเยซูเจ้าเป็นการส่วนตัวเหมือนอย่างยอห์น รักพระองค์มากกว่าใครและเหนือสิ่งอื่นใด เราต้องวอนขอพระพรจากพระจิตเจ้า และไตร่ตรองพระวาจาของพระองค์ทุกวัน เพื่อองค์พระเจ้าจะได้ไขแสดงพระองค์ให้เราได้รับรู้จัก เข้าใจและรักพระองค์มากยิ่งขึ้น²⁹

หลักคำสอนเรื่องความรักของศาสนาคริสต์ มิได้หมายถึงความรักของหนุ่มสาว ที่ลุ่มหลงในเรื่องกิเลสตัณหา และในเรื่องความปรารถนาทางด้านอารมณ์ แต่เป็นความรักแบบมิตรภาพ มิไม่ตรี

²⁸ คุณพ่อขวัญ ถิ่นวัลย์, บัญญัติแห่งความรัก, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://dondanniele.blogspot.com/2011/03/blog-post_31.html [28 ธันวาคม 2560].

²⁹ คุณพ่อขวัญ ถิ่นวัลย์, นักบุญยอห์น อัครสาวก, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://dondanniele.blogspot.com/2017/12/blog-post_26.html [28 ธันวาคม 2560]

เอื้อเพื่อ เมื่อแม่ ปรารถนาให้ผู้อื่นได้พบกับความสุข คำสอนเหล่านี้ปรากฏอยู่ในพระคริสตธรรมเก่า และพระคริสตธรรมใหม่ ต่างเน้นย้ำคำสอนเรื่องความรัก โดยให้ความสำคัญเรื่องความรักว่าเป็นสิ่งสูงสุด ความรักเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ และจำเป็นต่อผู้คนบนโลกใบนี้ ถ้าอยู่อย่างปราศจากความรัก โลกใบนี้ คงจะไม่มีความสุข

ความรักที่ปรากฏในคริสต์ธรรมสมัยใหม่ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม พระเยซูเป็นสัญลักษณ์ของความรักทั้งปวง เจตนาธรรมของพระองค์คือการยอมสละชีพเพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษยโลก ตามคำอธิษฐานของพระองค์ก่อนที่จะถูกทหารโรมันนำไปทรมานจนถึงแก่ความตาย การมีทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นเรื่องดี แต่ถ้าชีวิตขาดความรักจะไม่มีวันพบกับความสุข ดังนั้น เราจึงมอบความรักให้กับผู้อื่น แล้วผู้อื่นจะมอบความรักเป็นสิ่งตอบแทนเรา

คริสต์ศาสนิกชนเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนถูกสร้างขึ้นตามพระฉายาลักษณ์ของพระเจ้าองค์เดียวกัน ทุกคนมีเจตจำนงเสรี มีวิญญาณที่รู้เหตุผลเหมือนกัน มีธรรมชาติเดียวกัน และมีที่มาจากเดียวกัน ทุกคนมีสิทธิ์ได้รับการไถ่บาป โดยการตายบนไม้กางเขนของพระเยซูคริสต์ ทุกคนได้รับเรียกจากพระเจ้า ดังนั้น ทุกคนจึงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน การแบ่งแยกกีดกันทุกรูปแบบ โดยเฉพาะเรื่องสีผิวชั้นมูลฐานของบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด เช่น ต่างเพศ ต่างเชื้อชาติ ต่างสีผิว ต่างฐานะทางสังคม ต่างภาษาหรือศาสนา ต้องละเว้นทำไม่ได้ เพราะขัดต่อเจตจำนงของพระเจ้า

ศาสนาคริสต์ไม่ปิดกั้นสิ่งที่เป็นความจริงและศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาต่าง ๆ พระศาสนจักรพิจารณาเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติ และแบบแผนการดำรงชีวิต ตลอดจนกฎบัญญัติ และหลักธรรมคำสอน ในศาสนาของพี่น้องที่มีความเชื่อต่าง ด้วยความเคารพจริงจัง ถึงแม้จะแตกต่างจากที่ตนเองยึดถือปฏิบัติก็ตาม เพราะตระหนักว่า แนวทางเข้าถึงสัจธรรมมิได้หลายทาง เปรียบเสมือนแสงสว่างที่ฉายส่องมาจากดวงอาทิตย์³⁰ จากแนวนโยบายของศาสนาคริสต์ ทำให้มองเห็นถึงแนวทางในการอยู่ร่วมกันกับผู้ที่มีความเชื่อต่าง ซึ่งเป็นโอกาสดีในการสร้างความสมัครสมานสามัคคีในการอยู่ร่วมกัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ต้องหวาดระแวงซึ่งกันและกัน จึงเป็นความงดงามของสีสน์ที่หลากหลาย สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหาใด ๆ หรือถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น ก็สามารถหาแนวทางแก้ไขร่วมกันได้อย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน

2.2.3 แนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเกิดในประเทศซาอุดีอาระเบีย เมื่อปี ค.ศ. 690 โดยคิดคำนวณตามปีเกิดของนบีมุฮัมมัด ผู้เป็นศาสดา คำว่า อิสลาม มาจากศัพท์ว่า อัสลาม แปลว่า สันติ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การอ่อนน้อมถ่อมตน ยอมจำนนต่อพระเจ้า ดังนั้น เมื่อว่าโดยใจความก็คือการมอบกายถวายชีวิตต่อ

³⁰ กรมการศาสนา, วิถีชีวิต 5 ศาสนิก ในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไรไทยเพลส จำกัด, 2561), หน้า 171-172.

พระอัลเลาะห์อย่างสุดจิตสุดใจ ส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า อิสลามิกชน หรือมุสลิม คือผู้ยอมมอบกายถวายชีวิตต่อพระอัลเลาะห์อย่างสิ้นเชิง

อิสลามเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม มีพระเจ้าสูงสุดเพียงองค์เดียวคือพระอัลเลาะห์ พระองค์ทรงสร้างโลกและสรรพสิ่ง ทรงกำหนดชะตากรรมของมนุษย์และสรรพสัตว์ ทรงเป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงเป็นสรรพเดช มีมหิทธิฤทธิ์เหนือกว่าสิ่งใด ทรงครอบงำทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีอะไรอยู่นอกเหนือพระองค์³¹

มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม คัมภีร์อัลกุระอ่านระบุว่า อัลเลาะห์ทรงสร้างให้มนุษย์ดำรงอยู่เป็นสังคมเช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ชีวิตสังคมของมนุษย์มีลักษณะจำเพาะ อันเนื่องมาจากธรรมชาติมนุษย์ที่มีลักษณะเด่นเฉพาะต่างจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น มนุษย์มีร่างกาย จิตวิญญาณ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิด มีความต้องการ ความอยาก ความโกรธ ความเกลียด ความหึงหวง ความรัก ความเมตตากรุณา ความละอาย ความรู้สึกผิดบาป ความใฝ่ฝัน ความศรัทธา ความซาบซึ้งในความดี ความงาม ฯลฯ มนุษย์ในแต่ละสังคมมีสิ่งเหล่านี้ แต่อาจให้ความหมายต่างกัน บางคนชอบในสิ่งที่คนอื่นซึ่งดีใจในสิ่งที่คนอื่นเสียใจ ภูมิใจในสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าน่าละอาย ยกย่องในสิ่งที่คนอื่นตำหนิ³²

คำสอนอิสลามต้องการให้มนุษย์มีชีวิตส่วนตน และชีวิตสังคมที่ดี โดยการให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับอัลเลาะห์เป็นรากฐานความประพฤติทุกด้าน เพื่อให้ลักษณะธรรมชาติดังกล่าวที่อัลเลาะห์ทรงสร้างขึ้นเป็นไปในทางที่เป็นคุณ ผลักผลักดันพื้นฐานไปในลู่ทางที่ถูกต้องคือ ความเชื่อ ความรัก และความยำเกรงในอัลเลาะห์ มิใช่เหตุผลหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเอง การอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์มักเลือกปฏิบัติต่อกันไปตามความชอบความชังของตนเอง แต่ท่านปมูฮัมหมัดสอนว่า พวกท่านคนใดยังไม่ศรัทธาจนกว่าอารมณ์ของตนจะคล้อยตามสิ่งที่ฉันนำมา สิ่งที่ดีนำมาคือศาสนาหรือศีลธรรม อาจกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของศรัทธาคือการเลือกสิ่งที่ดีถูกต้องมากกว่าสิ่งที่ถูกใจ³³

ประชาคมมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของประชากรโลก และอยู่ร่วมกับพหุวัฒนธรรมอื่นอย่างปกติสุขตลอดระยะเวลานับพันปีที่ผ่านมา ในกลุ่มประเทศมุสลิมสัญชาติอาหรับ ยังคงมีผู้นับถือศาสนาคริสต์ราว 14 ล้านคน และในกลุ่มประเทศมุสลิมอื่น ๆ ทั่วโลกยังคงมีศาสนิกชนในศาสนาอื่น ๆ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากตราบนานทุกวันนี้ เหตุนี้จึงเป็นข้อยืนยันได้ว่า ประชาคมมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับผู้คนต่างลัทธิ ศาสนา ความเชื่อ และต่างวัฒนธรรมนับแต่อดีต และผู้คนที่มิใช่มุสลิมก็สามารถอยู่ร่วมกับประชาคมมุสลิมได้ ความวุ่นวายในกลุ่มประเทศมุสลิมในช่วงทศวรรษนี้ ตลอดจนมายาคติที่ทำให้ภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมถูกมองจากชนต่างศาสนิกในเชิงลบและบิดเบือน ย่อมมีอาจทำลาย

³¹ ชญา ปิยะชาติ, ตำนานและเรื่องเล่า กำเนิดศาสนา ปฐมบทของความเชื่อและศรัทธา, หน้า 121.

³² กรมการศาสนา, วิถีชีวิต 5 ศาสนิก ในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 99.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

ข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ของชาวมุสลิมกับพลเมืองต่างวัฒนธรรมที่เคยอยู่ร่วมกันมาตลอดระยะเวลาพันกว่าปีที่ผ่านพ้นได้เลย³⁴

ศาสนาอิสลามมีหลักคำสอนที่ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งคนที่นับถือศาสนาอิสลามและคนที่นับถือศาสนาอื่น ซึ่งเป็นแนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักของศาสนาอิสลาม เช่น สอนให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน สอนถึงหลักการคบกัน และหลักคำสอนที่ปรากฏในปัจฉิมโอร่าของศาสดา ดังนี้

1) สอนให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน

แท้จริงมนุษย์เป็นประชาชาติเดียวกัน ดังนั้น พระอัลเลาะห์จึงทรงตั้งบรรดานบีเป็นผู้แจ้งข่าวดีและผู้ตักเตือน และประธานคัมภีร์พร้อมด้วยสังฆกรรมลงมายังสุเจ้าทั้งหลาย (ซูเราะห์ 2 : 213) มนุษย์ชาติเอ๋ย แท้จริงชุมชนของสุเจ้าเป็นชุมชนเดียวกัน และเรา (อัลเลาะห์) เป็นพระผู้อภิบาลของสุเจ้า ดังนั้น จงเคารพภักดีเรา (ซูเราะห์ 21 : 912) จงปฏิบัติดีต่อบิตามารดา ญาติสนิทและเด็กกำพร้า และจงสนทนากับผู้คนด้วยดี (ซูเราะห์ 2 : 83) จงช่วยเหลือญาติสนิท เด็กกำพร้า คนขัดสน คนเดินทาง และผู้ขอตลอดถึงเชลย (ซูเราะห์ 2 : 177)

ใครที่สังหารชีวิตผู้ใดที่ไม่ใช่ฆาตกร หรือผู้ก่อความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ ก็เท่ากับได้สังหารชีวิตมนุษย์ทั้งหมด แต่ผู้ใดได้ช่วยชีวิตหนึ่งก็เท่ากับช่วยชีวิตมนุษย์ทั้งหลายด้วย (ซูเราะห์ 5 : 32) จงให้อาหารแก่คนหิว จงไปเยี่ยมเยียนคนเจ็บป่วย จงปล่อยผู้ที่ถูกคุมขัง จงบอกทางให้แก่ผู้หลงทาง เก็บสิ่งของอันตรายออกจากทางเดิน และจ่ายค่าแรงก่อนเหลือแห่ง³⁵

2) สอนหลักการคบกัน

ศาสนาอิสลามได้สอนถึงหลักการคบหากัน เพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ดังนี้

จงปฏิบัติต่อผู้อื่นดังที่พระอัลเลาะห์ได้ปฏิบัติต่อสุเจ้า และจงอย่าก่อความเสียหายให้แก่แผ่นดินที่สุเจ้าอาศัย (ซูเราะห์ 28 : 77) ถ้าสุเจ้าให้อภัยและมองข้ามข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และยกโทษให้ผู้อื่น จงรู้ไว้เถิดว่าพระอัลเลาะห์คือผู้ทรงอภัย ผู้ทรงเมตตาอยู่เสมอ (ซูเราะห์ 64 : 14)³⁶

3) สอนที่ปรากฏในปัจฉิมโอร่า

นบีมุฮัมมัดได้สั่งสอนศาสนิกชนในการประกอบพิธีฮัจญ์เป็นครั้งสุดท้ายที่ทุ่งอาระฟะห์ว่า ตั้งแต่นั้นนี้ไป การกัฎีมเพื่อดอกเบ็ญเป็นสิ่งต้องห้าม การแก้แค้นฆ่ากันตายต้องยุติ บุรุษมีสิทธิ์เหนือสตรีและสตรีก็มีสิทธิ์เหนือบุรุษ จงให้ความยุติธรรมและความปรานีแก่ภรรยา จงให้อาหารอย่างที่ท่าน

³⁴ อาลี เสือสมิง, พหุวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์โลกมุสลิม, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://alisuasaming.org/main/?p=8192> [24 ธันวาคม 2562].

³⁵ รศ. พัน ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ: มานการพิมพ์, 2539), หน้า 209.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 211.

บริโศกแก่ทาสหรือคนใช้ จึงให้เสื้อผ้าอย่างที่ดีคนใช้ ถ้าเขาผิดอย่างให้อภัยไม่ได้ก็จงให้เขาไปเสีย อย่า รุนแรงกับเขา เพราะเขาก็เป็นข้าของอัลเลาะห์

มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน เป็นเครือญาติเดียวกันมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีหน้าที่เหมือนกัน จงอย่าเบียดเบียนหรือแสวงหาประโยชน์อันมิชอบจากกัน อย่าเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนใน เมื่อเขาไม่อนุญาต จงพยายามห่างจากความลำเอียง หรือความอยุติธรรม เราได้ทั้ง 2 สิ่งไว้ คือ อัลกุรอาน และแบบฉบับของเรา หากพวกท่านยึดมั่นใน 2 สิ่งนี้ พวกท่านจะไม่หลงทาง³⁷

การปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นในวงกว้างในฐานะเพื่อนร่วมโลก นอกเหนือไปจากผู้อื่นในฐานะต่าง ๆ ในขอบเขตจำกัดดังที่กล่าวมา และเนื่องจากมนุษย์มีวิถีชีวิตหรือ วัฒนธรรมแตกต่างกัน การปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์จึงเน้นความสัมพันธ์ต่อมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันใน ด้านวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม ศาสนาอิสลามได้สอนหลักการ วิถีปฏิบัติ และบทเรียนจากประวัติศาสตร์ ประชาคมผู้ศรัทธาที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนต่าง ๆ ภายใต้การนำของศาสดามุฮัมมัด ซึ่งพิจารณาได้ จากหลัก 4 ประการ³⁸ คือ

(1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมวลมนุษย์ ความแตกต่างเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และโลกเป็นสิ่งสร้างสรรค์ และไม่ควรถือเป็นเหตุของการทำลาย ทำร้ายซึ่งกันและกัน เพราะเหนือ ความแตกต่างกันนั้น มนุษย์มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น มนุษย์ร่วมต้นกำเนิดและปลายทาง สูงสุดเดียวกัน มนุษย์เป็นชาติกำเนิดที่ดำรงชีวิตร่วมกันเป็นกลุ่มหรือลำดับ เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่น บนพื้นฐานทัศนะที่ว่า สิ่งทั้งหลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนาอิสลามได้วางหลักการปฏิบัติต่อ เพื่อนมนุษย์และสิ่งทั้งหลาย โดยให้มนุษย์กระทำสิ่งที่ดี ละเลิกการกระทำที่ไม่ดี เพื่อให้มนุษย์และ จักรวาลได้รับประโยชน์สูงสุดตามคุณลักษณะความเมตตากรุณาของพระเป็นเจ้า

(2) การเน้นความสำคัญสูงสุดของศาสนธรรม วิถีชีวิตที่ดั่งงามที่พระเป็นเจ้าประทานให้แก่ มนุษย์คือศาสนธรรม ตามหลักคำสอนของอิสลามนั้น มนุษย์ถูกสร้างให้มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากสิ่ง อื่น คือจิตสำนึกรับผิดชอบชีวิต ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการปกครองสากลจักรวาล หรือทำหน้าที่มนุษย์จนบรรลุความดีสูงสุด อย่างไรก็ตาม จิตสำนึกดังกล่าวไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ มนุษย์ตอบคำถามชีวิตที่ว่า อะไรคือวิถีชีวิตที่ดีได้อย่างเบ็ดเสร็จ มนุษย์จึงต้องได้รับศาสนธรรมจาก พระผู้เป็นเจ้า เพื่อเป็นเครื่องจำแนกคุณค่าของมนุษย์ หรือคุณค่าลูกหลานของอาดัม

(3) การเคารพเสรีภาพในความเชื่อ ศาสนาอิสลามมีท่าทีต่ออิสลามเองว่า เป็นวิถีชีวิต โดยรวม ซึ่งมีความเชื่อความศรัทธาเป็นพื้นฐาน พร้อมทั้งรังเกียจการเลือกปฏิบัติต่อศาสนาของตนเอง โดยยึดถือบางส่วน ละเว้นบางส่วน รวมทั้งแก้ไขตัดแปลง เลียนแบบศาสนาอื่น และการผสมผสาน ระหว่างศาสนา การประกาศและเผยแพร่ศาสนาเป็นเสรีภาพ หากไม่มีการเปลี่ยนศาสนาอิสลาม

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

³⁸ กรมการศาสนา, วิถีชีวิต 5 ศาสนิก ในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 119.

ส่งเสริมให้ต่างฝ่ายต่างคงอัตลักษณ์ คือความเป็นตัวของตัวเองเอาไว้อย่างสมบูรณ์ อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีมนุษยธรรม

(4) การมีมนุษยธรรมไร้ขอบเขต เป็นการดำรงรักษาและแสดงความดีงามต่าง ๆ เช่นที่กล่าวมาต่อผู้อื่น แม้แต่ต่อสัตว์และโลก ไม่จำกัดเฉพาะต่อผู้ที่เป็นคนกลุ่มเดียวกัน หรือพวกพ้องร่วมศรัทธา แนวคิด หมู่คณะ ชชาติพันธุ์ ที่อยู่ การงาน ฐานะ ฯลฯ ท่านนบีมุฮัมมัดได้ปฏิรูประบอบมนุษยชาติที่อาศัยบริบทสังคมอาหรับเป็นอุทาหรณ์แก่โลก โดยมุ่งขจัดความเลวร้าย และขจัดมนุษยธรรมที่มีขอบเขตจำกัดลงอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นอัลอามีน คือผู้ที่ทรงสั่งจะไว้วางใจได้ การที่ผู้ศรัทธาได้แสดงคุณธรรม มนุษยธรรม เช่น ความรัก ความเมตตา การให้อภัย และสันติภาพอย่างกว้างขวาง ทำให้ก้าวพ้นขีดจำกัดความแตกต่างระหว่างมนุษย์ เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันตามแนวทางของอิสลาม

นอกจากนั้น ผู้เลื่อมใสหลักศรัทธาของศาสนาอิสลามต้องปฏิบัติตามหลัก 5 ประการ คือ 1) ปฏิญาณ 2) นมัสการ 3) คีล 4) ทาน และ 5) บำเพ็ญพิธีฮัจญ์ จึงจะได้ชื่อว่ามุสลิม คือผู้ที่นอบน้อมยอมจำนนต่อข้อบัญญัติของอัลเลาะห์ ซึ่งหมายถึงผู้ที่ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม การประกอบพิธีฮัจญ์ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างมิตรภาพระหว่างมุสลิมทั่วโลก โดยการที่คนต่างเชื้อชาติ ต่างถิ่นฐาน ต่างวัฒนธรรม ต่างมารวมตัวกัน และใช้ชีวิตในช่วงเวลาสั้น ๆ ร่วมกันปฏิบัติศาสนกิจโดยมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคืออัลเลาะห์³⁹ ทำให้เกิดภราดรภาพ ความรักกันฉันพี่น้องระหว่างมุสลิมด้วยกัน ดังที่นบีมุฮัมมัดกล่าวว่า มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน และทำให้เกิดสมภาพความเท่าเทียมกันเพราะทุกคนแต่งตัวเหมือนกัน ประกอบศาสนกิจภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์พิเศษกว่ากัน⁴⁰ ดังนั้น การประกอบพิธีฮัจญ์ของมุสลิมจึงเป็นการสร้างแนวคิดการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาอิสลาม ทำให้มุสลิมที่เดินทางมาจากสถานที่ต่าง ๆ ในแต่ละประเทศอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา แม้จะมีความต่างกันทางด้านเชื้อชาติ หรือวัฒนธรรมประเพณี เป็นจุดเริ่มต้นของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาอิสลาม ก่อนจะขยายแนวคิดไปในกลุ่มคนที่นับถือศาสนาต่างกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

ความเป็นพหุวัฒนธรรมในกรอบแห่งคำสอนของอิสลามสำหรับประชาคมมุสลิมทั่วโลกคือปรากฏการณ์จริง และความเป็นพหุวัฒนธรรมของประชาคมโลกที่มีโซมุสลิมก็คือปรากฏการณ์จริง ปรากฏการณ์ทั้งสองเป็นสภาวะการณ์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่ของมนุษยโลก นับแต่การประกาศศาสนาอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด และประวัติศาสตร์นานนับพันปีที่ผ่านมา ยืนยันเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ประชาคมมุสลิมอุบัติขึ้นท่ามกลางพหุวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกับความเป็นพหุวัฒนธรรม

³⁹ ศรัณย์ ลิ้มสกุล, ทำไมต้องไปฮัจญ์?, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/139369> [28 ธันวาคม 2560].

⁴⁰ รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, 2539), หน้า 222.

ของผู้คนหลากหลาย ซึ่งถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองในรัฐอิสลาม และอารยธรรมอิสลามได้ ก่อกำเนิดขึ้นบนพื้นฐานของพหุวัฒนธรรม โดยผู้คนที่ทั้งที่เป็นมุสลิมและมีไม่มุสลิม ทั้งที่เป็นชาวอาหรับ และมีใช้ชาวอาหรับ ต่างก็มีส่วนร่วมขับเคลื่อนอารยธรรมอิสลาม สู่อุคทองของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ แล้วทั้งสิ้น และประชาคมมุสลิมยังคงเป็นส่วนหนึ่งของพหุวัฒนธรรมในสังคมโลกตราบจนถึงวาระสุดท้ายของโลกนี้⁴¹

ดังนั้น ศาสนาอิสลามจึงเป็นศาสนาที่มีแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน และหลักคำสอนก็เน้นให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน หากคนในสังคมได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนาอย่างแท้จริง ในแนวทางสันติ เห็นความสำคัญและจำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ก็จะทำให้สังคมเกิดสันติสุขตลอดไป

2.3 สังคมพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรม หรือสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการพรรณนาถึงสภาพสังคมวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางชาติพันธุ์และทางศาสนา และยังหมายถึงขบวนการเคลื่อนไหวที่มีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเท่าเทียม หรือตระหนักในความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นแนวคิดที่ก่อตัวขึ้นมาท่ามกลางความหลากหลายของคน และพยายามหาจุดสภาพ ระหว่างการเคารพความในความแตกต่างกับสร้างวัฒนธรรมร่วมแห่งชาติขึ้นมา

พหุวัฒนธรรม คือการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และประวัติศาสตร์ โดยใช้โครงสร้างทางสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชน (ethnicity) เชื้อชาติ (race) สถานะของครอบครัว (socioeconomic status) เพศ (gender) ความสามารถพิเศษ (exceptionalities) ภาษา (language) ศาสนา (religion) บทบาททางเพศ (sexual orientation) และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (geographical area)⁴² ความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์มีหลายเผ่าพันธุ์ แต่ทุกคนก็คือมนุษย์เหมือนกันและต้องอยู่ร่วมกันบนโลกใบนี้ หากคิดแต่เพียงว่าเราต่างกัน ก็คงจะมีแต่ความรู้สึกแตกแยก และอาจนำไปสู่สงครามแบ่งแยกในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อทุกฝ่ายแต่อย่างใด จึงมีการศึกษาที่จะหาทางลดความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดการศึกษพหุวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมปัจจุบัน

⁴¹ อาลี เสือสมิง, พหุวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์โลกมุสลิม, [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://alisuasaming.org/main/?p=8192> [24 ธันวาคม 2562].

⁴² รุจิราพร รามศิริ, ธรรมชาติพหุวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/373642> [24 กุมภาพันธ์ 2562].

2.3.1 ความหมายของสังคัม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า สังคัม ไว้ว่า คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน เช่น สังคัมชนบท วงการหรือสมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคัมชาวบ้าน หรือหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพบปะสังสรรค์หรือชุมนุม เช่น วงสังคัม งานสังคัม⁴³

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ได้ให้ความหมายของคำว่า สังคัม (สังคโม) ไว้ว่า สมาคม (association) ไปพร้อม ประชุม (meeting) คบ และความเกี่ยวข้อง (connection)⁴⁴

คำว่า สังคัม (Society) โดยรูปศัพท์มาจากคำในภาษาบาลี 2 คำ มารวมกัน คือคำว่า สัง ซึ่งแปลว่า ด้วยกัน พร้อมกัน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Together กับคำว่า คม (คมะ) แปลว่า ไปดำเนินไป เมื่อรวมเข้าด้วยกันเป็น สังคัม แปลว่า ไปร่วมกัน ไปพร้อมกัน เกี่ยวข้องกัน หรือติดต่อกัน⁴⁵

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับสังคัม

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติในสังคัมวัฒนธรรมที่ต่าง ๆ ทั่วโลกบอกเราว่า การมุ่งที่จะพัฒนาไปในทางวัตถุหรือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่ใช่คำตอบที่นำความผาสุกมาให้กับมนุษย์ ดังนั้น การศึกษาใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นไปเพื่อกำหนดเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาสรรพสิ่งต่าง ๆ ล้วนแล้วขาดเสียซึ่งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ สังคัม และวัฒนธรรมไม่ได้ การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับสังคัมและวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และจิตใจของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคัมด้วย สังคัมจึงเป็นแนวคิดที่สอนให้มนุษย์รู้จักการใช้ชีวิต การทำกิจกรรม การอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่ไม่ดี มนุษย์จึงควรพัฒนาสังคัมให้เป็นสังคัมที่พึงปรารถนา เป็นสังคัมที่เหมาะสมแก่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แม้ในสังคัมนั้นจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็สามารถปรับทัศนคติ ความเข้าใจ วิถีชีวิต ให้อยู่ร่วมกันบนความแตกต่างได้อย่างมีความสุข

1) แนวคิดเกี่ยวกับสังคัมในพระพุทธศาสนา

การติดต่อสัมพันธ์กัน คือกระบวนการที่บุคคลเข้าไปติดต่อ (contact) หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์ (relationship) กับบุคคลอื่น ทำให้เกิดเป็นสังคัมขึ้นมา ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า นายช่าง

⁴³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546), หน้า 1159.

⁴⁴ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2553), หน้า 757.

⁴⁵ งาน อติวัฒนธรรม, รัต.ศ., สังคัมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 59.

หม้อ จริ่งอย่างที่ท่านพูดนั้นแหละ เมื่อก่อนนั้นท่านเคยเป็นช่างหม้อ ขึ้นหม้ออยู่ในแคว้นเวกหิงคะ เป็นผู้เลี้ยงมารดาและบิดา เป็นอุบาสกของพระกัสสปพุทธเจ้า เว้นขาดจากเมถุนธรรม ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีอาภิส ได้เคยเป็นคนหมู่บ้านเดียวกันกับเรา ทั้งเคยเป็นสหายของเราในกาลก่อน

พระสังคีติกาจารย์กล่าวว่า สหายเก่าทั้งสองผู้เคยอบรมตนมาแล้ว เหลือไว้แต่ร่างกายในชาติสุดท้าย ได้มาพบกันด้วยอาการอย่างนี้⁴⁶

พระพุทธศาสนานิยามว่า สังคมในความหมายอีกมิติหนึ่งคือ การทะเลาะวิวาทกันในรูปของสงคราม ซึ่งเป็นรูปแบบแห่งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง (Social Interaction) ดังที่ปรากฏว่า

แม้คราวที่เกิดสงครามกับพวกอสูร ทวยเทพได้ชัยชนะ เหล่าอสูรปราศัย อากาศตีใจชนลูกชนพองสยองเกล้าเช่นนี้ก็มีได้มี เทวดาทิ้งหลายได้เห็นเหตุอะไรที่ไม่เคยมีมาก่อน จึงพากันเบิกบานสำราญใจมากมายเช่นนี้⁴⁷

การได้พบเห็นสัตว์บุรุษผู้อบรมตนดีแล้วเป็นการดี เป็นเหตุให้ตัดความสงสัยเสียได้ ทำความรู้ให้เจริญออกงาม เหล่าสัตว์บุรุษยอมทำคนแม้ที่เป็นพาลให้กลายเป็นบัณฑิตได้ ฉะนั้น การสมาคมกับเหล่าสัตว์บุรุษ จึงเป็นการดี⁴⁸

บุคคลรู้บุคคลได้ว่า ผู้นี้เช่นเดียวกับเราด้วยศีล ปัญญา และสุตะ พึงกระทำไมตรีกับบุคคลเช่นนั้นแหละ เพราะการสมาคม (สังคม) กับสัตว์บุรุษเป็นความสุขโดยแท้⁴⁹

ลูกรัก ดังนั้น พ่อจึงขอร้องลูก ลูกจงทำตามคำของพ่อ ลูกอย่าสมาคม กับคนพาลเลย เพราะการสมาคม (สังคม) กับคนพาลทั้งหลายเป็นทุกข์⁵⁰

⁴⁶ ส.ส. (ไทย) 15/50/66.

เอวมตฺ ปุราณานํ สหายานมฺหุ สงฺคโม
อุภินันฺ ภาวิตตตานํ สรรินฺตธารินฺ.

⁴⁷ ขุ.ธ. (ไทย) 25/687/663.

ยทาปี อาสิ อสูเรหิ สงฺคโม
ชโย สุรานํ อสุรา ปราชิตา
ตทาปี เนตา ทีโส โลมหัสโน
กิมพภูตํ ทิฏฺฐุ มฺรุ ปโมทิตา.

⁴⁸ ขุ.เถร. (ไทย) 26/73/330.

⁴⁹ ขุ.ชา. (ไทย) 27/22/69.

ยเทว ชยณา สทิสो มมนฺติ
สีเลน ปณฺณาย สุเตน จาปี
เตเนว เมตฺตํ กยิราถ สทฺธิ
สุโข ทเว สปปุริเสน สงฺคโม.

⁵⁰ ขุ.ชา. (ไทย) 27/86/315.

ตํ ตาทํ ตาต ยาจามิ กรสฺสุ วจันํ มม
มาสฺสุ พาเลน สงฺคณฺณิ ทุกฺโข พาเลหิ สงฺคโม.

ท่านสุตโสม การสมาคมกับสัตว์บุรุษครั้งเดียวเท่านั้นก็คุ้มครองผู้นั้นได้ การสมาคม (สังคม) กับสัตว์บุรุษแม้มากครั้งก็คุ้มครองไม่ได้⁵¹

สังคมในความหมายดังกล่าวนี้ มีความสำคัญมากในการหล่อหลอมบุคคล บุคคลจะมีบุคลิกภาพและมีค่านิยมเป็นอย่างไร ส่วนหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคลแวดล้อมที่เข้าเข้าไปสังสรรค์หรือคบค้าสมาคมด้วย เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนให้บุคคลเลือกคบกับคนดี เพราะคนดีที่บุคคลสัมพันธ์ด้วยนั้น จะช่วยดูแลปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย และไม่ส่งเสริมให้คบค้าสมาคมหรือเป็นมิตรกับคนไม่ดี เพราะคนไม่ดีย่อมพาไปสู่ความหายนะและความทุกข์⁵²

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ไว้อย่างน่าสนใจว่า เมื่อคราวอากัสสพรหมจตุตถมาเกิดในโลกมนุษย์ แรกเริ่มมีร่างกายเป็นทิพย์ มีฤทธิ์ทางใจ มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีกาย สัญจรอยู่ในอากาศ แต่เมื่อบริโภคอาหารที่หยาบเป็นเวลานานเข้า จึงทำให้เกิดมีร่างกายเป็นเพศชายเพศหญิง เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นเวลานานจึงทำให้มีประชากรเป็นจำนวนมาก เกิดเป็นสังคมมหาชน มีการประชุมกันเพื่อแก้ไขป้องกันที่จะเกิดขึ้น จัดสรรที่ดินให้แก่แต่ละคน (ครอบครัว) มีสิทธิครอบครองเพื่อทำมาหากิน และคัดเลือกผู้มีลักษณะดีให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลในฐานะเจ้าของแผ่นดิน จึงมีคำว่า ชัตติยะ (ตรงกับคำว่ากษัตริย์ในภาษาสันสกฤต) เกิดขึ้น โดยประชาชนยินดีแบ่งสรรปันผลประโยชน์แก่ผู้ปกครองนั้น เนื่องจากผู้ปกครองทำหน้าที่ได้ดี ประชาชนพอใจจึงมีคำว่าราชาเกิดขึ้น และเนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่มหาชนคัดเลือก แต่งตั้ง จึงมีชื่อว่ามหาสมมตราชา

ต่อมา เมื่อมีคนละเมิดสิทธิของผู้อื่น และกระทำการทุจริตต่าง ๆ มากขึ้น จึงมีคนอีกกลุ่มหนึ่งช่วยทำหน้าที่สั่งสอนและทำพิธีลอยบาปให้ จึงมีคำว่าพราหมณ์เกิดขึ้น คนเหล่านี้ได้รับการบำรุงเลี้ยงดูจากประชาชนที่นิยมเสพเมถุนธรรม ซึ่งเป็นผู้ครองเรือนและมีหน้าที่ทำงานต่าง ๆ ตามถนัด จึงมีชื่อว่าเวสสา คือพวกแพศย์ นอกจากนี้ยังมีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งทำการทำงานที่ต่ำกว่าพวกแพศย์ จึงมีชื่อว่าสุททะ หรือศูทร

ภายหลังกษัตริย์เกิดเบื่อหน่ายหน้าที่ปกครอง จึงออกไปบวชเป็นบรรพชิต เรียกตัวเองว่าสมณะ คำว่าสมณะจึงเกิดขึ้น แม้พวกพราหมณ์ พวกแพศย์ และพวกศูทร ที่เบื่อหน่ายหน้าที่ของตน ๆ ออกบวชเป็นบรรพชิตก็เรียกว่าสมณะเหมือนกัน⁵³

สังคมในพระพุทธศาสนาเริ่มมาจากความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ และมีวิวัฒนาการมาเป็นชุมชนและสังคมในปัจจุบัน ดังนั้น สังคมจึงเป็นการรวมตัวกันของประชาชนเพื่อ

⁵¹ ชุ.ชา. (ไทย) 28/411/166.

สภิเทว สุตโตสม สภิก โหติ สมาคโม
สา นัง สงคตติ ปาเลติ นาสภิก พหุ สงคโม.

⁵² จ้านง อติวัฒนสิทธิ์, รัช.ดร., สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, หน้า 60.

⁵³ คุรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) 11/119/88.

ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการแบ่งอำนาจหน้าที่ เพื่อสร้างความเป็นระเบียบในสังคม ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในการเป็นอยู่ และอำนาจและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนนั้นเป็นไปโดยธรรม คือหน้าที่ ทำให้เกิดความสุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นสังคมที่พึงปรารถนาตามหลักพระพุทธศาสนา

2) แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในตะวันตก

ในแต่ละยุคของสังคมตะวันตก จะมีแนวคิดเกี่ยวกับสังคมที่แตกต่างกันออกไป นักปรัชญาในแต่ละยุคนับว่ามีส่วนสำคัญมากในการกำหนดแนวคิดของสังคม เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม และสังคมควรจะดำเนินไปในทิศทางใด นอกจากนั้น ก็ยังมีความเชื่อของคนในยุคนั้น ๆ เป็นตัวกำหนดแนวคิดเกี่ยวกับสังคม เช่น บางยุคพยายามที่จะอธิบายถึงแก่นแท้ของสังคม หรือส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้สังคมเกิดขึ้นมา บางยุคแนวคิดเกี่ยวกับสังคมก็ยึดโยงกับหลักศาสนา หรือได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา แต่บางยุคก็ไม่มีหลักของศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับแนวคิดของสังคม ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับสังคมในตะวันตก ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) แนวคิดว่าด้วยสังคมในยุคกรีกโบราณ

ก่อนที่มนุษย์จะมาอยู่รวมตัวกันเป็นสังคมนั้น ต่างคนต่างอยู่กระจัดกระจายกันไป แต่เมื่อเกิดภัยธรรมชาติคุกคามมนุษย์จึงจำเป็นต้องมาอยู่ด้วยกันเป็นเมือง มีการหาพื้นที่ ๆ เหมาะสมที่จะอยู่ด้วยกัน และพื้นที่ต้องมีความอุดมสมบูรณ์และปลอดภัย มีคนที่มาช่วยดูแลระบบชีวิตให้ปลอดภัย มีระบบเตือนภัยล่วงหน้า มีวัฒนธรรมและเกิดภาษา จากจุดนั้นจึงเกิดเมืองและเกิดสังคมตามมา เพลโต (Plato) กล่าวว่า กระบวนการเกิดเมืองและสังคมนี้ยาวนานจนมนุษย์ไม่อาจจดจำได้ มีเพียงความทรงจำเกี่ยวกับอดีตอันไกลที่มนุษย์พยายามหาคำอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในกระบวนการสร้างระบบสังคมซึ่งผ่านการสู้รบ การเกิดชนบทรรมนิยมประเพณี การรวมตัวเป็นสังคมนีเพลโตเรียกว่า Historia เพราะฉะนั้น เพลโตจึงให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โดยเน้นว่าการที่จะเข้าใจสังคมได้จะต้องมีประวัติศาสตร์ การอธิบายสังคมของเพลโตจึงอยู่ในข้อสรุปที่ว่า เมือง สังคม และการเมืองเกิดขึ้นมาจากความทรงจำเกี่ยวกับอดีตอันไกลของมนุษย์⁵⁴

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวถึงสิ่งที่เรียกว่า ระบบของชีวิตทางสังคม (system of social life) ว่าเป็นหลักที่ใช้อธิบายการรวมตัวเป็นสังคม และการรวมตัวทางสังคมทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า politics เพราะฉะนั้น อริสโตเติลจึงเชื่อมโยงสิ่งที่เราเรียกในปัจจุบันว่า การเมือง เข้ากับ สังคม จากคำว่า politics ที่เขาได้บัญญัติขึ้นมา politics คือหลักที่ใช้อธิบายว่า ทำไมคนจึงมาอยู่รวมกันเป็นสังคม คำว่าเมือง คือคำว่า polis มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณ ส่วนหลักที่ใช้อธิบายว่า ทำไมคนจึงมาอยู่ในเมือง อริสโตเติลเรียกว่า politics เพราะฉะนั้น คำว่า polis กับ politics จึงมีรากศัพท์เดียวกันซึ่งอาจแปลได้ว่า เมือง หรือ การของเมือง

⁵⁴ สุภางค์ จันทวนิช, ทฤษฎีสังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.พี.พี. (1991) จำกัด, 2552), หน้า 9.

อริสโตเติลอธิบายว่า จากเมืองมาสู่การเมืองนั้น ได้เกิดสิ่งหนึ่งขึ้นคือระบบของชีวิตทางสังคม และสังคมก็เกิดขึ้นพร้อมกับสิ่งที่เกิดการเมืองในรูปของรัฐ รัฐเป็นรูปแบบสูงสุดของชุมชนเกิดขึ้นประโยชน์สูงสุด เป้าหมายของรัฐคือชีวิตที่ดี สร้างคนที่มีวัฒนธรรมหรือได้รับการขัดเกลา กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นเพราะทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ รัฐจึงต้องมีกฎหมาย ทรัพย์สินส่วนบุคคลก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน

(2) แนวคิดว่าด้วยสังคมในยุคกลาง

แนวคิดของนักคิดในสมัยกลางได้รับอิทธิพลของคริสต์ศาสนา การที่ประวัติศาสตร์การศึกษาแนวคิดทางสังคมส่วนใหญ่มีลักษณะก้าวกระโดด จากแนวคิดของกรีกโบราณมาสู่แนวคิดในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาในศตวรรษที่ 17-18 อาจเป็นเพราะนักทฤษฎีพิจารณาเห็นว่า แนวคิดในสมัยกลางเป็นแนวคิดที่ไม่เสรี เนื่องจากในสมัยกลางนั้นทุกอย่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนา จึงไม่มีความเพื่องฟูและความหลากหลายทางความคิด เพราะนักคิดในสมัยนี้ส่วนใหญ่คือนักบวช ผู้เป็นสาวกของพระเจ้า ซึ่งมักมีความคิดว่าความเป็นสังคมต้องผูกพันกับพระเจ้า ฉะนั้น การศึกษาแนวคิดของนักบวชจึงต้องเข้าใจบริบททางศาสนาซึ่งทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในยุคกลาง (Middle Age) ในยุโรป นักคิดคนสำคัญที่ควรรู้จักในยุคนั้นคือ เซนต์ออกุสติน (St. Augustin) และเซนต์ทอมัส อไควนาส (St. Thomas Aquinas)

เซนต์ออกุสติน (St. Augustin : ค.ศ. 345-430) เป็นชาวแอฟริกาใต้ ซึ่งได้อธิบายหลัก 4 ข้อ เกี่ยวกับมนุษย์ สังคม และศาสนา ไว้ดังนี้

ข้อที่ 1 สิ่งที่พระเจ้าบัญชายอมเป็นไปในทางที่ยุติธรรมเสมอ ดังนั้น มนุษย์ต้องศรัทธาในพระเจ้า แล้วพระเจ้าจะประทานพรแก่ผู้ศรัทธา

ข้อที่ 2 เมืองของพระเจ้า (City of God) คือเมืองที่มีระบบความสัมพันธ์อันถูกต้อง มี ordo กล่าวคือความยุติธรรม พระเจ้าเป็นผู้สร้างเมือง ถ้าจะอยู่ในเมืองต้องมีศรัทธาในพระเจ้า

ข้อที่ 3 ถ้าปราศจากความยุติธรรมเสียแล้ว ราชอาณาจักรก็มีค่าเท่ากับช่องโหว่ ระบบความสัมพันธ์อันถูกต้องนี้ยืนยันในความยุติธรรม

ข้อที่ 4 พลเมือง คือมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันด้วยพันธะ 2 ประการ คือ การยอมรับสิทธิร่วมกัน และการแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน

เซนต์ ออกุสตินระบุว่า ในสังคมจะต้องมีสิ่งที่ยุติธรรม และอะไรก็ตามที่พระเจ้ากำหนดหรือบัญชาว่า สิ่งนั้นต้องยุติธรรมแล้ว และถูกต้องแล้ว เรามีหน้าที่ศรัทธาเท่านั้น สิ่งที่พระเจ้าบัญชา มาคือความยุติธรรมจะปรากฏในเมือง สำหรับพระเจ้าแล้ว เมือง คือที่ ๆ มีระบบความสัมพันธ์อันถูกต้องยุติธรรม แกนกลางของความสัมพันธ์ของคนตามแนวคิดของเซนต์ ออกุสติน คือ สังคมจะต้องมีความยุติธรรม แต่ความยุติธรรมนี้ไม่ใช่สิ่งที่คนในสังคมสร้างขึ้นมา หากเป็นบัญชาของพระเจ้า เราจะเป็นสมาชิกของเมืองได้ต้องมีศรัทธา

แม้จะอยู่ภายใต้ความเชื่อของศาสนาโดยสิ้นเชิง แต่เซนต์ ออกัสติน ก็ได้ชื่อว่าเป็นนักคิด เพราะเขาระบุว่า คุณธรรมคือความยุติธรรม เป็นสิ่งสำคัญในสังคม เพียงแต่ต้องเชื่อมโยงกับพระเจ้า เขาไม่ได้พูดถึงผู้นำและการเมืองมากนัก ภายใต้อิทธิพลของศาสนจักร ผู้นำของอาณาจักรจะต้องไม่ได้รับความสำคัญสูง เพราะผู้นำอาณาจักรเป็นเพียงผู้รับบัญชาจากพระเจ้า ที่พระเจ้าสร้างมาให้เกิดความยุติธรรม แต่ไม่ได้เป็นผู้ให้ความยุติธรรม พระเจ้าเท่านั้นที่ เป็นผู้ให้ อาณาจักรใดก็ตามที่ไม่ได้ใช้ความยุติธรรมตามที่พระเจ้ากำหนด ผู้นำก็จะมีฐานะเป็นโจร

เซนต์ ทอมัส อไควนาส (St. Thomas Aquinas : 1226-1274) เป็นนักบวชชาวอิตาลีเรียนสอนวิชาเทววิทยา ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากอริสโตเติล เป็นนักคิดและนักบวชรุ่นหลังเซนต์ ออกัสติน เขาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคมไว้ 5 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 เหตุผลกับศรัทธาต้องอยู่ด้วยกัน รัฐบาลควรถูกชี้นำด้วยศีลธรรมและกำกับด้วยกฎหมาย

ข้อที่ 2 มนุษย์อาศัยอยู่ในสังคม เพราะสังคมให้ความยุติธรรม มนุษย์ไม่อาจเลี้ยงไปอยู่ที่อื่นนอกเหนือสังคมได้

ข้อที่ 3 มนุษย์อาศัยอยู่ในสังคม เพราะสังคมให้ความยุติธรรม แต่สังคมที่ยุติธรรมจะให้ค่าประกันแก่พลเมือง

ข้อที่ 4 สิทธิที่จะบังคับให้เกิดความดีร่วมกัน มาจากมวลชนหรือผู้ที่เป็นตัวแทนของมวลชน

ข้อที่ 5 ตัวแทนที่ดีของมวลชน คือ พระราชา

แนวความคิดที่อไควนาสได้เสนอไว้ มีลักษณะแตกต่างไปจากที่เซนต์ ออกัสติน ได้เสนอไว้ กล่าวคือ อไควนาสเริ่มพูดถึงเรื่องของเหตุผล ซึ่งไม่ใช่เรื่องศรัทธาหรือบัญชาของพระเจ้าเพียงอย่างเดียว แต่ในฐานะนักบวชเขาก็เชื่อว่า เหตุผลกับศรัทธาต้องอยู่ด้วยกัน รัฐบาลควรถูกชี้นำด้วยศีลธรรมและกำกับด้วยกฎหมาย ดังนั้น ศีลธรรมอย่างเดียวจึงไม่พอ กฎหมายจะเป็นเรื่องของเหตุผลซึ่งกำกับด้วยศีลธรรม จึงต้องมีทั้งสองอย่างประกอบกัน อไควนาสไม่เชื่อในหลักศีลธรรมอย่างเดียว และไม่เชื่อในศรัทธาเพียงอย่างเดียว สิ่งที่เราเรียกว่ากฎหมายนั้นต้องถูกกำกับด้วยหลักเหตุผล กฎหมายต้องอธิบายด้วยหลักเหตุผลได้ แต่สำหรับเรื่องศีลธรรมอาจจะไม่ต้องใช้หลักเหตุผลก็ได้ ใช้ศรัทธาเพียงอย่างเดียวก็พอ

(3) แนวคิดว่าด้วยสังคมในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (ศตวรรษที่ 17-18)

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงนักคิดสำคัญ 3 คน คือ ฮอบส์ รุสโซ และเฮเกล ในแง่มุมที่เน้นเรื่องทางสังคมวิทยา

ทอมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes : 1588-1679) เป็นชาวอังกฤษ มีชีวิตอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 17 แนวคิดของฮอบส์ได้รับอิทธิพลจากเซนต์ โทมัส อไควนาส

ความคิดของฮอบส์สิ่งที่เรียกว่าสังคมจำเป็นต้องมีผู้ปกครอง เขาเป็นผู้ที่มองธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ในด้านลบ มองว่าชีวิตของมนุษย์ล้วนเป็นโลกแห่งความเศร้าและเดียดาย และเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์คือความแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน การต่อสู้กันและกัน ดังนั้น การรวมตัวกันเป็นสังคมต้องมีผู้ปกครองคอยควบคุม เขากล่าวถึงรัฐบาลที่มีอำนาจเต็มแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งก็คือเรื่องระบอบกษัตริย์ (Monarchy) ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงตัวแทนประชาชนมาบังคับให้เกิดความดีร่วมกัน แต่ระบอบกษัตริย์นี้มีหน้าที่ควบคุมสังคมด้วย รัฐบาลเกิดขึ้นจากความสมัครใจของปัจเจกชนที่จะอยู่ภายใต้รัฐบาลที่มีอำนาจเต็มแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะถ้าไม่มีรัฐปัจเจกชนจะต้องมีชีวิตอยู่อย่างวุ่นวาย ยากจน และขาดแคลน สังคมจึงหมายถึงการที่ปัจเจกชนสมัครใจมาอยู่ร่วมกันภายใต้การปกครองของระบอบกษัตริย์

ฮอบส์เป็นผู้นิยมระบอบกษัตริย์อย่างสุดโต่ง แต่ไม่มีศรัทธาในพระเจ้า เขาเชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ชั่วร้าย มนุษย์หนีจากความชั่วร้าย ได้แก่ ความอยุติธรรม ความโหดร้าย สงคราม มารวมกันเป็นชุมชน โดยมีสัญญาประชาคมระหว่างกันและกัน ตกลงกันว่า จะเลือกคนผู้หนึ่งหรือคณะหนึ่งขึ้นเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด คนผู้หนึ่งหรือคณะนี้จะมียุทธอำนาจที่จะหยุดยั้งสงครามที่เกิดขึ้นไปในจักรวาล (universal war)

ฌอง ฌัก รูสโซ (Jean Jacques Rousseau : 1712-1778) ความคิดของรูสโซเกี่ยวข้องกับสังคมคือความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นพลเมืองของสังคม การรวมตัวของสังคมต้องมีการยินยอมพร้อมใจกันของพลเมือง แนวคิดของรูสโซนั้นแตกต่างจากฮอบส์กล่าวคือ ในขณะที่ฮอบส์คิดว่ามนุษย์มีธรรมชาติแก่งแย่งต่อสู้กัน จึงจำเป็นต้องมาอยู่ร่วมกันและมีผู้คอยกำกับ รูสโซกลับเห็นว่ามนุษย์เป็นคนดีโดยธรรมชาติ แต่ที่ตัดสินใจมาเป็นพลเมืองอยู่ในสังคม เป็นเพราะความยินยอมพร้อมใจซึ่งเรียกว่าสัญญาประชาคม (Social Contract) เป็นการบอกกล่าวว่า ประชาชนจะให้อะไรกับสังคม และสังคมจะต้องให้อะไรกับประชาชน นั่นก็คือเรื่องของสิทธิและหน้าที่ เขากล่าวว่ารัฐบาลคือผู้ที่ประชาชนมอบอำนาจชอบธรรมให้ปกครอง และประชาชนจะถอนอำนาจนี้ได้หากรัฐบาลไม่ทำตามสัญญา

เฮเกิล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel : 1770-1831) เป็นนักปรัชญาเยอรมันในสายที่เรียกว่าจิตนิยม เน้นเรื่องของจิตและความคิด เขาใช้ชีวิตส่วนใหญ่มุ่งไปทางด้านการศึกษาและการสอนหนังสือ เฮเกิลเป็นผู้มีอิทธิพลต่อมาร์กซ์

เฮเกิลเชื่อว่าจิตใจและธรรมชาติเป็นสิ่งเดียวกัน ไม่อาจแยกจากกันได้และไม่เป็นอิสระจากกัน เขาเสนอแนวความคิดว่าโลกคือการเปิดตัวออก และการแสดงออกของความคิดสมบูรณ์รวบยอดโลกคือการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยปัจเจกภายในของตัวเองในลักษณะวิภาษวิธี การพัฒนาอย่างต่อเนื่องนี้เอง ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง และสังคมเปลี่ยนแปลงได้เพราะมนุษย์ใช้สมอง (human

mind) การรวมตัวเป็นสังคมของมนุษย์มีสมองของมนุษย์เป็นตัวกำหนด สมองคือความคิด การที่มนุษย์คิดและมีสมองจึงทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง

2.3.3 ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น ๓ ด้านคือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถ เรียนรู้และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลิผล ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรค่าแก่การวิจัย อนุรักษ์ ฟื้นฟู ถ่ายทอด เสริมสร้างเอตทัคคะ และแลกเปลี่ยน เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสุข สันติสุข และอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษย์ชาติ

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจจะมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ⁵⁵ ต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

1) ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า วัฒนธรรม เป็นคำสมาส มาจากคำว่า วัฒนธรรม (วฒฺน) ซึ่งเป็นภาษาบาลี และคำว่า ธรรม (ธรม) ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต แปลตามรูปศัพท์ว่า ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ หรือ ธรรมคือความเจริญ มีความหมายว่า ความดี สถาปอันเป็นความเจริญงอกงาม ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Culture⁵⁶

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติคำว่า วัฒนธรรม ขึ้นใหม่ โดยอธิบายไว้ว่า คำว่าวัฒนธรรมนี้ได้ถูกขึ้นเพื่อให้มีความหมายตรงกับคำว่า Culture และคำว่า Culture ตามมูลศัพท์หมายความว่า เพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าในร่างกาย เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบทำสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะ

⁵⁵ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ความหมายวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.openbase.in.th/node/5954> [16 มกราคม 2563].

⁵⁶ สุวรรณา ตั้งทิษะวัณธ์, ผศ., ภาษาและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2556), หน้า 6.

ใช้ได้ หรือทางใจ เช่น การชมในฐานะที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ และการเพาะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญงอกงาม ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงรวมอยู่ในภาคความคิดของคำว่า Culture นี้ด้วยเหมือนกัน วัฒนธรรม จึงหมายถึงความเจริญงอกงามดังที่กล่าวมา

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษา ความเชื่อ ศาสนา พฤติกรรมในเรื่องการกินอยู่ การแต่งกาย การแสดงออกในเรื่องศิลปะแขนงต่าง ๆ⁵⁷

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา⁵⁸

2) องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์ได้เรียนรู้ สะสมความรู้ และถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของการปฏิบัติ เช่น การพูด การเดิน การแต่งตัว ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม วรรณกรรม การนับถือศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้สมาชิกในสังคมรับรู้หรือเชื่อ เพื่อที่จะดำเนินชีวิตในทางที่ให้เป็นที่ยอมรับในสังคม

วัฒนธรรมจึงไม่ใช่เรื่องทางวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว แต่วัฒนธรรมเป็นรูปแบบของการผสมผสานระหว่าง วัตถุ คน พฤติกรรม อารมณ์ และจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ของคนในสังคม มนุษย์เราเมื่อเกิดมาในสังคมใดก็ต้องรับเอาวัฒนธรรมของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ปัจจุบันทำให้มนุษย์สร้างสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมมีอยู่ 3 ประการ คือ

(1) มนุษย์รู้จักคิด ไม่ปล่อยวิถีชีวิตเป็นไปตามธรรมชาติ พยายามแก้ไขปรับปรุงวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้นเสมอ สังเกตได้จากการปลูกสร้างบ้านเรือนของคนไทย เมื่อสภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมถึง การสร้างบ้านเรือนของคนไทยจึงยกพื้นสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วม

(2) มนุษย์รู้จักประดิษฐ์สิ่งอื่นขึ้นมาเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ตน จึงคิดสร้างเครื่องมือเครื่องจักรมาช่วยทุ่นแรง

(3) มนุษย์รู้จักพูด หรือใช้เสียงเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความนึกคิด อารมณ์ ความรู้สึกให้แก่กัน จึงมีการสร้างภาษาเพื่อใช้สื่อสาร ระยะแรกอาจใช้เสียงร้อง ต่อมาพัฒนาเป็นภาษาพูด และพัฒนาจนถึงการสร้างตัวอักษรขึ้นเพื่อประโยชน์ในการสื่อสาร⁵⁹

ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีทั้งเป็นรูปธรรม คือพฤติกรรมทางสังคม (social behavior) วาจา ท่าทางที่พูด กิจกรรม (activity) ที่สมาชิกในกลุ่มวัฒนธรรมนั้นกระทำ และดูจากผลที่เกิดจาก

⁵⁷ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, สังคมและวัฒนธรรมไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://kanchanapisek.or.th/kp6/Ebook/SERM3/serm3_2/Default.html [28 กรกฎาคม 2560].

⁵⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546), หน้า 1058.

⁵⁹ สุวรรณ ตังทีชะรักษ์, ผศ., ภาษาและวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 10, หน้า 6-7.

กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ และวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ มนุษย์เมื่ออยู่ร่วมกัน ต้องมีสิ่งที่ผูกพันจิตใจเข้าด้วยกัน หรือเพื่อหลักในการดำเนินชีวิต เช่น ความเชื่อถือโชคกลาง การปฏิบัติทางศาสนา การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี

วัฒนธรรมถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีชีวิตและมีคุณภาพที่ดีสืบเนื่องจากการที่มนุษย์ไม่สามารถใช้สัญชาตญาณได้ดีเหมือนกับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นประกอบด้วยสิ่งที่อยู่ในรูปวัตถุที่จับต้องได้เป็นรูปธรรม และสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้เป็นนามธรรม รวมถึงแบบแผนพฤติกรรมและการแสดงออก ทำให้สามารถจำแนกองค์ประกอบของวัฒนธรรมออกเป็น 4 อย่าง คือ

(1) ภาษา (language)

ภาษาเป็นชุดของระบบสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้สัญลักษณ์นำไปสู่รูปแบบของการถ่ายทอดวัฒนธรรมและสื่อสารในชีวิตประจำวัน ภาษาถือว่าเป็นระบบสัญลักษณ์ที่สำคัญ (significant symbol) ที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ เพราะหากไม่มีภาษานอกจากจะไม่สามารถสื่อสารได้แล้ว ยังทำให้หารถ่ายทอด หรือส่งต่อทางวัฒนธรรมไม่อาจเกิดขึ้นได้อีกด้วย การเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดๆ การเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสารย่อมเป็นสิ่งจำเป็น ทารกในฐานะสมาชิกใหม่จะได้รับการฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาจากครอบครัว และพัฒนาความซับซ้อนทางความสามารถจากการใช้ภาษาเพื่อเชื่อมโยงวัตถุกับความหมาย และเรียนรู้กฎระเบียบต่างๆ ที่ใช้ควบคุมทางสังคม และเช่นเดียวกันเมื่อมีเหตุต้องออกจากสังคมเดิมไปสู่สังคมใหม่ที่มีระบบภาษาที่ใช้ในการสารคนละชุด ก่อนอื่นเพื่อให้สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มได้ก็ต้องเรียนรู้ทักษะของการใช้ภาษาของสังคมนั้นๆ หรือระบบภาษากลางที่สามารถใช้ในการสื่อสารก่อน อย่างไรก็ตามภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ลื่นไหลและเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยซึ่งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นบางภาษามีการเปลี่ยนแปลงระบบสัญลักษณ์ บางภาษามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไวยากรณ์ บางภาษามีการเปลี่ยนแปลงความหมาย ขณะที่หลายภาษาสูญหายไปจากสังคม

(2) บรรทัดฐาน (norms)

บรรทัดฐานเป็นความคาดหวังที่สังคมต้องการให้สมาชิกแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ เป็นกฎระเบียบที่ถูกสร้างขึ้นมาอันเกิดจากความเห็นพ้องของสมาชิกโดยส่วนใหญ่เพื่อสร้างระเบียบให้กับสังคม หากสังคมปราศจากบรรทัดฐาน สังคมก็จะไร้ระเบียบ (disorder) และอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมรูปแบบต่างๆ ได้ ดังนั้นบรรทัดฐานที่สร้างขึ้นจะให้แนวการกระทำและการปฏิสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งสมาชิกสามารถคาดเดาหรือทำนาย ตลอดจนเรียนรู้วิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามสถานการณ์ได้ การละเมิดบรรทัดฐานหรือมีการกระทำที่ขัดต่อความเป็นระเบียบย่อมต้องถูกลงโทษหรือใช้สิทธิอำนาจทางสังคม (social sanction) เพื่อควบคุมให้สมาชิกมีการกระทำที่เหมาะสม ขณะที่ความรุนแรงจากการใช้สิทธิอำนาจทางสังคมขึ้นอยู่กับคุณค่าของสังคมที่มีต่อสถานการณ์นั้นๆ ว่ากระทบต่อความรู้สึกของ

ผู้คนมากน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตามบรรทัดฐานที่สร้างขึ้นเฉพาะสังคม ดังนั้นการกระทำแบบเดียวกันในสังคมหนึ่งอาจเป็นสิ่งที่กระทำอย่างแพร่หลาย ขณะที่อีกสังคมหนึ่งอาจเป็นเรื่องต้องห้าม บรรทัดฐานสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่วิถีประชา (folkway) กฎศีลธรรม (mores) และกฎหมาย (law) ซึ่งแตกต่างกันที่ระดับความรุนแรงของการลงโทษและความเป็นทางการในการควบคุมทางสังคม

(3) ความเชื่อ (beliefs)

ความเชื่อคือระบบความคิดที่สมาชิกในสังคมมีร่วมกัน (shared ideas) หรือกล่าวอีกนัยว่าความเชื่อคือชุดของความหมายที่ได้รับการจัดระเบียบมาแล้วเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งที่ปรากฏรอบตัวมนุษย์ สำหรับรูปแบบความเชื่อที่สมาชิกในกลุ่มยึดถือกันมากที่สุดสะท้อนความเป็นกลุ่มคือบรรทัดฐานและค่านิยม เมื่อมนุษย์มีความเชื่อ สิ่งที่เขาเชื่อจะกลายเป็นความจริงสำหรับเขา โดยไม่ต้องคำถามหรือสงสัยใดๆ เกี่ยวกับความเชื่อดังกล่าว อีกอีกทั้งยังมีแนวกระทำที่สอดคล้องกับความเชื่อนั้นด้วย แต่ความเชื่อที่สังคมสมัยใหม่ยอมรับต้องเป็นความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพราะกระบวนการดังกล่าวมีการตรวจสอบ พิสูจน์ และให้หลักฐานเชิงประจักษ์ทำให้ความเชื่อมีความน่าเชื่อถือ และสมเหตุสมผล อย่างไรก็ตามความเชื่อของมนุษย์ก็ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เสมอไป หลายความเชื่อเกิดจากความเชื่อ ที่มีต่อสิ่งต่างๆ อันเกิดจากการกระทำที่สืบต่อกันมา เพราะเมื่อใดก็ตามที่กล่าวถึงความเชื่อ ความเชื่อไม่จำเป็นต้องได้รับการพิสูจน์ ความเชื่อไม่จำเป็นต้องถูกต้อง ความเชื่อไม่จำเป็นต้องสมเหตุสมผล ฯลฯ เพราะสำหรับคนที่เชื่อแล้วพร้อมที่จะยึดความเชื่อดังกล่าวในฐานะความเป็นจริง อยากต่อการเปลี่ยนแปลง

(4) ค่านิยม (values)

ค่านิยมเป็นมาตรฐานที่สังคมนิยามสิ่งอันพึงปรารถนาและสอดคล้องกับหลักศีลธรรม การพิจารณาว่าอะไรคือความงามหรือความน่าเกลียด ความดีหรือความเลว สิ่งที่เหมาะสมหรือไม่สมควรกระทำ ฯลฯ ค่านิยมหรือระบบการให้คุณค่านี้ย่อมแตกต่างกันในแต่ละสังคม ดังนั้น ความดีหรือ ความงาม ในสังคมหนึ่งอาจเป็น ความชั่วร้าย หรือความอัปยศณ์ ในอีกสังคมหนึ่งได้ นอกจากนี้ภายในสังคมเดียวกันอาจมีการให้คุณค่าในเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน เช่น การทำแท้ง เป็นประเด็นที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งในระบบการให้คุณค่า (value conflict) ระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนการทำแท้งที่มองว่าเป็นสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้ที่เป็นมารดา ขณะที่กลุ่มที่ไม่สนับสนุนมองว่าควรคำนึงถึงสิทธิเด็กแม้ว่าจะยังไม่มีสภาพบุคคลตามกฎหมายก็ตาม ความขัดแย้งในระบบการให้คุณค่านี้ นำไปสู่การไม่ลงรอยในการหาแนวทางในการปฏิบัติร่วม อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหานี้อาจต้องใช้บรรทัดฐานทางกฎหมายเข้ามาช่วยกำหนดแนวทางการกระทำซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ค่านิยมที่แต่ละสังคมยึดถือแล้ว ยังมีค่านิยมสากล (universal values) ที่

สังคมส่วนใหญ่ให้คุณค่าและเห็นพ้องไปในทางเดียวกัน เช่น การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

3) ลักษณะของวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม ไว้ว่า ลักษณะที่เจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าแห่งชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมต้องมี 4 ลักษณะ คือ 1) แสดงความเจริญงอกงามทั้งทางจิตใจและวัตถุ 2) แสดงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย 3) แสดงความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และ 4) แสดงถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน⁶⁰

2.3.4 สังคมพหุวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตในแต่ละแห่ง แต่ละชุมชน หรือแต่ละสังคมที่มีการปฏิบัติเลือกสรร ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบ ๆ ต่อ ๆ กันมา จึงทำให้แต่ละสังคมมีวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นตามมา โลกปัจจุบันอยู่ในศตวรรษที่ 21 มีประชากรเป็นจำนวนมากหลายพันล้านคน อาศัยอยู่ในหลายร้อยประเทศ จึงมีความหลากหลาย (พหุ) ทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมนั้นมีความแตกต่างและคล้ายคลึง ประเทศที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อินเดีย จีน ประชากรมีเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างมาก

พหุนิยม (Pluralism) คือแนวคิดที่เน้นแนวทางเรื่องความหลากหลายของกลุ่มคน สังคม และวัฒนธรรม เช่น ความหลากหลายทางสังคมของชนชั้น อาชีพ ความคิด อุดมคติ วิถีชีวิต ให้มีความสำคัญแก่ความแตกต่างและบทบาทที่ถูกหลงลืม หรือละเลยในสังคมแต่เดิม เช่น ในทางอุดมคติ ความคิด การเรียกร้องของกลุ่มสิทธิต่าง ๆ มีกลุ่มสตรี กลุ่มอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ความต่างทางอาหาร ความต่างทางอาชีพ และเรื่องของพหุนิยมในระดับปัจเจก เช่น การเปิดเผยตัวของกลุ่มเกย์ เลสเบียน การอยู่ก่อนแต่ง การยอมรับความเท่าเทียมของสตรี ความเป็นตัวตนของวัยรุ่น ฯลฯ

สังคมพหุลักษณะ หรือพหุสังคม (Plural Society) หมายถึง กลุ่มสังคมที่แยกย่อยออกเป็นกลุ่มภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือเชื้อชาติต่างๆ และกลุ่มชุมชน ซึ่งเป็นคำเดียวกับ Multicultural society หรือสังคมหลากหลายวัฒนธรรมที่นำมาใช้กับรัฐที่มีความแตกต่างหลากหลายอย่างในสหรัฐอเมริกา แนวคิดแบบ Multiculturalism นี้ เป็นการมองความหลากหลายด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมเป็นเกณฑ์⁶¹

⁶⁰ ดนัย ไชโยธา, รศ., วัฒนธรรมและอารยธรรมสัมพันธ์ของอนุทวีปอินเดียกับนานาประเทศ. (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2553), หน้า 18.

⁶¹ มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, แนวคิดพหุนิยมเบื้องต้น, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=443> [30 กรกฎาคม 2560].

ความหมายของวัฒนธรรมในทางวิชาการ มักจะถูกมองว่าวัฒนธรรมเป็นระบบคุณค่า ระบบความหมาย ระบบความคิด ที่คนในพื้นที่หรือในดินแดนหนึ่งมีอยู่ร่วมกัน เช่น ในประเทศไทย ต้องมีระบบความคิด ระบบความหมาย คุณค่า ทุกอย่างเหมือน ๆ กัน ดังนั้น การมองในลักษณะนี้ เป็นการมองที่ตายตัว หยุดนิ่ง คล้าย ๆ ว่าเป็นแก่นแท้

ในทางมานุษยวิทยาได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือเป็นอย่างมากในแวดวงวิชาการ ที่มองความหมายวัฒนธรรมที่มีลักษณะสัมพัทธ์ (Cultural Relative) หมายความว่า ต่างคนต่างมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ที่แตกต่างกัน ความคิดเช่นนี้ทำให้เราลดความมีอคติต่อกัน การดูถูกดูแคลนระหว่างวัฒนธรรมลงไปได้บ้าง⁶²

สำหรับประเทศไทย มีวัฒนธรรมเป็นหลักของประเทศ แต่ในวัฒนธรรมไทยนั้นก็อยู่บนความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาคเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายภาษา หลากหลายขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์และเป้าหมายต่าง ๆ กันไป ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเทศหนึ่งของโลก แต่ทุกวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีคุณค่าในตัววัฒนธรรม จึงกล่าวได้ว่า สังคมไทยมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมตลอดมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความสุขนั้น มีความหลากหลาย หรือมีความเป็นพหุ ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

กระแสสังคมเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทกับสังคมไทยมากขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่ด้านเศรษฐกิจการค้าเท่านั้น แต่ด้านวัฒนธรรมก็มีการพูดถึงกันอย่างกว้างขวางว่าเราจะสามารถอยู่ร่วมกันได้หรือไม่บนฐานวัฒนธรรมที่ต่างกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมที่ต่างมีความหลากหลายของวัฒนธรรม แต่ละสังคมก็มีวัฒนธรรมของตน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น จำเป็นต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการอยู่ร่วมกัน จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข⁶³

1) พหุวัฒนธรรมทางศาสนา

ศาสนาแต่ละศาสนาย่อมมีหลักคำสอนเป็นแนวทางปฏิบัติ สำหรับศาสนิกผู้นับถือศาสนา นั้น ๆ ศาสนิกชนผู้ปฏิบัติตามแนวทางศาสนาของตน ย่อมได้รับประโยชน์สุขตามสมควรแก่หลักคำ

⁶² อานันท์ กาญจนพันธุ์, พหุวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://atreema.blogspot.com/> [30 กรกฎาคม 2560].

⁶³ โสภณา ศรีจำปา, รศ.ดร., เรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่างของวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th/Content/25574-เรียนรู้-อยู่ร่วม-บนความต่างของวัฒนธรรม> [28 กรกฎาคม 2560].

สอนและวิธีการปฏิบัติ คำสอนหลักที่เป็นสากลทั่วไปคือ การไม่ทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดี ซึ่งเป็นพื้นฐานการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ถ้าแต่ละฝ่ายไม่มุ่งเบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกัน สร้างแต่ประโยชน์สุขให้แก่กัน มีความเอื้ออาทรในการอยู่ร่วมกัน คำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของคนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา ย่อมทำให้ทุกคนทุกฝ่ายตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ๆ จะต้องทำในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขอย่างแท้จริง ดังนั้น แต่ละศาสนาจึงมีคำสอนที่สอนให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกัน ร่วมกันสร้างสังคมที่มีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ไม่มีสิ่งกีดกันในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขในสังคม เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

ศาสนาอิสลามเรียกร้องความยุติธรรม สันติภาพ และยึดมั่นในหลักการแห่งความรักความเข้าใจ ที่เอื้ออาทรระหว่างมนุษย์ อิสลามปฏิเสธแนวความคิดพฤติกรรมสุดโต่งและรุนแรงโดยสิ้นเชิง

ในการประชุมใหญ่ระดับโลกเรื่อง มุสลิมกับเพื่อนต่างศาสนิก (We & the others) ซึ่งจัดโดยกระทรวงศาสนาสมบัติและกิจการอิสลามประเทศคูเวต ร่วมกับสภาสูงสุดเพื่อการดำรงสายกลาง ณ โรงแรมเซอราดัน ประเทศคูเวต เมื่อวันที่ 5-8 มีนาคม 2549 ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงความรู้ทางศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นๆ ได้มีมติร่วมกันว่า ความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และเผ่าพันธุ์ ถือเป็นพื้นฐานทางธรรมชาติและข้อเท็จจริงของสังคมมนุษย์ โดยที่ความหลากหลายในเรื่องดังกล่าวไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างที่จะสร้างความบาดหมางและเป็นศัตรูระหว่างกัน และขอประกาศเจตนารมณ์แห่งการยึดมั่นหลักสายกลาง และต่อต้านพฤติกรรมอันนำไปสู่ความรุนแรงและบาดหมางระหว่างผู้คนสังคม เจตนารมณ์ 3 ประการ คือ

1) อิสลามเป็นศาสนาที่เรียกร้องสู่การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือระหว่างคนต่างศาสนิกภายใต้หลักการความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ยึดมั่นในหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยสันติ และ มีความยืดหยุ่น ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติในโลกแห่งความเป็นจริง ทั้งนี้เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนต่างศาสนิกได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) การศึกษาอิสลามที่มีนัยแอบแฝง และมีวัตถุประสงค์ที่อยู่บนพื้นฐานแห่งความถือคติการใส่ร้าย และการบิดเบือน เป็นสิ่งที่ต้องประณาม การเสวนากับเพื่อนพี่น้องต่างศาสนิกมิได้หมายถึงความพยายามที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวในสาระดะของศาสนา หากแต่มีเป้าหมายเพื่อกระชับความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องระหว่างเพื่อนร่วมโลก ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การจรรโลงสังคมใฝ่สันติ

3) ที่ประชุมฯ ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนต่างศาสนิกและยืนยันว่า ทุกประชาชาติมีสิทธิเสรีภาพในการยึดมั่นศาสนาตามความเชื่อแห่งตน การใช้ชีวิตร่วมกันกับพี่น้องต่างศาสนิก ถือเป็นข้อเท็จจริงตามประวัติศาสตร์ และความจำเป็นของ

สังคมมนุษย์ ภายใต้บริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพควรตั้งมั่นบนพื้นฐานของการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เป็นเครื่องมือในการแสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพจนเกินขอบเขต หรือล้ำเส้นกรอบวิถีการดำเนินชีวิตอันปกติสุข⁶⁴

ทั้งนี้ หลักคำสอนของศาสนาอิสลามยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การกระทำหรือคำกล่าวใด ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามมีความเกลียดชัง รังเกียจ ศาสนิกในศาสนาและชาติพันธุ์อื่น ๆ นั้น จึงไม่ใช่หลักคำสอนของอิสลามอย่างแท้จริง

2.4 การอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่

การอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่ เป็นการผสมผสานกันหลายรูปแบบ แม้จะมีความคล้ายกันในด้านถิ่นกำเนิด ภาษา การศึกษา การปกครอง แต่ก็ยังมีความต่างกันในด้านความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้น การศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่ จึงควรศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และสภาพทั่ว ๆ ไป เพื่อให้เข้าใจถึงการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน อันมีพื้นฐานมาจากการนับถือศาสนาต่างกัน คือ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ส่วนคนในชุมชนส่วนน้อยนับถือศาสนาพุทธ แม้จะต่างกันในการนับถือศาสนาแต่คนในชุมชนก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ให้ความร่วมมือร่วมใจกัน ในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง หาทางป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของชุมชนท่าแร่นั้น จึงมีประเด็นที่จะต้องมาพิจารณา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และเข้าถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมต่อไป

2.4.1 ความเป็นมาของศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

ศาสนาคริสต์เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ประมาณปี พ.ศ. 2205 คณะของบาทหลวงกลุ่มแรกนี้ แยกออกเป็นบาทหลวงคณะเยซุอิต 4 โดมินิกัน 2 ฝรั่งเศส 2 ไม่สังกัดคณะใดอีก 3 โดยมีบาทหลวงปีแอร์ ลังเบิร์ต เดอลาม็อต (Pierre Lambert de La Motte) บาทหลวงเดอบูร์ช (De Baurges) และบาทหลวงเดดีเออร์ (Deydier) เป็นผู้นำ ความตั้งใจเดิมของคณะมิชชันนารีฝรั่งเศสนี้ คือแคว้นประเทศไทยก่อนไปเมืองจีนและเวียดนามเท่านั้น แต่ได้ทราบข่าวว่ามีการต่อต้านการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในจีนและเวียดนามอย่างแข็งขันและ

⁶⁴ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 8 กาญจนบุรี, การอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และเผ่าพันธุ์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://region8.prd.go.th/ewt_news.php?nid=2775 [28 กรกฎาคม 2560].

รุนแรง จึงได้หยุดพักอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาเพื่อรอให้เหตุการณ์สงบก่อนและในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ดูแลคุ้มครองชาวคริสต์ชาติโปรตุเกสและชนชาติอื่น ๆ ไปด้วย⁶⁵

1) ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2209 สมเด็จพระนารายณ์ทรงอนุญาตให้คณะมิชชันนารีทำการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ได้อย่างอิสระ โดยได้ทรงพระราชทานที่ดินแปลงหนึ่งที่ริมฝั่งแม่น้ำเพื่อสร้างโบสถ์และโรงเรียนรวมเรียกว่า ค่ายนักบุญโยเซฟ⁶⁶

เรื่องราวของคณะเยซุอิตในสยามนี้ คนทั่วไปสามารถรู้ได้มากกว่าคณะอื่น ๆ ในบรรดามิชชันนารีรุ่นแรก ๆ ที่เข้ามาในสยาม ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามีมิชชันนารีเหล่านี้ชอบบันทึกและส่งบันทึกนั้นกลับไปทีละฉบับของตนอยู่เสมอ ประกอบกับคณะนี้ชอบการศึกษา ดังนั้นการเก็บเอกสารต่าง ๆ ก็เก็บไว้อย่างดี คณะเยซุอิตในประเทศไทยก็สนใจเรื่องราวของตนมาก ได้ศึกษาและได้จัดทำประวัติของคณะตนเองขึ้นมาด้วย คณะเยซุอิตมีบทบาทสำคัญในพระศาสนจักร มิชชันนารีก็เป็นผู้ที่ทุ่มเทเพื่อการประกาศพระวรสาร และมีชื่อเสียงหลายท่าน เป็นมรณสักขีที่มีจำนวนมาก ดังนั้น การศึกษาเรื่องนี้จึงมีความน่าสนใจอยู่มาก⁶⁷

การแพร่ธรรมคาทอลิกตามพงศาวดารเวียดนามระบุว่า เริ่มแรกมีบาทหลวงรูปหนึ่งใช้นามว่าอิกนาซีโอ ได้เดินทางมายังเวียดนามตั้งแต่ พ.ศ. 2076 และเทศนาสั่งสอนในมณฑลนามดินห์ ต่อมาบาทหลวงจากสเปนอีกท่านหนึ่งในคณะโดมินิกันชื่อ ดีเอโก แอเวอร์เต ก็เดินทางมาถึงเวียดนามใน พ.ศ. 2139 และได้รับอนุญาตให้อยู่แพร่ธรรมในเวียดนามได้ชั่วคราว แต่อยู่ได้ไม่นานปรากฏมีเรือรบสเปนเข้ามาในเวียดนาม ทำให้ผู้มีอำนาจของเวียดนามเกิดความสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับรัฐสเปน จึงขับไล่บาทหลวงออกไปพร้อมกับเรือสเปน

การแพร่ธรรมในเวียดนามเริ่มขึ้น เมื่อโปรตุเกสมาตั้งศูนย์กลางการค้าที่เมืองไฟไฟ (Fai FO)⁶⁸ การแพร่ธรรมในระบบปาโตรอาโดพบว่า ในภาคปฏิบัตินั้นปรากฏว่าอำนาจในการแพร่ธรรมของพระศาสนจักรกลับตกไปอยู่ในมือของประเทศโปรตุเกสและสเปน จึงทำให้การแพร่ธรรมต้อง

⁶⁵ เตือน คำดี, การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก.ทิพย์อักษร, 2529), หน้า 1-2.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

⁶⁷ หอจดหมายเหตุ, ประวัติพระศาสนจักรไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.catholichaab.com [24 กรกฎาคม 2560].

⁶⁸ ไฟไฟ เป็นชื่อเรียกเมืองฮอยอัน ซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญในอดีตและเป็นศูนย์กลางการค้าของชาวซาฮวิน (Sa Huynh) ริมฝั่งแม่น้ำทูบอน (Thu Bon) ตั้งแต่ 200 ปี ก่อนคริสตกาล ซึ่งเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 15 ฮอยอันขยับฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของอาณาจักรจามปามีชื่อเรียกว่า ไตเจียน (Dai Chien) แต่ชาวเวียดนามและชาวต่างชาติเรียกเมืองท่าแห่งนี้ว่า ไฟไฟ (Fai Fo) หรือไฮโป (Hai Po), เล่นที่เมืองฮอยอัน หนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมของเวียดนาม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.modernpublishing.co.th/เมืองฮอยอัน> [24 กรกฎาคม 2560].

ปะปนไปกับการล่าอาณานิคม และแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าทาส ไม่ว่าจะเป็มหาสมุทรอินเดีย หรือแอฟริกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่นำความเสื่อมเสียมาสู่พระศาสนจักรอย่างมาก นอกจากนี้ธรรมทูตคณะต่างๆภายใต้ระบบโทรอาโดก็มักจะละเลยหน้าที่ในการแพร่ธรรมตามจิตตารมณ์ที่ถูกต้อง โดยพระศาสนจักรไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ ดังนั้น พระศาสนจักรจึงพยายามตั้งอำนาจในการแพร่ธรรมกลับมา โดยพระศาสนจักรได้ตั้งสมณะกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ หรือที่รู้จักกันในนามโปรปากันดา ฟิเด (Propaganda Fide) ในปี พ.ศ. 2165 เพื่อตั้งอำนาจการแพร่ธรรมกลับมา สมณะกระทรวงใหม่นี้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาโดยตรง ดังนั้น มิสซัง (mission) จึงถูกนำมาใช้ตั้งแต่ช่วงนี้เป็นต้นไป เพราะคำว่ามิสซังหมายถึงการส่งผู้แทนของพระสันตะปาปา (Apostolic Vicars) ออกไปทำงาน⁶⁹

ต่อมาทางสมณะกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ อนุมัติให้จัดตั้งสังฆมณฑลใหม่ในประเทศเวียดนาม โดยการแต่งตั้งพระสังฆราช 3 องค์ จากพระสงฆ์ฝรั่งเศสให้เป็นผู้แทนของพระสันตะปาปา คือ บาทหลวงบิลลีโอ บาทหลวงลัมเบิร์ต และบาทหลวงโกโตแลนดี ให้รับผิดชอบงานแพร่ธรรมในภูมิภาคตะวันออกไกล ซึ่งรวมทั้งประเทศเวียดนาม การแต่งตั้งพระสังฆราชของสมณะกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อมาทำงานในประเทศเวียดนาม ถูกต่อต้านจากระบบปาโตรอาโดของโปรตุเกสในระยะแรก ๆ แต่ภายหลังคณะเยซุอิตที่ทำงานในระบบปาโตรอาโดก็ยอมรับอำนาจของพระสังฆราชทั้ง 3 องค์⁷⁰

ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างคริสตศาสนาและลัทธิขงจื้อ ทำให้รัฐบาลมีนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของศาสนาคริสต์ มีการปราบปรามบาทหลวงและผู้นับถืออย่างจริงจัง ทำให้พระสังฆราชตาแบร์ตและธรรมทูต 2-3 องค์ พร้อมทั้งสามเณรและชาวคาทอลิกจำนวนหนึ่งตัดสินใจหนีภัยทางการเมืองจากเวียดนามในรัชสมัยจักรพรรดิหมิงหม่าง อพยพเข้ามายังสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงอนุญาตให้พระสังฆราชและคณะพำนักอยู่ในสยามต่อไปได้⁷¹ กลุ่มคริสตชนวัดสามเสน เป็นกลุ่มของคริสตังญวนที่หนีการเบียดเบียนศาสนาในประเทศอันนัมเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับกองทัพไทย ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งไปสู้รบกับกองทัพของพระเจ้ามินหม่าง

⁶⁹ หอจดหมายเหตุ, การแพร่ธรรมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศเวียดนาม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/531-2015-10-19-04-35-41> [24 กรกฎาคม 2560].

⁷⁰ บาทหลวงธีรพล กอดวิทยากุล, การแพร่ธรรมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศเวียดนาม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/531-2015-10-19-04-35-41> [24 กรกฎาคม 2560].

⁷¹ บาทหลวงโจเซฟ บัตตินเจอร์ และบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธ์ุ, การอพยพของชาวเวียดนามในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/529-2015-10-19-04-35-12> [24 กรกฎาคม 2560]

เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1834 พระยาวิเศษสงคราม และพระยามนรพงศ์อุทธีโกษา นายทหารชั้นผู้ใหญ่ในกองทัพ ซึ่งเป็นคาทอลิก ได้กราบทูลขอชาวญวนคริสตังเหล่านี้ไปขุบเลี้ยง พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระทัยเมตตาต่อชาวคริสต์ที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น พระองค์พระราชทานที่ดินซึ่งอยู่ติดกับวัดคอนเซ็ปชัน เพื่อให้สร้างศาลาใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย พร้อมทั้งพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังทรงพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ให้สร้างโบสถ์หลังหนึ่ง เพื่อใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ โบสถ์หลังนี้สร้างด้วยไม้ไผ่ในปี ค.ศ. 1835 ใช้ชื่อว่าวัดแซงต์ฟรังซัวซาเวียร์ พระสังฆราชดาแบร์ดประมุขมิสซังโคชินไชน่า ซึ่งได้หนีภัยการเบียดเบียนศาสนาจากประเทศเวียดนามมาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ก่อนหน้าพวกญวนเหล่านี้ ได้จัดหาพระที่มีเชื้อสายญวน 3 รูป มาดูแลคริสตังเหล่านี้ ได้แก่ บาทหลวงปอล บาทหลวงดัต และบาทหลวงยวง⁷²

2) ศาสนาคริสต์ในตำบลท่าแร่

ท่าแร่ หรือท่าแะย ซื่อนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในฐานะที่เป็นหมู่บ้านคาทอลิก ที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย เป็นหมู่บ้านริมหนองหาร บนทางหลวงแผ่นดินสาย 22 อุดรธานี-นครพนม หลักกิโลเมตรที่ 169-170 ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองสกลนคร ห่างจากตัวเมืองโดยทางรถยนต์ประมาณ 21 กิโลเมตร และประมาณ 6 กิโลเมตร โดยทางน้ำ มองเห็นกันได้เวลาอากาศโปร่ง หมู่บ้านนี้มีฐานะเป็นตำบลเรียกว่า ตำบลท่าแร่ และปัจจุบันได้รับการยกฐานะให้เป็นเทศบาลตำบล

เมื่อปี ค.ศ. 1881 คุณพ่อโยฮัน บัปติสต์ โปรตม และคุณพ่อซาเวียร์ เกโก พระสังฆคณสมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ได้รับมอบหมายจากพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ ให้มาเผยแผ่ศาสนาที่ภาคอีสาน จึงเดินทางมาที่อุบลราชธานี และตั้งกลุ่มคริสตชนที่บึงกะเทว พอถึงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1883 คุณพ่อโปรตม และคุณพ่อรองแดล เดินทางจากอุบล ฯ มาถึงนครพนมเป็นครั้งแรก เพื่อสำรวจเส้นทาง สถานการณ์ และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เพื่อจะวางโครงการแพร่ธรรมในโอกาสต่อไป เมื่อได้สำรวจไปถึงหนองคายและเวียงจันทน์เป็นระยะเวลาพอสมควร คุณพ่อทั้งสองเดินทางกลับอุบล ฯ หลังจากฉลองปีสกาในเดือนเมษายน ค.ศ. 1884 คุณพ่อโปรตม คุณพ่อเกโก และครูทัน ครูเณรชาวเวียดนามได้เดินทางจากอุบล ฯ มานครพนมอีกครั้งหนึ่ง และตั้งกลุ่มคริสตชนขึ้นที่นครพนม

เมื่อตั้งกลุ่มคริสตชนที่นครพนมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1884 คุณพ่อโปรตมเดินทางไปสกลนครพร้อมกับครูทัน ตั้งใจจะไปเยี่ยมคริสตชนที่มาจากประเทศเวียดนามตามที่ได้ยินมา และหากมีโอกาสก็จะเปิดศูนย์คาทอลิกที่นั่น คุณพ่อได้รับการต้อนรับอย่างดีจากคริสต

⁷² คำว่า คริสตัง เป็นคำที่ชาวเมืองอันตีโอซได้ใช้เป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 42 (พ.ศ. 585), พระกวีรญาณ (จ้านงค์ ชุติณโร, ป.ธ.9, พม., พธ.บ.), วิชาศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ 3, ในงานวันจ้านงค์ ทองประเสริฐ ครั้งที่ 11. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556), หน้า 37.

⁷³ หอจดหมายเหตุ, ประวัติที่เกี่ยวข้องกับชาวเวียดนาม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/154-2015-09-30-02-30-13> [24 กรกฎาคม 2560].

ชนชาวเวียดนาม และมีชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งแจ้งความจำนงจะเป็นคริสตชน คุณพ่อจึงได้สร้างที่พักและอยู่กับพวกเขาเป็นเวลา 1 เดือน ได้ใช้โอกาสนี้สอนศาสนาแก่ผู้สนใจ จึงมอบให้ครูพันเป็นผู้ดูแล ส่วนคุณพ่อเดินทางกลับนครพนม

เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1884 คุณพ่อโปรตมเดินทางไปสกลนครพร้อมกับคุณพ่อเกโก ในรายงานประจำปี ค.ศ. 1910 คุณพ่อโปรตมได้บันทึกไว้ว่า ศูนย์คาทอลิกสกลนครเปิดปี ค.ศ. 1884 และในวันที่ 8 กันยายน ปีเดียวกัน คริสตชนกลุ่มแรกได้รับศีลล้างบาปในโรงสวด ที่ปลูกไว้ชั่วคราวระหว่างหนองหารกับตัวเมือง บริเวณซึ่งเคยเป็นที่ตั้งโรงภาพยนตร์ประสานราษฎร์เดิม แต่จากหลักฐาน “สมุดบันทึกศีลล้างบาปคริสตตั้ง สกลนคร ปี ค.ศ. 1884, 1885, 1886” ที่บันทึกโดยคุณพ่อโปรตม ผู้ที่ได้รับศีลล้างบาปลำดับที่ 1 คือมารีอาเตียง ได้รับศีลล้างบาปในโอกาสสมโภชแม่พระรับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ วันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1884 ทำให้แน่ใจได้ว่า คุณพ่อโปรตมได้โปรดศีลล้างบาปคริสตชนที่สกลนครก่อนหน้านั้นแล้ว ต่อมาคุณพ่อโปรตมได้มอบกลุ่มคริสตชนกลุ่มนี้ให้คุณพ่อเกโกกับครูพันดูแล และเดินทางกลับไปยังอุบล ฯ เพื่อเป็นประธานการเข้าเฝ้าประจำปีของพระสงฆ์และเตรียมตัวเดินทางไปกรุงเทพ ฯ

พอเวลาผ่านไปหลายวัน มีคนมาสมัครเป็นคริสตชนจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นชาวเวียดนามที่ได้รับการปลดปล่อยจากการเกณฑ์แรงงาน และคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบประมาณ 40 คน ทำให้จำนวนคริสตชนเพิ่มมากขึ้น เป็นความลำบากสำหรับคุณพ่อเกโก ที่จะจัดหาที่ดินเพื่อพักอาศัยและทำมาหากิน สำหรับคริสตชนเหล่านั้นในตัวเมืองสกลนคร ประกอบกับถูกกีดกันแกล้งจากเจ้าหน้าที่บางคนอยู่เป็นประจำ จึงคิดหาทำเลสำหรับตั้งหมู่บ้านคริสตชนใหม่ ในคืนวันหนึ่งหลังการสมโภชนักบุญทั้งหลายปี ค.ศ. 1884 คุณพ่อเกโกและครูพันตัดสินใจย้ายกลุ่มคริสตชน สร้างแพใหญ่ทำด้วยเรือเล็กและไม่ผูกติดกัน บรรทุกทั้งคนและสัมภาระลงแพ ใช้ผ้าห่มและผืนผ้าซึ่งแทนใบให้ลมพัดไปในทิศทางที่พระเป็นเจ้าของพระองค์ ในที่สุดพวกเขาสามารถข้ามไปยังอีกฟากหนึ่งของหนองหารอย่างปลอดภัย และตั้งหลักปักฐาน ณ ที่นั้น เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้

2.4.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านท่าแร่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2427 โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ชื่อชาเวียร์ เกโก ซึ่งอพยพครอบครัวจากตัวเมืองสกลนครข้ามหนองหาร มาตั้งหลักแหล่งใหม่ทางฝั่งเหนือของหนองหาร และได้สร้างโบสถ์ชื่อว่า วัดอัครเทวดามีคาแอลท่าแร่ เป็นศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแรก ก่อตั้งบ้านท่าแร่ ได้มีครอบครัวชาวญวน อพยพประมาณ 10 ครอบครัว และคนพื้นเพอีสานอีก 10 ครอบครัว เข้ามาตั้งรกรากอยู่ด้วย รวมแล้ว 20 กว่าครอบครัว ปัจจุบันมี 2,200 ครอบครัว⁷⁴

⁷⁴ ไทยตำบลคอทคอม, ข้อมูลตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon/470107> [25 กรกฎาคม 2560].

ชุมชนบ้านท่าแร่ เป็นชุมชนสำคัญในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกใน สกลนคร โดยถือเป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่ามิชซัง ท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขต การปกครองถึงจังหวัดนครพนมด้วย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนาไปยังหมู่บ้าน ต่าง ๆ ในจังหวัดสกลนคร ชุมชนแห่งนี้ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้มี ความเจริญเติบโตในหลาย ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชุมชน ท่าแร่แห่งนี้มีประชากรขยายตัวอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ในปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีฐานะเป็นตำบล คือ ตำบลท่าแร่ มี 8 หมู่บ้าน⁷⁵ คือ

- 1) หมู่ 1 บ้านท่าแร่
- 2) หมู่ 2 บ้านพะโค
- 3) หมู่ 3 บ้านท่าแร่เหนือ
- 4) หมู่ 4 บ้านหนองบัวทอง
- 5) หมู่ 5 บ้านป่าพนาวัลย์
- 6) หมู่ 6 บ้านท่าแรมสามัคคี
- 7) หมู่ 7 บ้านท่าแรมพัฒนา
- 8) หมู่ 8 บ้านสร้างแก้วสมานมิตร

ในจำนวน 5 หมู่บ้าน อยู่ในเขตสุขาภิบาล จำนวนประชากรในตำบลท่าแร่ มี ประมาณ 1,688 หลังคาเรือน จำนวนประชากรชาย 4,787 คน และหญิง 4,925 คน รวม 9,712 คน มีผู้นับถือศาสนาคริสต์ 8,892 คน นับถือศาสนาพุทธ 820 คน หรือเพียง 8.24 เปอร์เซ็นต์ เท่านั้น⁷⁶

ในเขตตำบลท่าแร่ มีสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่งซึ่งเป็นสถานที่สำคัญในเขตตำบลท่าแร่ ใน ส่วนของหน่วยงานราชการ มีสำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่

ในส่วนของสถานศึกษามีโรงเรียนจำนวน 3 โรงเรียน คือ

- 1) โรงเรียนท่าแร่วิทยา
- 2) โรงเรียนเซนต์ยอเซฟท่าแร่
- 3) โรงเรียนบ้านแป้นสามัคคีราษฎร์บำรุง

ในส่วนของศาสนสถานที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าแหร่นั้น มีศาสนสถานทางพุทธศาสนา เพียง แห่งเดียว คือ วัดประตู่ธรรมาวาส บ้านพะโค

ส่วนศาสนสถานทางคริสต์ศาสนามีอยู่ 5 แห่ง คือ

- 1) วัดนักบุญมารีอา

⁷⁵ ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, ตำบลท่าแร่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://sakonnakhon.kapook.com/เมืองสกลนคร/ท่าแร่> [30 กรกฎาคม 2560].

⁷⁶ เครือข่ายกาญจนาภิเษก, ชุมชนบ้านท่าแร่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/sgk/file1/p6.html> [26 กรกฎาคม 2560].

- 2) โบสถ์เซนต์ไมเคิล
- 3) คณะซิสเตอร์กลาริสกาปูชิน อารามราชินีแห่งสันติภาพ
- 4) คณะภคินีรักกางเขนแห่งท่าแร่
- 5) อาสนวิหารอัครเทวดามิคาแอล⁷⁷

ชุมชนบ้านท่าแร่ ตั้งอยู่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 22 ห่างจากตัวเมืองสกลนคร ไปตามถนนสายสกลนคร-นครพนม (ถนนนิตโย) ไปประมาณ 21 กิโลเมตร ตำบลท่าแร่ มีพื้นที่ในการปกครองประมาณ 2.193 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 5 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 1 บ้านท่าแร่ หมู่ที่ 3 บ้านท่าแร่เหนือ หมู่ที่ 6 บ้านท่าแร่สามัคคี หมู่ที่ 7 บ้านท่าแร่พัฒนา หมู่ที่ 8 บ้านสร้างแก้วสามมิตร บรรดา 8 หมู่บ้าน มีหมู่บ้านที่เป็นชาวพุทธเพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น ส่วนอีก 7 หมู่บ้าน นับถือคริสต์ทั้งหมด แม้จะมีคนที่นับถือพุทธอาศัยอยู่บ้านในบรรดาหมู่บ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ที่เป็นหมู่บ้านชาวคริสต์ แต่ส่วนมากก็จะเข้านับถือคริสต์ทั้งหมด เพราะดูจะเป็นการลำบากใจ หรือยุ่งยากใจ หากจะต้องนับถือศาสนาพุทธ บ้านพะโคจึงเป็นหมู่บ้านที่นับถือศาสนาพุทธเพียงบ้านเดียว ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านชาวคริสต์

ตำบลท่าแร่นั้น มีหมู่บ้านตั้งอยู่ 2 ฟากถนน ฟากตะวันออกที่มีวัดใหญ่เป็นหลัก คือวัดอัครเทวดามิคาแอล ประกอบด้วยหมู่บ้าน 3 หมู่ คือ หมู่ 1 หมู่ 6 และ หมู่ 7 เป็นหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ติดต่อกันไป จึงดูเหมือนมีหมู่บ้านมาก ส่วนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ฟากตะวันตกนั้น มีอยู่ 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 8

ชุมชนท่าแร่นั้น มีอาณาเขตพื้นที่⁷⁸

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลนาเพียง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลนาแก้ว อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหนองลาด อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลเชียงเครือ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

เทศบาลตำบลท่าแร่ แบ่งการปกครองออกเป็นชุมชน โดยมีชุมชนย่อยในเขตเทศบาล จำนวน 15 ชุมชน ดังนี้⁷⁹

- 1) ชุมชนสมประสงค์

⁷⁷ ศูนย์ข้อมูลแห่งประเทศไทย, สำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://thailand.kapook.com/table.php?type_main=4f0a64609eb19f1a1c000001&division=3&province=47&hor=4701&tambon=470107 [30 กรกฎาคม 2560].

⁷⁸ ไทยตำบลต่อทคอม, ข้อมูลตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon/470107> [25 กรกฎาคม 2560].

⁷⁹ เทศบาลตำบลท่าแร่, ข้อมูลทั่วไป, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Data%20pawat/data%20pawat.html> [24 กรกฎาคม 2560].

- 2) ชุมชนท่าแร่เหนือ
- 3) ชุมชนท่าสะอาด
- 4) ชุมชนสหมิตรสัมพันธ์
- 5) ชุมชนสมานมิตร
- 6) ชุมชนบ้านใหม่
- 7) ชุมชนท่าแร่ใต้
- 8) ชุมชนกลางเหนือ
- 9) ชุมชนกลางใต้
- 10) ชุมชนป่าหว่าน
- 11) ชุมชนสามัคคี
- 12) ชุมชนท่าเรือ
- 13) ชุมชนเฟื่องฟู
- 14) ชุมชนสร้างแก้ว
- 15) ชุมชนไทยเดิม⁸⁰

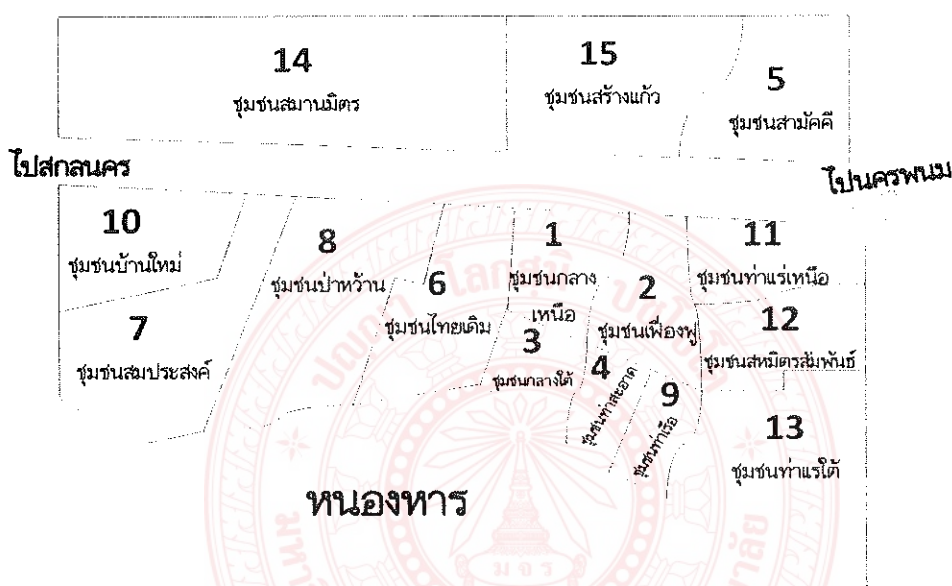
ตารางที่ 2.4 ตารางข้อมูลชุมชนและพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลท่าแร่

ที่	ชื่อชุมชน	พื้นที่ (ไร่)	หมายเหตุ
1	สมประสงค์	170.00	
2	ท่าแร่เหนือ	41.50	
3	ท่าสะอาด	20.56	
4	สหมิตรสัมพันธ์	36.19	
5	สมานมิตร	219.42	
6	บ้านใหม่	73.00	
7	ท่าแร่ใต้	165.38	
8	กลางเหนือ	51.63	
9	กลางใต้	27.50	
10	ป่าหว่าน	70.63	
11	สามัคคี	86.25	

⁸⁰ เทศบาลตำบลท่าแร่, ชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลท่าแร่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Map.html> [24 กรกฎาคม 2560].

12	ท่าเรือ	25.81	
13	เฟื่องฟู	32.13	
14	สร้างแก้ว	130.00	
15	ไทยเดิม	61.13	

แผนที่ 2.4 แผนที่แสดงที่ตั้งของชุมชนในเขตเทศบาลท่าแร่

บริเวณที่เป็นบ้านท่าแร่ในปัจจุบันแต่เดิมเป็นป่าโปร่ง มีต้นไม้ใหญ่น้อยตามลักษณะป่าไม้เขตร้อนชื้น ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านติดกับหนองหาร ในช่วงก่อน พ.ศ. 2482 ยังไม่มีประตูน้ำกั้นน้ำหนองหาร ในช่วงฤดูแล้งบ้านท่าแร่จะอยู่ลึกจากริมฝั่งหนองหารประมาณ 3 กิโลเมตร สภาพที่เป็นป่าไผ่ลำน้ำ จึงมีสัตว์ป่านานาชนิดตลอดจนมีปลาชุกชุม นับเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของบริเวณริมหนองหาร

การตั้งชุมชนครั้งแรกที่บ้านท่าแร่ เป็นชุมชนชาวคริสต์ตั้ง ซึ่งอพยพมาจากตัวเมืองสกลนคร ซึ่งเป็นทั้งชาวญวนและชาวไทยเชื้อ ที่ไม่พอใจการกีดกันการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ของกลุ่มผู้ปกครองเมืองสกลนครในสมัยนั้น (สมัย ร.5) ด้วยเหตุที่กลุ่มผู้นับถือศาสนาคริสต์ มีการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาแตกต่างจากพุทธศาสนิกชน เช่น การทำพิธีมิสซา การรับศีลล้างบาป มีบาทหลวงซึ่งเป็นชาวต่างชาติเป็นผู้ประกอบพิธี ประกอบกับนโยบายของราชสำนักที่กรุงเทพฯ ต้องการให้บ้านเมืองบำรุงพุทธศาสนา มิให้มีการทำลายพุทธศาสนา และถือเป็นนโยบายหลักของเจ้าเมืองในขณะนั้น กลุ่มชาวญวนคริสต์ตั้งจึงมักจะถูกกีดกันแกล้งอยู่เสมอ

บาทหลวงเกโกและครูทันซึ่งเป็นชาวญวน ทราบถึงปัญหาดังกล่าว จึงตัดสินใจวางแผน ย้ายกลุ่มชาวญวน และสถานที่เผยแพร่ศาสนาไปอยู่แห่งใหม่ โดยต่อแพไม้ไผ่ขนาดใหญ่บรรทุกผู้คน และเครื่องใช้ที่จำเป็นขึ้นแพไม้ไผ่ อธิษฐานเทวดามีคาแอล ให้ได้พบแผ่นดินที่เหมาะสมแก่การเผยแพร่ คริสตศาสนา กระแสลมได้พัดใบเรือซึ่ง ทำจากผ้าห่มกันลมไปถึงชายฝั่งอีกแห่งหนึ่งของหนองหาร พื้นดินส่วนใหญ่เต็มไปด้วยดินลูกรังที่เรียกว่าหินแ่ จึงพากันตั้งชุมชนใหม่ขึ้นและเรียกว่าท่าแ่ และ มาใช้เป็นท่าแ่ ในปัจจุบัน⁸¹

ผู้คนที่ยอพยพมาอยู่บ้านท่าแ่รุ่นแรกมีจำนวน 20 ครอบครัว นับคนที่ยอพยพมาได้ ประมาณ 150 คน มีทั้งชาวญวน ชาวไทญ้อ สกลนคร ซึ่งเป็นคริสตัง และในเวลาต่อมา ก็มีชาวภูไท จากที่ต่าง ๆ อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแห่งนี้ด้วย ภายใต้การนำของบาทหลวงยอแซฟ กอมมูรี เออ ซึ่งได้พัฒนาชุมชนให้เป็นตารางยุโรป ได้จัดผังเมืองเป็นระบบเป็นล๊อค ๆ เช่นเดียวกับเมืองในประเทศยุโรป ซึ่งหาได้ยากในชุมชนอื่น ๆ ของจังหวัดสกลนคร

การอยู่อาศัยเกิดจากการผสมผสานกันระหว่างชนเผ่าต่างๆ คือ เผ่าผู้ไทย ไทลาว ไทญ้อ เวียดนาม ทำให้เกิดการปลูกสร้างบ้านพักอาศัยที่มีรูปแบบชนิดต่าง ๆ เช่น บ้านไม้เสาสูงชนิดเรือน เกย บ้านไม้เสาเตี้ยพื้นเกือบติดดิน บ้านไม้ชนิดเรือนแถวชั้นเดียว เรือนแถวสองชั้นซึ่งเป็นแบบบ้านไม้ ที่ได้รับอิทธิพลจากเวียดนาม และแบบตึกก่อด้วยอิฐฉาบปูน ตึกโบราณทรงยุโรปเป็นตึกก่อด้วยอิฐ เป็นตึกแถวสองชั้น ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอย่างเด่นชัด และเป็นตึกที่ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีได้ เพราะค่าจ้างช่างและลูกมือช่างมีราคาแพง ช่างผู้ควบคุมการก่อสร้าง ต้องจ้างช่างชาวเวียดนาม ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านงานปูนมาออกแบบควบคุมงานก่อสร้าง โดยเฉพาะวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นอิฐ ปูนที่ผลิตขึ้นจากปูนขาว ทราย ยางบง และโครงไม้ ก่อสร้าง โดยใช้วิธีเรียงอิฐให้มีแรงเกาะยึดและค้ำยันด้วยความหนาของแผ่นอิฐ ประสานเชื่อมด้วยปูนและคาน ไม้ซึ่งเป็นตัวประกอบอุปกรณ์บางชนิด เช่น บานพับประตูบานพับหน้าต่าง เป็นสินค้าสั่งจากประเทศ ฝรั่งเศสโดยช่างชาวเวียดนามทั้งสิ้น

โดยสรุปสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ปรากฏเป็นอาคารบ้านเรือนในชุมชนท่าแ่นั้น จะมี ลักษณะอาคารที่อยู่อาศัยอยู่ 4 รูปแบบ คือ

- 1) อาคารที่เป็นเรือนเกย ในปัจจุบันที่มีสภาพใช้เป็นที่อยู่อาศัยมี 3 หลัง คือบ้านโบราณ 100 ปี ของนายหนู ศรีวรกุล คุณหาสน์อุดมเดชวัฒน์ และบ้านโบราณขององเลือน โสรินทร์
- 2) เรือนแถวชั้นเดียวพื้นติดดิน เป็นเรือนแถวที่มีอายุประมาณ 60 - 70 ปี ในด้าน โครงสร้างและส่วนที่วางหน้าบ้าน ซึ่งอาจขายสินค้า นั่งเล่น รับแขก ส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยใช้ไม้กันเป็น

⁸¹ เทศบาลตำบลท่าแ่, ประวัติบ้านท่าแ่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Pawat%20Tharae/pawat%20tharae.html> [24กรกฎาคม 2560].

ห้อง ๆ ให้บุตรสาว หรือครอบครัว บุตรหลานอาศัย หรือใช้เป็นที่เก็บสิ่งของเครื่องใช้ และทำเป็นห้องนอน

3) เรือนแถวสองชั้นพื้นติดดิน เป็นเรือนแถวที่ทำจากไม้ทั้งหลัง มักเป็นเรือนแถว 3 คูหา แต่เปิดโล่งตลอด ชั้นล่างเป็นที่อยู่อาศัยของพ่อแม่ หัวหน้าครอบครัว ชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัยของบุตรชาย-สะใภ้ หรือบุตรสาว-บุตรเขย

4) อาคารก่ออิฐสองชั้น เป็นอาคารที่โดดเด่นในปัจจุบัน ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยมีประมาณ 5 หลัง อาคารชนิดนี้ก่อด้วยอิฐเผา และวัสดุที่ยืดหยุ่น เช่น ปูน ทราย ส่วนอุปกรณ์ประเภทเหล็กนั้นใช้ประกอบน้อยที่สุด ทั้งนี้ เพราะมีราคาแพงในการก่อสร้างเมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมา⁸²

อาคารบ้านเรือนในชุมชนท่าแร่เหล่านี้ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีการจัดระเบียบให้มีความทันสมัยเหมือนประเทศแถบยุโรป ทำให้ชุมชนท่าแร่มีความทันสมัยมาตั้งแต่ครั้งอดีต และเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นหลังได้พัฒนาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

2.4.3 สภาพทางสังคมศาสตร์

ชุมชนบ้านท่าแร่เป็นชุมชนสำคัญ ในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในสกลนคร ถือเป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่า มิสซังท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองถึงจังหวัดนครพนมด้วย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนาไปยังหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดสกลนคร มีศาสนสถานที่สำคัญซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวคริสต์ คืออาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอลท่าแร่ ที่ใช้ในการประเพณีกรรมทางศาสนาทุกวันอาทิตย์ และทุกวันสำคัญของศาสนาคริสต์

การอยู่ร่วมกันในสังคมของชุมชนท่าแร่ มีการนำระบบสหกรณ์มาใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้มีความเจริญและมั่นคงอย่างถาวร ถ้าการดำรงชีพของคนในสังคมไม่มีปัญหาเรื่องปากเรื่องท้อง การอยู่ร่วมกันก็จะไม่เกิดปัญหา ชุมชนท่าแร่จึงได้ก่อตั้งสหกรณ์ยูเนียนท่าแร่พัฒนาจำกัด ขึ้นมา และมีการพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่องจนเกิดความมั่นคง ทำให้คนในสังคมมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือกัน เพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน ทำให้สังคมมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

นอกจากนั้น ชุมชนท่าแร่ยังเป็นชุมชนเก่าแก่ และมีผู้คนหลายกลุ่มอาศัยในชุมชนแห่งนี้ จึงทำให้มีอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมหลายรูปแบบ โดยเป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศสผสมเวียดนาม ก่อสร้างในราว ปี พ.ศ. 2475 ใช้การก่อสร้างโดยไม่ใช่ปูนซีเมนต์ ใช้ภูมิปัญญาช่างและ

⁸² Edtguide, ชุมชนท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.edtguide.com/article/1422/> 15 มกราคม 2563.

ประสบการณ์การก่อสร้างบ้านแบบก่ออิฐฉาบปูน ไม่มีช่างใดทำได้ เป็นตึกแถวสองชั้น ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอย่างเด่นชัด และเป็นอาคารที่อยู่อาศัยที่เด่นและแปลกตา กว่าชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสกลนคร

สหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนา จำกัด

รูปแบบสังคมเศรษฐกิจในแต่ละชุมชน ย่อมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดรูปแบบเศรษฐกิจว่าควรจะเป็นไปในทิศทางใด สังคมเศรษฐกิจแบบไหนจะทำให้คนในสังคมได้รับประโยชน์มากที่สุด และคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ต้องเอาัดเอาเปรียบกัน เป็นเศรษฐกิจที่เกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ของสังคมได้อย่างมั่นคง

ระบบสังคมเศรษฐกิจในตำบลท่าแร่ เป็นระบบเศรษฐกิจแบบง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนมากจนเกินไป ทำให้ชาวบ้านรู้จักประหยัด อดออม มีความเรียบง่าย ชยันในการประกอบอาชีพการงาน รู้จัดทำมาหากิน ประชากรจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดมีระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ มีสหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนา จำกัด เป็นต้น

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2506 คณะสงฆ์คณะเยซุอิตแห่งคาทอลิก จัดสัมมนาระดับชาติเรื่องการพัฒนาเครดิตยูเนียน ที่บ้านเซเวียร์ อนุเสาวรีย์ชัยสมรภูมิ มีผู้แทนจากประเทศเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ไต้หวัน ฮองกงและไทย เครดิตยูเนียนจึงได้เริ่มขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2507 บาทหลวงอัลเฟรด บอนแนนซ์ และนายแพทย์ขวลิท จิตรานุกเคราะห์ ได้จัดตั้งสมาคมศูนย์กลางเทาาขึ้นที่สลัมห้วยขวาง เพื่ออบรมศึกษาผู้ใหญ่และช่วยคนยากจนโดยวิธีเครดิตยูเนียน ขณะนั้นเครดิตยูเนียนได้เริ่มแพร่หลายในต่างประเทศ คุณพ่อบอนแนนซ์ ทราบดีถึงคุณประโยชน์อันมหาศาลของวิธีการเครดิตยูเนียน จึงได้ส่งนายอัมพร วัฒนวงศ์ เจ้าหน้าที่ของสมาคมศูนย์กลางเทาา ไปศึกษางานพัฒนาและเครดิตยูเนียน ณ สถาบันเซียร์โซลิน ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นเวลา 1 ปี (พ.ศ. 2507 - พ.ศ. 2508) กลับมาจุดประกายเครดิตยูเนียนขึ้น โดยชักชวนรวมกลุ่มคนในแนวคิดใหม่ของการพัฒนาวิธีการนี้ แก่ชาวบ้านในชุมชนที่ตั้งของสมาคม จนกระทั่งสามารถจัดตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นสำเร็จ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 ด้วยจำนวนสมาชิกแรกเริ่ม 13 คน เงินทุนรวม 360 บาท โดยใช้ชื่อว่ากลุ่มเครดิตยูเนียนแห่งศูนย์กลางเทาา นับเป็นเครดิตยูเนียนแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาขบวนการเครดิตยูเนียนก็แพร่ขยายและก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นศูนย์กลางของขบวนการเครดิตยูเนียนในปัจจุบัน⁸³

⁸³ ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด, ประวัติเครดิตยูเนียนในประเทศไทย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.cultthai.coop/cultthai/index.php/2017-05-24-02-43-05/cu-history1-2> [9 กันยายน 2561]

การรวมกันเพื่อแสวงหาประโยชน์ เป็นปรัชญาของธุรกิจทุนนิยมเสรี ซึ่งเป็นการรวมกันโดยมีผลประโยชน์เป็นสิ่งจูงใจ หากไม่มีผลประโยชน์จะแตกแยกกันไป ไม่ได้มีจิตใจเห็นคุณค่า การรวมกันด้วยความสำนึกในฐานะมนุษย์ คนที่อยู่ในสังคมปัจจุบันส่วนมากมีจิตใจที่จะหาประโยชน์ หรือมองหาแต่ผลได้ให้ตนเองเป็นที่ตั้ง จึงมีการแก่งแย่งแข่งขัน ระบบการศึกษาจะมุ่งเฉพาะจิตใจเท่านั้น ในทางศาสนาเรียกว่าความเห็นแก่ตัว ซึ่งสิ่งนี้เองเป็นตัวการที่ขัดขวางการรวมตัวกัน

สหกรณ์เครดิตยูเนียนมุ่งอบรมสมาชิกให้มองเห็นอันตรายของความเห็นแก่ตัว ซึ่งไม่เพียงแต่จะขัดขวางการรวมกันเข้าด้วยกัน แต่ยังเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของหมู่คณะอีกด้วย อุดมการณ์สหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือที่เรียกว่าจิตตารมณ์นั้นมีความเชื่อว่า หากคนเรามุ่งแต่จะให้กับโดยไม่แสวงหาสิ่งตอบแทน แล้วคนเราจะสามารถรวมกันได้อย่างแน่นเหนียว ฉะนั้นผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์เครดิตยูเนียน จึงควรพิจารณาถึงอันตรายของความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัว พยายามสลัดทิ้งไป แล้วหันมาฝึกการให้ หรือคลายความเห็นแก่ตัวลง มุ่งแต่จะให้เพื่อนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

การให้นับเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกัน ผู้ให้ต้องคำนึงถึงศักยภาพในการให้ของตน เพื่อไม่ให้เกิดความร้อนแค้นในภายหลัง และต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้รับ เพื่อจะได้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ การให้ควรเป็นความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย คือผู้ให้และผู้รับ อุดมการณ์ของสหกรณ์เครดิตยูเนียนเชื่อว่า การให้ในสิ่งที่เป็นไปได้และยั่งยืน มีอยู่ 4 อย่าง คือ 1) แรงจำนวน 2) แรงสติปัญญา 3) แรงน้ำใจ และ 4) แรงกายหรือแรงงาน แรงเหล่านี้มีอยู่ในตัว ทุกคนสามารถให้เพื่อนได้โดยไม่หมดสิ้น การให้แรงแก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน สามารถแสดงออกได้ทางพฤติกรรมต่าง ๆ เรียกว่า จิตตารมณ์ ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ

จิตตารมณ์ 4 ประการ⁸⁴

1) สนใจ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้คนในกลุ่มมีสัมพันธภาพที่ติดต่อกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ความสนใจกันที่ดี เป็นความสนใจกันในเรื่องต่อไปนี้ คือ สนใจกันในเรื่องให้เกียรติ และเคารพในศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน สนใจในความทุกข์ยากของเพื่อน มุ่งแต่จะให้เพื่อนมีความสุข พ้นจากความทุกข์ สนใจจะชักชวนผู้คนในสังคมเดียวกันให้เข้ามาร่วมกันมากขึ้น สนใจที่จะช่วยเพื่อนให้สังคมเดียวกันพ้นจากปัญหา สนใจที่จะร่วมทำงานกับเพื่อนสมาชิก ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และสนใจใส่ใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน และอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมเดียวกัน

2) ห่วงใย เป็นพลังจิตที่คนเรามีต่อกัน มีความผูกพัน เมื่อรู้ว่าเพื่อนสมาชิกในสังคมเดียวกัน ประสบปัญหา ได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อนก็รู้สึกเป็นทุกข์ไปด้วยเสมือนทุกข์ของเพื่อน

⁸⁴ สงเสริม หอมกลิ่น, คุณธรรมและจิตตารมณ์ของสหกรณ์เครดิตยูเนียน, วารสารเกษตร มสธ., [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://agrijournal.stou.ac.th/Page/ShowPaper.aspx?idindex=18> [1 สิงหาคม 2561].

เป็นทุกข์ของตน ในขณะที่เดียวกันมีความห่วงใยกิจการของกลุ่มที่ทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน คอยระมัดระวังไม่ให้ใครมาทำลายได้ ความห่วงใยที่ดีควรเป็น คือ ห่วงใยในชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งกันและกัน เกรงว่าจะได้รับทุกข์ ห่วงใยในความสุข ความเจริญของกันและกัน เกรงว่าจะไม่ได้รับทั่วถึงกัน และห่วงใยกิจการของกลุ่ม เกรงว่าจะมีสิ่งใด ผู้ใดมาทำลายให้ล่มสลาย

3) แบ่งปัน เป็นความพยายามแบ่งสรรสิ่งยังชีพ และผลประโยชน์ให้ทั่วถึงกันในหมู่สมาชิกในสังคมเดียวกัน การแบ่งปันกันเป็นการให้สิ่งที่เห็นว่าดีที่สุดแก่เพื่อน คือแบ่งปันน้ำใจ หรือปันใจให้กันและกัน เพราะคนทุกคนต้องการน้ำใจจากเพื่อน และทุกคนสามารถมีให้ได้เสมอ แบ่งปันชีวิต คือ เงินตราที่เราหามาได้ ทุกคนถือเงินเสมือนเป็นชีวิต หากไม่คิดจะครอบครองไว้ใช้แต่เพียงผู้เดียวเท่ากับแบ่งปันชีวิตให้เพื่อน และแบ่งปันแรงงาน แรงความคิด ไม่คิดแต่จะเอาแลกกับเงินตรา ให้แรงต่อเพื่อนด้วยความไม่แสวงประโยชน์

4) การรับใช้ เป็นการให้บริการซึ่งกันและกัน การรับใช้กันมีทั้งเป็นการส่วนตัวและส่วนรวม คือการรับใช้เพื่อนด้วยการช่วยเหลือกิจการงาน โดยไม่มุ่งหวังค่าจ้างตอบแทน รับใช้เพื่อนด้วยการอาสาทำงานส่วนรวม เช่น เป็นกรรมการของกลุ่ม รับใช้เพื่อนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนในยามเดือดร้อน จำเป็น และร้องขอ และรับใช้เพื่อนด้วยการร่วมมือในการทำงานกับเพื่อน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของหมู่คณะและคนในสังคม

การให้ซึ่งกันและกันดังกล่าวมาแล้วนี้ เป็นการให้ในสิ่งที่เรามีอยู่ คือการให้ความเมตตา กรุณาและความรัก นอกจากนั้น คนในสังคมยังต้องการคุณธรรมความดีจากผู้อื่น ต่างคนต่างต้องการจากกันและกัน คุณธรรมความดีของคนที่ร่วมกิจกรรมในสหกรณ์เครดิตยูเนียน นับว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคนให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ฉะนั้น คนในกลุ่มจึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมความดี คุณธรรมที่สำคัญมีอยู่ 5 ประการ

คุณธรรม 5 ประการ⁸⁵ คือ

1) ความซื่อสัตย์ เป็นคุณภาพทางจิตที่เปี่ยมด้วยการไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่โปปดมดเท็จ ทั้งต่อตนเองและต่อเพื่อน ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ย่อมเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น เมื่อทุกคนในกลุ่มต่างมีความซื่อสัตย์ ความระแวงสงสัย ความไม่ไว้วางใจก็หมดไป

2) ความเสียสละ เป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อกัน สมาชิกของกลุ่มควรเสียสละเวลา หรือ แม้แต่ทรัพย์ เพื่อสนับสนุนกิจการของกลุ่มให้เจริญก้าวหน้า เสียสละแรงเพื่อช่วยทำให้งานส่วนรวมสำเร็จ

⁸⁵ ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด, จิตตารมณ์และคุณธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.cultthai.coop/cultthai/index.php/2017-05-24-02-43-05/mind-virtue> [9 กันยายน 2561].

3) ความรับผิดชอบ เป็นการแสดงตนให้สมาชิกเห็นว่าตนเองเป็นคนมั่นคง ไม่โลเล เหลวไหล พร้อมทั้งจะปฏิบัติภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือเป็นหน้าที่ของตนให้สำเร็จ มีความมั่นคงต่อกฎเกณฑ์ของส่วนรวม ไม่เอาใจตนเองเป็นใหญ่

4) ความเห็นใจกัน เป็นการแสดงให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มเห็นว่าตนเองไม่เป็นคนอิจฉา ริษยา ไม่มองคนอื่นในแง่ร้าย และพร้อมที่จะสนับสนุนผู้อื่นให้ได้ดี โดยเฉพาะผู้ที่ด้อยกว่าตน มีความต้องการให้คนอื่นมีความสุข พร้อมทั้งจะให้ผู้ที่เดือดร้อนกว่ามีโอกาสได้รับบริการจากกลุ่มก่อน

5) ความไว้วางใจกัน เป็นการแสดงตนให้เพื่อนสมาชิกไว้วางใจ ในขณะเดียวกันก็ไม่หวาดระแวง สงสัย แคลงใจในตัวผู้อื่น การที่คนในกลุ่มไม่มีความระแวงสงสัยแคลงใจกันย่อมทำให้ความร่วมมือทั้งสองฝ่ายเป็นไปด้วยความราบรื่น

คุณธรรมทั้ง 5 นี้ ประการเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ พฤติกรรมของสมาชิก เมื่อมีคุณธรรมข้อใด ย่อมทำให้มีข้ออื่นตามมา ในทางตรงกันข้าม หากสมาชิกขาดคุณธรรมข้อใด ย่อมมีโอกาสขาดคุณธรรมข้ออื่นตามไปด้วย เช่น เมื่อเป็นคนซื่อสัตย์ย่อมเป็นคนไว้วางใจได้ หากไม่มีความซื่อสัตย์ก็นำไว้วางใจ เป็นต้น

การให้ จึงเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน การให้ในที่นี้มิใช่การให้ แบบการทำบุญ ทำทาน แต่เป็นการให้ระหว่างเพื่อนสมาชิก เป็นการให้เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เป็นการให้ที่ช่วยให้ชีวิตของแต่ละคนมีความหมาย มีความเจริญ มีความสุขเป็นการให้ที่นำมาซึ่งความสงบสุขแห่งสังคม สมาชิกแต่ละคนมุ่งให้ส่วนรวม ส่วนรวมก็จะให้สมาชิกแต่ละคนเป็นการตอบแทน ในที่สุดแล้ว การให้นำมาซึ่งการได้ของแต่ละคน

สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นสมาคมที่รวมเอาคนที่ไว้วางใจกันและกันเข้าเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อร่วมกันดำเนินกิจการอันจะเป็นประโยชน์แก่การแก้ไขปัญหา ความทุกข์ ความเดือดร้อน ของกันและกัน และช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีแก่สมาชิกและครอบครัว

สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในวงสัมพันธ์เดียวกัน เช่นอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน สถานศึกษา หรือประกอบอาชีพเดียวกัน หรือมีกิจกรรมร่วมกันในลักษณะต่อเนื่อง และบุคคลเหล่านั้นมีความปรารถนา จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยวิธีการนำ เงินของตนมาสะสมไว้เป็นกองทุน สมาชิกทุก ๆ คนจะ ต้องสะสมเงินตามความสามารถของตนเป็นประจำและสม่ำเสมอตามที่สหกรณ์กำหนด และเงินในกองทุนนี้จะสามารถช่วยเหลือสมาชิกที่มีความจำเป็นและเดือดร้อนทางการเงิน กู้ยืมไป แก้ไขปัญหา และบำบัดความเดือดร้อนเหล่านั้น หรือถ้าไม่มีความเดือดร้อนเงินสะสมก็จะมามากขึ้น สหกรณ์เครดิตยูเนียน จึงเป็นสหกรณ์ที่มุ่งหวังให้สมาชิกช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บริหารงานโดยสมาชิกและทำกิจการทุกอย่างเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสมาชิก

การอยู่ร่วมกันในรูปแบบของสหกรณ์ยูเนียนท่าแร่พัฒนา จำกัด เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงต่อเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนาน สมาชิกของสหกรณ์อยู่ในภาวะเยียบอย่างเคร่งครัด จึงทำให้การดำเนินงานไม่ค่อยเกิดปัญหา การที่ระบบเศรษฐกิจมีความมั่นคง ทำให้คนในสังคมมีความเป็นอยู่อย่างผาสุก แม้จะมีความต่างกันทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคม เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่าง แต่ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก ซึ่งระบบเศรษฐกิจในชุมชนท่าแร่ ช่วยทำให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปได้ด้วยดีเรื่อยมา

2.4.4 สถาปัตยกรรมโบราณ

ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนเก่าและมีผู้คนหลายกลุ่มอาศัยในชุมชนแห่งนี้ ทำให้มีอาคารมีสถาปัตยกรรมหลายรูปแบบ ที่ใช้เป็นอาคารทำพิธีกรรมทางศาสนาหรือโบสถ์ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นรูปแบบใหม่ที่เป็นอาคารกึ่งไม้กึ่งปูน หรือเป็นสไตลโมเดิร์น ผสมผสานเหมือนบ้านในเมือง แต่ลักษณะอาคารเก่าจะเป็นแบบเรือนเกย ขานบ้านที่มีหลังคาคลุมใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์นั่งเล่นรับแขก รับประทานอาหาร พื้นเป็นไม้กระดาน

ชุมชนท่าแร่ มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนหมู่บ้าน เป็นบริเวณที่มีบ้านพักอาศัยตั้งอยู่รวมกัน ตัวบ้านจะตั้งเป็นหลังเดี่ยว กระจายอยู่ภายในชุมชน มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สวยงาม โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมรูปแบบอาคารก่ออิฐ ซึ่งคาดว่าได้รับอิทธิพลจากประเทศเวียดนาม หลังจากเวียดนามตกอยู่ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส โดยอาคารแบบอาณานิคมลักษณะดังกล่าว ที่พบส่วนใหญ่จะตั้งอยู่เมืองฮอยอัน เนื่องจากเคยเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ การสำรวจพบว่า มีการเชื่อมโยงรูปแบบอาคารก่ออิฐที่ชุมชนบ้านท่าแร่ คือ เสาซุ้มวงโค้งแบบหุตะกร้า และแบบประดับซุ้มวงโค้งใหญ่ เล็กวางบนหัวเสา และอาคารก่ออิฐที่รับอิทธิพลมาจากประเทศลาวในยุคอาณานิคมฝรั่งเศสเช่นกัน ที่ใกล้เคียงกับที่ท่าแร่ ก็มีที่เมืองสะหวันนะเขต ลักษณะเด่นคือการใช้เสาจริงประดับแทนเสาหลอก

นอกจากนี้ ลักษณะโดดเด่นของอาคารก่ออิฐในชุมชนท่าแร่ คืออาคารมีรูปทรงสูงโปร่ง ประตูบานเพี้ยมทรงสูงที่เปิดออกได้กว้างเพื่อระบายอากาศ ซุ้มวงโค้งด้านบนก่ออิฐเรียงรับน้ำหนัก แล้วถายน้ำหนักลงหัวเสาหรือผนังหนา ในส่วนซุ้มวงโค้งที่ใช้ประดับตกแต่ง รับน้ำหนักเพียงองค์ประกอบของอาคารโดยเฉพาะกับประตูหน้าต่าง ความโดดเด่นอีกอย่างหนึ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของอาคาร คือการใช้อิฐเผาที่ทำขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีการตกแต่งราวระเบียง ตกแต่งหัวเสา และตกแต่งลวดลายปูนปั้นที่สวยงาม โดยช่างได้นำความเชื่อความศรัทธาของคริสต์ศาสนาเป็นส่วนประกอบ จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น⁸⁶

⁸⁶ ASEAN WATCH, ASEAN Touch : ไปสกลายลท่าแร่ : สองตึกฝรั่งเศส, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://aseanwatch.org/2020/01/14/asean-touch-ไปสกลายลท่าแร่-สองตึกฝรั่งเศส> 18 มิถุนายน 2562.

1) บ้านโบราณ 100 ปี

อาคารเก่าที่สร้างมานานเกือบ 100 ปี เป็นตึกปูนทรงยุโรปในรูปแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสผสมเวียดนาม ด้วยการใช้ภูมิปัญญาช่างและประสบการณ์การก่อสร้างบ้านแบบก่ออิฐฉาบปูน ยังคงอนุรักษ์ไว้ให้ผู้คนได้มาสัมผัสถึงความเจริญรุ่งเรือง

ภาพที่ 2.4 (1) ภาพบ้านโบราณ 100 ปี

ที่มาภาพ : <https://www.iotopsakon.com/บ้านท่าแร่-บ้านสามหลัง>

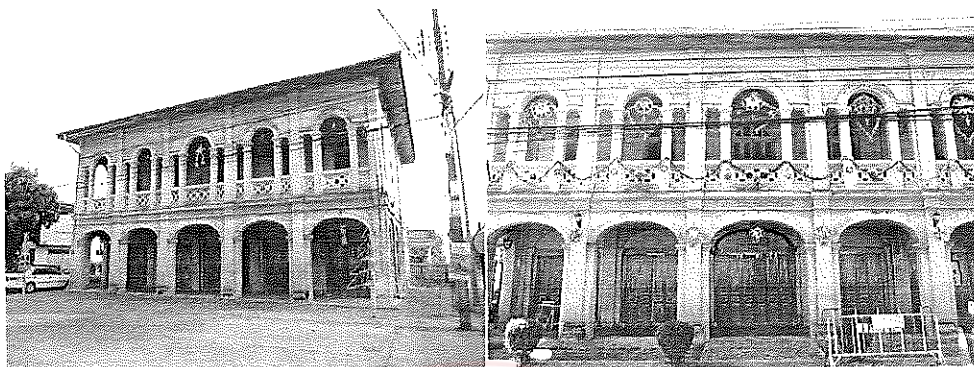
บ้านโบราณหลังนี้ ซึ่งยังคงปรากฏเค้าโครงของบ้านให้เห็น เป็นบ้านของนายหนู ศรีวรกุล (เฮียน เรียนดิงตัง) และนางหนูนา อุปพงษ์ ซึ่งเป็นบุตรของพระยาประจันตประเทศธานี เจ้าเมืองสกลนครเวลานั้น เดิมสร้างเป็นที่อยู่อาศัย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ทางราชการสั่งปิดโบสถ์ไม่ให้ใช้ทำพิธีใด ๆ ทางศาสนา ชาวคริสต์จึงต้องหาสถานที่แห่งใหม่ เพื่อใช้ทำพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีบูชา มิสซา พิธีรับศีลสมรส เนื่องจากบุตรหลานของเจ้าของบ้านหลังนี้ เป็นพระสงฆ์ในศาสนาคริสต์ จึงอนุญาตให้ใช้บ้านหลังนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และชาวคริสต์รุ่นเก่าหลายคนก็เคยใช้บ้านหลังนี้จัดพิธีรับศีลแต่งงาน ต่อมาบ้านถูกไฟไหม้ ชำรุดทรุดโทรม ไม่มีการบูรณะซ่อมแซม มีต้นโพธิ์ขึ้นกรงรัง จนกลายเป็นบ้านร้างอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

2) คฤหาสน์อุดมเดชวัฒน์

อาคารโบราณหลังนี้ ตั้งอยู่เลขที่ 268 หมู่ที่ 6 ถนนราษฎร์เจริญ บ้านท่าแร่ เป็นของนายคำสิงห์ อุดมเดช หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อองเด สร้างขึ้นตามรูปแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศส (French Colonial Architecture Style) ในปี ค.ศ. 1933 (พ.ศ. 2476) โดยช่างชาวเวียดนามที่อพยพมาอยู่ในจังหวัดนครพนมและบ้านท่าแร่ เป็นอาคาร 2 ชั้น พื้นที่ปลูกอาคารแต่เดิมเป็นดินโคลนปลักควาย จึงมีการถมให้แน่น ชั้นล่างทำเป็นร้านค้า จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด สิ่งจำเป็นในการอุปโภคบริโภค รวมทั้งตาชั่งเงิน ส่วนชั้นบนเป็นที่พักอาศัยมี 2 ห้องนอน อยู่ด้านซ้ายและด้านขวา มีแท่นพระที่สวยงามตั้งอยู่ตรงกลางห้องโถง สำหรับตั้งกางเขน พระรูปพระเยซู รูปพระแม่มาเรียและนักบุญต่าง ๆ ไว้ให้สมาชิกในครอบครัวได้เคารพบูชาและสวดภาวนา สามารถใช้ประกอบพิธีทางศาสนาได้ สภาพของอาคารในปัจจุบัน พื้นชั้นล่างทรุด ขาดการบูรณะซ่อมแซม เพราะไม่มีผู้อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม โครงสร้างส่วนสำคัญของอาคารหลังนี้ ช่างได้ใช้เทคนิคแบบโบราณในการก่อสร้าง โดยใช้ปูน ทราเย

และอิฐ ผสมผสานยึดติดกันกับเสาไม้ได้อย่างลงตัว ทำให้ผนังและหลังคามีความมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย ถือเป็นสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นสวยงามล้ำค่าแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร

ภาพที่ 2.4 (2) ภาพคฤหาสน์อุดมเดชวัฒน์

ที่มาภาพ : <https://www.iotopsakon.com/บ้านท่าแร่-บ้านสามหลัง>

3) บ้านโบราณขององเลื้อน โสรินทร์

อาคารโบราณหลังนี้ ตั้งอยู่เลขที่ 269 หมู่ 6 ถนนราษฎร์เจริญ บ้านท่าแร่ เป็นขององเลื้อน หรือเตี๋ยง โสรินทร์ สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1932 (พ.ศ. 2475) โดยช่างชาวเวียดนามที่อพยพมาอยู่ในจังหวัดนครพนมและบ้านท่าแร่ เป็นอาคาร 2 ชั้น สร้างในรูปแบบสถาปัตยกรรมฝรั่งเศส (French Colonial Architecture Style) ผสมเวียดนาม ช่างก่อสร้างได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ในการก่อสร้าง แบบก่ออิฐถือปูน ไม่มีปูนซีเมนต์ ไม่มีเหล็ก แต่ช่างได้ใช้วัสดุพื้นบ้าน โดยการนำปูนขาวผสมกับทราย ยางพืชรพื้นเมืองคือน้ำยางบงและน้ำอ้อยแทนปูนซีเมนต์ โครงสร้างชั้นบนส่วนมากเป็นไม้ อุปกรณ์บางอย่างนำเข้ามาจากประเทศฝรั่งเศส ผ่านทางคุณพ่อยอแซฟ กอมบูรีเออ มิซซันนารี ชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดอัครเทวดามีคาแอล ลงเรือมาถึงกรุงเทพ ขึ้นรถไฟมาถึงโคราช และบรรทุกใส่เกวียนต่อมาถึงท่าแร่ อาคารหลังนี้จึงกลายเป็นมรดกที่ล้ำค่าทางสถาปัตยกรรม ที่โดดเด่นสวยงามอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร⁸⁷

ลักษณะโดดเด่นของอาคารก่ออิฐหลังนี้ คือประตูและหน้าต่างของอาคารทำจากไม้เนื้อแข็งลูกฟัก และบานเกล็ดระบายอากาศทำด้วยแผ่นไม้บาง ๆ วางเรียงทำมุม 45 องศา ลักษณะการเปิดแบบบานพับและบานเปิดคู่ ช่องประตู หน้าต่างสี่เหลี่ยมพื้นผ้าภายในกรอบซุ้มวงโค้ง เหนือกรอบประตู และหน้าต่าง กรอบวงโค้งโค้งคล้ายก่ออิฐและแบบฉาบเรียบ และตกแต่งลวดลายปูนปั้น

ซุ้มวงโค้งด้านหน้า พบว่ามีการตกแต่งอยู่ 2 รูปแบบ คือการเรียงอิฐวงโค้งโค้งคล้ายอิฐ การใช้เสาจริงประดับแทนเสาหลอก และการใช้ประดับเส้นคิ้ววงโค้ง ส่วนการตกแต่งซุ้มวงโค้ง

⁸⁷ สำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่, ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลท่าแร่, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Banboran/banboran.html> [1 สิงหาคม 2561].

ด้านข้าง มี 3 แบบ คือ การประดับหินหลักยอดของซุ้มวงโค้ง การประดับเส้นโค้งของซุ้มวงโค้ง และ การใช้ลวดลายอิฐของซุ้มบัวโค้ง

ภาพที่ 2.4 (3) ภาพบ้านโบราณขององเลือน โสรินทร์

ที่มาภาพ : <https://www.iotopsakon.com/บ้านท่าแร่-บ้านสามหลัง>

ลวดลายปูนปั้นอาคารโคโลเนียล (colonial) ที่บ้านท่าแร่ มักนิยมระบุชื่อนักบุญที่เจ้าของบ้านนับถือ ตามหลักความเชื่อทางศาสนาคริสต์ แต่คุณหาสนธิโสรินทร์หลังนี้ ระบุป็นักชัตรี เวลาที่สร้างคือ สร้างปีวอก พ.ศ. 2475 ปัจจุบันอาคารหลังนี้ยังอยู่ในการดูแลของลูกหลานตระกูลโสรินทร์ แม้ว่า จะไม่ได้ทำหน้าที่เป็นที่พักอาศัย แต่ก็ยังคงทิ้งร่องรอยเรื่องราวของผู้คน ท้องถิ่น บอกเล่าผ่านงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี⁸⁸

สภาพทางสังคมและภูมิศาสตร์ เป็นปัจจัยที่ทำให้ศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ในชุมชนท่าแร่ ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่เป็นไปตามวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งไม่มีใครที่จะปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ได้ ขึ้นอยู่กับการปรับตัวปรับใจให้ยอมรับในสิ่งใหม่ ๆ การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความต่างทางศาสนา ก็จะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ แม้จะอยู่ในสังคมที่มีความเชื่อทางศาสนาต่างกัน แต่คนในชุมชนก็ยอมรับและให้ความเคารพในหลักความเชื่อของแต่ละฝ่าย ไม่มีการก้าวล่วงในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันนั้นดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่มีอุปสรรคปัญหา ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี เพื่อพัฒนาชุมชนให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

2.5 ทักษะของนักปราชญ์ในการอยู่ร่วมกัน

นักปราชญ์ในทางพุทธศาสนาที่มีทักษะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ชัดเจนมากที่สุดคือ พุทธทาสภิกขุ ซึ่งเป็นพระที่ได้รับการยอมรับทั้งวงการพระพุทธศาสนาและศาสนา

⁸⁸ สุรัตน์ วรจรรย์รัตน์, เรือนพักอาศัยชาวไทย-เวียดนาม บ้านท่าแร่ สกลนคร, (สกลนคร : สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2542), หน้า 50.

อื่น ๆ เช่น คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ต่างก็ให้การยอมรับในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ว่าเป็นแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข และเกิดสันติสุขในสังคม

พุทธทาสภิกขุ เป็นอดีตเจ้าอาวาสและผู้ก่อตั้งสวนโมกขพลาราม สถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงทางภาคใต้ของประเทศไทย เป็นนักคิดผู้ยิ่งใหญ่และนักเทศน์ผู้มีอิทธิพลต่อนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ทั้งในและต่างประเทศ งานนิพนธ์ของท่านได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย เช่น อังกฤษ เยอรมัน และญี่ปุ่น ท่านเป็นพระสงฆ์ไทยที่เกือบจะเรียกว่าเป็นรูปแรกที่เชื่อว่าพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นรากฐานดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา โดยมองว่าหลักธรรมที่สะท้อนแนวคิดเชิงสังคมในพระพุทธศาสนาคือหลักอภัยพิบัติภัย ซึ่งเน้นหัวใจของพระพุทธศาสนานั้นเอง⁸⁹ แนวคิดของท่านที่สะท้อนถึงความเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมอย่างเด่นชัดคือเรื่องธัมมิกสังคัม (Dhammic Socialism) ซึ่งหมายถึง สังคมหรือสังคมนิยมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของธรรมหรือประกอบด้วยธรรม สังคมนิยมที่ประกอบด้วยธรรมเท่านั้นจึงจะช่วยโลกได้ ถ้ามิได้ประกอบไปด้วยธรรมเพราะความโง่ ความเขลา หรืออย่างอื่น ก็ช่วยอะไรไม่ได้ แต่ยิ่งดีกว่าเสรีนิยมในแง่ที่ว่า เสรีนิยมนั้นแม้จะประกอบอยู่ด้วยธรรมด้วยกัน ก็ยังเปิดช่องโหว่ไว้มาก ทำให้คนมองเห็นประโยชน์ส่วนบุคคล เสรีนิยมจะใช้ได้จริงก็แต่เรื่องพระนิพพานเท่านั้น⁹⁰ แนวคิดของท่านในหลาย ๆ เรื่องถือเป็นการจุดประกายทางความคิดให้กับปัญญาชนคนในสังคมได้พากันหยุดคิด และไตร่ตรองพิจารณาดูให้เกิดความเห็นแจ้งด้วยเหตุและผล ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

พุทธทาสภิกขุเป็นนักคิด นักค้นคว้า นักปฏิบัติ และนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคำสอนมีเหตุผลใช้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต หรือประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ ดังที่ปรากฏในผลงานของท่านสามารถประยุกต์หลักธรรมมาใช้ได้กับศาสตร์ทุกศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การปกครอง การเศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้สังคมก้าวเดินไปในทางที่ถูกต้อง และเกิดความเป็นธรรมในสังคม ท่านมีปณิธานที่ตั้งไว้ในการทำงานเพื่อสังคมอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) สร้างความเข้าใจระหว่างศาสนาให้จงได้ ๒) ทำให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน ๓) ช่วยเหลือทุกคนถอนตัวออกจากวัตถุนิยม⁹¹ พุทธทาสภิกขุไม่เพียงแต่สามารถอธิบายขยายความหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง เข้าใจง่าย และนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้เท่านั้น แต่ยังสามารถแสดงหลักธรรมที่ดูเหมือนจะเข้ากันไม่ได้ในระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาอื่น ๆ ให้เข้ากันได้เป็นอย่างดีด้วย โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุด

⁸⁹ พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร,ดร., แนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในสังคมไทย The Concepts of Socially Engaged Buddhism in the Thai Society, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด, 2553), หน้า 507.

⁹⁰ พุทธทาสภิกขุ, ธัมมิกสังคมนิยม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พันธ์ที่จำกัด, 2552), หน้า 53.

⁹¹ พุทธทาสภิกขุ, ใจความแห่งศีลธรรมเท่าที่พุทธบริษัทควรทราบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2527), หน้า 4.

ในทางศาสนา ทำให้มองเห็นภาพของพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่ท่านพุทธทาสได้ปฏิบัติบำเพ็ญมาอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน เพื่อให้มองเห็นภาพชัดเจนในการทำงานเพื่อสังคมของท่าน จะได้นำปณิธานของท่านมาอธิบายขยายความต่อไป

2.5.1 การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา

พุทธทาสภิกขุมิได้เป็นเพียงแค่นักปฏิรูปการศาสนา โดยการตีความคำสอนดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันเท่านั้น แต่แนวความคิดของท่านยังมีลักษณะเป็นสากลนิยมและนำมาใช้ปฏิบัติได้อีกด้วย การปฏิรูปของท่านได้ใช้หลักของประโยชน์ที่จะพึงได้รับมาตีความพุทธธรรม⁹² การตีความพระพุทธรูปของท่านนับเป็นความพยายามที่ต่อเนื่องในการปฏิรูปพุทธศาสนาในเมืองไทย ซึ่งเริ่มต้นขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ซึ่งพระองค์ได้จัดตั้งนิกายธรรมยุตขึ้นเพื่อปรับคำสอนให้เข้ากันได้กับเหตุผลนิยมแบบตะวันตก⁹³ นอกจากนั้น แนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ถือว่ามีอิทธิพลต่อพุทธทาสภิกขุไม่น้อยเหมือนกัน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

หลักธรรมะที่ทนต่อการพิสูจน์แบบวิทยาศาสตร์นั้นมีอยู่ จะต้องคัดเลือกเอาเฉพาะหลักธรรมชนิดนี้ ฉะนั้น จึงต้องเว้นพระไตรปิฎกบางส่วนออกไป ที่ไม่ทนไม่เข้ากับหลักวิทยาศาสตร์ เช่น เรื่องจักรพรรดาส สุริยคราส เรื่องยักษ์ เรื่องอะไรพวกนี้ ผมยังคิดอยู่ในใจเสมอว่าพระพุทธรูปจะเผชิญหน้ากับโลกในสมัยวิทยาศาสตร์ได้ถึงที่สุด คือโลกอนาคต⁹⁴

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ท่านตีความออกมานั้น ก็ยังคงสอดคล้องต้องกันตามหลักธรรมในพระพุทธรูปแบบดั้งเดิมอยู่นั่นเอง และท่านยังคงดำรงตนอยู่ในฐานะผู้ตีความคำสอนดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงและสังคมรุ่นใหม่อีกด้วย

1) แนวคิดในการเผยแผ่ธรรมของพุทธทาสภิกขุ

การเผยแผ่หลักธรรมของพุทธทาสภิกขุไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ในพระพุทธรูปเท่านั้น แต่แนวความคิดของท่านยังมีลักษณะเป็นสากล ไม่ได้ยึดติดอยู่กับศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นเกณฑ์เท่านั้น เป็นการทลายกำแพงแห่งฝักฝ่ายทางศาสนา เพื่อค้นหาสัจธรรมอันบริสุทธิ์แท้จริง โดยเฉพาะการที่ท่านพยายามเปรียบเทียบหลักธรรมระหว่างพระพุทธรูปกับคริสตศาสนา โดยใช้ทฤษฎีภาษาคนภาษาธรรม และความบริสุทธิ์ใจเป็นเครื่องมือ การเปรียบเทียบของพุทธทาสภิกขุมีลักษณะพิเศษอย่างยิ่ง เมื่อท่านเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนกันของหลักธรรมของสองศาสนาในท่ามกลาง

⁹² หวีวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์, "พุทธทาสภิกขุในบริบทของสังคมไทย", ใน พุทธศาสนศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 92.

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

⁹⁴ พระประชา ปสนนสมปนโน, เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา, (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิโกลดิมทอง, 2535), หน้า 461.

ความเห็นของคนทั่วไปว่าเข้ากันไม่ได้เลย เหมือนสิ่งอื่นใด ท่านสามารถอธิบายความหัวใจหรือเป้าหมายสูงสุดของศาสนาเทวนิยมกับอเทวนิยมเข้ากันได้ที่น่าอัศจรรย์⁹⁵ อย่างเช่นการอธิบายคำว่าพระเจ้าในศาสนาคริสต์ให้มีฐานะเทียบเท่ากับคำว่านิพพานในพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่ชาวคริสต์จำนวนมากสนใจในงานของท่าน และเดินทางไปฟังธรรมถึงสวนโมกข์ของท่านอยู่เนือง ๆ ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่

พุทธทาสภิกขุได้สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างศาสนา ซึ่งเป็นภาระที่ท่านได้ทำสืบเนื่องต่อ ๆ กันมาโดยลำดับ ตลอดชีวิตการเผยแผ่ธรรมของท่าน ได้ศึกษาค้นคว้าคำสอนทุกศาสนาทุกนิกาย ตลอดจนจนถึงได้ศึกษาภาษาอังกฤษซึ่งเป็นกุญแจสำคัญให้ท่านแปลงานเขียนของนิกายเซ็นสูภาคภาษาไทยหลาย ๆ เรื่อง เช่น สูตรของเว่ยหลาง พุทธศาสนานิกายเซน เป็นต้น การศึกษาหลาย ๆ ศาสนาและนิกายต่าง ๆ บวกกับปัญญาอันเฉียบแหลมของท่าน ทำให้ท่านพบความสอดคล้องกันและหนทางที่จะร่วมมือกันในการเผยแผ่หลักธรรมของทุกศาสนา จนในที่สุดก็ได้ประกาศหลักธรรมให้รู้ว่าคุณศาสนาทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันคือ มุ่งให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดด้วยกันทั้งนั้น⁹⁶ และหัวใจของศาสนาทุกศาสนามุ่งหมายที่จะทำลายความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น

ในการทำความเข้าใจระหว่างศาสนานั้น พุทธทาสภิกขุได้ตีความหลักธรรมของนิกายและศาสนาโดยอาศัยความเข้าใจของท่านเป็นพื้นฐาน ในฐานะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ยอมรับว่าท่านมีจุดยืนที่ต่างไปจากนักวิชาการอื่น ๆ ท่านใช้วิธีการของพระพุทธศาสนารวมทั้งการเคารพผู้อื่นและศาสนาอื่น เอาความบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้ง แม้ว่าการตีความจะตรงหรือไม่ตรงกับคัมภีร์ของนิกายหรือศาสนานั้น ๆ ตามที่คนทั้งหลายเข้าใจกัน เรื่องนั้นไม่ถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญ เพราะท่านได้เน้นสันติภาพที่จะเกิดขึ้นแก่ชาวโลกเป็นสำคัญมากกว่าการยึดมั่นในคัมภีร์ จนหาประโยชน์อะไรไม่ได้ ศาสนาทุกศาสนาจะต้องเป็นที่พึ่งแห่งศาสนิกของตนได้ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันและกันทั้งภายในและภายนอก เพราะถ้าโลกของคนมีทั้งภายนอกและภายใน ศาสนาก็คือตัวเชื่อมโลกภายนอกและภายในให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้เข้ากันได้กับธรรมชาติที่เราอาศัย ทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นสุข ปราศจากความขัดแย้ง

2) ทศนะของพุทธทาสภิกขุที่มีต่อศาสนาอื่น

พุทธทาสภิกขุเชื่อว่า ในโลกมนุษย์ไม่สามารถทำให้ศาสนามีเพียงศาสนาเดียว ต้องมีหลายศาสนาโดยรูปแบบ ตามภูมิประเทศและวัฒนธรรม การจะทำให้ทุกศาสนาเป็นศาสนาเดียวกันได้ก็โดยการยึดถือว่าทุกศาสนาล้วนสอนให้ทุกคนกำจัดความเห็นแก่ตัว⁹⁷ ท่านไม่เห็นด้วยกับการแบ่งประเภทศาสนาออกเป็นเทวนิยมและอเทวนิยม เพราะทำให้เกิดการแบ่งแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก และ

⁹⁵ พระมหาบุรุษเชน สนิทปุณโย (สุขคุ้ม), “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องพระเจ้าในทรรศนะของท่านพุทธทาส”, หน้า 36.

⁹⁶ พุทธทาสภิกขุ, อะไรคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ, 2526), หน้า 121.

⁹⁷ พุทธทาสภิกขุ, ใจความแห่งคริสต์ธรรมเท่าที่พุทธบริษัทควรทราบ, หน้า 23.

ก่อให้เกิดการทะเลาะกันระหว่างศาสนา ท่านให้เหตุผลว่าศาสนาที่มีพระเจ้าก็สอนให้ศาสนิกทำอะไรเพื่อพระเจ้าโดยไม่เห็นแก่ตัว ผลลัพธ์ที่ออกมาก็เป็นความสุข ศาสนาที่ไม่มีพระเจ้าอย่างบุคคลแต่โดยความหมายสูงสุดแล้วก็ให้ทำลายความเห็นแก่ตัว ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดเหมือนกัน⁹⁸ โดยสถานะของความเป็นศาสนาแล้ว ทุกศาสนาล้วนแต่มีความสอนเพื่อให้คนปฏิบัติถึงความดีด้วยกันทั้งนั้น ดังคำกล่าวที่ว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี เพื่อหลีกเลี่ยงวาทกรรมที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งในอนาคต แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความบางกลุ่มที่ไม่เข้าใจในแก่นแท้ศาสนาของตน พยายามที่จะดึงคำสอนที่อยู่สูงให้ลงมาสู่ที่ต่ำ เพียงเพื่อต้องการสนองความต้องการของตนเท่านั้น ซึ่งท่านมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของศาสนา

พุทธทาสภิกขุมองว่า สัตว์ทั้งหลายไม่ว่าจะนับถือศาสนาอะไรก็เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตายเหมือนกันเรา⁹⁹ การที่แต่ละคนนับถือศาสนาที่ต่างกัน เป็นเพียงเปลือกนอกหรือจุดเริ่มต้นเท่านั้น เราต้องยินยอมให้มีหลายศาสนาตามความจำเป็นในขั้นพิธีกรรม แต่เมื่อถึงจุดหมายปลายทางซึ่งอาจจะเรียกไม่เหมือนกันว่า อาณาจักรพระเจ้าบ้าง พระนิพพานบ้าง ก็ต้องยอมรับในความเป็นอย่างนั้นของกันและกัน สิ่งเหมือนกันคือเมื่อถึงจุดหมายแล้ว ทำให้ไม่มีความทุกข์ ไม่มีความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ทุกคน ดังที่ท่านกล่าวว่า เราต้องถือว่า เราเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมด ในสากลจักรวาลนี้ ฉะนั้น เราไม่มีเหตุผลที่จะรังเกียจกัน เราไม่มีเหตุผลที่จะปฏิเสธไม่ช่วยเหลือกัน ให้ถือว่าเรามีพระเจ้าร่วมกัน ถ้าเปลือกนอกหรือรูปร่างของพระเจ้าไม่ใช่อย่างเดียวกัน แต่เนื้อในจะต้องเป็นอย่างเดียวกัน คือเป็นกฎของธรรมชาติอันศักดิ์สิทธิ์¹⁰⁰

อย่างไรก็ตาม การที่ศาสนาแบ่งแยกกันออกไปตามภูมิภาค พื้นฐานทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ต่างกัน แต่ก็ยังเป็นไปเพื่อผลอย่างเดียวกันคือการดับทุกข์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก ถ้าถือการตามเปลือกนอกของศาสนาก็อยู่กันอย่างไม่มีสันติภาพ แต่ถ้าต่างคนต่างเข้าใจเนื้อแท้ศาสนาของตนก็จะอยู่ร่วมกันได้ โดยแต่ละคนก็มีหน้าที่ดับความทุกข์ของตนทั้งสิ้น ทศนะของพุทธทาสภิกขุจึงเป็นแนวทางของความปรองดองสามัคคีกัน ทำให้ศาสนาหันหน้าเข้าหากัน ช่วยกันแก้ปัญหาให้มนุษย์หมดความทุกข์ พบสุขเกษมศานต์โดยส่วนเดียว

3) ศาสนาที่พึงประสงค์ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ

ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุเห็นว่า สัตว์โลกทั้งหลายล้วนต้องประสบกับความทุกข์ต่าง ๆ นานา ด้วยกันทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็สัตว์ประเภทใดก็ตามล้วนพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ตนพ้นจากภัย คือหนีออกจากความทุกข์ กิริยาอาการที่ทำเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากภัยอันตรายนี้เองคือสิ่งที่เรียกว่าศาสนา¹⁰¹ ศาสนาจึงเป็นกิจกรรมของสัตว์โลกไม่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น ศาสนาจะมีความหมายต่อเหล่า

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

สัตว์โดยเฉพาะมนุษย์ ต่อเมื่อสามารถประยุกต์เอาคุณค่าทางศาสนามาใช้สำหรับตอบปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ และแก้ปัญหาหรือความทุกข์พื้นฐานในชีวิตได้ ศาสนาจึงเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม ยังมีคนพวกที่ไม่เห็นความสำคัญของศาสนาอยู่มาก โดยเฉพาะเมื่อความเจริญทางวิทยาศาสตร์เข้ามาครอบงำความคิดของมนุษย์ดังเช่นในปัจจุบัน

การที่พุทธทาสภิกขุมองว่าทุกศาสนามีความพยายามในการหาทางรอดของมนุษย์นี้เอง ทำให้มองต่อไปว่า ศาสนาแต่ละศาสนาดีต่างกันและมีวิถีทางเฉพาะของตน เนื่องจากแต่ละศาสนาเกิดในสภาพแวดล้อมและสภาพของปัญหาแตกต่างกัน ท่านจึงเชื่อว่าเมื่อถึงที่สุดแล้วมนุษย์จะเรียนรู้ว่าศาสนาที่ดีที่สุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือศาสนาที่สอนให้มนุษย์เป็นที่พึ่งของตนเอง¹⁰² ประสบการณ์และการเรียนรู้จากความจริงทำให้มนุษย์ได้รู้ว่าศาสนาใดเหมาะสมแก่ตน เมื่อได้ปฏิบัติตามศาสนาที่มีอยู่แต่ยังไม่อาจตอบสนองความต้องการได้ มนุษย์ก็จะค้นหาหรือสร้างศาสนาขึ้นมาใหม่ พระในทัศนะของพุทธทาสภิกขุไม่ได้เริ่มต้นในสมัยของเจ้าชายสิทธัตถะเท่านั้น แต่เกิดจากการเรียนรู้และการลองผิดลองถูกของมนุษย์ โดยการนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติ เมื่อเห็นว่าเป็นหนทางที่ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ก็จะแสวงหาหนทางอื่นอีกต่อไป เมื่อลองปฏิบัติหนทางใหม่ ๆ มนุษย์ก็จะพบวิธีการที่ถูกต้องตามกฎธรรมชาติ ท่านได้ยกวิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาในอดีตว่า ศาสนาในอดีตก่อนหน้าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้น บางศาสนาสอนให้บูชาอันวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ป่าไม้ การนับถือดังกล่าวนี้ซึ่งภายหลังปรากฏออกมาในรูปแบบของการนับถือเทพเจ้าประจำสิ่งนั้น ๆ เมื่อพระพุทธองค์ทรงอุบัติขึ้นทรงเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นไม่สามารถเป็นที่พึ่งได้อย่างแท้จริง จึงทรงประกาศหลักธรรมให้มนุษย์แก้ปัญหาของตนด้วยตัวเอง มนุษย์มีศักยภาพที่จะสร้างและแก้ไขปัญหาของมนุษย์ด้วยตัวเอง ต้องทำความเข้าใจว่าก่อนที่พระพุทธองค์จะได้ตรัสรู้และออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ทรงลองผิดลองถูกมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเช่นเดียวกัน กว่าจะได้พบกับหนทางที่ถูกต้อง และสามารถแก้ปัญหาในชีวิตได้จริง

เมื่อก้าวโดยสรุป พุทธทาสภิกขุเชื่อว่าศาสนาทั้งหลายในโลกนี้มีความเหมือนกัน ๓ ประการ กล่าวคือ

- 1) ศาสนาทั้งหลายมีความมุ่งหมายตรงกัน คือมุ่งหมายให้มนุษย์ได้สิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรจะได้รับ คือความรอดจากความทุกข์ทั้งปวง
- 2) มีหลักปฏิบัติตรงกัน ศาสนาที่แท้จะต้องมีหลักปฏิบัติที่มุ่งทำลายความเห็นแก่ตัวตรงกันหมด โดยเฉพาะทำลายความยึดถือเกี่ยวกับตนของตน
- 3) มีผลลัพธ์เป็นทางรอด สุดท้ายศาสนาทุกศาสนาจะต้องมุ่งให้ผู้นับถือเข้าถึงความรอดจากความทุกข์ตรงกัน จะเรียกว่าพระเจ้าหรือเรียกว่าอะไรก็ไม่สำคัญ

¹⁰² พุทธทาสภิกขุ, ศาสนาคืออะไร, หน้า ๑๕.

พื้นฐานแนวคิดของศาสนาของแต่ละศาสนา คือต้องการให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ ให้เกิดมีแต่ความสุขทั้งทางกายและทางใจ รู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จะเห็นได้ว่า คำสอนของแต่ละศาสนานั้น ล้วนแต่สอนให้มนุษย์มีความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายล้างซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงต้องพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา เมื่อมนุษย์มีการพัฒนาตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญมั่นคง เป็นสังคมที่พึงปรารถนาของทุกคน เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันแล้วมีความสุข แม้สังคมนั้นจะมีความแตกต่างทางศาสนา วัฒนธรรม หรือประเพณี แต่ถ้าทุกคนเข้าใจหัวใจหรือแก่นแท้คำสอนศาสนาของตน ย่อมเปิดกว้างทางคิด เปิดใจยอมรับความแตกต่าง ไม่ปิดกั้นความต่างกันของแต่ละคน ให้ความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติต่อไป

2.5.2 พยายามเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน

พุทธทาสภิกขุพยายามสอนคนทั้งหลายให้เข้าถึงหัวใจศาสนาของตน เป็นความพยายามที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจกันระหว่างศาสนา ถ้าต่างฝ่ายไม่เข้าถึงหัวใจศาสนาของตนแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะทำความเข้าใจระหว่างศาสนาได้เลย โดยท่านได้ให้เหตุผลว่าเมื่อเราเข้าถึงหัวใจของศาสนาแล้ว ก็จะพบความเหมือนกันของทุกศาสนา เหมือนน้ำที่เมื่อเอาสิ่งที่เจือปนออกก็จะเหลือแต่น้ำบริสุทธิ์ได้ด้วยกันทุกน้ำ¹⁰³ ท่านพยายามศึกษาถึงหัวใจของศาสนาแต่ละศาสนา ทั้งศาสนาประเภทเทวนิยมและอเทวนิยม ทำให้พบว่าทุกศาสนาล้วนสอนให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัวลง และกำจัดความทุกข์ของตนให้หมดสิ้นไป มองเห็นสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนผู้ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น¹⁰⁴

ในส่วนของพระพุทธศาสนา พุทธทาสภิกขุมองว่าพุทธศาสนิกชนไม่เข้าใจศาสนาอย่างถูกต้อง ยังเข้าไม่ถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา จึงเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะทำความเข้าใจแก่ศาสนิกชนเหล่านั้น ในส่วนของศาสนาอื่นท่านไม่เคยเชิญชวนให้ศาสนิกชนศาสนาอื่นหันมานับถือพระพุทธศาสนา แต่จะแนะนำให้กลับไปศึกษาศาสนาของตนให้ถ่องแท้เสียก่อน ท่านกล่าวประกาศแม้กระทั่งว่าใครนับถือศาสนาของตนจริงก็เท่ากับนับถือศาสนาอื่นด้วย¹⁰⁵ เมื่อคนเข้าถึงหัวใจศาสนาของตนแล้วก็จะเห็นความเป็นศาสนาเดียวกันโดยใจความ คนก็จะรักกันได้ทั้งโลก ไม่มีใครที่จะถือพรรคถือพวก อยู่กันอย่างสันสุขทั้งโลก¹⁰⁶

¹⁰³ พุทธทาสภิกขุ, ใจความแห่งคริสตธรรมเท่าที่ชาวพุทธควรรู้, หน้า 5.

¹⁰⁴ พุทธทาสภิกขุ, อะไรคืออะไร, หน้า 107.

¹⁰⁵ พุทธทาสภิกขุ, ใจความแห่งคริสตธรรมเท่าที่ชาวพุทธควรรู้, หน้า 26.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

พุทธทาสภิกขุได้อธิบายคำว่า ถือ กับ ถึง มีความหมายต่างกัน การถือนั้นถือเพียงแต่ปากก็ได้ เหมือนกับบางคนที่บอกว่านับถือพุทธ แต่ความเชื่อและการกระทำกลับมิได้เป็นอย่างชาวพุทธ ไม่เคยรู้ว่าพุทธศาสนาสอนอะไร เชื่อแต่เรื่องคลังเรื่องศักดิ์สิทธิ์ อย่างนี้เป็นต้น ก็เข้าไม่ถึงความเป็นพุทธ ถือได้แต่ปากแต่ไม่ถึงธรรม แม้การถึงไตรสรณคมน์ของคนส่วนมากที่ลั่นวาจาว่า พุทธฺ์ สรรณฺ์ คจฺฉามิ นี้ ก็ถึงแต่ปากเท่านั้น ปากจะให้ว่าอย่างไรก็ว่าไป แต่ใจไม่เคยถึงสักที แต่ถ้าคราวใดที่จิตใจในขณะนั้นว่างจากความรูสึกว่าเป็นตัวเรา ของเรา มีความสะอาด สว่าง สงบ ขึ้นในใจ นั่นจึงเรียกว่าถึงพระพุทธถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ แม้จะไม่ลั่นวาจาออกมาก็ตาม¹⁰⁷ ฉะนั้น ท่านจึงพยายามอธิบายว่า อย่ามัวถือแต่ศาสนา ขอให้ถึงธรรมะถึงศาสนาจริง ๆ อย่าเป็นชาวพุทธเพียงแค่ว่าบิดามารดาปู่ย่าตายายเป็นชาวพุทธ ส่วนจิตใจไม่มีความเป็นพุทธแม้แต่น้อย ซึ่งเท่ากับเป็นการหลอกตัวเอง หลอกคนอื่นตลอดเวลา แม้บางคนจะได้ปฏิญาณตนว่าเป็นพุทธมามกะ เป็นอุบาสก อุบาสิกา เป็นภิกษุสามเณร ก็ต้องทบทวนตัวเองอยู่เสมอว่า ความคิดความเห็นการปฏิบัติเป็นแบบชาวพุทธหรือไม่ หรือเป็นแต่เพียงถือ หรือถึงตามธรรมเนียมประเพณีพอเป็นพิธีเท่านั้น¹⁰⁸

วิธีการที่จะเข้าถึงหัวใจของศาสนาให้ชัดเจนและถูกต้อง ต้องอาศัยการตีความของผู้มีความเข้าใจในคำสอนอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง พุทธทาสภิกขุพยายามจะตีความและเผยแผ่พุทธธรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติและความเป็นจริงของชีวิตได้ชัดเจนที่สุด เห็นถึงพยายามที่ปฏิรูปหลักธรรมซึ่งได้ว่าเป็นของสูงและเข้าถึงยากไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลในเชิงประจักษ์ ดังนั้น แนวทางการตีความและเผยแผ่พุทธธรรมของพุทธทาสภิกขุจึงสามารถสื่อสารกับคนยุคใหม่ได้อย่างมีพลังและได้รับการตอบรับจากคนรุ่นใหม่อย่างกว้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านพยายามที่จะปฏิรูปพระพุทธศาสนาในสังคมไทยให้เข้ากับโลกยุคใหม่ ตามคำปณิธานที่ได้ตั้งไว้ คือพยายามให้เข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน ๆ ไม่ว่าจะถือนศาสนาอะไร¹⁰⁹ จุดเด่นของท่านคือการไม่ยึดติดกับวิธีการตีความพระไตรปิฎกและอรรถกถาตามแนวจารีตแบบลังกาและแนวพระพุทธศาสนากระแสหลักในสังคมไทยที่ถูกกำกับโดยรัฐและสถาบันสงฆ์

ผลงานของพุทธทาสภิกขุที่มีความโดดเด่นเรื่องการศึกษาตีความคำสอนในพระพุทธศาสนาคือ ภาษาคน-ภาษาธรรม และการตีความเรื่องปฏิจสงมุปาบท การตีความคำสอนในลักษณะอย่างนี้ ทำให้สังคมไทยที่ไม่คุ้นเคยกับกับการตีความอย่างนี้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างหนัก บางกลุ่มก็เห็นด้วยแต่บางกลุ่มก็ไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดากับการเกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมสงฆ์หรือสังคมบ้านเมือง แต่อย่างน้อยก็ทำให้คนในสังคมได้หยุดคิดหรือหันกลับมาทบทวนหลักคำสอน

¹⁰⁷ พุทธทาสภิกขุ, คู่มือปัญญาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534). หน้า 147.

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 148.

¹⁰⁹ พุทธทาสภิกขุ, ปณิธานของพุทธทาสภิกขุ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2533). หน้า 23.

ในทางพระพุทธศาสนากันใหม่ และจะนำพระพุทธศาสนาฝ่าฟันกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกยุคใหม่ไปได้อย่างไร พุทธทาสภิกขุจึงเป็นบุคคลสำคัญในการปฏิรูปพระพุทธศาสนา ทำให้คนเกิดความเข้าใจและเข้าถึงหัวใจศาสนาของตนได้อย่างถูกต้อง เป็นวิธีการที่ทำให้คนในแต่ละสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายของแต่ละศาสนาที่จะต้องนำพาศาสนิกของตนไปให้ไปให้บรรลุถึงเป้าหมายตามหลักคำสอน

2.5.3 การนำโลกออกจากวัตถุนิยม

พุทธทาสภิกขุมีความเชื่อว่า ถ้าทุกคนเข้าถึงหัวใจศาสนาของตนแล้ว ก็จะถอนตัวเองออกมาจากวัตถุนิยม ศาสนาคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ตามที่เขาควรจะได้รับ¹¹⁰ เพราะท่านมองว่าศาสนาที่แท้จริงต้องการไม่ให้คุณหลงในวัตถุนิยม¹¹¹ คนเมื่อถูกอำนาจของวัตถุนิยมเข้าครอบงำ การทำดำรงชีวิตก็ขาดสติปัญญา ตกเป็นทาสของตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่เป็นไปเพื่อปัญญาและความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง

ปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของคนที่นับถือศาสนาต่างกัน คือศาสนิกของแต่ละศาสนายังไม่เข้าถึงหัวใจศาสนาของตน ยังยึดถือเพียงเปลือกนอกของศาสนา การนับถือศาสนาจึงเป็นไปเพื่อหลังผลประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นไปเพื่อกิน กาม และเกียรติ ถ้ามีลักษณะเป็นอย่างนี้ก็ไม่ควรเรียกว่าศาสนา หรือถ้าจะเรียกว่าศาสนาก็เป็นศาสนาแห่งวัตถุนิยม¹¹² พุทธทาสภิกขุได้วิจารณ์สังคมไทยว่า ล้วนติดอยู่ในวัตถุนิยม ต่างฝ่ายต่างชวนขวายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อสถานะทางสังคมที่ดี หมกมุ่นอยู่กับการพัฒนาวัตถุมากกว่าจิตใจ การนับถือศาสนาอย่างนี้ก็เป็นแค่เพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างโลก ความคิดของท่านจึงสร้างความไม่พอใจให้แก่ฝ่ายอนุรักษนิยมเป็นอย่างมาก เมื่อท่านอธิบายหลักธรรมในแนวใหม่ เช่น ทาน บุญ กรรม โดยการอธิบายให้เกี่ยวข้องกับบุญญา ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ให้ยึดมั่นถือมั่นแม้ในการทำความดีหรือบุญกุศลของตน

ศาสนาที่แท้จริงในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ คือต้องช่วยให้ศาสนิกของตนถอนตัวออกมาจากความเป็นทาสของวัตถุ ที่มุ่งจะแสวงหาความสุขอย่างโลก ยึดมั่นในความสุขทางเนื้อหนังมากกว่าความสุขทางจิตใจ ศาสนาที่แท้จะต้องสอนให้ศาสนิกมีจิตใจอยู่เหนืออำนาจวัตถุ สุขที่แท้จริงต้องอยู่เหนือวัตถุโดยประการทั้งปวง เป็นที่ทราบกันดีว่าคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นมุมมองด้านโลกุตระธรรมมากจนเกินไป ทำให้สังคมไทยไม่ค่อยให้ความสนใจ หรือสนใจน้อยลงจนแทบจะสูญสิ้น ตั้งแต่สังคมไทยเข้าสู่สมัยใหม่เป็นต้นมา เรียกว่าโลกุตระธรรมเป็นอุดมคติของชีวิตที่ทุกคนใฝ่ฝัน

¹¹⁰ พุทธทาสภิกขุ, อะไรคืออะไร, หน้า 129.

¹¹¹ พุทธทาสภิกขุ, ใจความแห่งคริสตธรรมเท่าที่ชาวพุทธควรรู้, หน้า 6.

¹¹² อ้างแล้ว.

ที่จะไปให้ถึงในชีวิตปัจจุบัน ในเชิงตรงกันข้าม สังคมไทยกลับมีท่าทีต่อพระนิพพานในเชิงลบด้วยซ้ำไป โดยเฉพาะในยุคที่สังคมไทยเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและบริโภคนิยม พุทธศาสนิกชนจึงถือเป็นพระสงฆ์รูปแรกที่พยายามฟื้นฟูคติโลกุตระธรรมกลับฟื้นคืนมาสู่สำนักของคนไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะในหมู่ปัญญาชนและชนชั้นนำจำนวนหนึ่ง ที่มีบทบาทในวงการต่าง ๆ ของเมืองไทย รวมทั้งวงการศึกษาศาสตร์และสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ ท่านยังได้เตือนสติให้สังคมไทยและสังคมโลกมองเห็นโทษภัยของวัตถุนิยม ดังปณิธานของท่านที่ว่า การนำโลกออกมาเสียจากวัตถุนิยม¹¹³ ท่านจึงเป็นผู้ที่โดดเด่นที่สุดในการสร้างกระแสแนวใหม่ในสังคมไทยเมื่อหลายทศวรรษที่ผ่านมา¹¹⁴

พุทธศาสนิกชนเชื่อว่า กระแสแห่งเทคโนโลยีและวัตถุนิยม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวพุทธไม่สนใจศาสนาและอุดมคติทางศาสนา¹¹⁵ ท่านไม่ได้มองเพียงแค่ว่าฆราวาสเท่านั้นที่ถูกครอบงำโดยกระแสแห่งวัตถุนิยม แต่ยังมองลึกลงไปในด้านพุทธจักรด้วย โดยมองว่าพระสงฆ์ไม่ได้ดำเนินชีวิตตามวิถีที่ควรจะเป็น การศึกษาของพระสงฆ์แทนที่จะเป็นไปเพื่อความดับทุกข์ แต่กลับเป็นไปเพื่อสนองความต้องการ เพื่อลาภยศเสียมากกว่า แม้จะมีส่วนที่ปฏิบัติอยู่บ้างแต่ก็เป็นไปเพื่อความสรรเสริญและลาภสักการะ ไม่ได้เป็นไปเพื่อความขจัดกิเลสที่ควรจะเป็น สิ่งเหล่านี้ท่านเรียกว่าเป็นเนื้องอกในศาสนา ซึ่งเป็นความผิดพลาดหรือของปลอมของเทียมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในศาสนา แต่กลับได้รับความนิยมชมชอบไปยิ่งกว่าเนื้อแท้ของศาสนา ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคำสอนที่แท้จริงของศาสนาถึงขั้นทำให้สูญหาย หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง

¹¹³ พุทธศาสนิกชน, ปณิธานของพุทธศาสนิกชน, หน้า 140.

¹¹⁴ พระไพศาล วิสาโล, พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพระพุทธศาสนา, หน้า 16-18.

¹¹⁵ สัมพันธ์ ก้องสมุทร, พุทธศาสนาคณาจารย์แห่งเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2530), หน้า 220.

บทที่ 3

การอยู่ร่วมกันของชุมชนตามหลักศาสนาในตำบลท่าแร่

การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วยผู้คนที่มีความเชื่อทางศาสนาต่างกัน คือมีทั้งศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ชุมชนท่าแร่มีอาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่การอพยพเข้ามาของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์กับผู้ที่ยึดถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นคนท้องถิ่น ก่อนที่จะย้ายถิ่นฐานมาตั้งอยู่ในตำบลท่าแร่ในปัจจุบัน ซึ่งก็มีชาวพุทธอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ต่อมา ประชากรของชาวคริสต์จึงได้เพิ่มขึ้นมา และได้มีการขยายครอบครัวกันออกไป ซึ่งปรากฏมีผู้นับถือศาสนาคริสต์เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

การอาศัยอยู่ในชุมชนท่าแร่นั้น แม้จะมีความแตกต่างทางศาสนา แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ซึ่งอาศัยหลักการของศาสนาที่ตนนับถือ นำมาเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกัน เพราะแต่ละศาสนาย่อมสอนให้คนเป็นคนดี สอนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ให้มีความเคารพซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ตามสมควรแก่เหตุปัจจัย ที่สำคัญคือให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่ก่อให้เกิดความทะเลาะวิวาทกัน ร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์สังคมให้ก้าวไปสู่ความสงบสุข ซึ่งเป็นสังคมที่ทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ก็ต้องการที่จะให้เกิดขึ้นในสังคมของตน และดำรงสภาพแห่งความสุขอยู่ตลอดไป

3.1 การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์ในตำบลท่าแร่

การอยู่ร่วมกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดมีสังคมขึ้น สังคมที่อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกัน ก็จะทำให้สังคมนั้นมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เพราะคนในสังคมมีความสมัครสมานสามัคคี การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ แม้จะเป็นชุมชนที่มีชาวคริสต์อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีชุมชนชาวพุทธอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่นั้นด้วย สังคมของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันในตำบลท่าแร่ ก่อนที่จะมาตั้งถิ่นฐานอาศัยกันอยู่ในที่ปัจจุบันนี้ หรืออพยพจากถิ่นฐานต่าง ๆ มารอยู่ร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ เหมือนที่ปรากฏเป็นอยู่ในปัจจุบัน ย่อมมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ควรจะได้ศึกษาความเป็นมาเป็นไปของชุมชนชาวคริสต์ ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้ศึกษาจุดเริ่มต้นของชุมชนชาวคริสต์ในตำบลท่าแร่ เพื่อจะทราบถึงความตั้งใจของผู้ก่อตั้งและพัฒนาการของศาสนาคริสต์ ตลอดจนถึงการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์และชาวพุทธ

3.1.1 การเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในภาคอีสาน

ในตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแพร่ธรรมสัญจรยังคงจำกัดอยู่เฉพาะในภาคกลางเท่านั้น พระสังฆราชปัสเลอแก้วซีได้มีความพยายามที่จะส่งมิชชันนารีไปเผยแผ่ศาสนาทางภาคเหนือที่เชียงใหม่ และภาคใต้ที่ภูเก็ต แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมิชชันนารีมีจำนวนน้อย ความพยายามแพร่ธรรมในภูมิภาคทางไกลเริ่มขึ้นอย่างจริงจังอีกครั้งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ธรรมไปในภาคอีสาน ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง ของภาคอีสานหลายประการ

การเผยแผ่ศาสนาสู่ภาคอีสานเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2424 ในสมัยของสังฆราชเวย์ ในช่วงที่พระสังฆราชหลุยส์ เวย์ เริ่มดำรงตำแหน่งประมุขของมิสซังสยามในปี พ.ศ. 2419 นั้น ไทยเริ่มหาตระเวนทำที่ของฝรั่งเศส การส่งมิชชันนารีไปเผยแผ่ศาสนาจึงต้องเพิ่มความรอบคอบและรัดกุมมากขึ้น เพื่อไม่ให้ข้าราชการไทยสงสัยหรือเคลือบแคลงในการปฏิบัติงานของบาทหลวง ดังที่ปรากฏในเอกสารของศาสนจักรตอนหนึ่งว่า

ในการส่งธรรมทูตนี้ ท่านเวย์มีความเชื่อมั่นในความคุ้มครองของพระเป็นเจ้าอย่างยิ่ง เพราะวาสถานการณ์บ้านเมืองไม่ตึงเครียด ในปี พ.ศ. 2426 ทหารฝรั่งเศสได้เข้ารุกรานตั้งเกีย และยกทัพไปยังแดนลาวที่ฝรั่งเศสเตรียมจะยึดครอง โดยอ้างว่าลาวเป็นเมืองขึ้นของตั้งเกีย ในปี พ.ศ. 2427 สยามได้ส่งกองทัพเข้าไปในลาวตามคำขอร้องของกษัตริย์แห่งหลวงพระบาง เพื่อต้านและขับไล่พวกฮ่อที่รุกไล่เขตแดนจากจีนเข้ามาในลาว กงสุลฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ได้ออกหนังสือเดินทางสำหรับคุณพ่อทั้งสอง ทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับการส่งธรรมทูตไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือครั้งนี้

คุณพ่อทั้งสองที่ถูกกล่าวถึง คือบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส 2 ท่าน ที่ได้รับมอบหมายให้ไปแพร่ธรรมยังภาคอีสาน ได้แก่ บาทหลวงกงสแต็ง ฌอง โปรตม เป็นหัวหน้าคณะเดินทาง ตอนนั้นท่านมีอายุ 32 ปี ซึ่งท่านมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้ 6 ปี อีกท่านหนึ่งคือ บาทหลวงเซเวียร์ เกโก อายุ 26 ปี เป็นผู้ช่วยท่านโปรตมและทำหน้าที่สอนศาสนา ซึ่งท่านเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ได้ 2 ปี และมีพระสังฆราชเวย์เป็นผู้ช่วยสอนภาษาไทยให้ นอกจากบาทหลวง 2 รูป นี้แล้ว คณะแพร่ธรรมยังประกอบด้วยสามเณรทองซึ่งเป็นสัตบุรุษวัดสามเสน บุคคลที่เหลือเป็นลูกศิษย์หรือผู้ช่วยที่จะติดตามไปในการแพร่ธรรมครั้งนี้

ภาคอีสานมีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล การเผยแผ่ธรรมจึงต้องใช้การแพร่ธรรมสัญจรเป็นวิธีหลัก เมื่อแพร่ธรรมสัญจรไปที่ใดที่มีประชาชนอยู่ก็จะเผยแผ่ธรรมคำสอนในศาสนา หรือให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และหากที่ใดมีผู้เลื่อมใสมาเข้ารับก็จะต้องตั้งเป็นชุมชนคาทอลิกขึ้น ในการแพร่

ธรรมก็จะใช้วิธีการดังกล่าวทั้ง ๓ วิธี ดำเนินการควบคู่กันไป หรือใช้วิธีใดวิธีหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น

ในช่วงเดือนมกราคมปี พ.ศ. 2424 คณะบาทหลวงออกเดินทางจากกรุงเทพฯ มุ่งหน้าเข้าสู่ภาคอีสาน เพื่อเยี่ยมเยียนกลุ่มชาวคริสต์ตามเมืองชนบทต่าง ๆ เช่น โคราช ขอนแก่น กาฬสินธุ์ กมลาไสย ร้อยเอ็ด ยโสธร อ่างทองเจริญ อุบลราชธานี สกลนคร และนครพนม การเผยแพร่ธรรมของบาทหลวงในภาคอีสาน สามารถจัดตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้นเป็นแห่งแรกที่หมู่บ้านบุงกะแหว จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำมูล คณะธรรมทูตได้ย้ายเข้ามาอยู่บ้านใหม่เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2424 ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าวันดังกล่าวเป็นวันบุงกะแหว กลายเป็นศูนย์แรกของกลุ่มคริสต์ตังในภาคอีสาน และต่อมาที่แห่งนี้ได้เป็นศูนย์ที่ตั้งของมิสซังใหม่ รวมทั้งเป็นที่พักของบาทหลวงทุกรูปก่อนจะเดินทางไปเผยแพร่ธรรมในที่ต่าง ๆ และเป็นที่พักเมื่อกลับจากการตระเวนเผยแพร่ศาสนาด้วยหมู่บ้านบุงกะแหวเมื่อแรกตั้งนั้นมีคริสต์ตังอยู่ประมาณ 30 คน

เมื่อหมู่บ้านบุงกะแหวมีการพัฒนาให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาโดยลำดับ และมีความมั่นคงพอสมควรแล้ว คณะธรรมทูตได้เริ่มออกเดินทางขึ้นไปสำรวจทางอีสานตอนเหนือ เพื่อเชิญชวนผู้ที่มีความสนใจอยากเรียนศาสนาคาทอลิก ถ้ามีโอกาสก็จะได้จัดตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้นในที่นั้น ๆ ก่อนหน้านี้นี้มีพวกลาวเหิงจากทางอีสานเหนือมาเชื้อเชิญให้คณะบาทหลวงไปเผยแพร่ศาสนาที่หนองคาย บาทหลวงโปรดมและบาทหลวงเกโก พร้อมด้วยครูสอนศาสนาชาวเวียดนามชื่อครุทัน เดินทางไปอีสานเหนือโดยใช้กองเกวียนไปจนถึงมุกดาหาร แล้วล่องเรือไปตามลำน้ำโขง เพื่อเดินทางต่อไปยังหนองคาย

ในระหว่างการเดินทางคณะบาทหลวงได้พบกับคริสต์ตังชาวญวนที่นครพนมประมาณ 21 คน ซึ่งหนีภัยจากการถูกเบียดเบียนศาสนาคริสต์ในประเทศเวียดนาม และอพยพมาอยู่ที่นครพนมเป็นเวลาเกือบ 30 ปี คริสต์ตังชาวญวนได้ต้อนรับคณะบาทหลวงด้วยความยินดียิ่ง และแจ้งให้คณะบาทหลวงทราบว่ายังมีชาวญวนอีกจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ในสกลนคร ญวนกลุ่มนี้เป็นคนจนถูกขูดรีดจากผู้มีอำนาจ บางคนตกเป็นทาสจึงขอความช่วยเหลือมายังบาทหลวง เนื่องจากคณะบาทหลวงต้องเดินทางต่อไปยังหนองคายจึงยังไม่สามารถไปเยี่ยมพวกญวนเหล่านั้นได้ เมื่อเดินทางไปสำรวจสภาพภูมิประเทศ และเห็นว่าสามารถใช้เป็นที่รวมกลุ่มของคริสต์ตังได้ คณะบาทหลวงก็ลงเรือกลับมาที่นครพนม สอนศาสนาแก่ชาวญวนคริสต์ตังและคนที่สนใจมาเรียนศาสนาที่นครพนมเป็นระยะเวลาหนึ่งก็เดินทางกลับอุบลราชธานี

ต่อมา คณะธรรมทูตก็ออกเดินทางไปยังอีสานเหนือเป็นครั้งที่ 2 เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2427 เมื่อถึงนครพนมก็ได้อยู่ร่วมกับคริสต์ตังที่นั่นเป็นระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นบาทหลวงโปรดมกับครุทัน และคริสต์ตัง 2-3 คน จากนครพนม เดินทางไปสกลนครเพื่อเยี่ยมเยียนคริสต์ตังญวนซึ่งหนีการเบียดเบียนศาสนาจากเวียดนาม และตั้งใจจะจัดตั้งกลุ่มคริสต์ตังขึ้นถ้ามีโอกาส เมื่อเดินทางไปถึง

สกลนครคณะบาทหลวงได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากชาวญวนทั้งที่เป็นและไม่เป็นคริสตัง บาทหลวงโปรตมจึงตั้งกลุ่มคริสตชนขึ้นที่สกลนคร หลังจากอยู่ร่วมคริสตังที่สกลนครประมาณ 1 เดือน บาทหลวงโปรตมก็เดินทางกลับนครพนม ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2427 บาทหลวงโปรตม และบาทหลวงเกโกเดินทางไปสกลนครอีกครั้ง เพื่อให้ชาวคริสตังที่สกลนครรับศีลล้างบาป เป็นคริสตังใหม่กลุ่มแรก ภายในวัดน้อยที่ตั้งอยู่ระหว่างหนองหานและตัวเมือง บาทหลวงโปรตมได้มอบหมายให้บาทหลวงเกโกกับครุทั้น เป็นผู้ดูแลกลุ่มคริสตชนที่สกลนคร ส่วนท่านก็เดินทางกลับอุบลราชธานี เพื่อกลับไปเผยแผ่ศาสนาคริสต์ให้มีความเจริญมั่นคงต่อไป

3.1.2 การเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในชุมชนท่าแร่

การเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในชุมชนท่าแร่นั้น มีเหตุการณ์หลายอย่างเกิดขึ้น ทั้งที่เป็นความประทับใจและความเศร้าโศกของคนในชุมชน โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทยถูกเบียดเบียนในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2483-2487 ทำให้ชาวคริสตศาสนิกชนได้รับผลกระทบอย่างมาก ผู้ที่มีบทบาทมากในการเบียดเบียนศาสนาคือคณะเลือดไทย ซึ่งเป็นกลุ่มคนไทยที่อ้างว่าเป็นผู้รักชาติ ทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมความเป็นชาตินิยมสมาชิกของคณะทุกคนถูกปลูกฝังให้มีจิตสำนึกว่า ศาสนาโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาต่างชาติ เป็นศาสนาของศัตรู ผู้ที่นับถือศาสนานี้ก็เป็นศัตรูของชาติไทย¹

ภาคอีสานได้รับผลกระทบจากสภาวะดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดนครพนม สกลนคร หนองคาย และอุดรธานี ผลก็คือศาสนสถานถูกปิดหมดและถูกรื้อทำลาย บ้านพักบาทหลวง ถูกใช้เป็นที่พักราชการ ศาสนภณณ์ของมีค่าถูกริบและทำลาย คริสตชนถูกห้ามปฏิบัติศาสนกิจ และถูกข่มขู่บังคับให้เลิกนับถือศาสนา ใครไม่ทำตามจะได้รับโทษ บางคนถูกจับขังคุก หรือถูกฆ่าตาย เช่น ที่บ้านสองคอน อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม² จะเห็นได้ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบในการเบียดเบียนศาสนา คือบาทหลวงทั้งที่เป็นชาวฝรั่งเศสและบาทหลวงพื้นเมือง เพราะเป็นบุคลากรที่มีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนาโดยตรง นอกจากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแล้ว นิกายโปรเตสแตนท์ก็ต้อง

¹ สาลินี มานะกิจ, ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/8428/1/saline.pdf> [4 มกราคม 2560].

² ปัจจุบันบ้านสองคอน ตั้งอยู่ที่ตำบลโป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร มีโบสถ์คริสต์ที่ใหญ่ที่สุดในอาเซียน อาคารสักการะสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี หรือโบสถ์พระแม่ไฉ่ทาส สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์เทิดพระเกียรติบุญราศีมรณสักขีทั้ง 7 ท่าน คือ 1) บุญราศีฟิลิป สีฟอง อ่อนพิทักษ์ 2) บุญราศีอิกแนส พิลลา ทิพย์สุข 3) บุญราศีลูเซีย คำบาง สีคำพอง 4) บุญราศีอาภาท พุดทา ว่องไว 5) บุญราศีเซซิลีอา บุคสี ว่องไว 6) บุญราศีบีบีอานา คำไพ ว่องไว 7) บุญราศีมารีอา พร ว่องไว ที่ได้พลีชีพเพื่อยืนยันความเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้า เมื่อครั้งเกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2, อ้างใน วิถีสี่ส้นแห่งมุกดาหาร, วัดสองคอน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://mukdahanlive.com/?p=55> [30 กรกฎาคม 2560].

เผชิญภาวะการณ์เบียดเบียนศาสนาเช่นกัน ดังมีกล่าวไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์ศาสนาสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทยตอนหนึ่งว่า ผลกระทบต่อคริสตจักรในที่นี้ คือขณะที่แรงแห่งลัทธิชาตินิยม ซึ่งเกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายสำคัญคือฝรั่งเศส ทำให้เกิดแรงเคียดแค้นต่อฝรั่งเศสชาติอื่น ๆ รวมไปถึงหน่วยงานทางศาสนา โดยเฉพาะคาทอลิก และเป็นการง่ายที่รัฐบาลจะใช้อำนาจบีบบังคับให้คริสตศาสนิกชนชาวไทยละทิ้งความเชื่อ หันมารับเอาพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ

บาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธ์ นักวิชาการของฝ่ายคาทอลิกได้ตั้งข้อสังเกต และพยายามหาข้อสรุปเกี่ยวกับการเบียดเบียนศาสนาไว้ว่า ท่าทีที่เป็นทางการจริง ๆ ของรัฐบาลไทยตอนนั้น เป็นท่าทีที่ไม่มีการเบียดเบียนศาสนา จะเป็นรัฐธรรมนูญก็ดี ประกาศของอธิบดีกรมตำรวจก็ดี หรือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในตอนนั้นก็ดี ทั้งหมดต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ประเทศไทยให้เสรีภาพทางศาสนา นี่คือท่าทีที่เป็นทางการ แต่ท่าทีที่ไม่เป็นทางการก็คือพยายามที่จะให้พุทธศาสนาเท่านั้นเป็นศาสนาประจำชาติ เนื่องจากไม่ชอบใจคาทอลิก หรือผู้ที่ติดตามชาวฝรั่งเศส ไม่ว่าจะด้านศาสนา ด้านการเมือง หรือด้านใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศส พยายามให้คนไทยทั้งหมดถือว่าตนเป็นคนพุทธ และต้องพยายามรักษาศาสนาพุทธไว้ให้ได้ เพราะว่าศาสนาคาทอลิกจะมาทำลายศาสนาพุทธ ทำให้ประชาชนทั่วประเทศตอนนั้นเกิดความรู้สึกต่อต้านและเกลียดชังศาสนาคาทอลิก

จากการสำรวจเกี่ยวกับการเบียดเบียนศาสนาในตอนนั้นสรุปว่า ไม่พบหลักฐานหรือเอกสารชิ้นใดที่จะแสดงนโยบายหรือคำสั่งใด ๆ ที่ให้ดำเนินการริดรอนสิทธิเสรีภาพของชาวคาทอลิกในรัฐนิยมฉบับต่าง ๆ หรือในคำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น ก็ไม่พบข้อความที่บ่งบอกนโยบายการปฏิบัติต่อผู้ที่นับถือศาสนาคาทอลิกอย่างชัดเจน หลักฐานชิ้นหนึ่งที่ยกมาอ้างถึงในหนังสือนักโทษ นักบุญ เป็นคำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตอนหนึ่งว่า อนึ่งความจริงนั้น ความแตกต่างกันในความนับถือศาสนาไม่เป็นเหตุให้ขัดกัน หรือต้องผิดใจกันในระหว่างมนุษย์แต่ประการใดเลย ในทางนับถือใครจะนับถือศาสนาใด ๆ ก็ได้³ เป็นการแสดงให้เห็นว่านายกรัฐมนตรีไม่ได้กีดกันในการนับถือศาสนา

การเบียดเบียนศาสนาในครั้งนั้น คนท่าแร่ทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นคนญวน หรือคนพื้นเมืองเด็กหรือผู้ใหญ่ ต่างได้รับผลกระทบโดยทั่วหน้ากัน แต่คนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือนักบวช ทั้งบาทหลวงและซิสเตอร์ต้องออกจากวัด บ้างก็จับกุมกักขัง สร้างความเดือดร้อนให้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงไปสู่ความพยายามในการแก้ไขปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดให้กับชุมชน

บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในการคลี่คลายสถานการณ์ที่ยุ่งยากในขณะนั้นคือ บาทหลวงชาวพื้นเมือง คือบาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล ซึ่งเป็นชาวท่าแร่โดยกำเนิด เป็นบุตรคนที่ 7 ของนายหนูและนางหนูนา ศรีวรกุล น้องชายของท่านคนหนึ่งก็ได้บวชเป็นบาทหลวงเช่นกันคือ บาทหลวงคำจวน

³ สาลินี มานะกิจ, ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/8428/1/salinee.pdf> [4 มกราคม 2560].

ศรีวรกุล บาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล ได้ดำเนินการด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาในช่วงของการเบียดเบียนทางศาสนา ทั้งติดต่อกับทางราชการ และปลูกปลอบให้กำลังใจชาวคริสตศาสนิกชน ความพยายามของท่านนับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้บ้านท่าแร่ผ่านพ้นช่วงเวลาที่ยุ่งยากในครั้งนั้นมาได้ด้วยดี

3.1.3 ความเป็นมาของอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่

อาสนวิหาร หรือในภาษาอังกฤษว่า Cathedral มาจากคำในภาษาลาตินว่า Cathedra ซึ่งแปลว่า อาสนะ/หรือที่นั่ง ดังนั้น อาสนวิหารก็คือโบสถ์นั่นเอง ส่วนขนาดจะใหญ่หรือเล็กไม่สำคัญ ที่สำคัญคือต้องมีอาสนะที่เป็นบัลลังก์ของประมุขแห่งสังฆมณฑล อันเป็นสัญลักษณ์หนึ่งแห่งอำนาจพระสังฆราชผู้ปกครองเขตสังฆมณฑลนั้น ๆ ตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่ภายในอาสนวิหารนั้น อาสนะมีนัยสำคัญสื่อถึงอำนาจของพระสังฆราชในการสอนคำสอน ซึ่งสืบต่อกันมาจากอัครสาวกของพระเยซูเจ้า ความพิเศษของอาสนะนี้คือแกะสลักอย่างสวยงาม และมีประดับตราประจำตัวของพระสังฆราชองค์นั้น ๆ เอาไว้เป็นสัญลักษณ์ หรือมีภาพตราประจำตัวติดเอาไว้เหนืออาสนะ สมัยโบราณมักมีการทำซุ้ม (Canopy) ครอบอาสนะนั้นไว้ด้วย อาสนะนี้จึงเป็นอาสนะเฉพาะตัวบุคคล เมื่อพระสังฆราชเป็นประธานในพิธีก็จะนั่งที่อาสนะนี้ หากกรณีที่บาทหลวงท่านอื่นเป็นประธาน ก็จะมีการจัดเก้าอี้อื่นให้ เพราะไม่สามารถนั่งบนอาสนะของพระสังฆราชได้ เมื่อมีการอภิเษกพระสังฆราชผู้ปกครองใหม่ ในจารีตพิธีอภิเษกพระสังฆราช พระสังฆราชท่านเดิมหรือบาทหลวงอาวุโส จะนำพระสังฆราชผู้ได้รับการอภิเษกเรียบร้อยแล้วไปนั่งยังอาสนะนี้ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการปกครองสังฆมณฑลต่อไป⁴

อาสนวิหารโดยทั่วๆ ไปจะหมายถึง วัดประจำตำแหน่งของพระสังฆราชปกครอง ตามปกติแล้วอาสนวิหารจะเป็นวัดที่ได้รับเกียรติสูง การก่อสร้างและการตกแต่งภายในต่าง ๆ จึงได้รับการดูแลและเอาใจใส่เป็นพิเศษ ทำให้เป็นวัดมีความสวยงาม มีความโดดเด่นและสง่างามเป็นพิเศษ สมกับที่เป็นวัดประจำของพระสังฆราช เช่น อาสนวิหารอัสสัมชัญ (อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ) อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล (อัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง) อาสนวิหารแม่พระปฏิสนธินิรมล (สังฆมณฑลจันทบุรี) อาสนวิหารแม่พระบังเกิด (สังฆมณฑลราชบุรี) อาสนวิหารพระมารดาบังเกิด (สังฆมณฑลอุดรธานี) เป็นต้น

อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ สกลนคร มีกำเนิดและพัฒนาการตั้งแต่ยุคแรกมาจนถึงยุคปัจจุบัน มาเป็นระยะเวลา 100 กว่าปี ซึ่งแต่ยุคสมัยนั้นก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด ให้เกิดความเหมาะสม และสร้างสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบมากที่สุด ดังนั้น จึงควรที่จะได้ทราบถึงความเป็นมาของอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอลแห่งนี้ เพื่อจะได้เห็นถึงพัฒนาการของการสร้างวัดขึ้นมา ให้เป็นศูนย์

⁴ อธิวัฒน์ ชื่นวุฒิ, อาสนวิหาร, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.twipu.com/tag/อาสนวิหาร> 15 กุมภาพันธ์ 2562.

รวมของคริสตศาสนิกชนในชุมชนท่าแร่ ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และใช้เป็นหลักในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน และคนผู้นับถือศาสนาอื่นที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน

1) วัดมหาพรหมมีคาแอล หนองหาร

ตามประวัติความเป็นมาของศาสนาคริสต์ในชุมชนท่าแร่นั้น คริสตชนกลุ่มแรกที่ย้ายมาอาศัยอยู่ในชุมชนนี้มีประมาณ 20 ครอบครัว ประชากรประมาณ 150 คน ทั้งผู้ที่ได้รับศีลล้างบาปและผู้ที่กำลังเตรียมตัว ซึ่งมีทั้งชาวเวียตนามและพื้นเมือง ชาวพื้นเมืองส่วนมากเป็นทาสที่ได้รับการได้ให้เป็นอิสระ เนื่องจากคนเหล่านั้นได้ร้องขอความช่วยเหลือจากอัครทูตมีคาแอล เพื่อให้ช่วยคุ้มครองป้องกันและต่อสู้กับความยากลำบาก เมื่อสร้างวัดหลังแรกที่มีลักษณะเป็นโรงเรือนชั่วคราวแล้วเสร็จจึงตั้งชื่อว่า “วัดมหาพรหมมีคาแอล หนองหาร” ดังปรากฏในเอกสารบันทึกศีลล้างบาปวัดนักบุญมารีอา มักดาเลนา นาโพธิ์ ที่บันทึกโดย คุณพ่อโยแซฟ กอมบูรีเออ ปรากฏหลักฐานไว้ว่า คริสตชนกลุ่มแรกของวัดนาโพธิ์ล้างบาปที่วัดมหาพรหมมีคาแอล หนองหาร (Ecclesia Sti Michaelis Nong-Han) เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2427)

การล้างบาปคริสตชนที่ท่าแร่ในเวลาต่อมาในปี ค.ศ. 1885 ที่บันทึกโดยคุณพ่อโยแซฟ คาแบง เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังคงใช้คำว่า “วัดสกล” (Ecclesiae Sakhon) บางครั้งก็ใช้คำว่า “วัดเล็กเมืองสกลนคร” (Sacello civitatis Sakhon Nakhon) ในการล้างบาปอีกครั้ง ในวันฉลองแม่พระลูกประคำ วันที่ 7 ตุลาคม ปีเดียวกัน ใช้คำว่า “วัดมหาพรหมมีคาแอล เมืองสกล” (Ecclesia Sti Michaelis Urbis Sakhon) ต่อมา สมัยคุณพ่อ กอมบูรีเออ ใช้เพียงว่า “วัดมหาพรหมมีคาแอล” (Ecclesia Michaelis) ตามที่ปรากฏในสมุดบันทึกศีลล้างบาปคริสตัง สกลนคร ปี ค.ศ. 1884 – ค.ศ. 1886 จะสังเกตเห็นว่ายังไม่มีการใช้ชื่อคำว่า “ท่าแร่” ให้ปรากฏแต่อย่างใด

ภาพที่ 3.1 (1) ภาพถ่ายทางดาวเทียมชุมชนท่าแร่ริมหนองหาร

ที่มาภาพ : https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1yC557GKCn_SjXa5OhaSuSbUCs5klvazf&ll=17.215880104900208%2C104.21936187694496&z=12

มีการสันนิษฐานว่าชื่อ “หนองหาร” อาจเป็นชื่อดั้งเดิมของกลุ่มคริสตชนที่ท่าแร่ ส่วนการจะเปลี่ยนชื่อเป็น “ท่าแร่” เมื่อไรนั้นไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่จากเอกสารที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (ภาษาวัด) 2 เล่ม ซึ่งผู้เขียนให้ชื่อว่า “บันทึกเหตุการณ์และหนังสือเข้า” และ “สำเนาหนังสือออก

และคติความ” ที่บันทึกโดยคุณพ่อคอมบุรีเออ ในช่วงแรกไม่ปรากฏการใช้ชื่อท่าแร่แต่อย่างใด นอกจากชื่อวัดมหาพรหมมีคาแอล แขวงเมืองสกลนคร ก็เพิ่งจะมาปรากฏในบันทึก “สำเนาหนังสือ ออกและคติความ” เลขที่ 10 ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1901 ที่คุณพ่อคอมบุรีเออ เขียนถึงพระ วิชิตพลหาร ผู้ช่วยเมืองสกลนคร โดยใช้ชื่อว่า “บ้านท่าแร่” โดยเขียนขึ้นต้นหนังสือฉบับนั้นว่า “ที่ สำนักท่านบาทหลวง บ้านท่าแร่” อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันว่าชื่อท่าแร่นั้น เรียกตามชื่อถิ่นที่ตั้ง หมู่บ้าน อันเป็นบริเวณที่เต็มไปด้วยป่าไม้มีหินลูกรังอยู่ทั่วไป ซึ่งคนภาคพื้นนี้เรียกหินลูกรังนั้นว่า “หินแอ้” และเป็นชื่อที่เรียกขานกันตั้งแต่เริ่มแรก เช่นเดียวกันในหมู่ชาวบ้าน จนเป็นที่นิยมเรียก กันทั่วไป ต่อมาชื่อท่าแร่จึงได้กลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านอย่างในปัจจุบัน ส่วนชื่อวัดยังคงใช้ชื่อ “วัดมหาพรหมมีคาแอล” เมื่อสร้างวัดหลังที่ 2 ขึ้นใหม่ ก็ยังคงใช้ชื่อเดิม คือวัดมหาพรหมมีคาแอล

2) การสร้างอาสนวิหารหลังที่ 2

วัดหลังที่ 2 ที่สร้างขึ้นใหม่นี้ มีโครงสร้างถาวรผนังก่ออิฐถือปูนมีหอสูงด้านหน้า 1 หอ และด้านหลัง 2 หอ สร้างในปี ค.ศ. 1901 ดังปรากฏในเอกสาร “สำเนาจดหมายออกและคติความ” เลขที่ 29 ที่คุณพ่อคอมบุรีเออ พร้อมกับขุนพิทักษ์ประเทศ ตาแสง (ผู้ใหญ่บ้าน) บ้านท่าแร่ ได้เขียนไปถึงพระยาประจันตประเทศธานี เจ้าเมืองสกลนคร ขาเนตร ข้าหลวงประจำเมืองสกลนคร อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร และกรรมการเมืองสกลนคร เพื่อแจ้งให้ทราบถึงความประสงค์ ที่จะรื้อวัดเก่าที่ชำรุด ทรุดโทรม และสร้างพระวิหารใหม่ขึ้น พร้อมกับขออนุญาตให้บ่าวไพร่ราษฎรบ้านท่าแร่ได้งดเว้นจาก งานราชการ เพื่อจะได้พร้อมใจกันมาก่อสร้างพระวิหารใหม่ในตอนต้นปี จดหมายฉบับนั้นลงวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1900 จึงทำให้ทราบว่าพระวิหารใหม่ หรือวัดหลังที่ 2 ได้เริ่มสร้างเมื่อต้นปี ค.ศ. 1901

วิหารใหม่นั้นใช้เวลาในการก่อสร้างหลายปี เพราะชาวท่าแร่บางส่วนยังคงถูกเกณฑ์ไป ทำงานหลวง ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าเมืองตามที่คุณพ่อคอมบุรีเออร้องขอ อีกทั้งความจำกัดในเรื่อง เครื่องไม้เครื่องมือและอุปกรณ์ก่อสร้างในสมัยนั้น เอกสาร “บันทึกเหตุการณ์และหนังสือเข้า” เลขที่ 249 และ 250 ลงวันที่ 14 และ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1903 ตามลำดับ เป็นหนังสือที่พระอนุบาลสกล เกศ ยกกระบัตรเมืองสกลนคร ส่งมาถึงคุณพ่อคอมบุรีเออ โดยอ้างถึงหนังสือที่คุณพ่อเขียนไปปรึกษา เพื่อขออนุญาตที่ถูกต้องตามเกาเขนองหาร เพื่อนำมาสร้างพระวิหารใหม่ พระอนุบาล ฯ บอกให้รอไว้ก่อน เพราะเจ้าเมืองไม่อยู่ เมื่อพระยาประจันตประเทศธานีกลับมาได้ปรึกษาหารือกัน พระอนุบาล ฯ จึงได้ มีหนังสือตอบกลับมาว่า อิฐเหล่านั้นให้ไม่ได้เพราะเป็นวัดในพุทธศาสนา กับทั้งพัทธสีมาโบราณอัน เป็นที่นับถือของชาวพุทธ อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างได้ดำเนินเรื่อยมาและเป็นไปด้วยความยากลำบาก ในเอกสารเล่มเดียวกันนั้น เลขที่ 291 ลงวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1905 ซึ่งเป็นหนังสือตอบของพระ อนุบาล ฯ เรื่องที่คุณพ่อคอมบุรีเออขอเช่าเรือไปบรรทุกปูนซีเมนต์ที่เมืองนครพนม สำหรับการสร้าง พระวิหารที่ท่าแร่ เส้นทางน้ำจากท่าแร่ไปเมืองนครพนมมีทางเดียวเท่านั้น คือล่องเรือตามลำน้ำก่ำ ออกสู่น้ำโขง แล้วย้อนขึ้นไปเมืองนครพนม จะเดินเรือตามเส้นทางนี้ได้ก็แต่เฉพาะในฤดูน้ำหลาก

เท่านั้น และต้องใช้เวลาเดินทางเป็นเวลานาน ทำให้ทราบว่าภารกิจก่อสร้างวัดหลังที่ 2 ใช้เวลาก่อสร้างหลายปีกว่าที่จะสร้างสำเร็จ

พระวิหารใหม่ได้สร้างเสร็จสมบูรณ์ มีพิธีเสกและเปิดโดยคุณพ่อโปรม อูปลังฆราช ในโอกาสฉลองวัดเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1906 ตามบันทึกของพระสังฆราชบาเยต์ ที่ได้ยื่นจากคำบอกเล่าของคุณพ่ออมบรีเออ ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จตรวจเยี่ยมมณฑลอีสานเป็นเวลา 3 เดือน ในระหว่างเส้นทางไปเมืองสกลนครผ่านบ้านท่าแร่ ได้หยุดแวะเยี่ยมมิชชันนารี ที่บ้านพักพระสงฆ์เป็นเวลานาน และทรงถ่ายภาพวัดหลังใหม่เมื่อวันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1907 ทำให้เห็นถึงความสวยงามตระการตาของวัด หลังจากนั้นเมื่อแรกสร้าง ต่อมาประมาณปี ค.ศ. 1925-1926 คุณพ่ออมบรีเออทำการบูรณะปรับปรุงโครงสร้างวัดใหม่ เพื่อเตรียมฉลองในโอกาสที่วัดครบรอบ 20 ปี ทำการทុบหอสูง 2 หอด้านหลัง และเสริมหอใหญ่ด้านหน้าวัดให้ใหญ่ขึ้น เพื่อใช้แขวนระฆังใบใหญ่เพิ่มอีก 2 ใบ ที่ได้รับการถวายจากคหบดีชาวท่าแร่ รวมเป็น 3 ใบ ระฆังใบใหญ่สุดได้รับการถวายจากองบังและองเด (สองพี่น้อง) และญาติพี่น้อง ใบรองลงมาได้รับการถวายจากองเลื่อนและญาติพี่น้อง ดังปรากฏชื่อที่จารึกด้วยอักษรโรมันในระฆังทั้ง 2 ใบ ส่วนอีกด้านของระฆังทั้ง 2 ใบ จารึกปีที่นำมาคือปี ค.ศ. 1926 พร้อมทั้งชื่อพระสังฆราชแกว และชื่อคุณพ่ออมบรีเออ ผู้เป็นเจ้าของ

คุณพ่ออมบรีเออ เป็นเจ้าอาวาสวัดท่าแร่จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1937 จึงได้ลาออกจากตำแหน่ง ตลอดเวลาที่เป็นเจ้าอาวาสกว่า 52 ปี คุณพ่อได้เอาใจใส่ดูแลอย่างเต็มความสามารถในการอบรมสั่งสอนชาวท่าแร่ ให้ก้าวหน้าและมั่นคงในความเชื่อคาทอลิกอย่างแท้จริง สร้างคุณประโยชน์มากมายสำหรับชาวท่าแร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งโรงเรียนมหาพรหมมีคาแอล เพื่อให้นักศึกษาแก่กุลบุตรกุลธิดาชาวท่าแร่ และจัดตั้งอารามภคินีรักกางเขนแห่งท่าแร่ เพื่อช่วยงานพระสงฆ์ตามวัด นับว่าคุณพ่อเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีพระคุณต่อชาวท่าแร่เป็นอย่างมาก

3) การจัดตั้งชุมชนท่าแร่

คุณพ่ออมบรีเออ ได้จัดวางผังหมู่บ้านและการตั้งบ้านเรือนตามหลักวิชาการสมัยใหม่ คือตัดถนนตรงแนวบริเวณวัด และสุสานอยู่ตรงกลางหมู่บ้าน จัดให้สัตบุรุษตั้งบ้านเรือนอยู่ 2 ฝั่ง คือ ฝั่งด้านตะวันออก และฝั่งด้านตะวันตก ให้อยู่กันเป็นหมวดหมู่หรือเป็นคุ้ม คือฝั่งด้านตะวันออกของวัด จัดให้คนไทยเหนืออาศัย ชุนบรรจง (บิดาของนายฮ้อยแสง) เป็นหัวหน้า คุ้มนี้เรียกว่า “คุ้มกลาง” ต่อออกไปเป็น “คุ้มท่าแร่” ส่วนมากเป็นคนจากสกลนครอาศัยอยู่ ชุนพิทักษ์ (บิดากำนันอิม) เป็นหัวหน้าคุ้ม ปัจจุบันได้แก่ผู้ที่ใช้นามสกุล เสมอพิทักษ์ และ ยงบรรทม เป็นต้น ฝั่งด้านตะวันตกเป็นที่อาศัยของชาวเวียดนามเรียกว่า “คุ้มแกว” มีหลวงประเทศ และหมื่นเดชเป็นหัวหน้าคุ้ม ปัจจุบันได้แก่ผู้ที่ใช้นามสกุล โสรินทร์ อุตมเดช กายราช สกนธวัฒน์ และศรีวรกุล เป็นต้น

ส่วนชุมชนที่มาจากมุกดาหาร (บ้านห้วย) ชื่อว่า “คุ้มป่าห้วย” มีขุนขจรเป็นหัวหน้าคุ้ม เมื่อทางราชการจัดบ้านเมืองในรูปหมู่บ้านและตำบล ท่าแร่ได้รับการยกฐานะเป็นตำบลมีกำนันเป็น

หัวหน้า แบ่งออกเป็น 4 หมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านปกครองแต่ละหมู่บ้าน เมื่อท่าแร่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น หลังปี ค.ศ. 1920 จึงได้ขยายตัวยาวออกไปทางตะวันตก ชาวเวียดนามใหม่อพยพมาอยู่เป็นจำนวนมากจึงได้ชื่อว่า “คุ้มบ้านใหม่” ต่อมาทางราชการตัดถนนหลวงหมายเลข 22 สายอุดรธานี นครพนม ผ่านท่าแร่ ผู้คนได้ขยายออกไปอยู่ 2 ฟากถนนอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน

ตลอดเวลาที่มาอยู่ท่าแร่ คุณพ่อจอมบุรีเออ ได้กลับไปเยี่ยมบ้านเกิดเพียงครั้งเดียว นับว่าเป็นผู้ที่เสียสละอย่างมาก คุณพ่อยังมีความคิดที่แยบยลในการปกครองชาวเวียดนาม ต้องการให้ชาวเวียดนามที่เกิดในประเทศไทยเป็นคนไทยจริง ๆ จึงกำหนดให้ใช้ภาษาไทยในการเรียนคำสอน และรับศีลภักดิ์ ไม่ส่งเสริมและอ่านภาษาเวียดนาม แต่อนุโลมให้ใช้ในการภาวนาในวัดเป็นครั้งคราว ทำให้ลูกหลานชาวเวียดนามมีจิตใจเป็นคนไทยอย่างไม่เอนเอียง แม้จะมีชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาประเทศไทย จัดตั้งสมาคมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองประเทศของตน แต่ก็ไม่ได้รับการตอบรับที่ดีจากลูกหลานชาวเวียดนามในท่าแร่

ในปี ค.ศ. 1938 หลังจากคุณพ่อได้ลาออกจากการเป็นผู้รับผิดชอบมิสซัง และเจ้าอาวาสวัดท่าแร่ ได้ไปรับหน้าที่เป็นจิตตาริกการภคินีรักกางเขนแห่งท่าแร่ที่คุณพ่อก่อตั้งขึ้น จนกระทั่งเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1939 คุณพ่อได้ล้มป่วยลงและถวายดวงวิญญาณคืนแด่พระเป็นเจ้าเมื่อ วันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1939 ขณะอายุได้ 78 ปี ในฐานะที่คุณพ่อเป็นเพื่อนร่วมงานของคุณพ่อไพรตม และคุณพ่อเกโก คุณพ่อกอมบุรีเออทำงานไม่ได้ดีด้อยกว่าท่านทั้งสองเลย คุณพ่อได้ฝากผลงานมากมายให้กับมิสซังและบ้านท่าแร่ ชาวท่าแร่จึงรำลึกถึงคุณความดีของท่านอยู่ตลอดเวลา

เจ้าอาวาสรูปที่ 2 ต่อจากคุณพ่อกอมบุรีเออ คือ คุณพ่อเกลาดิอูส บาเยต์ ซึ่งเคยเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสของคุณพ่อกอมบุรีเออมาเกือบ 10 ปี คุณพ่อเป็นผู้ที่เอาใจใส่การศึกษามาก ตั้งโรงเรียนมัธยมชาย-หญิงขึ้นในปี ค.ศ. 1939 ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนเซนต์ยอแซฟ” เพื่อเป็นสถานศึกษาสำหรับสามเณร ยูวเนรี และเด็กทั่วไป แต่น่าเสียดายที่คุณพ่อเป็นเจ้าอาวาสได้ไม่นาน ก็ต้องถูกควบคุมตัวออกนอกประเทศ เพราะเกิดกรณีพิพาทอินโดจีนในช่วงปลายปี ค.ศ. 1940 โรงเรียนที่คุณพ่อดังถูกล้มเลิก วัดถูกปิด ชาวท่าแร่ตกอยู่ในสภาพพลเวงเป็นเวลาเกือบ 5 ปี ซึ่งคุณพ่อเปาโลศรีนวล ศรีวรกุล เป็นผู้อำนวยการมิสซัง ในขณะนั้น คุณพ่อยวง สต็อกแกร์ คุณพ่ออันตันคำผิง กายราช คุณพ่ออังเยโล มาร์เกซี แห่งคณะซาเลเซียน และคุณพ่อยอแซฟอินทร์ นารินรักษ์ คอยดูแลและเป็นกำลังใจให้ โดยอาศัยพักตามบ้านเรือนของสัตบุรุษ เมื่อเหตุการณ์สงบคืนสู่สภาพปกติ ทางมิสซังจึงได้ให้คุณพ่อซามูแอลสมุห์ พานิชเกษม จากจันทบุรีที่ขึ้นมาช่วยงานมิสซังในยามฉุกเฉินขึ้นเป็นเจ้าอาวาส คุณพ่อใช้ความรู้และความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมด ในการบริหารจัดการวัดให้เข้ารูปแบบเดิม

ต่อมาในปี ค.ศ. 1948 คุณพ่อยอห์น บัปติสต์แห่ง ยวงบัตริ ได้มาเป็นเจ้าอาวาส เอาใจใส่ดูแลสัตบุรุษทั้งฝ่ายวิญญาณและกาย ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย โดยเฉพาะการช่วยเหลือคริสตชนจากมิสซังอุบลราชธานี ที่อพยพมาหาที่ทำกินใหม่ในช่วงปี ค.ศ. 1953-1954 เนื่องจากอุบลราชธานี

เกิดข้าวยากหมากแพง โดยจัดให้อยู่เป็นหมวดหมู่ตามแนวของทางหลวงแผ่นดินสายสกลนคร-นครพนม และตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่นี้ว่า “บ้านนิรมัย” ในความอุปถัมภ์ของพระวิสุทธิวงส์ ขณะที่คุณพ่อดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ในปี ค.ศ. 1960 เป็นปีที่วัดมหาพรหมมีคาแอลมีอายุครบ 75 ปี ทางมิสซังได้จัดงานวชิรสมโภช พร้อมกับงานหิรัญสมโภชศิลปอนุกรมของคุณพ่ออันตนคำผัง กายราช และคุณพ่อเปาโลคำจวน ศรีวรกุล อย่างยิ่งใหญ่ ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1961 คุณพ่อยอแซฟอินทร์ นารินรักษ์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแทน

4) การสร้างอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ทำแระ

สังฆมณฑลทำแระ-หนองแสง ได้รับการสถาปนาพระฐานานุกรมเป็นอัครสังฆมณฑล ในวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1965 พระสังฆราชมีคาแอลเกียน เสมอพิทักษ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอัครสังฆราช เพื่อให้สมกับฐานะและตำแหน่งที่ได้รับ พระสังฆราชจึงดำริที่จะสร้างอาสนวิหารใหม่ แทนวัดเก่าที่ชำรุดทรุดโทรมและคับแคบไปตามกาลเวลา ประกอบพิธีเสกและวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 16 เมษายน ค.ศ. 1968 และเริ่มลงมือก่อสร้างตามสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีลักษณะเป็นรูปหัวเรือ จะได้นำอัครสังฆมณฑลใหม่ฝ่าคลื่นลมไปสู่ความสำเร็จและเจริญรุ่งเรือง เช่นเดียวกับสำเนาของโนอาและแพใหญ่ของคุณพ่อเกโก ที่นำพากลุ่มคริสตชนบรรพบุรุษของชาวทำแระ จากตัวเมืองสกลนครข้ามหนองหารมาขึ้นฝั่งที่ท่าเรืออย่างปลอดภัย อาสนวิหารนี้ใช้เวลาในการก่อสร้างประมาณ 3 ปี จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ มีพิธีเสกและเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ เมื่อวันที่ 16 เมษายน ค.ศ. 1971 โดยพระอัครสังฆราชมีคาแอลเกียน เสมอพิทักษ์

ปี ค.ศ. 1979 คุณพ่ออันตนเสงี่ยม ศรีวรกุล ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาส ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งคุณพ่อได้ดำเนินการก่อสร้างหอรบขังวัดใหม่ สำหรับบวระขังใหญ่ 3 ใบ ตั้งแต่สมัยคุณพ่อกอมบุรีเออ พร้อมทั้งได้ก่อสร้างถ้ำแม่พระเพื่อถวายเกียรติแด่แม่พระ ซึ่งคุณพ่อมีความศรัทธาเป็นพิเศษ ชาวทำแระจึงมีความศรัทธาต่อแม่พระมาก และมีสถานที่สำหรับภวนาวอนขอพระพรจากพระนางร่วมกัน

การตั้งกลุ่มคริสตชนกลุ่มแรก ในเขตอัครสังฆมณฑลทำแระ-หนองแสง มีอายุครบ 100 ปี ในปี ค.ศ. 1984 อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ทำแระ ได้รับการปรับปรุงและซ่อมแซม พร้อมกับการสร้างบ้านพักพระสงฆ์หลังใหม่ สร้างถนนจากอาสนวิหารไปป่าศักดิ์สิทธิ์ สร้างซุ้มประตูด้านหน้าและหลังอาสนวิหาร ดำเนินการโดยคุณพ่อยอแซฟตรกรวิทย์ เวียรชัย เจ้าอาวาส ร่วมกับสภาอภิบาลวัดและชาวทำแระ และได้มีพิธีเปิดงานเฉลิมฉลอง “100 ปี แห่งการแพร่ธรรม” ที่อาสนวิหารแห่งนี้อย่างยิ่งใหญ่ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1984 มีพิธีเปิดอนุสรณ์คณะสงฆ์มิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส ผู้มาเผยแพร่คริสต์ธรรมในภูมิภาคนี้ บริเวณด้านหน้าอาสนวิหาร

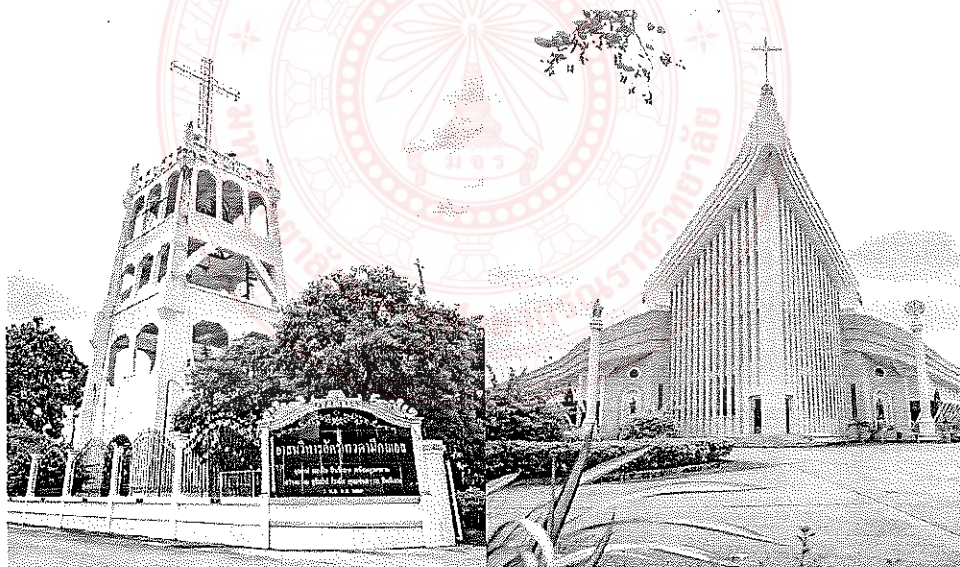
ปี ค.ศ. 1985 คุณพ่อยอห์น บัปติสตันรินทร์ ศิริวิริยานันท์ ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาส ดำเนินการต่อเติมบ้านพักพระสงฆ์ ปรับปรุงหอรบขังที่สร้างในสมัยคุณพ่อเสงี่ยมให้สวยงามยิ่งขึ้น สร้างอาคารคำสอนและศาลาอเนกประสงค์บริเวณด้านข้างสนามหน้าอาสนวิหาร พร้อมกับสร้างกำแพงโดยรอบโดยได้ใช้ชื่อว่า “ศาลามาร์ติโน” ตามนามของพระสมณทูตเรนาโต มาร์ติโน

เอกอัครราชทูตวาติกันประจำประเทศไทย ผู้ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการเงินในการก่อสร้างศาลาแห่งนี้

พระอัครสังฆราชมีคาแอลเกียน ร่วมกับคุณพ่อเปาโล สมพร อุปพงศ์ เจ้าอาวาสและชาวท่าแร่จัดตั้งกองทุนเพื่อบูรณะซ่อมแซมอาสนวิหารอีกครั้งในปี ค.ศ. 1994 เพื่อทำการเปลี่ยนหลังคาที่รั่วซึมพร้อมกับต่อเติมบริเวณส่วนหัวให้สูงและสวยงามยิ่งขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพระอัครสังฆราชลอเรนซ์ คายน์ แสนพลอ่อน จนกระทั่งแล้วเสร็จสมบูรณ์ในโอกาสฉลองครบ 25 ปี ของอาสนวิหารในปี ค.ศ.1996 ในสมัยคุณพ่อโยแซฟธีระยุทธ อนุโรจน์ เป็นเจ้าอาวาส

ต่อมาในปี ค.ศ. 1998 คุณพ่อได้ริเริ่มโครงการก่อสร้างศาลาพักศพขนาดกว้าง 36 เมตร ยาว 36 เมตร เพื่อใช้เป็นที่พักศพของชาวท่าแร่ และศาลานี้ได้รับการสานต่อโดยคุณพ่ออันดรูว์ สาราญ วงศ์เสงี่ยม เจ้าอาวาสองค์ต่อมา เมื่อเข้าสู่สหัสวรรษใหม่คริสต์ศักราช 2000 ซึ่งเป็นปี “ปีติมหการุญ” ศาลานี้จึงได้ชื่อว่า “ศาลาปีติมหการุญ” มีพิธีเสกและเปิดในโอกาสฉลองบุญกองข้าววันอาทิตย์ที่ 30 มกราคม ค.ศ. 2000 โดยพระอัครสังฆราชลอเรนซ์คายน์ แสนพลอ่อน พร้อมกับคณะสงฆ์และสัตบุรุษชาวท่าแร่ และใช้เป็นศาลาอเนกประสงค์เรื่อยมา⁵ จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 3.1 (2) ภาพโบสถ์อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่

ที่มาภาพ <https://www.iotopsakon.com/โบสถ์อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล>

⁵ หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ หนองแสง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://catholichaab.com/main/index.php/1/10/885-2015-11-23-02-04-40> 28 เมษายน 2561.

3.1.4 ศาสนสัมพันธ์ในชุมชนท่าแร่

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในชุมชนท่าแร่ ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุประสิทธิผลเป็นที่น่าพอใจอย่างมาก ซึ่งเกิดจากการตั้งใจจริงในการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย การสร้างศาสนสัมพันธ์กับคนในชุมชน นับเป็นประโยชน์อย่างมากในการเผยแพร่ศาสนา และเป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ปัจจุบันศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในชุมชนท่าแร่ มีการเผยแพร่หลักคำสอนของคริสต์ศาสนาอย่างต่อเนื่อง สร้างหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ชาวคริสต์ การเผยแพร่ศาสนานั้นได้ทำควบคู่กันไปกับการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนท่าแร่ คือการพัฒนาการทางการศึกษา ทำให้บ้านท่าแร่กลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่สำคัญแห่งหนึ่งในเขตอีสานเหนือ อาศัยเหตุสำคัญ คือนโยบายของศาสนจักร ที่ต้องการฟื้นฟูสถานศึกษาและองค์กรในศาสนาให้กลับสู่ภาวะปกติ หลังผ่านพ้นช่วงของการเบียดเบียนศาสนา เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ จึงได้เริ่มดำเนินการเปิดอารามและสถานศึกษาของชุมชนที่ถูกปิดไปในช่วงเบียดเบียนศาสนา นับเป็นก้าวแรกในการสร้างศาสนสัมพันธ์กับคนในชุมชน โดยอาศัยสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการสร้างคุณภาพชีวิตคือการศึกษา

ในวันที่ 1 ธันวาคม 2487 ได้เปิดอารามภคินีรักกางเขนแห่งท่าแร่ มีภคินีจำนวน 12 คน กลับเข้ามาอยู่ในอาราม ซึ่งเป็นภคินีรุ่นแรกก่อนสงครามอินโดจีนที่ต้องออกจากอารามไปในช่วงของการเบียดเบียนศาสนา เมื่อฟื้นฟูอารามขึ้นมาใหม่ภคินีคณะรักกางเขนก็ได้ดำเนินการสานต่อเจตนารมณ์ของบาทหลวงยอแซฟ กอมมูรีเออ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งขึ้นมา การทำงานเพื่อสืบสานเจตนารมณ์นั้น ได้แบ่งการทำงานออกเป็น 3 ด้าน ที่สำคัญ คือ

- 1) งานด้านเผยแพร่ธรรมคำสอนตามวัด ตามโรงเรียน และตามหมู่บ้านต่าง ๆ
- 2) งานด้านการศึกษา สอนนักเรียนตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน จนถึงระดับมัธยมศึกษา
- 3) งานด้านสงเคราะห์ เช่น เลี้ยงดูเด็กกำพร้า คนชรา คนป่วยที่ยากจน คนที่เป็นโรค

เรื้อน ให้การศึกษาวิชาชีพ และการพัฒนาอาชีพให้แก่หญิงสาวและแม่บ้าน รวมทั้งให้การศึกษอบรมชีวิตครอบครัว

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2490 เปิดสถานศึกษาคือโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ ฝ่ายมัธยมศึกษา ในระยะแรกเริ่มที่เปิดดำเนินการอีกครั้ง ซึ่งก่อนหน้านั้นโรงเรียนเซนต์ยอแซฟมีสถานะเป็นทั้งโรงเรียนและบ้านเณร จุดประสงค์ในการเปิดโรงเรียน คือเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่สามเณรและยุวเณรี โดยเฉพาะ แต่ก็ไม่ปฏิเสธที่จะรับนักเรียนในพื้นที่ หลังจากเปิดดำเนินการได้ระยะหนึ่ง โรงเรียนแห่งนี้ก็มีพัฒนาการก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ โดยการบริหารของมิสซัง จนเป็นที่ยอมรับของนักเรียนและผู้ปกครองในจังหวัดใกล้เคียง ได้รับการรับรองวิทยฐานะเทียบเท่าโรงเรียนรัฐบาลในปี พ.ศ. 2499 นับเป็นโรงเรียนเอกชนแห่งแรก ที่ได้รับการรับรองเช่นนี้ในจังหวัดสกลนคร

จุดเด่นของโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ คือมีมาตรฐานการศึกษาสูง โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ เพราะครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นบาทหลวงชาวต่างประเทศ หรือถ้าเป็นคนไทยก็เป็นผู้ที่มีความรู้ดี วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ก็เป็นวิชาที่มีมาตรฐานสูง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของโรงเรียนที่ก่อตั้งโดยมิชชันนารีในศาสนาคาทอลิกมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน กลายเป็นแรงดึงดูดให้มิชชันนารีจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานเข้ามาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้เป็นจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. 2497 มิสซังลาวดำเนินการสร้างบ้านเณรเล็ก หรือที่เรียกว่าสามเณรลัยชั้นที่ห้าห้า เพื่อทดแทนบ้านเณรที่หนองแสง จังหวัดนครพนม ซึ่งถูกระเบิดทำลายเมื่อครั้งสงครามอินโดจีน ใน พ.ศ. 2483 และตั้งชื่อว่าบ้านเณรฟาติมา ในระยะเริ่มแรกสามเณรลัยต้องอยู่ร่วมกับโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ เพราะยังไม่มีที่พักให้กับบรรดาสามเณร คณะบาทหลวงของมิสซังที่ทำหน้าที่บริหารงานของสามเณรลัย จึงดำเนินการเช่นเดียวกับโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ กิจกรรมของโรงเรียนเซนต์ยอแซฟเจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ มีนักเรียนเพิ่มมากขึ้นรวมทั้งจำนวนสามเณรด้วย ทางผู้บริหารของมิสซังจึงคิดที่จะเปิดสามเณรลัยแห่งใหม่ในที่ดินของมิสซัง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านท่าแร่ โดยแยกเป็นเอกเทศจากโรงเรียนเซนต์ยอแซฟ สามเณรลัยแห่งใหม่ก่อสร้างในปี พ.ศ. 2495 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2497 มีพิธีเสกเปิดอาคารอย่างเป็นทางการในวันที่ 13 ตุลาคม 2497 ซึ่งตรงกับวันฉลองการประจักษ์มาของแม่พระมารีอาที่เมืองฟาติมา จึงได้ถวายสามเณรลัยแห่งนี้แด่แม่พระแห่งเมืองฟาติมา และตั้งชื่อว่าสามเณรลัยฟาติมา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา⁶

การสร้างศาสนสัมพันธ์ เพื่อให้เข้าถึงคนในชุมชนท่าแร่ โดยการฟื้นฟูและพัฒนาสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง นี้ ได้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางการศึกษา แม้จะมีอุปสรรคปัญหาบ้าง ก็ได้แก้ไขให้ผ่านลุล่วงไปด้วยดี การที่บ้านท่าแร่ได้รับความสนใจจากมิสซังในการขยายการศึกษาให้กับชุมชน อาจเป็นเพราะในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ชุมชนแห่งนี้เริ่มมีความสำคัญในด้านการปกครองของมิสซังมาก่อน เพราะเป็นที่ตั้งสำนักพระสังฆราชมิสซังลาว ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ที่การศึกษาในชุมชนแห่งนี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก และได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน เพราะอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางของมิสซัง

3.1.5 ประเพณีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวคริสต์

ชุมชนตำบลท่าแร่ เป็นชุมชนสำคัญในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในสกลนคร ถือเป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่า มิสซังท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองถึงจังหวัดนครพนมด้วย นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนาไปยังหมู่บ้านต่างๆ ในจังหวัดสกลนคร โดยมีโบสถ์อยู่ 1 แห่ง คือ อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ ที่ใช้ในการประเพณีกรรมทางศาสนา

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

ชุมชนในตำบลท่าแร่มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมตารางหมากรุก คล้ายกับบ้านเมืองในแถบประเทศตะวันตก มีบ้านเรือนสถาปัตยกรรมฝรั่งเศสทั้งดงาม เรียงรายสองข้างทางในถนนสายหลักของหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ในช่วงเทศกาลคริสต์มาสของทุกปี ชุมชนท่าแร่จะจัดเทศกาลแห่ดาว คริสต์มาสอย่างยิ่งใหญ่ มีการประดับประดาบ้านเรือนด้วยดวงไฟหลากสีสันและตกแต่งด้วยดาว สัญลักษณ์การประสูติของพระเยซูเจ้า

เมื่อใกล้ถึงวันคริสต์มาส หรือวันสมโภชพระคริสตสมภพของทุกปี ห้างสรรพสินค้าและร้านต่าง ๆ จะประดับตกแต่งต้นคริสต์มาสด้วยไฟหลากสีระยิบระยับ มีภาพชายแก่หนวดเครายาวสีขาว พุงพู่ในชุดสีแดงสดใส พร้อมถุงของขวัญบนล้อเลื่อน มีกวางลากจูง คลอดด้วยบทเพลงคริสต์มาสในจังหวะสนุก ๆ เพื่อดึงดูดผู้คนที่ผ่านไปมาให้หันมาสนใจ และจับจ่ายเลือกซื้อสินค้าในร้านของตน บรรยากาศเช่นนี้มิให้เห็นทั่วไปตามเมืองใหญ่ทั่วโลกไม่เว้นแม้แต่ในประเทศไทย แต่ในอีกมุมหนึ่งของหมู่บ้านคริสตชนในภาคอีสานของประเทศไทย ค่อนข้างที่จะไม่เหมือนที่ไหน ดูต่างจากที่อื่นออกไป โดยเฉพาะในอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัดคือสกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์ และมุกดาหาร จะมีบรรยากาศของความสมัครสมานกลมเกลียวแบบพี่น้อง ที่ร่วมแรงร่วมใจกันเตรียมฉลองคริสต์มาส ด้วยการทำดาวและถ้าพระกุมาร ช่วยกันประดับตกแต่งวัดประจำหมู่บ้านให้สวยงาม รวมถึงบ้านเรือนของตน เพื่อเฉลิมฉลองการประสูติมาของพระเยซูเจ้า พวกเขาได้สานต่อความเชื่อศรัทธานี้ มามากกว่า 100 ปี จนกลายเป็นประเพณีในคืนวันที่ 24 ธันวาคม ของทุกปี⁷

1) กำเนิดประเพณีแห่ดาวในศาสนาคริสต์

ชาวตะวันออกเชื่อกันว่าทุกคนเกิดมามีดาวประจำตัว โดยเฉพาะบุคคลสำคัญที่มีบุญบารมี ดาวประจำตัว ดาวจะสว่างสุกใสกว่าปกติ สังเกตเห็นได้ง่าย จึงไม่ใช่เรื่องแปลกเวลาที่พระเยซูเจ้าประสูติ จะปรากฏดาวประจำพระองค์ให้พวกโหราจารย์ หรือนักปราชญ์จากทิศตะวันออกได้เห็น ทำให้พวกเขาได้ออกเดินทางตามดาวดวงนั้นไป เพื่อในวันมัสการและถวายของขวัญตามที่มีบันทึกไว้ในพระคัมภีร์ ดังนั้น ดาวในคริสตศาสนาจึงเป็นสัญลักษณ์หมายถึง การบังเกิดมาของพระเยซูเจ้า และเป็นสื่อผ่านทางพวกโหราจารย์ให้ได้พบกับพระกุมารเยซูในถ้ำเลี้ยงสัตว์ที่เมืองเบธเลเฮม ประเทศปาเลสไตน์ ส่วนประเพณีแห่ดาวในเทศกาลคริสต์มาส มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่เข้าใจว่าคงมีมาตั้งแต่แรกเริ่มที่คริสตศาสนาเข้ามาในภาคอีสานในปี ค.ศ. 1881 (พ.ศ. 2424) โดยการนำของคุณพ่อยอห์น บัปติสต์ โปรดอม (Jean Prodhomme) และคุณพ่อซาเวียร์ เกโก (Xavier Gego) สมณทูตรุ่นบุกเบิกคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (MEP) ที่สอนให้คริสตชนทำดาว

⁷ เทศบาลตำบลท่าแร่, ประวัติการแห่ดาว, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Christmas/christmas.html> [24 กรกฎาคม 2560].

ประดับวัดในเทศกาลคริสต์มาส ประกอบกับธรรมชาติของคนอีสานที่มีอุปนิสัยร่าเริงสนุกสนาน มีงาน ประเพณีแห่งไหนตลอดทั้งปี

ประเพณีการแห่ดาวนั้น เกิดจากพลังศรัทธาในพระเจ้าและพระศาสนา ทุก ๆ วันที่ 25 ธันวาคม ของทุกปี ที่หมู่บ้านท่าแร่จะมีการจัดเทศกาลแห่ดาวคริสต์มาส โดยจัดขบวนแห่ดาว คริสต์มาส หมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลจะจัดขบวนแห่มาร่วมฉลองกัน เพราะมีความเชื่อว่า ดาวเป็น สัญลักษณ์ของการเสด็จลงมาประสูติบนโลกมนุษย์ของพระเยซู โดยขบวนรถจะมีการตกแต่งด้วยดาว ขนาดใหญ่ ประดับประดาด้วยดวงไฟอย่างสวยงาม เพื่อสื่อถึงเรื่องราวการประสูติของพระเยซู มีรถ เข้าร่วมขบวนหลายร้อยคัน และมีคริสตชนจากทั่วประเทศ รวมทั้งต่างชาติเข้าร่วมเทศกาลนี้จำนวนมาก รวมทั้งผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ก็มาเข้าร่วมเพื่อสัมผัสบรรยากาศด้วย ขณะที่ชาวบ้านก็จะตกแต่ง โคมไฟรูปดาวไว้ที่หน้าบ้าน มีการเฉลิมฉลองในหมู่คริสตศาสนิกชน ด้วยการร้องเพลงประสานเสียง และกิจกรรมอื่นๆ ตลอดทั้งคืน⁸

การประยุกต์ประเพณีทำดาวประดับวัดในเทศกาลคริสต์มาส มาเป็นประเพณีแห่ดาวรอบ วัดหรือชุมชน จึงเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ก่อนจะกลายมาเป็นประเพณีนิยมของทุกวัดที่กระทำกันในวัน วันที่ 24 ธันวาคม ของทุกปี การทำดาวประดับวัดของหมู่บ้านคาทอลิก ในอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ก็เหมือนกับการทำถ้าพระกุมารและการประดับต้นคริสต์มาสในประเทศยุโรป แต่การทำ ดาวของวัดต่าง ๆ ในอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ดูจะมีชีวิตชีวาและวิวัฒนาการมากกว่า เห็นได้ จากการประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชน จากการทำดาวประดับวัดธรรมดา ได้พัฒนาไปเป็นการทำดาวประดับบ้านเรือน การแห่ดาวและการประกวดดาว เพื่อสืบสานความเชื่อ ศรัทธาอย่างมีสีสันและชีวิตชีวา อันแสดงออกถึงความชื่นชมยินดีของชุมชนตามจิตตารมณ์ของ คริสต์มาส

2) ประเพณีแห่ดาวที่ตำบลท่าแร่

หมู่บ้านท่าแร่เป็นชุมชนคาทอลิกเก่าแก่ มีอายุกว่าร้อยปี และถือว่าเป็นชุมชนชาวคริสต์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ชาวบ้านแทบทุกหลังคาเรือนนับถือศาสนาคริสต์ เล่ากันว่าในอดีตชาวท่าแร่ เป็นคริสตศาสนิกชน อพยพมาจากประเทศเวียดนาม ที่ได้รับการปลดปล่อยจากการเกณฑ์แรงงาน ทาสและมีผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นฝิ่นอบ จำนวน 40 คน มาอาศัยอยู่ในตัวเมืองสกลนคร โดยมี บาทหลวงเกโก มิซซันนารีชาวฝรั่งเศสคอยดูแล เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ทั้งมีปัญหาเกี่ยวกับ เจ้าหน้าที่รัฐบางคน บาทหลวงเกโกจึงหาทำเลที่ตั้งหมู่บ้านใหม่ โดยจัดทำแพขนาดใหญ่ทำด้วยเรือเล็ก นำไม้ไผ่ผูกติดกัน ใช้ผ้าห่มและผืนผ้าซิงแทนใบ บรรทุกทั้งคนทั้งสัมภาระ ให้สายลมพัดพาไปในทิศที่ พระเป็นเจ้าทรงประสงค์ ในที่สุดพวกเขาสามารถข้ามไปอีกฟากหนึ่งของหนองหานได้อย่างปลอดภัย และตั้งรกรากใหม่เป็นชุมชนชาวคริสต์ บ้านท่าแร่ ในปัจจุบัน

⁸ ธนกร วงษ์ปัญญา และกิตติโชติ ธีรผดุงพงศ์, ท่าแร่ สกลนคร หมู่บ้านคาทอลิกมากที่สุดใน ประเทศไทย ที่ไม่ได้มีแค่เรื่องคนกินหมา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://thestandard.co/news-thailand-sakonnakhon-tha-rae-catholic-community/> [1 สิงหาคม 2561].

“ภูมิทัศน์เปลือยเปลือยตา เสน่ห์ธรรมชาติหนองหาร โบราณสถานบ้านร้อยปี สืบสานงานประเพณีแห่ดาวและจุดเทียน ศูนย์การเรียนรู้คริสต์ศาสนา งามล้ำค่าสถาปัตยกรรม สวยเลิศล้ำผังเมือง สามัคคีเป็นศักดิ์ศรีของชุมชน” นี่คือการขวัญที่ชุมชนได้ตั้งขึ้น อันเป็นเสมือนคำจำกัดความให้คนทั่วไปได้เห็นภาพชุมชนแห่งนี้ได้ชัดเจน เห็นถึงความโดดเด่นและเอกลักษณ์ที่เป็นแบบฉบับเฉพาะชุมชน

เทศกาลแห่ดาวคริสต์มาสที่ทำแร่ จะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 23-24 ธันวาคม ของทุกปี นอกจากจะมีกิจกรรมถนนคนเดิน ไว้ให้ผู้ที่ชอบเที่ยวงานได้เดินเที่ยวชมและซื้อสินค้า ในค่ำคืนของวันที่ 23 ธันวาคม จะมีรถขบวนแห่ดาวใหญ่ จากชุมชนทั้ง 15 ชุมชนของเทศบาลตำบลท่าแร่ จากประชาชนทั่วไปที่อยู่ในท้องที่ และจากต่างจังหวัด ที่ตกแต่งรถดาวใหญ่ ประดับประดาด้วยไฟแสงสี มีซานต้าและซานต้ออยู่บนขบวนรถ คอยแจกลูกอมให้กับผู้คนและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม พร้อมกับเปิดเพลงคริสต์มาส แห่รอบบ้านท่าแร่ ก่อนที่จะจอดรวมกันที่ศาลาจารย์โน ท่าแร่ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ถ่ายภาพอันสวยงามไว้เป็นที่ระลึก ส่วนในค่ำคืนของวันที่ 24 ธันวาคม จะมีพิธีแห่ดาวเล็ก (ดาวมือถือ) แบบดั้งเดิม รอบวัดอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ท่าแร่ ก่อนที่จะเข้าวัด ชมการแสดงละครเทวดา เรื่องการกำเนิดของพระเยซูกุมาร และประกอบพิธีมิสซาเนื่องในวันคริสต์มาส

ภาพที่ 3.1 (3) ภาพงานประเพณีแห่ดาวที่ท่าแร่

ที่มาภาพ : <https://www.touronthai.com/article/18399>

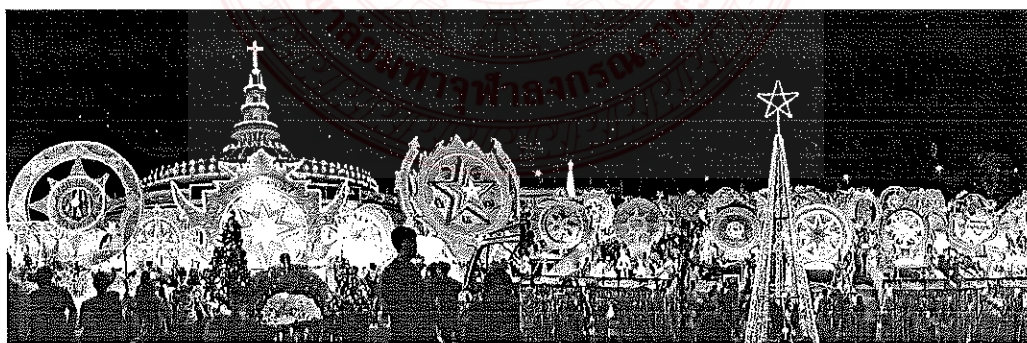
3) ประเพณีแห่ดาวที่สกลนคร

ประเพณีแห่ดาวที่สกลนคร เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องโดยตรงกับพระอัครสังฆราชลอเรนซ์ คายน์ แส่นพลออัน อดีตผู้ปกครองอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง ระหว่างปี ค.ศ. 1980-2004 (พ.ศ. 2523-2547) ที่มีความประสงค์จะให้หมู่บ้านคริสตชนในเขตปกครอง ได้นำดาวที่ใช้แห่ในคืนวันที่ 24 ธันวาคม เพื่อเฉลิมฉลองการเกิดมาของพระเยซูเจ้าในหมู่บ้านของตน มาร่วมแห่อีกครั้งที่สกลนครเพื่อสนับสนุนกลุ่มคริสตชนวัดพระหฤทัย ฯ สกลนคร ซึ่งยังมีจำนวนน้อยอยู่ การแห่ดาวที่สกลนครเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1982 (พ.ศ. 2525)

หลังจากพระคุณเจ้าคายน์ แสนพลอ่อน สร้างสำนักมิสซังแห่งใหม่ที่สกลนคร และย้ายมาประจำที่สำนักใหม่แล้ว โดยมอบหมายให้ชุมชนท่าแร่ หมู่บ้านคริสตชนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และศูนย์กลางของอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง เป็นผู้นำในการทำดาวและประดับประดารถบุษบก ถ้าพระกุมารที่ใช้ในขบวนแห่ โดยเริ่มแห่จากศาลากลางจังหวัดสกลนครไปยังบริเวณโรงเรียนเซนต์ยอแซฟสกลนคร ก่อนที่จะมีพิธีเฉลิมฉลองคริสต์มาส เหมือนเช่นที่ทำกันในแต่ละวัดในคืนวันที่ 24 ธันวาคม เป็นธรรมดาที่การริเริ่มทำสิ่งใหม่ที่ไม่มีใครทำมาก่อน ย่อมมีอุปสรรคปัญหาและความยากลำบากเช่นเดียวกับการแห่ดาวที่สกลนคร ในปีแรกมีดาวจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาร่วมขบวนแห่จำนวนไม่มาก และไม่ได้รับการยอมรับจากชาวสกลนคร รวมถึงผู้ร่วมงานบางคนที่มีมองว่าเป็นการตำน้าพริกละลายแม่น้ำสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ แต่พระคุณเจ้าคายน์ แสนพลอ่อน ยังคงยืนหยัดที่จะจัดให้มีประเพณีแห่ดาวนี้เรื่อยมา และพยายามปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในแต่ละปี ต่อมาได้จัดให้มีการประกวดดาว ทำให้มีจำนวนดาวจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาร่วมแข่งขันและขบวนแห่เพิ่มมากขึ้น หลังจากได้จัดแห่ดาวที่สกลนคร ผ่านไปหลายปีชาวสกลนครเริ่มยอมรับและกล่าวขวัญถึง บางปีไม่ได้จัดที่สกลนคร เช่นในปี ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2543) ย้ายไปจัดที่หมู่บ้านท่าแร่เพื่อสมโภชการเปิดปี ปีติมหากาญญู คริสตศักราช 2000 จึงเริ่มมีเสียงเรียกร้องให้จัดที่สกลนครประจำทุกปี

จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546) นายปรานชัย บวรรัตนปราน ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ขณะนั้น ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้บรรจุประเพณีแห่ดาวให้เป็นงานส่งเสริมการท่องเที่ยวหนึ่งของจังหวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้มาเที่ยวชมและร่วมงานคริสต์มาสที่สกลนคร⁹

ภาพที่ 3.1 (4) ภาพงานประเพณีแห่ดาวที่สกลนคร

ที่มาภาพ : <https://travel.kapook.com/view218311.html>

ประเพณีการแห่ดาวของคริสตชนิกชนชาวสกลนคร ยังคงสืบสานจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการรำลึกถึงองค์ผู้ให้กำเนิดศาสนาคริสต์ แม้จะเป็นประเพณีของชาวคริสต์ แต่ก็ยัง

⁹ สำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่, ประวัติการแห่ดาว, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Christmas/christmas.html> [1 สิงหาคม 2561].

ได้รับความสนใจจากประชาชนชาวพุทธ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร หรือจังหวัดใกล้เคียง ก็ยังหาโอกาสมาร่วมงานสำคัญของชาวคริสต์เป็นประจำ ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดในการอยู่ร่วมกัน โดยการทำกิจกรรมร่วมกันในประเพณีวันสำคัญทางศาสนา มาเป็นตัวเชื่อมประสานให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ทำให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของสังคมพหุวัฒนธรรมทั้งในตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร

3.2 การอยู่ร่วมกันของชุมชนของชาวพุทธในตำบลท่าแร่

ในเขตชุมชนท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร แม้จะเป็นที่ตั้งสำคัญของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก แต่ก็ยังมีชุมชนของชาวพุทธที่อาศัยอยู่ในเขตนั้น ซึ่งเป็นประชากรส่วนน้อยของชุมชน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนนี้ ไม่ค่อยมีปัญหาอะไรที่เป็นปัญหาใหญ่โต จนไม่สามารถแก้ไขได้ หรือนำไปสู่การทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน อันมาจากการนับถือศาสนาต่างกัน มีแต่ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นสีสันของคนในสังคม หรือการที่คนพุทธสามารถเข้าไปในสถานที่สำคัญของชาวคริสต์ และชาวคริสต์สามารถเข้ามาในสถานที่สำคัญของชาวพุทธ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ที่ต่างกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ หรือศาสนา ที่ต่างกัน ย่อมเป็นประโยชน์อย่างมากในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนชาวพุทธ ในเขตตำบลท่าแร่ คือ วัดประจักษ์ธรรมาวาส ซึ่งเป็นเพียงวัดเดียวที่เป็นวัดตามระเบียบการปกครองของคณะสงฆ์ไทย ส่วนนอกนั้น ก็จะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ซึ่งยังไม่มีความแน่นอนว่าจะได้รับการยกเป็นวัดต่อไปในอนาคต การมีวัดเกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ และเป็นวัดที่เก่าแก่มากมาตั้งแต่ครั้งในอดีต และปัจจุบันก็ยังคงเป็นหลักสำคัญของชุมชนชาวพุทธ โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพะโค ตำบลท่าแร่ แห่งนี้

3.2.1 พุทธศาสนสถานในตำบลท่าแร่

วัดประจักษ์ธรรมาวาส เป็นพุทธศาสนสถานเพียงแห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลท่าแร่ ตั้งอยู่เลขที่ 329 หมู่ที่ 2 ณ บ้านพะโค ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดประจักษ์ธรรมาวาสมีเนื้อที่ ประมาณ 12 ไร่ 5 งาน 10 ตารางวา ตั้งอยู่ท่ามกลางหมู่บ้านพะโค ซึ่งมีอาณาเขตทิศเหนือติดบ้านเรือนของชาวบ้าน ด้านทิศใต้ติดบ้านเรือนของชาวบ้าน และด้านทิศตะวันออกก็ยาวออกไปติดบ้านเรือนของชาวบ้านเช่นเดียวกัน ส่วนอาณาเขตด้านทิศตะวันตกติดถนนใหญ่ซึ่งตัดผ่านหมู่บ้าน เป็นที่สัญจรเดินทางไปหมู่บ้านของหมู่บ้านในบริเวณนั้น

วัดประดู่ธรรมาวาสนั้น มีอาคารเสนาสนะซึ่งเป็นที่อยู่จำของพระสงฆ์สามเณรน้อยมาก คือมีศาลการเปรียญ 1 หลัง เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว มีกุฏิสงฆ์จำนวน 2 หลัง มีปูชนียวัตถุประจำวัดคือ พระพุทธรูปปางพระไสยาสน์ ขนาดหน้าตัก 9 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปเก่าประจำวัด สร้างประมาณปี พ.ศ. 2520 ซึ่งสร้างขึ้นจากดินผสมปูน เพื่อปูชนียวัตถุให้ประชาชนชาวพุทธได้มากราบสักการบูชา

สัญลักษณ์ที่สำคัญของวัดคือต้นประดู่ เป็นต้นไม้ที่มีอายุประมาณเกือบ 100 ปี และต้นไม้ประดู่นี้เป็นที่มาของชื่อวัดว่า ประดู่ธรรมาวาส (อาวาสเป็นที่อยู่ของผู้ประกอบด้วยธรรม ซึ่งมีต้นประดู่เป็นสัญลักษณ์) วัดประดู่ธรรมาวาส ได้ประกาศตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 9 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480 จากวันที่มีการประกาศตั้งเป็นวัดจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าวัดประดู่ธรรมาวาสมีอายุประมาณ 80 กว่าปี ถ้านับตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนประกาศตั้งวัดอย่างเป็นทางการ วัดแห่งนี้ก็จะมีอายุประมาณ 100 กว่าปี ซึ่งนับว่าเป็นพุทธศาสนสถานที่ตั้งมาเป็นเวลานาน คู่กับชุมชนชาวพุทธในเขตตำบลท่าแร่

3.2.2 การดำรงอยู่ของชุมชนชาวพุทธ

ชุมชนท่าแร่ ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งประกอบไปด้วยหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน ถ้าจัดเป็นชุมชนแบ่งออกเป็น 15 ชุมชน ชุมชนท่าแร่นั้นส่วนมากนับถือศาสนาคริสต์ ยกเว้นบ้านพะโคที่ยังนับถือศาสนาพุทธมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ เมื่อครั้งมาตั้งหมู่บ้านขึ้นเป็นขั้นแรก และได้สร้างวัดประจำหมู่บ้านคือวัดประดู่ธรรมาวาส เพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนท่าแร่ บ้านพะโคและวัดประดู่ธรรมาวาส ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่ใจกลางของหมู่บ้านที่เป็นชาวคริสต์ ซึ่งแต่ก่อนหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ยังมีนับถือศาสนาพุทธอยู่บ้าง แต่พอเวลาผ่านไปหลายปี มีการเปลี่ยนศาสนาเป็นศาสนาคริสต์ ตามญาติพี่น้องบ้าง ตามสามีภรรยาที่นับถือคริสต์บ้าง จนทำให้เกิดมีหมู่บ้านที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นจำนวนมาก

การดำรงอยู่ของชาวพุทธในบ้านพะโค ตำบลท่าแร่นั้น ชาวชุมชนก็ยังคงมีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าการบำเพ็ญบุญกุศลตามเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไป หรือการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันสารท เป็นต้น แม้จะเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร แต่การพัฒนาทางด้านอื่น ๆ ก็ยังไม่สมบูรณ์พร้อม โดยเฉพาะวัดวาอารามยังขาดศาสนสถานที่สำคัญ เช่น อุโบสถ วิหาร สถานที่บำเพ็ญบุญกุศล ที่มีความเหมาะสม เพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนเข้าวัด หรือคนที่ยังไม่เคยมาจะได้เข้ามา เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนในสังคมพุทธวัฒนธรรม

ดังนั้น การดำรงอยู่ของชาวพุทธในชุมชนท่าแร่นั้น อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และอาศัยวัดวาอารามเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้ชาวหมู่บ้านพะโคยังมี

การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ และบำเพ็ญบุญกุศลตามหลักพระพุทธศาสนาอยู่เรื่อยมา แม้คนในหมู่บ้านพะโค จะเป็นชุมชนส่วนน้อยก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติชุมชนที่เป็นคริสต์ ซึ่งมีบรรพบุรุษนับถือพุทธศาสนา ก็ยังหาโอกาสทำบุญทำกุศลตามหลักพุทธศาสนาที่วัดประจู่ธรรมาวาสอยู่เนื่อง ๆ เพียงแต่ว่าการทำบุญของชาวคริสต์นั้น ก็ไม่ให้เป็นที่เปิดเผยมากนัก เพราะยังมีความเคารพยำเกรงในฐานะที่เป็นชาวคริสต์ และยำเกรงต่อคนกลุ่มใหญ่ที่นับถือศาสนาคริสต์

การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธในหมู่บ้านพะโค ตำบลท่าแร่ นั้น อาศัยเหตุปัจจัยหลัก ๆ อยู่ 2 อย่าง คือ

1) การทำกิจกรรมทางศาสนา

การทำกิจกรรมทางศาสนา โดยมีวัดประจู่ธรรมาวาส เป็นศูนย์กลางของศาสนสถานในหมู่บ้านพะโค การมารวมตัวกันที่วัดเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นบุญเป็นกุศล เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แสดงให้เห็นถึงพลังของชุมชนชาวพุทธ และความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาในหมู่บ้านนั้น ส่วนมากการทำกิจกรรม ก็มักจะเป็นไปในรูปของการทำบุญเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การใส่บาตร การมาถวายภัตตาหารเช้า-เพล การมาฟังเทศน์ฟังธรรม และรักษาศีลอุโบสถในวันธัมมัสสวนะ ถ้าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา หรือวันอัฐมีบูชา ก็จะมีการทำประทักษิณเวียนเทียนรอบศาสนสถาน เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงความสำคัญของพระรัตนตรัย การประกอบกิจกรรมทางศาสนาเช่นนี้ ทำให้วิถีชีวิตการดำรงอยู่ของชุมชนชาวพุทธในหมู่บ้านพะโค ตำบลท่าแร่ ยังคงดำเนินไปได้ เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ดังที่บรรพบุรุษได้เคยร่วมกันรักษาไว้

2) การใช้ชีวิตประจำวัน

การใช้ชีวิตประจำวันของคนในหมู่บ้านพะโค ตำบลท่าแร่ ถือเป็นการอยู่ร่วมกันอีกทางหนึ่ง ซึ่งอาจไม่มีวิถีปฏิบัติที่เป็นทางการ แต่เป็นการคบค้าสมาคมกันในชีวิตประจำวัน ที่เกิดขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ในหมู่บ้าน สถานที่ราชการ โรงเรียน วัด โบสถ์ หรือตามงานต่าง ๆ ที่ได้มีโอกาสพบปะกัน

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีความแตกต่างกันทางด้านภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ วัย ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ เป็นต้น ไม่มีใครในโลกที่เหมือนกันหมดทุกอย่าง แต่ละคนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และกำหนดแนวทางชีวิตของตนได้ ความต่างทำให้โลกมีเสน่ห์น่าค้นหา แต่บางทีความต่างก็ทำให้ไม่เข้าใจกัน การแบ่งเขาแบ่งเรา ความรู้สึกอคติต่อกัน ความขัดแย้งเรื่องวิถีชีวิตและการให้คุณค่าที่ต่างกัน จึงกลายเป็นอุปสรรคปัญหาของการอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันอยู่เสมอ¹⁰ ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบในสังคม ไม่ต้องการทะเลาะเบาะแว้งหรือ

¹⁰สถาบันพระปกเกล้า, การสานเสวนา(Dialogue), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา\(Dialogue\)](http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา(Dialogue)) [19 กันยายน 2562].

สร้างปัญหาให้กัน เพราะจะเป็นการยกระดับความขัดแย้งให้สูงขึ้น จนถึงขั้นไม่สามารถเยียวยาแก้ไขได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหันหน้าเข้ามาหากัน พูดคุยถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แสวงหาทางออกร่วมกัน ไม่ควรตำหนิฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งว่าเป็นผู้สร้างปัญหา เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่มีใครที่อยากจะให้คนอื่นมาตำหนิตัวเองว่าผิดไม่ดี ชั่วช้าเลวทราม มีแต่อยากให้คนอื่นยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีศรีสังคม จึงควรแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง เพื่อให้ปัญหาความขัดแย้งนั้นคลี่คลายไปในทางที่ดี คนในสังคมจะได้อยู่กันอย่างสงบสุข

ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ย่อมมีการคบค้าสมาคมกัน พูดคุยสนทนากัน รับฟังซึ่งกันและกัน จะทำให้มนุษย์ทุกคนได้มีโอกาสเข้าถึงความจริงแห่งชีวิตมากขึ้น เป็นการปลดปล่อยพันธนาการชีวิตจากสิ่งผูกมัดทั้งหลาย การจะเข้าใจโลกเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริงได้ ต้องอาศัยการฟังให้มาก การขบคิดพิจารณาไตร่ตรองในสิ่งที่ได้ฟังอย่างถี่ถ้วน ดังที่กฤษณมูรติเคยตั้งคำถามเอาไว้ว่าทำไมเราต้องฟังผู้อื่น และการฟังผู้อื่นที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร ในขณะที่คนหนึ่งกำลังพูด อีกคนก็กำลังฟัง เพื่อจะได้ยินเรื่องราวซึ่งย้าความคิดของตนเอง หรือการฟังนั้นเพื่อต้องการค้นพบอะไรที่ใหม่ ๆ การฟังเพื่อค้นพบมีสาระสำคัญซึ่งต่างไปจากการฟังเพื่อย้าสิ่งที่เราคิดอยู่ คือถ้าเราฟังเพื่อต้องการย้าความคิดของตนเองเพื่อให้แน่ใจในสิ่งที่ตัวเองคิด จะทำให้การฟังมีความหมายน้อยมาก แต่ถ้าฟังเพื่อจะค้นพบ จิตใจของเราจะกว้างขวางขึ้น ว่างเปล่าและรู้สึกอิสระ ไม่ผูกพันอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นจิตใจที่เข้มแข็ง คมชัด มีชีวิต ใฝ่หา อยากรู้ และจะสามารถค้นพบสิ่งพิเศษได้¹¹

ดังนั้น การพูดคุยสนทนากันในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะ เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ควรคำนึงถึงคำพูดที่จะพูดออกไป เพราะคำพูดของแต่ละบุคคลย่อมเป็นสิ่งสำคัญ และมีความหมายสำหรับผู้พูด คำพูดก่อนที่จะพูดออกไปให้ถือว่าเราเป็นนาย เพราะเราสามารถกำหนดทิศทางในการพูดได้ว่าอยากให้เป็นอย่างไร แต่เมื่อพูดออกไปแล้วคำพูดก็จะกลายเป็นนายของเรา เพราะเราต้องรักษาคำพูดที่ได้พูดไว้ มิใช่พูดอย่างหนึ่งแต่กลับทำอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้คนอื่นขาดความเชื่อมั่น และไม่มีใครอยากจะร่วมพูดคุยสนทนาด้วย เพราะขาดความจริงใจในการพูด

การคบค้าสมาคมกันในชีวิตประจำของชุมชนชาวพุทธ ในหมู่บ้านพะโค ตำบลท่าแร่ นั้น มีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ลดอุปสรรคปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะมีการพบปะกันอยู่ตลอดเวลา มีปัญหาอะไรก็พูดคุยกันอยู่เป็นประจำ ทำให้ปัญหาเล็กน้อยไม่บานปลายกลายเป็นปัญหาใหญ่โต การอยู่ร่วมกันเป็นบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมที่ต้องแสดงออกร่วมกัน เพื่อให้แต่ละคนได้ทราบถึงความประสงค์ของแต่ละฝ่าย ที่มาจากแนวคิดผ่านกระบวนการพูดคุยสนทนา หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างกฎเกณฑ์กติกาของสังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น การคบค้า

¹¹ กฤษณมูรติ บรรยาย, โสรีย์ โพธิแก้ว แปลและเรียบเรียง, แห่งความเข้าใจชีวิตและการศึกษาที่แท้, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องฟ้า, 2543), หน้า 39.

สมาคมกันในชีวิตประจำ จึงเป็นวิธีที่เป็นพื้นฐาน และเป็นวิธีที่ง่าย ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในแต่ละวันของคนในชุมชนท่าแร่ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสมัครสมานสามัคคีกันตลอดไป

3.2.3 ประเพณีการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ

ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา ถือว่าเป็นงานที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น งานจัดงานประเพณีเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ และเพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความสมัครสมานสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจกัน ในการที่จะเผยแพร่ประเพณีอันดีงานนั้น ให้เป็นที่รู้จักแก่คนในสังคม หรือให้คนในประเทศได้รับรู้ เป็นการธำรงไว้ซึ่งประเพณีอันดีงาม ให้มีความมั่นคงสถาพร และปลูกฝังให้อนุชนคนรุ่นหลังได้มองเห็นความสำคัญของประเพณีที่สืบทอดกันมา จะได้ช่วยกันรักษาให้คงอยู่สืบต่อไป

เขตตำบลท่าแร่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี จึงมีประเพณีหลายอย่างเกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น แต่ประเพณีที่สำคัญที่ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสกลนคร คืองานประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เทศกาลออกพรรษา และประเพณีแห่ดาว เทศกาลคริสต์มาส ซึ่งเป็นงานประเพณีที่คนสกลนคร ทั้งที่เป็นชาวพุทธและชาวคริสต์ ได้ร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตามความเชื่อทางศาสนาที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปี

1) ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งในเทศกาลออกพรรษาของชาวอีสาน แม้ว่าจะมีอยู่ทั่วไปในหลายจังหวัด แต่ก็ไม่ได้ใหญ่โตและปฏิบัติต่อเนื่องเช่นที่จังหวัดสกลนคร การพัฒนารูปแบบปราสาททรงโบราณเป็นทรงตะลุ่ม ทรงหอผึ้งแบบโบราณยังไม่พัฒนาเป็นรูปทรงปราสาทผึ้งดังกล่าวยอมเกิดแง่คิดในหลายประเด็น โดยเฉพาะในด้านรูปแบบและเนื้อหา ซึ่งมีการอนุรักษ์ประยุกต์ดัดแปลงหรือสร้างขึ้นใหม่ เพื่อความเข้าใจถึงความเป็นมาของประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จึงควรนำเรื่องราวของปราสาทผึ้งมาอธิบายถึงความเป็นมา เพื่อให้เข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อน ดังนี้

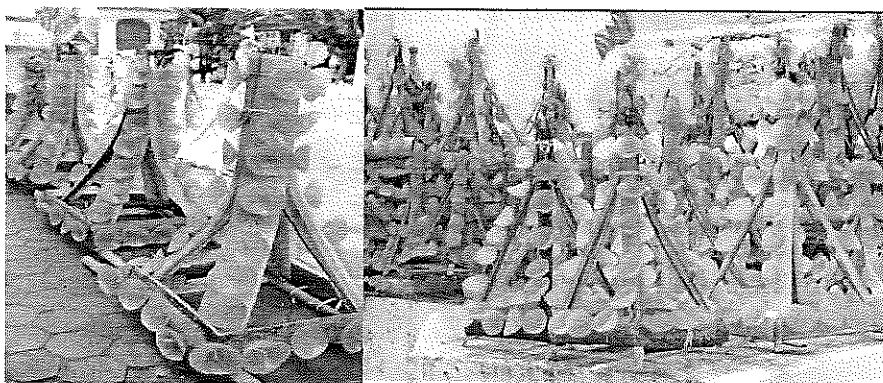
2) ยุคต้นผึ้ง-หอผึ้ง

ชาวอีสานในบางท้องถิ่นที่เชื่อกันว่า การทำต้นผึ้ง ดอกผึ้ง เพื่อเป็นพุทธบูชาให้กุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้น เมื่อบิณฑบาตถวายตีพี่น้องถึงแก่วายเป็นสุข จึงพากันไปช่วยงานศพ (งานเฮือนดี) เท่าที่จะช่วยงานได้ ดังมีคำกล่าวที่ว่า "ผู้หญิงห่อข้าวต้ม ตัดดอก บีบข้าวปุ้น (เป็นภาษาอีสานหมายถึงขนมจีน) ผู้ชายหักหอผึ้ง" คำว่า หักหอผึ้ง ก็คือการหักดอกทำต้นผึ้งนั่นเอง การไปช่วยงานศพ หรืองานบุญแจกข้าวนั้น ผู้ชายจะต้องนำพร้าติดตัวมาด้วย เพราะต้องใช้ทำงานทุกอย่าง นับแต่ตากไม้ ตัดฟืน และจักดอก ทำต้นผึ้ง หอผึ้ง

ต้นผึ้งทำจากต้นกล้วยขนาดเล็ก ตัดให้ยาวพอสมควร แต่งลำต้นก้าน ทำขาห้อยสามขา ให้ยึดต้นกล้วยเข้าไว้เพื่อให้ตั้งได้ จากนั้นจะนำขี้ผึ้งมาเคี้ยวให้หลอมเหลวเพื่อใส่ลงในแม่พิมพ์ แม่พิมพ์ทำจากผลไม้ เช่น ผลลิ้น (ลิ้นพี สัมพоди โพธิ์ทะเล) นอกจากนี้ ยังอาจให้ผลมะละกอขนาดเล็กคว้านภายในแต่งให้เป็นดอกเป็นแฉกตามต้องการ จากนั้นนำมาพิมพ์ขี้ผึ้งแล้วยกขึ้น นำไปแช่น้ำ ขี้ผึ้งจะหลุดออกจากพิมพ์เป็นดอกดวงตามแบบแม่พิมพ์ ก่อนนำดอกผึ้งไปติดที่ก้านกล้วย ต้นกล้วย ช่วงทำต้นผึ้งจะหันหัวขมิ้นให้เป็นแวนกลมใช้ไม้กลัดเสียบแวนขมิ้นรองดอกผึ้ง เพื่อมิให้ดอกผึ้งอ่อนตัวจนเสียรูปทรงการทำต้นผึ้ง จะทำให้เสร็จก่อนวันเก็บอัฐิธาตุผู้ตาย ในวันเก็บอัฐิ ญาติพี่น้องจะนำต้นผึ้งไปด้วย หลังจากใช้ก้านกล้วยคืออัฐิมาทำเป็นรูปคนกลับธาตุ ก็จะทำต้นผึ้งมาวางที่กองอัฐิ พระสงฆ์ชักบังสุกุลกลบธาตุ ก่อนที่จะนำอัฐิไปบรรจุในสถานที่อันเหมาะสมต่อไป ต้นผึ้งจึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อพิธีกรรมดังกล่าว

ห่อผึ้งมีความเกี่ยวข้องกับต้นผึ้งอย่างใกล้ชิด และเป็นต้นกำเนิดของการแห่ปราสาทผึ้ง ในปัจจุบันห่อผึ้งมีลักษณะเป็นทรงตะลุ่ม ทำโครงด้วยไม้ไผ่ จักดอกผูกเสริมด้วยกาบกล้วย ก้านกล้วย โครงห่อผึ้งจะทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม ๒ ชั้นต่อกัน คล้ายเอวขันหรือเอวพานภายในโครงไม้จะโปร่ง เพื่อให้บรรจุเครื่องอัฐบริวารได้ทั้ง ๒ ชั้น เป็นที่สังเกตว่าห่อผึ้งจะมี ๒ รูปแบบ ต่างกันเล็กน้อย คือ บางแห่งทำห่อ ๒ ชั้น มีขนาดไล่เลี่ยกัน แต่บางแห่งทำชั้นล่างใหญ่กว้าง ชั้นบนเหนือเอวขันทำทรงขนาดเล็กให้รับกับฐานล่าง ให้ดูพองามการประดับห่อผึ้ง ยังนิยมประดับดอกผึ้งตามโครงกาบกล้วย ก้านกล้วย แม้จะมีการแหงหยวกเป็นลวดลายบ้างแล้ว ก็ยังไม่เน้นความงดงามของลายหยวกกล้วย เป็นสำคัญ ห่อผึ้งดังกล่าวจะทำให้เป็นคานหาม เพื่อใช้แห่ไปถวายวัด ส่วนประกอบสำคัญยังเป็นโครงซึ่งทำด้วยดอไม้ไผ่อยู่ จึงยังเรียกการทำห่อผึ้ง แต่เดิมก็ยังคงทำควบคู่ไปกับการทำต้นผึ้ง กล่าวคือ ตามประเพณีชาวอีสาน เมื่อถึงวันทำบุญถวายทานแก่ผู้ตายในงานแจกข้าว เมื่อถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์แล้ว ก็ถวายห่อผึ้งเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้วายชนม์ แม้ว่าการถวายห่อผึ้งจะทำอยู่ในงานแจกข้าว แต่ชาวอีสานส่วนใหญ่ก็ยังนิยมอุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์ในช่วงวันออกพรรษา

ภาพที่ 3.2 (1) ภาพต้นผึ้ง-ห่อผึ้ง

ที่มาภาพ : <http://www.iluvtravelling.com/พระธาตุศรีสองรัก/>

ประเพณีแห่ต้นผึ้ง จึงเป็นเรื่องราวที่มีคติความเชื่อมาจากงานบุญแจกข้าวโดยเฉพาะ แต่ต่อมาประเพณีดังกล่าวได้ถูกจัดขึ้นให้ใหญ่โต ในกลุ่มชาวเมืองสกลนครที่มีคุ้มวัดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในตัวจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุเชิงชุม ด้วยเหตุหลายประการ ดังนี้

(1) พุทธศาสนิกชนเชื่อกันว่า การทำบุญในวันออกพรรษาหรือวันเทโวโรหนะ (วันพระพุทธเจ้าเปิดโลก) เป็นวันที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า โลกทั้งสาม (มนุษย์โลก เทวโลก ยมโลก) จะมองเห็นความเป็นอยู่ซึ่งกันและกัน และโดยพุทธานุภาพแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวบ้านได้เห็นหอผึ้งที่ตนทำถวาย ชาวคุ้มต่าง ๆ จึงได้พากันจัดทำมาถวายเป็นประจำทุกปี

(2) วัดพระธาตุเชิงชุมเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่พระพุทธเจ้ามาประชุมรอยพระพุทธบาทถึง 4 พระองค์ การนำหอผึ้งมาถวายเป็นพุทธบูชารอยพระพุทธบาทย่อมเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

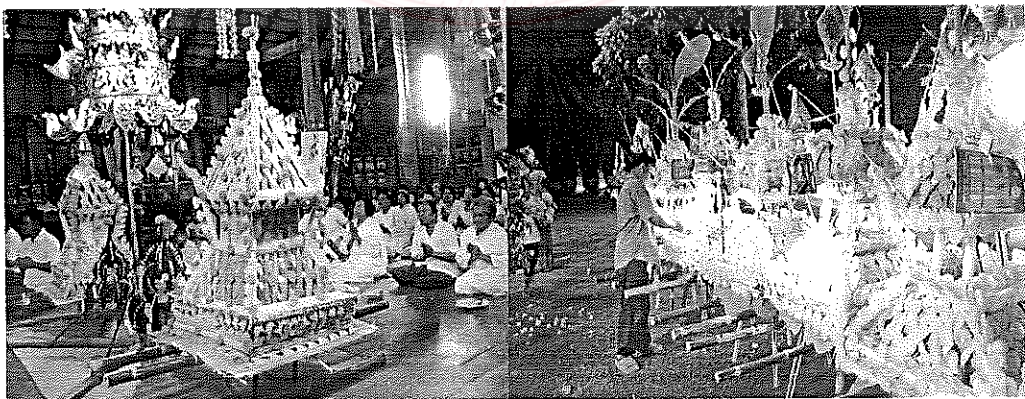
(3) เป็นการทำบุญกุศลในช่วงเทศกาลออกพรรษา บรรดาญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลได้มาพบกัน หลังจากหว่านกล้าปักดำแล้ว ยังได้จัดประเพณีแข่งเรือของคุ้มวัดต่าง ๆ ให้สนุกสนาน ชาวบ้านได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน

3) ยุคปราสาทผึ้งทรงหอ

ปราสาทผึ้งทรงหอเล็ก ๆ มี 2 รูปแบบ คือ ทรงห่อมียอดประดับหลังคา และปราสาททรงสิม (อุโบสถ) หรือศาลพระภูมิ ที่มีขนาดเตี้ยป้อมกว่าชนิดแรก แต่ไม่มีหลังคาเรียงชั้นเป็นยอด ปราสาทชนิดหลังนี้พบเห็นในจังหวัดสกลนคร ดังนั้น ปราสาทผึ้งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน จึงมีอยู่ 3 แบบ คือ

- 1) ปราสาททรงหอ มียอดประดับหลังคาแหลมสูง
- 2) ปราสาทผึ้งทรงสิม (อุโบสถ) หรือทรงศาลพระภูมิ
- 3) ยุคปราสาทผึ้งเรือนยอด

ภาพที่ 3.2 (2) ภาพปราสาทผึ้งทรงหอ

ที่มาภาพ : <https://isaanrecord.com/2019/10/19/isaan-culture-1-2/>

ประวัติการทำปราสาทผึ้งนั้น แต่เดิมเมื่อมีชุมชนเกิดขึ้นรอบ ๆ วัดพระธาตุเชิงชุม ประชาชนบางตำบล เช่น ตำบลจิวค้อน ได้รับหน้าที่เป็นผู้รักษาปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุเชิงชุม ที่เรียกว่าข้าพระธาตุ ครอบครัวยุคนี้ไม่ต้องเสียเงินส่วนให้หลวง ต่อมาพระเถระผู้เป็นเจ้าของตำบลจิวค้อนมีลูกศิษย์และประชาชนในตำบลใกล้เคียงเลื่อมใสมากขึ้น จึงได้ชักชวนเจ้าอาวาสและประชาชนที่อยู่ในตำบลใกล้เคียง คือ ตำบลดงชน ตำบลดงมะไฟ ตำบลห้วยยาง ตำบลโดนหอม ตำบลบึงทะวาย ตำบลเต่างอย เข้ามาร่วมเป็นข้าพระธาตุด้วย แม้ต่อมาจะได้มีการยกเลิกหมู่บ้านข้าพระธาตุให้ทุกคนเสียภาษีแก่ท้องถิ่นแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านรอบนอก ๆ ก็ยังมีประเพณีทำบุญถวายพระธาตุในช่วงข้างขึ้น เดือน 11 ของทุกปี ในช่วงวันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 13 ค่ำ เป็นช่วงนำข้าวเม่าและต้นผึ้งมาถวายองค์พระธาตุเชิงชุม โดยมีความหมายถึงการขอลาองค์พระธาตุไปอยู่ในนา เพื่อเก็บเกี่ยวข้าวในนา

ลักษณะรูปทรงปราสาทผึ้งเรือนยอด

รูปแบบปราสาทผึ้งที่ทำด้วยไม้ไผ่เหลาเป็นเส้น หรืออาจทำด้วยโครงไม้ระแนงมีดอกผึ้งประดับตามกาบกล้วย ซึ่งใช้ศิลปะการแทงหยวกได้เปลี่ยนไปจากเดิมในราว พ.ศ. 2496 โดยคณะกรรมการจัดงานประกวดปราสาทผึ้งเทศบาลสกลนครเห็นว่า ไม่สามารถพัฒนารูปแบบลวดลายองค์ประกอบให้วิจิตรพิสดารได้ จึงได้เปลี่ยนเป็นการทำปราสาทผึ้งโดยทำปราสาทเป็นโครงไม้ เป็นทรงปราสาทจัตุรมุขมีเรือนยอดเรียว หรือที่เรียกว่ากุฎาคาร ตัวอาคารตั้งสี่ด้านต่อเป็นมุขยื่นออกไปมีขนาดเท่ากัน บางแห่งสร้างปราสาท 3 หลัง ติดกัน นอกจากนี้ ยังเน้นความประณีตในการตกแต่งลวดลายการทำปราสาทผึ้งโดยทำปราสาทเป็นโครงไม้ การทำปราสาทผึ้งเรือนยอดนั้น กล่าวโดยย่อขั้นตอนในปราสาทผึ้งเรือนยอด ประกอบด้วย

(1) การทำโครงไม้ โดยการเลือกรูปแบบ ออกแบบ ให้โครงไม้มีสัดส่วนสวยงาม ทั้งนี้โดยใช้ช่างไม้ที่มีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ โครงไม้เหล่านี้มักใช้เพียง 4-5 ปี ก็จะเปลี่ยนหรือขายให้ผู้อื่น การออกแบบลวดลายที่ใช้ประดับส่วนต่าง ๆ พร้อมทั้งการใช้สี ซึ่งจะต้องคิดไว้อย่างพร้อมมูล

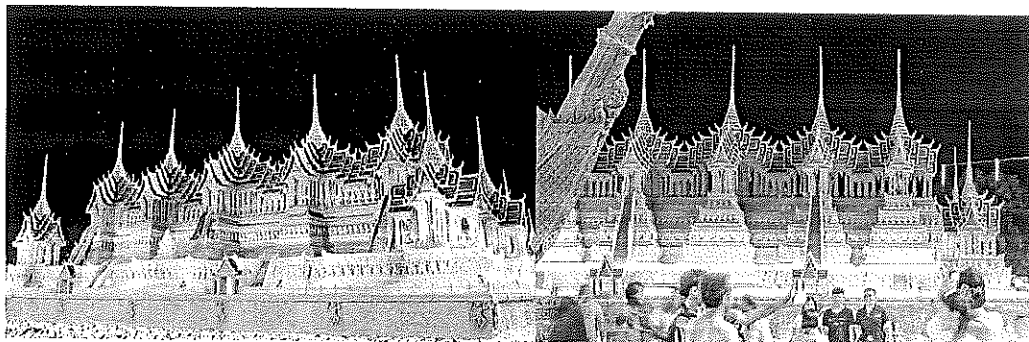
(2) การแกะลวดลาย และการพิมพ์จากดินน้ำมัน หรือวัสดุทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ก่อนทำแม่พิมพ์

(3) การหล่อขี้ผึ้ง การแกะขี้ผึ้ง ตามแบบที่กำหนดไว้ในขั้นตอนนี้ อาจใช้ทั้งขี้ผึ้งแท้ ขี้ผึ้งผสม หรือสารวิทยาศาสตร์ ซึ่งขึ้นอยู่กับความชำนาญของช่างแต่ละแห่ง แต่โดยทั่วไปมักใช้การหล่อขี้ผึ้งอ่อนลงในแม่พิมพ์แล้วลอกออก ตกแต่งให้ขี้ผึ้งมีลวดลายเด่นชัดหรือตัดส่วนที่ไม่ต้องการออก

(4) การประดับตกแต่งตามด้วยอาคารปราสาทด้วยการใช้ เข็มหมุด หรือเชือกให้ยึดติดกันปัจจุบันการทำปราสาทผึ้ง เป็นงานใหญ่ที่มีการเตรียมการจัดไม่น้อยกว่า 3 เดือน สำหรับคุ้ม

วัดที่ลงมือทำทุกขั้นตอน แต่ความสับสนวุ่นวายทางเศรษฐกิจทำให้ประกอบเอง สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องธรรมดาที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่คุ้มวัดเป็นศูนย์รวมการทำปราสาทผึ้ง หรืองานบุญต่าง ๆ¹²

ภาพที่ 3.2 (3) ภาพปราสาทผึ้งเรือนยอด

แหล่งที่มา : <https://travel.kapook.com/view214484.html>

4) พิธีกรรมการแห่ปราสาทผึ้ง

พิธีกรรมในประเพณีปราสาทผึ้งของชาวจังหวัดสกลนคร ขึ้นอยู่กับความเชื่อของการทำปราสาทผึ้งแต่ละชนิด แต่ละยุคสมัย กล่าวคือในยุคที่มีการทำหอผึ้งทรงตะลุ่มด้วยโครงไม้ไผ่ กาบกล้วย ก้านกล้วยประดับดอกผึ้งนั้น เมื่อนำไปเพื่อถวายพระสงฆ์ ตลอดจนการทำปราสาทผึ้งทรงหอผี และปราสาทผึ้งทรงจตุรมุข เมื่อนำไปถวายพระสงฆ์ จะกล่าวคำถวายเป็นภาษาบาลีดังนี้ "อิmani มะยง ภันเต มะธูปุพะปะสาทัง" เป็นต้น หลังจากนั้นจึงตั้งปราสาทผึ้งไว้ที่วัด 3 วัน 7 วัน แล้วจึงนำกลับ บางแห่งก็มอบถวายทิ้งไว้ที่วัด ปัจจุบันเมื่อมีการทำปราสาทผึ้งจตุรมุขขนาดใหญ่ลงทุนมาก เมื่อพระสงฆ์รับถวายปราสาทผึ้งแล้วจะตั้งไว้ให้ประชาชนชมระยะสั้น ๆ 1 คืน แล้วจะนำกลับคุ้มวัดของตน

สมัยโบราณกล่าวกันว่า ประเพณีของชาวคุ้มวัดก่อนทำปราสาทผึ้ง 3 วัน จะนิยมนิมนต์พระสงฆ์มาสวดชัยมงคลคาถาที่หมู่บ้านบริเวณที่จะทำปราสาทผึ้ง 3 คืน เมื่อทำปราสาทผึ้งเสร็จก่อนนำไปถวายวัดจะมีการเฉลิมฉลองอีก 1 วัน 1 คืน จึงจะนำไปถวายวัด ปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวไม่เหลือปรากฏให้เห็น แต่หากเริ่มทำปราสาทผึ้งไปทีละขั้นตอน กว่าจะเสร็จใช้เวลานานเกือบ 1 เดือน ขึ้นไป ซึ่งต่างจากสมัยโบราณที่ชาวคุ้มช่วยกันทำภายในเวลา 3 วัน หรือ 7 วันก็เสร็จเรียบร้อย

6) สาระสำคัญของการแห่ปราสาทผึ้ง

ประเพณีปราสาทผึ้ง มีเนื้อหาสาระสำคัญอยู่ที่ความรู้สึก จิตใจที่ได้ปฏิบัติงานตามจารีตประเพณีเกิดความมั่นคงทางจิตใจเป็นสำคัญ ส่วนเนื้อหาสาระในด้านต้องการให้เกิดบุญกุศล ก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกับในการทำปราสาทผึ้งถวายวัด ถือว่าได้บุญสูงสุดเพราะผึ้งเกี่ยวข้องกับ

¹² เครือข่ายกาญจนาภิเษก, ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kanchanapisek.or.th/kp8/culture/sgk/file1/L3_1.html [1 สิงหาคม 2561].

พระพุทธศาสนา ดังปรากฏในพุทธประวัติ ตอนปาฏิโมกข์ที่ลึงนารวมฝั่งมัจฉาตถวาสสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตอนเทโวโรหณะที่พระพุทธเจ้าแสดงปาฏิหาริย์เปิดโลกให้แลเห็นซึ่งกันและกันทั้ง 3 โลก ทำให้มนุษย์เห็นความทุกข์สุขของเทวดามนุษย์และได้บาดาล ตลอดจนตอนที่เกี่ยวกับบอสทิสถาน ซึ่งท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ มเหสี กษัตริย์แข่งขันกันสร้างปราสาท หรือแม้แต่พระมาลัยก็กล่าวถึงปราสาทในสวรรค์ชั้นฟ้า

สาระสำคัญของการแห่ปราสาทผั่งนั้น นอกจากจะเป็นการบำเพ็ญบุญกุศลส่วนตัวแล้วยังมีสาระสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือต้องการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ ซึ่งอาจได้มาจากคติของชาวจีนที่ทำมาหากินในสกลนคร ที่ทำการตัดเป็นรูปทรงบ้านเรือนอาคารเขาอุทิศให้ผู้ตาย แต่หากตัดแปลงเป็นการสร้างอาคารเป็นทรงหอผี ประดับด้วยดอกผั่งถวายพระสงฆ์อุทิศให้ผู้วายชนม์เพื่อให้ได้รับส่วนบุญส่วนกุศล หลุดพ้นจากความทุกข์ มีแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพเบื้องหน้าต่อไป

3.3 การอยู่ร่วมกันตามหลักการของแต่ละศาสนา

ศาสนาแต่ละศาสนาย่อมมีหลักการอยู่ร่วมกัน ตามหลักศาสนธรรมและความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งหลักในการอยู่ร่วมกันของผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกัน และหลักในการอยู่ร่วมกันของศาสนิกต่างศาสนา เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน และเพื่อสร้างสังคมให้มีความเป็นอยู่สงบสุขตลอดไป

3.3.1 การอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์นั้น ถือเป็นศาสนาแห่งสันติภาพเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา เพราะหลักคำสั่งสอนของคริสต์ศาสนาโดยส่วนใหญ่เน้นมีผลต่อการอยู่ร่วมกันของศาสนิกชน ซึ่งมีหลักคำสั่งสอนที่เน้นการทำมาหากินด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน หรือให้มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หลักคำสั่งสอนเหล่านี้มีความสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และชักชวนส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน ซึ่งมีค่านิยมในหลักการแนวคิดความเชื่อที่บุคคลยึดถือเป็นคุณค่าร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับหลักความรักที่มีให้ต่อกันและกัน หลักคำสั่งสอนทางศาสนาคริสต์ที่มีความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันนั้น ประกอบด้วย 3 หลักคือ 1) หลักบัญญัติ 10 ประการ 2) หลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ และ 3) หลักความรัก จึงจะนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1) หลักบัญญัติ 10 ประการ

คำว่า พระบัญญัติ 10 ประการ หรือ The Decalogue มาจากศัพท์ ภาษากรีก 2 คำ คือ deka แปลว่า สิบ และ logos แปลว่าคำ หรือกฎ 10 ข้อ นั้นหมายถึงคำสำคัญหลัก 10 คำ ที่ปรากฏอยู่ในพระบัญญัติ 10 ประการ หรือหลักปฏิบัติที่สำคัญ 10 ข้อ ถือเป็นคำย่อของพระบัญญัติ 10 ประการ ที่จารึกบนแผ่นศิลา 2 แผ่น โดยพระเจ้า และมอบให้กับโมเสสบนภูเขาซีนาย เป็นคำแนะนำ

และข้อห้ามสำหรับการดำเนินชีวิตในหมู่คณะของชาวอิสราเอล ดังที่ได้ปรากฏในหนังสืออพยพบทที่ 20 ข้อ 1-17 และปรากฏอีกครั้งหนึ่งในหนังสือเฉลยธรรมบัญญัติบทที่ 5 ข้อ 6-21 การแบ่งพระบัญญัติออกเป็น 10 ประการ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ถูกกำหนดขึ้นครั้งแรกโดยนักบุญออกัสติน (Augustine) และต่อมา ออริเจน (Origenes) ได้เผยแพร่ออกไป จนทำให้คริสตศาสนิกชนทุกนิกายทั่วโลกต่างก็ยอมรับในการแบ่งพระบัญญัติออกเป็น 10 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) จงนมัสการองค์พระผู้เป็นเจ้าพระเจ้าพระองค์เดียวของท่าน

พระบัญญัติประการแรกเป็นพื้นฐานของพระบัญญัติอีก 9 ประการที่จะตามมา ในความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน ในลักษณะที่เป็นจุดมุ่งหมายของพระบัญญัติทั้ง 9 ประการที่เหลือ ซึ่งจะต้องมุ่งไปสู่พระบัญญัติประการแรก เป็นคำสั่งอย่างชัดเจน จะต้องไม่มีพระเจ้าอื่นใดอีกเลย ที่สมาชิกแต่ละคนของชุมชนแห่งพันธสัญญาจะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย และไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่จะช่วยพวกเขาให้รอดพ้น

(2) อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ

การพูดถึงชื่อขององค์พระผู้เป็นเจ้าในบริบทของพระบัญญัติประการที่สองนี้ หมายถึง การเหยียดขี้หน้ามาพูด การเรียกร้องการอ้างถึง การเหยียดขี้หน้ามาพูด การเรียกร้องการอ้าง การโกหก การจารึกชื่อไว้อย่างไม่มีการอ้างถึง การโกหก การจารึกชื่อไว้อย่างไม่มีเหตุผลอันสมควร การทดลอง หรือทดสอบหรือสาบานอย่างไร้ความหมายไร้วัตถุประสงค์

(3) อย่าลืมนฉลองวันพระเจ้าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์

วันสัปดาห์โต ถือว่าเป็นวันพิเศษในสัปดาห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และรักษาความอิสระจากการทำงานตามธรรมเนียมของการเลี้ยงชีพในหกวันโดยเฉพาะ เพราะว่าเป็นวันขององค์พระผู้เป็นเจ้า วันทั้งหกวันได้ถูกมอบให้กับธุรกิจการงานประจำโดยทั่วไปของชีวิต ซึ่งเป็น การเพียงพอแล้ว

(4) จงนับถือบิดามารดา

การนับถือบิดามารดา คือบัญญัติที่ถูกตั้งขึ้นเป็นกฎสำหรับความสัมพันธ์กับบิดา และมารดา ดังเช่นความสัมพันธ์กับองค์พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเริ่มต้นพันธสัญญา ผู้ซึ่งดำเนินชีวิตตามพันธสัญญานี้จะต้องเริ่มต้นด้วยการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบิดามารดา เป็นช่องทางของพระพรชานแห่งชีวิต อันมาจากพระยาห์เวห์ไม่ได้มาจากมนุษย์

(5) อย่าฆ่าคน

ความหมายของคำว่า ฆ่า สंहार ทำลาย หมายถึงการฆ่าที่ทำให้มีเลือดไหลพุ่งออกมาด้วยความโกรธ หรือเพราะการแค้นแค้น เกิดขึ้นจากความรู้สึกเกลียดชังส่วนตัวและความมุ่งร้าย ซึ่งไม่รวมถึงการฆ่าสัตว์ การฆ่าในทำศึกสงคราม และการประหารชีวิตตามกฎหมาย แต่เป็นการฆ่าบุคคล โดยได้ไตร่ตรองล่วงหน้ามาก่อนแล้ว

(6) อย่าผิดประเวณี

การล่วงประเวณี ถือเป็นบาปหนักในชนชาติอิสราเอล ทั้งผู้ชายและผู้หญิงที่ เป็นผู้กระทำ แม้ว่า จะดูเหมือนจะเกิดขึ้นกับผู้ชายบ่อยครั้งกว่าความตายและโดยการเปรียบเทียบ การเป็นชู้โดยการนมัสการพระเจ้าของต่างชาติก็เป็นความผิดหนักเช่นเดียวกัน

(7) อย่าลักขโมย

การตั้งพระบัญญัติประการนี้ แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างพระบัญญัติประการที่ 7 (อย่าลักขโมย) และประการที่ 10 (อย่ามักได้ทรัพย์สินของผู้อื่น) ทั้งนี้เพื่อที่จะป้องกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่พระเจ้าได้ประทานให้กับชาวอิสราเอลแต่ละคน นั่นก็คือ ชีวิต การแต่งงาน เสรีภาพ ชื่อเสียง รวมถึง การลักพาตัว

(8) อย่าพูดเท็จใส่ร้ายผู้อื่น

พระบัญญัติประการที่ 8 นี้ เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีในชุมชนพันธสัญญาเดิม หมายถึงการโกหก การหลอกลวง การกล่าวเท็จ การฉ้อโกง ที่เกิดขึ้นในพันธสัญญาเดิมนั้น มีความหมายถึงการเป็นพยานเท็จ หลบเลี่ยงหรือเป็นพยานอย่างไร้ความหมาย

(9) อย่าปลงใจผิดประเวณี

(10) อย่ามักได้ทรัพย์สินของผู้อื่น

พระบัญญัติประการที่ 9 และ 10 นี้ กำหนดความหมายที่ไม่แน่นอนของคำกริยาที่ใช้คือ ปรารถนาแสวงหา อยากได้ของผู้อื่น ตั้มหาหมายถึงการกระทำที่เกิดขึ้นจากการถูกโน้มน้าวให้กระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การถูกโน้มน้าวให้กระทำที่เป็นข้อห้าม อันเกิดมาจากความปรารถนาที่จะได้มาเป็นเจ้าของเป็นพิเศษ เพื่อต้องการตักเตือนบางคน ในการใช้ตำแหน่งเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์และอำนาจ หรือการให้สินบนต่อเจ้าหน้าที่ อันเกิดมาจากความปรารถนาที่มากเกินไป¹³

หลักบัญญัติ 10 ประการ นั้น สามารถอธิบายในเชิงจริยธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันทางด้านความเชื่อและศาสนา ดังนี้

ข้อที่ 1 อย่ามีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากเรา บัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการนมัสการพระเจ้าอื่น เพราะมีพระเจ้าที่แท้จริงเพียงองค์เดียวเท่านั้น นอกนั้นเป็นพระเจ้าเท็จ

ข้อที่ 2 อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน เป็นรูปสิ่งใดที่อยู่ในฟ้าเบื้องบน หรือบนแผ่นดินเบื้องล่าง หรือในน้ำใต้แผ่นดิน อย่ากราบไหว้หรือปรนนิบัติรูปเหล่านั้น เพราะเราคือพระเจ้าของเจ้า เป็นพระเจ้าที่ทรงแห่น ให้โทษบิดาตกทอดไปถึงลูกหลานของผู้ที่ซังเราจนถึงสามชั่วชั่วอายุคน แต่เราแสดงความรักมั่นคงต่อคนที่รักเรา และปฏิบัติตามบัญญัติของเราจนถึงพันชั่วอายุคน พระบัญญัติข้อนี้ การต่อต้านการสร้างรูปเคารพ การสร้างตัวแทนของพระเจ้าที่เรามองเห็นได้ ไม่มีสิ่งจำลองใดที่เรา

¹³ ลีอชัย ธาตุวิสัย และคณะ, คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่องมาตรฐานใหม่ของพระเยซูเจ้าจากพระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว กับการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน, วารสารวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2013/2556, (นครปฐม : วิทยาลัยแสงธรรม, 2556), หน้า 24-30.

สามารถสร้างให้เหมือนกับพระเจ้าที่แท้จริงได้ การสร้างรูปเคารพเปรียบเสมือนกับการนมัสการพระเจ้าที่เงินนั่นเอง

ข้อที่ 3 อย่าออกพระนามพระเจ้าของเจ้าอย่างไม่สมควร เพราะผู้ที่ออกพระนามพระองค์อย่างไม่สมควรมัน พระเจ้าจะทรงถือว่าไม่มีโทษก็หาไม่ได้ พระบัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการกล่าวถึงพระนามของพระเจ้าอย่างไม่เหมาะสม เราแสดงถึงการเคารพต่อพระเจ้าโดยการกล่าวถึงพระองค์ด้วยความสุภาพและให้เกียรติพระองค์เสมอ

ข้อที่ 4 จงระลึกถึงวันสะบาโต ถือเป็นวันบริสุทธิ์ จงทำการงานของเจ้าทั้งสิ้นหกวัน แต่วันที่เจ็ดนั้นเป็นสะบาโตของพระเจ้าของเจ้า ในวันนั้นอย่ากระทำการงานใด ๆ ไม่ว่าเจ้าเองหรือบุตรชายบุตรหญิงของเจ้า หรือทาสทาสีของเจ้า หรือสัตว์ใช้งานของเจ้า หรือแขกที่อาศัยอยู่ในประตูเมืองของเจ้า เพราะในหกวันพระเจ้าทรงสร้างท้องฟ้า แผ่นดิน ทะเล และสรรพสิ่งซึ่งมีอยู่ในที่เหล่านั้น แต่ในวันที่เจ็ดทรงพัก เพราะฉะนั้น พระเจ้าทรงอวยพระพรวันสะบาโต และทรงตั้งวันนั้นไว้เป็นวันบริสุทธิ์ พระบัญญัติข้อนี้ได้ตั้งไว้ให้วันสะบาโต (ซึ่งวันเสาร์นั้นถือเป็นวันสุดท้ายของสัปดาห์) เป็นวันที่เราได้อุทิศให้กับพระเจ้า

ข้อที่ 5 จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเจ้า เพื่ออายุของเจ้าจะได้ยืนนานบนแผ่นดิน ซึ่งเจ้าของเจ้าประทานให้แก่เจ้า พระบัญญัติข้อนี้สอนให้เราปฏิบัติต่อบิดามารดาของเราด้วยความเคารพและนับถือ

ข้อที่ 6 อย่าฆ่าคน พระบัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการฆ่าผู้อื่นด้วยการไตร่ตรองไว้ล่วงหน้าแล้ว

ข้อที่ 7 อย่าล่วงประเวณีผิวเมียเขา พระบัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการมีเพศสัมพันธ์กับผู้อื่นนอกเหนือจากคู่สมรสของตัวเอง

ข้อที่ 8 อย่าลักทรัพย์ พระบัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ไม่ใช่ของตัวเอง โดยที่ไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าของก่อน

ข้อที่ 9 อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน พระบัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการเป็นพยานเท็จต่อความผิดของผู้อื่น และเป็นข้อบัญญัติที่สำคัญมากในการที่เราควรต่อต้านการพูดเท็จต่างๆ

ข้อที่ 10 อย่าโลภครวเรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้านหรือทาสทาสีของเขา หรือโค ลา ของเขา หรือสิ่งใด ๆ ซึ่งเป็นของของเพื่อนบ้าน พระบัญญัติข้อนี้ได้ต่อต้านการอยากได้ของของผู้อื่นที่ไม่ใช่ของเรา ความโลภสามารถนำเราไปสู่ความแตกแยก และการฆ่าคน การล่วงประเวณี และการขโมย ถ้าการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นความผิด การคิดที่จะทำสิ่งนั้นก็มีความผิดเช่นกัน¹⁴

¹⁴ สมาคมพระคริสตธรรมไทย, พระคัมภีร์พระธรรมอพยพ, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมพระคริสตธรรมไทย, มปป), หน้า 17.

เมื่อมองในเชิงจริยธรรมแล้ว พระบัญญัติ 10 ประการนั้น ถือว่ามีส่วนใกล้เคียงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา คือหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ซึ่งจะนำเสนอในช่วงเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างพุทธธรรมกับคริสต์ธรรม หลักคำสั่งสอนที่มีความเหมาะสมกับการอยู่ร่วมกันอีกหมวดหนึ่ง คือหลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ

2) หลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ

ศีลศักดิ์สิทธิ์ คือเครื่องหมายและเครื่องมือแห่งความรอด และหมายรวมถึงกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นรูปแบบพิธีกรรมของ พระศาสนจักร ศีลศักดิ์สิทธิ์ที่พระศาสนจักรกำหนดขึ้น แบ่งเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ ประกอบเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

(1) ศีลล้างบาป ศีลล้างบาปมีอำนาจ แห่งการลบล้างบาปทั้งหมดโดยสิ้นเชิง ผู้รับศีลกลายเป็นสมาชิกของพระศาสนจักรโดยสมบูรณ์ ทำให้สามารถรับศีลศักดิ์อื่น ๆ ได้

(2) ศีลมหาสนิท คือการถวายบูชา พระกายและพระโลหิตของพระเยซูของค์พระผู้เป็นเจ้า ซึ่งพระองค์ได้ทรงตั้งขึ้นเพื่อให้การถวายบูชาบนไม้กางเขนคงอยู่ตลอดกาล จนกว่าพระองค์จะเสด็จกลับมาอีก ซึ่งศีลศักดิ์สิทธิ์ประการนี้ แสดงออกในพิธีกรรมผ่านทางพิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณ

(3) ศีลกำลัง คือการที่พระเจ้ายืนยัน และทำให้ความเชื่อหนักแน่นขึ้น โดยทรงประทานพระคุณต่าง ๆ ให้แก่ผู้รับให้มีความเชื่อที่เข้มแข็ง ให้สามารถดำเนินตามวิถีชีวิตใหม่ที่ได้รับจากศีลล้างบาป

(4) ศีลอภัยบาป หรือศีลแห่งการคืนดี มนุษย์เป็นคนบาป และอาจทำบาปได้ แต่เขาต้องกลับใจและเริ่มชีวิตใหม่ทุกครั้ง ไม่สิ้นหวัง ไม่ลงโทษตนเอง แม้แต่พระเจ้ายังให้ออกาส ศีลอภัยบาป คือศีลศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าตั้งขึ้นเพื่อให้มนุษย์คืนดี

(5) ศีลเจิมคนไข้ ในฐานะเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ การเจิมคนไข้เป็นเครื่องหมายถึงการรักษาทางจิตวิญญาณ เป็นเครื่องหมายถึงชัยชนะต่อความเจ็บป่วย พระพรชทานของศีลศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้เตรียมตัวหาย หรือตายอย่างมีความเชื่อ ให้กำลังใจแก่คนเจ็บเพื่อจะได้ต่อสู้กับบาป เขาจะได้พบกับพระคริสต์อย่างเป็นทางการเป็นพิเศษในศีลนี้

(6) ศีลบวช เป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ที่พระเยซูเจ้าทรงตั้งขึ้น เพื่อบวชบุคคลให้เป็นพระสงฆ์และมอบอำนาจพร้อมด้วยพระพรชทานให้ทำหน้าที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามกฎหมายของพระศาสนจักรคาทอลิก

(7) ศีลสมรส สิ่งสำคัญในศีลสมรส คือความสมัครใจในการที่ชายและหญิง แสดงเจตนาที่มอบตนเองแก่กันและกันอย่างเล็กไม่ได้ ในการดำเนินชีวิตในความรัก ในพันธสัญญาที่ซื่อสัตย์ และบังเกิดผล

สรุปความว่า ศีลศักดิ์สิทธิ์เป็นความสัมพันธ์ที่พระเจ้าทรงริเริ่มต่อมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตทั้งฝ่ายกายและโดยเฉพาะฝ่ายวิญญาณที่ดีในความสัมพันธ์กับพระเจ้าก่อนเป็นอันดับแรก และในความสัมพันธ์ต่อเพื่อนพี่น้องรอบข้าง ศีลศักดิ์สิทธิ์เปรียบเหมือนเป็นหลักประกันความสัมพันธ์ ซึ่งเริ่ม

ตั้งแต่ในโลกนี้ ในความสัมพันธ์กับพระเจ้า ซึ่งเชื่อมโยงโดยการรักษาความสัมพันธ์กับพระเจ้า ตั้งแต่เกิดจนตาย ในความเชื่อถึงการกลับคืนชีพในวันสุดท้าย¹⁵

ศีลในคริสต์ศาสนา มีความหมายต่างกับศีลในพุทธศาสนา ศีลในพุทธศาสนา หมายถึง ฝึกหัด (Training) คือข้อฝึกหัด หรือการฝึกฝน และการตั้งใจ (เจตนา หรือ สมาทาน) ที่จะฝึกหัดกาย วาจา ใจ เว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน การลักขโมย การพูดโกหก หลอกลวง การประพฤติในกาม การดื่มของมึนเมา เป็นต้น ไม่ใช่ข้อห้าม แต่ศีลในคริสต์ศาสนา เชื่อกันว่าเป็นพิธีกรรมพิเศษ ที่พระเยซูทรงกำหนดขึ้น เพื่อยืนยันถึงความช่วยเหลือของพระองค์ สำหรับผู้ที่ทำพิธีกรรมนั้น ๆ ตามโอกาสที่กำหนดไว้ ในขณะที่เดียวกัน หลักคำสอนที่มีความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน คือหลักความรัก ซึ่งเป็นหลักคำสอนอีกประการหนึ่งของศาสนาคริสต์

3) หลักความรัก

หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่เกี่ยวกับความรัก และความรักในศาสนาคริสต์ไม่ได้หมายความว่า ความรักของหนุ่มสาวที่ลุ่มหลงในเรื่องกิเลสตัณหา และในเรื่องความปรารถนาทางด้านอารมณ์ แต่เป็นความรักแบบมีตรรกภาพ มีไมตรี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ปรารถนาให้ผู้อื่นได้พบกับความสุข คำสอนเหล่านี้ปรากฏอยู่ในพระคริสตธรรมเก่าและพระคริสตธรรมใหม่ ต่างก็เน้นคำสอนเรื่องความรัก โดยให้ความสำคัญเรื่องความรักเป็นสิ่งที่อยู่สูงสุด ความรักเป็นสิ่งที่ยั่งยืน และจำเป็นต่อผู้คนที่อยู่บนโลกใบนี้ ถ้าอยู่อย่างปราศจากความรัก โลกใบนี้คงจะไม่มีความสุขอย่างแน่นอน

ความรักในศาสนาคริสต์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า 2) ความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความรักของพระเจ้านั้น พระองค์ทรงมอบความรักให้แก่มนุษย์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เปรียบเสมือนความรักที่พระเยซูที่ยอมให้ตัวเองโดนลงโทษ โดยการตรึงไว้ที่ไม้กางเขน ซึ่งจะหาสิ่งมาทดแทนไม่ได้ และไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น พระคริสตธรรมเก่ากล่าวไว้ว่า ความรักของพระเจ้าได้มอบความรักให้กับคนชาติอิสราเอลก่อนชนชาติอื่น ชาวอิสราเอลจึงตอบสนองความรักต่อพระเจ้า โดยการปฏิบัติตามคำสอนที่ว่า พี่น้องจงอย่าเกลียดชังกัน ขอให้พี่น้องเจ้าอยู่ในใจ ควรจะแบ่งปันซึ่งกันและกัน ดังนั้น อย่าเจ้าคิดเจ้าแค้นต่อญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ควรรักเขาแบบที่เรารักตัวเอง

ความรักในคริสตธรรมสมัยใหม่ หลักคำสอนได้เปลี่ยนไปจากเดิม พระเยซูเป็นสัญลักษณ์ของความรักทั้งหลายทั้งปวง เจตนาธรรมที่แท้จริงของพระองค์ที่ยอมสละชีพ ก็เพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษย์โลก คำอธิฐานของพระองค์ก่อนที่จะถูกทหารโรมันนำไปทรมานจนถึงแก่ความตาย ซึ่งมีใจความโดยสรุปคือ การมนุษย์ทุกคนในโลกนี้มีทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นเรื่องดี แต่ถ้าชีวิตปราศจากความรักแล้ว ชีวิตก็จะเป็นความสุข ดังนั้น เราจึงควรมอบความรักให้กับผู้อื่น เพื่อผู้อื่นจะมอบความรักให้กับเราเป็นสิ่ง

¹⁵ เกษรอุบล ปักสมัย, เรื่องศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการของพระศาสนจักร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.sjc.ac.th/sjc2014/images/Lreaning-online/M6/11.pdf>, [26 สิงหาคม 2560].

ตอบแทน¹⁶ พระเยซูเป็นผู้แสดงหลักความรักแก่นมนุษย์ทั้งปวงในฐานะพระมหาไถ่ พระบุตร คือพระเยซูคริสต์ (พระเมสสิอาห์ หรือเมสสิยาห์ (Messiah) พระผู้ไถ่บาปมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีบาป และทำบาป จะพ้นบาปก็ต่อเมื่อได้รับการไถ่บาปจากพระบุตรเท่านั้น เมื่อพระเยซูไถ่จากสาวกไปแล้ว (เสด็จขึ้นสวรรค์) พระองค์ก็ยังทรงเมตตาต่อมนุษย์ จึงได้ส่งพระจิตของพระองค์มายังโลกเพื่อมนุษย์จะได้รู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่พระเจ้าได้ประทานมาให้แก่นมนุษย์ ศาสนาคริสต์ถือเป็นศาสนาแห่งความรัก คำสอนของพระเยซูที่เป็นวางรากฐานคำสอนที่เกี่ยวกับความรัก ดังที่พระองค์ตรัสว่า รักพระเจ้าด้วยสุดใจ และรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง กล่าวโดยสรุป เป็นความรักที่สัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ศาสนาคริสต์จึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก ดังที่ได้มีคำอธิบายเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนว่า ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความรักของพระเจ้า ศาสนาแห่งความรักของมนุษย์ พระเยซูคริสต์ได้ทรงเป็นผู้นำความรักนั้นมาเผยแผ่ให้แก่ชาวโลก

หลักความรักในศาสนาคริสต์ นับว่าเป็นปรัชญาในคำสอนของพระเยซู คือปรัชญาแห่งความรัก ความรักเป็นหลักธรรมสำคัญที่สุด ที่พระเยซูทรงสั่งสอนเริ่มต้นตั้งแต่ทรงสอนว่า พระเจ้าทรงรักโลก จนได้ทรงส่งพระบุตรของพระองค์มาสู่โลกนี้ เพื่อทรงใช้หนี้บาปแทนมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์รอดพ้นบาป สอนให้มนุษย์รักพระเจ้า รักครอบครัว รักเพื่อนบ้าน และรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายทั่วไป เมื่อมีผู้ถามว่า ข้อบัญญัติอันใดของพระองค์ที่ทรงถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่งใหญ่มากที่สุด พระเยซูจะทรงตอบว่า ความรัก และทรงอธิบายต่อไปว่า ให้รักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์ คำว่าความรักในคริสตศาสนา มิได้หมายถึงความรักใคร่ หรือความรักที่ประกอบด้วยตัณหา แต่เป็นความรักอันบริสุทธิ์ ซึ่งในภาษากรีก อันเป็นภาษาที่จารึกพระคัมภีร์พระคริสตธรรมภาคพันธสัญญาใหม่ (พระคัมภีร์ใหม่) ใช้คำว่า Agape (อากาเป) คือความปรารถนาที่จะเห็นผู้อื่นมีความสุข ความเสียสละเพื่อช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความรักชนิดนี้ตรงกับคำว่า เมตตา กรุณา และมฤตยา ในพระพุทธศาสนา คำสอนของพระเยซูที่สอนให้มีความรักความปรารถนาดีต่อกันนั้นมีมาก มีหลายประโยคที่กล่าวถึงความรัก เช่น เพราะว่าพระเจ้าทรงรักโลก จึงได้ทรงประทานพระบุตรองค์เดียวของพระองค์ เพื่อทุกคนที่วางใจในพระบุตรนั้นจะไม่พินาศ จะมีแต่ชีวิตนิรันดร

จงรักพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของเจ้า ด้วยสุดจิตสุดใจของเจ้า ด้วยสุดกำลังและสิ้นสุดความคิดของเจ้า และจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง จงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ที่ข่มเหงท่าน เมื่อทำดังนี้แล้ว ท่านทั้งหลายจะเป็นบุตรของพระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตในสวรรค์ แต่พระเจ้าทรงสำแดงความรักของพระองค์แก่เราทั้งหลาย คือขณะที่เรายังเป็นคนบาปอยู่นั้น พระคริสต์ได้ทรงสิ้นพระชนม์เพื่อเรา พระเจ้าทรงเป็นความรัก และผู้ใดที่อยู่ในความรักก็อยู่ในพระเจ้า และพระเจ้าก็ทรงสถิตอยู่ในผู้นั้น

¹⁶ Mantra & WordPress., ศาสนาคริสต์ หลักความรักที่พระเจ้ามอบให้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.exodus-international.org/ศาสนาคริสต์-หลักความรัก>, [26 สิงหาคม 2560].

ความรัก 4 แบบ ในศาสนาคริสต์

(1) ฟิเลียส (Phlios) เป็นความรักอย่างแรกของความรัก 4 แบบ ฟิเลียสเป็นรักง่าย ๆ เป็นความรักกึ่ง ๆ ระหว่างอีรอสและอากาเป้ เป็นมิตรภาพที่มีต่อเพื่อนฝูง เป็นรากฐานของความจำเป็นในสังคม ธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดมาต้องการความรักและการยอมรับ เป็นความรักใคร่และผูกพัน รู้สึกอบอุ่น ไปได้กับทั้งความรักระหว่างเพื่อน ความเป็นมิตรภาพ และความรักของสามีภรรยา มีลักษณะที่เป็นความรักอย่างทะนุถนอม หรือรักอย่างดูแลเอาใจใส่ จึงเป็นคำที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่งดงาม

(2) สตอร์เก้ (Storge) เป็นความรักญาติพี่น้อง ความรักความผูกพันคุณญาติมิตร อาจใช้บรรยายถึงความรักที่ประชาชนมีต่อผู้ปกครอง หรือความรักของชนชาติ แต่โดยทั่วไป คำนี้มักจะใช้อธิบายความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก และความรักที่ลูกมีต่อพ่อแม่ เป็นความรักที่เกิดขึ้นในคนทุกคน สตอร์เก้เป็นรักที่พัฒนาขึ้นมาตามกระบวนการบางอย่าง ชีวิตของคนเรามีความเกี่ยวพันกันในการเลี้ยงดู พ่อแม่ดูแลลูกที่เกิดมา ในสัตว์ประเภทเดียวกันเมื่อเกิดมา ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อความอยู่รอด คือรักกันตามสัญชาตญาณ ไม่ต้องบอกผู้เป็นแม่ว่าให้ปกป้องลูกน้อย เพราะเป็นไปโดยอัตโนมัติ แม่รักลูกตัวเองได้อย่างง่ายดาย เพราะนั่นเป็นลูกของแม่ แต่ความรักแบบสตอร์เก้นั้นยังเป็นความรักที่มีความเห็นแก่ตัว เพราะมีเรื่องการหวัง ผลตอบแทนทางอารมณ์มาเกี่ยวข้อง การแสดงออกแบบสตอร์เก้นั้น พ่อแม่เรียนรู้ความรักแบบนี้ได้ เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ก็จะเรียนรู้ความรักนี้โดยอัตโนมัติ

(3) อีรอส (Eros) เป็นความรักที่ต้องการให้ได้มา (Acquisitive) บนพื้นฐานความเห็นแก่ตัว (Egocentric/Selfish) เป็นรักที่ไม่แน่นอนแฟ้น หรือถาวร เป็นความรักที่เกี่ยวข้องกับความใคร่เกี่ยวพันกับเรื่องทางเพศ อีรอสเป็นความรักที่ตอบสนองความงามของวัตถุ และการใช้อีรอสในทางที่ผิดจะนำไปสู่ความเสื่อม สำหรับเพลโตนั้นมองว่า อีรอสเป็นความรักในความงาม และรักในวัตถุแห่งความงาม สะท้อนให้เราเห็นถึงความงามที่สมบูรณ์แบบที่มีอยู่ในโลกแห่งแบบ เพลโตจึงกล่าวว่า คนรัก (Lover) หมายถึงคนที่รักในความสวยงาม

(4) อากาเป้ (Agape) คือความรักในระดับสูงสุด รักที่ให้แก่กัน ไม่คิดถึงตัวเอง และสละได้ทุกสิ่งเพื่อสิ่งที่รัก ไม่มีเปลี่ยนแปลง และให้ได้เสมอแม้เป็นศัตรู ความรักแบบอากาเป้อาจหมายถึง การรักในอะไรก็ตาม ที่คนเรายอมตายถวายชีวิตให้ การที่พระเยซูคริสต์ยอมตายไถ่บาปมนุษย์ เรียกได้ว่าเป็นความรักแบบอากาเป้ จนกระทั่งมีคำพูดเขียนไว้ว่า Not that God is Eros or Storge or Phlios, but Agape อากาเป้ เป็นความรักแบบไม่มีเงื่อนไข อาจกล่าวได้ว่า ในบรรดาความรักทั้งหมด อากาเป้สำคัญที่สุด¹⁷ เพราะความรักสามแบบแรก Eros Storge และ Phlios ล้วนแต่เกิดขึ้นในใจคนเราได้โดยไม่ต้องพยายาม เราย่อมจะรักพ่อแม่ของเรา และรักเพื่อนของเราเพราะเขาคือกับเรา หรือเขาคิด

¹⁷ โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยพะเยา, Christianity6_Sacraments_1, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AboutStudent/Document/Reli_Religion/Christianity/pdf/Christianity3_Words.pdf, [26 สิงหาคม 2560].

เหมือนกับที่เราคิด แต่อกาเปเป็นความรักชนิดเดียวที่สิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล จะสร้างไว้ในใจตัวเองได้ เพราะเป็นความรักที่ต้องมีให้แม้แต่คนที่เกลียดชัง

คำสอนเรื่องความรัก เป็นส่วนหนึ่งของหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกัน ซึ่งทั้งหลักบัญญัติ 10 ประการ หลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ และหลักความรัก เป็นหลักคำสอนที่คริสตศาสนิกชนทุกคนต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ไม่ใช่เฉพาะคริสตศาสนิกชนเท่านั้น แม้แต่พุทธศาสนิกชน หรือศาสนิกชนในศาสนาอื่นก็สามารถปฏิบัติได้ในลักษณะเดียวกัน เช่นเดียวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมในศาสนาอื่น ๆ ที่สามารถนำมาบูรณาการกับหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้อย่างกลมกลืนและเกิดประสิทธิภาพในการอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี

3.3.2 การอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาพุทธ

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีหลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการกับการอยู่ร่วมกันของบุคคลในทุกสังคม พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ มีหลักธรรมคำสอนที่มีความเป็นสากลสามารถนำมาใช้ให้มีความสอดคล้องกับหลักการอยู่ร่วมกัน จึงสามารถจำแนกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องของหลักการอยู่ร่วมกันดังต่อไปนี้

1) หลักศีล 5

เบญจศีล หรือปัญจศีล แปลว่า ศีล 5 เป็นศีลหรือข้อห้ามในลำดับเบื้องต้นตามพระโอวาทของพระโคตมพุทธเจ้า พระศาสดาพระองค์ปัจจุบันแห่งศาสนาพุทธ แต่ทั้งนี้เบญจศีลเป็นหลักการที่มีมาและเป็นที่สั่งสอนทั่วไปก่อนพระพุทธโคตมอุบัติแล้ว¹⁸ จัดเป็นศีลขั้นต่ำของพระโสดาบัน เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมมนุษย์ ในพิธีกรรมทั้งปวงแห่งพุทธศาสนา ภิกษุจึงนิยมกล่าวเป็นภาษาบาลี มอบศีลที่ตนมีให้บุคคลร่วมรักษาด้วย เรียกว่า "ให้ศีล" และพุทธศาสนิกจกกล่าวรับปากว่าจะรักษาศีลหรือที่เรียกว่ากล่าวรับศีล ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ภิกษุเท่านั้นที่ให้ศีล ชาววาสุผู้รักษาศีลอยู่แล้วก็สามารถให้ศีลแก่บุคคลอื่นได้ด้วย¹⁹ เบญจศีล แปลว่า ศีล 5 ข้อ หมายถึง การงดเว้นจากการกระทำบาป 5 ประการ ได้แก่ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากประพฤติดีลวงละเมิดทางเพศ งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการดื่มสุราและยาเสพติด²⁰ อธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

¹⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์คอเปอร์เรชั่น จำกัด, 2548), หน้า 363

¹⁹ เรื่องเดียวกันหน้า, 364

²⁰ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2551), หน้า 480 – 481.

ศีล 5 หรือเบญจศีล (ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน)

- (1) ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน
- (2) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลักโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน
- (3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดีในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน
- (4) มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
- (5) สุราเมรยมชชพมาพภูฏานา เวรมณี เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ²¹

สำหรับชาวพุทธแล้ว เบญจศีล หรือศีล 5 ประการ นับว่าเพียงพอแล้วสำหรับเป็นเครื่องมือจัดระเบียบสังคม เนื่องจากคนสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกซึ่งเด่นกันอย่างรุนแรงแบบไม่มีมายายเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะคนสมัยก่อนให้ความสำคัญกับหลักพุทธธรรมเป็นอย่างมาก จึงทำให้มีจิตใจเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงมีแต่ความสงบสุข

เบญจศีล หรือศีล 5 สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนไม่ให้ทำชั่ว มีอยู่ 5 ประการ

(1) เว้นจากการฆ่า หรือเบียดเบียนทรมาณสัตว์และเพื่อนมนุษย์ให้ได้รับความทุกข์ เพราะเชื่อว่าจะเป็นการนำบาปมาสู่ผู้กระทำ ผู้คนจึงมีความเมตตากรุณาต่อกัน เพราะเชื่อว่าเมตตาธรรมค้ำจุนโลก คนเลวแบบไม่มีศีลธรรมประจำใจจึงไม่ซุกซมเหมือนปัจจุบันนี้

(2) เว้นจากการลักทรัพย์ ไม่หยิบ ขโมย ปล้น จี้ ฉกชิง ชิงทรัพย์ ต้มตุ๋น หลอกลวง แต่หันไปประกอบอาชีพที่สุจริต และไม่ตื่นนอนยากได้วัดตุมาไว้ในครอบครองมากนัก สมครใจอยู่อย่างพอเพียง เนื่องจากวิทยาศาสตร์การประดิษฐ์คิดค้น เครื่องอำนวยความสะดวกสบายสมัยนั้นยังมีไม่มากนัก โรงอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ยังไม่มี จะมีก็แต่งานฝีมือเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ถ่ายทอดกันในตระกูล ต่อมากลายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้า การตีเหล็ก การจักสาน อีกเหตุผลประการหนึ่งที่คนไม่ค่อยลักทรัพย์กัน สันนิษฐานว่าเป็นเพราะทรัพยากรในธรรมชาติยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ การล่าสัตว์และเก็บหาของป่ายังชีพไปวัน ๆ เนื่องจากยังอุดมสมบูรณ์ ไม่รู้จะชวนขวยหาไปซื้อขายให้ใคร ต่อมาเมื่อมีการค้าขายเนื่องจากคนยังมีจำนวนไม่มากนัก ถ้าอยากมีที่ดินเป็นของตนเอง ก็อพยพเข้าไปในป่าใหญ่ไปหักร้างถางพง เพื่อเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์อยู่กันอย่างสงบในกลุ่มญาติพี่น้อง 2-3 ครัวเรือน อยู่นานหลายปีจนกลายเป็นชุมชนไปในที่สุด

²¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 27, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557), หน้า 239.

(3) เว้นจากการประพุดิผิดในกาม คนกลัวเรื่องตกนรกและอยากขึ้นสวรรค์ ถ้าทำให้คนอื่นเดือดร้อนก็จะตกนรก จึงไม่อยากทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม ถ้าทำดีได้บุญก็จะหนุนส่งตนให้ขึ้นสู่สวรรค์ สรุปแล้วคนสมัยโบราณมีความละอายที่จะทำชั่ว (หิริ) และเกรงกลัวผลที่จะเกิดจากการทำความชั่ว (โอตตปัปะ) ในเรื่องชู้สาวก็เช่นเดียวกัน ถ้าลักลอบเป็นชู้กัน ก็เชื่อว่าจะได้ปั้นดินจี้ที่มีหนามแหลมทิ่มแทงร่างกาย ขณะเดียวกันข้างล่างก็มีคนใช้หอกทิ่มแทงร่างกาย ข้างบนมีกาปากเหล็กคอยตอดสับหัวจนลึมหูลืมตาไม่ได้ นอกจากนี้คนชู้ยังได้ไปลอยคอในกระทะทองแดงที่มีน้ำเดือดพล่าน ดังนั้น จึงนิยมผัวเดียวเมียเดียว ซื่อสัตย์ต่อกันจนวันตาย ดีกว่าทนทุกข์ทรมาน ความเชื่อเหล่านี้ทำให้ไม่มีเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นมากนัก ถ้ามีก็จะถูกประณามจากสังคมจนไม่มีที่ที่จะอยู่ เช่น ในสังคมไทยก็จะถูกตราหน้าว่าเป็นนางโมรา นางกาก็ หรือนางวันทองสองใจ

(4) เว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบคาย พูดส่อเสียด และพูดเพ้อเจ้อ การพูดในลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้เกิดความเสียหายต่อตัวเองและสังคมอย่างมาก คนส่วนใหญ่ในสังคมจึงเป็นคนพูดความจริง ซื่อสัตย์ต่อกัน พูดจาสุภาพ พูดถนอมน้ำใจ ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน ไม่พูดสิ่งไร้สาระ ไม่สร้างวาทกรรมเพื่อทำลายล้างศัตรูคู่แข่งฝ่ายตรงข้าม โดยอาศัยการประโคมข่าวหรือสร้างกระแสข่าว ทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรอง คนที่ไม่รู้เท่าทันการสื่อสารก็จะหลงเชื่อว่าเป็นจริงวาทกรรมหรือการพูด จึงทำให้มีกลุ่มคนได้ประโยชน์และเสียประโยชน์เป็นจำนวนมาก

(5) เว้นจากการดื่มสุราเมรัยหรือของมีนเมาต่าง ๆ ที่จะทำให้สติสัมปชัญญะลดลง สมัยก่อนเครื่องดื่มของมีนเมาก็จะทำมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น เหล้าหมักจากธัญพืช ยาดองประเภทต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันมีมีเหล้ากลั่นยี่ห้อต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการเปิดร้านขายสุราเมรัยกันอย่างเปิดเผย หาซื้อได้ง่ายสะดวกสบาย ทำให้ผู้บริโภคไม่ต้องลำบากในการหาซื้อสินค้าประเภทนี้ ปัจจุบันสุราเมรัยเครื่องดื่มมีนเมาประเภทต่าง ๆ ก็ถูกนำเข้าไปจำหน่ายตามร้านอาหาร แหล่งบันเทิง มีผับ บาร์ ร้านอาหารไอเกะ แหล่งท่องเที่ยวของคนกลางคืน ทำให้คนในสังคมมีติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ และของมีนเมาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บตามมา ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาตัวเป็นจำนวนมาก และรัฐก็สูญเสียงบประมาณในการนำมารักษาคนเหล่านี้ ดังนั้น สุราเมรัย ของมีนเมา หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิด ไม่ก่อให้เกิดผลดีทั้งทางด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ทำให้เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน

ผู้ดื่มสุราเมรัยหรือของมีนเมาย่อมทำให้สติลดลงหรือพร่องไป จะส่งผลพลอยให้ศีลข้ออื่น ๆ ขาดหรือพร่องไปด้วย ในอดีตของมีนเมาและอบายมุขสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย ไม่มากนักเหมือนในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่จึงไม่ขาดสติ พอประคับประคองชีวิตของตนเองและสังคมให้อยู่รอดปลอดภัยได้ง่าย ไม่เหมือนในปัจจุบัน ที่มีคนประมาทและขาดสติกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่เป็นประจำ

การใช้คำพูดที่อาจแสดงออกรวมกับการใช้ภาษากาย เช่น ท่าทาง แววตา การตั้งใจฟัง การให้อภัยทางวาจายังถือว่าเป็นวิธีสื่อสารของสุภาพชน ในการที่จะนำมาซึ่งความเข้าใจซึ่งกัน

และกัน เช่น กล่าวคำพูดที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย กล่าวคำพูดที่ซื่อสัตย์จริงใจเหมาะแก่กาล และเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง กล่าวคำพูดที่พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เป็นคำพูดที่ไม่เบียดเบียน ทำร้ายผู้อื่น ไม่ดูถูกเหยียดหยาม กล่าวคำพูดที่แสดงให้เห็นว่าตนเองเหนือกว่าหรือยกตนข่มท่าน กล่าวคำพูดที่ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่ยุยง ให้เกิดการแตกแยกหรือเกิดความรุนแรง กล่าวคำสุภาพอ่อนหวานและมีสารประโยชน์ต่อกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง²²

บรรดาศีลทั้ง 5 ข้อนี้ ศีลข้อ 4 คือ เว้นจากการพูดเท็จ โทก หลอกลวง มีความหมายเดียวกับสัมมวาจา ผู้ที่ตั้งใจรักษาศีลข้อนี้ควรเว้นจากมุสาวาทโดยตรง และควรเว้นจากมุสาวาทโดยทางอ้อมด้วย เช่น พูดส่อเสียด พูดเสียดแทง ประชดหรือด่า พูดสับปรับ เหลวไหล เมื่อให้คำมั่นสัญญา กันไว้แล้วก็ควรรักษาสัญญา ไม่บิดพลิ้วทำให้ผิดสัญญา เมื่อให้สัตย์แก่กันไว้แล้วก็ควรรักษาสัตย์ ไม่กลับสัตย์หรือเสียสัตย์ เมื่อรับคำแล้วไม่คืนคำรวมความว่าให้รักษาสัจวาจา คือให้พูดจริงและให้ทำจริง ดังที่พูด การพูดจริงนั้นง่ายกว่าพูดเท็จ เพราะไม่ต้องคิดประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงเรื่อง พูดตรงไปตรงมาตามเรื่องเท่านั้น แต่การพูดเท็จต้องคิดประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงยากที่จะโกหกได้สนิท มักมีพิรุณให้จับได้ไม่ช้าก็เร็ว แต่การทำจริงดังที่พูดอาจจะยากสำหรับคนที่ชอบพูดอะไรโดยไม่คิดก่อน แต่ไม่ยากสำหรับคนที่ตรงจริงแล้วจึงพูด ผู้ที่จะรักษาสัจวาจาได้ต้องมีธรรมที่คู่กับศีลข้อนี้คือความมีสัตย์ การทำกิริยาท่าทางต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจผิด การสั่นหัวในเรื่องที่ใช่ หรือการพยักหน้าในสิ่งที่ไม่ใช่ ก็เป็นการมุสาวาทเช่นกัน แต่การที่เราพูดคำหยาบ ศีลไม่ขาด แต่ศีลทะลุ และเป็นกรรมด้วย การพูดส่อเสียดคือการที่เราเล่าเรื่องของผู้อื่นมาพูดคุยกับอีกคนหนึ่งในทางที่เสียหาย ในทางที่ไม่ดี หรือยุยงให้ผู้อื่นเขาแตกคอกัน เพื่อให้อีกฝ่ายมารักใคร่ตนเองก็ไม่ควรทำ เพราะจะทำให้ศีลต่างพร้อย หรือพูดจาเพื่อเจ้าไร้สาระก็เช่นกัน หลักของศีล 5 นั้น ถือว่าเป็นหลักใหญ่ในการปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ทำให้เกิดเดือดร้อนในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะ สังคมใดที่ถือปฏิบัติตามหลักของศีล 5 สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข มีแต่ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกัน เป็นเหตุนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองในสังคมนั้น

2) หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ

กุศลกรรมบถ 10 ประการนั้น เป็นความดีทั้งหมด จะเห็นได้ว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงตลอด 45 พรรษา มีความละเอียดลึกซึ้ง เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่ผู้ที่ได้ศึกษา และมีความเข้าใจไปตามลำดับอย่างแท้จริง เพราะทุกส่วนของคำสอนที่พระองค์ทรงแสดงนั้น เป็นเครื่องเตือนเพื่อความเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต เพื่อความประพฤติที่ดีงามทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม วิริตังคเว้นจากทุจริตประการต่าง ๆ ไม่ล่วงอกุศลกรรมบถ 10 ประการ มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกามเป็นต้น ตั้งจิตไว้ชอบในกุศล

²² กุณนันทน์ แสงมาศ, ศึกษาความขัดแย้งและจุดจบที่สังคมควรนำมาทบทวน, บทความวิชาการ, อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า 356 – 358.

กรรมบถ 10 ประการ มีการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น นั้น เป็นการประพฤติธรรมในชีวิตประจำวัน ประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นความประพฤติที่เป็นไปเพื่อระงับซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลาย อีกประเด็นหนึ่งที่ถามคือ ให้นิยามในการทำบุญควรทำอย่างไร

บุญเป็นสภาพธรรมที่ชำระจิตให้สะอาด (เพราะโดยปกติแล้วจิตสกปรกด้วยอำนาจของอกุศลธรรม) จากที่เป็นอกุศล ก็ค่อย ๆ เป็นกุศลขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากขณะที่จิตเป็นกุศล เป็นไปในทาน เป็นไปในศีล เป็นไปในการอบรมเจริญความสงบของจิต และเป็นไปในการอบรมเจริญปัญญา โดยที่ไม่มีตัวตนที่จะไปทำบุญ เพราะบุญอยู่ที่สภาพจิต จิตเป็นกุศลเป็นบุญ (ซึ่งก็สามารถกล่าวโดยโวหารของชาวโลกได้ว่า ผู้นั้น ผู้นี้กระทำบุญ) ในทางตรงกันข้าม ถ้าจิตเป็นอกุศลก็ไม่ใช่บุญ

ดังนั้น ผู้ที่เห็นประโยชน์ของการขัดเกลากิเลส ก็จะไม่ละเลยโอกาสในการเจริญกุศลประการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพราะถ้ากุศลไม่เกิดก็จะเป็นโอกาสให้อกุศลเกิดพอกพูนหนาแน่นขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งถ้าจะกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว กุศลกรรมบถกับบุญก็มีมรรคอย่างเดียวกัน หลักกุศลกรรมบถ 10 เป็นหลักธรรมที่จำแนกรายละเอียดของเบญจศีลได้ละเอียดมากขึ้นอีกระดับหนึ่ง

กุศลกรรมบถ 10 หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี 10 ประการ คือ

กายกรรม 3 ได้แก่

- (1) ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์
 - (2) ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์
 - (3) ละการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม
- วจีกรรม 4 ได้แก่
- (4) ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ
 - (5) ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด
 - (6) ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ
 - (7) ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ

มโนกรรม 3 ได้แก่

- (8) ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา
- (9) ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา
- (10) เห็นชอบตามคลองธรรม²³

²³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 24, (นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2553), หน้า 233-234.

ความสำคัญของหลักกุศลกรรมบถ คือเป็นหลักของศีลสิกขา ซึ่งถือว่ามีค่ามาก ต่อการพัฒนามนุษย์ในปัจจุบัน เพราะเป็นหลักช่วยให้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว อาศัยอยู่ในสังคม นี้ได้อย่างมีความสุข ช่วยลดปัญหาของประเทศชาติได้อย่างมาก และเป็นเหตุให้สังคมโลกได้รับความ สงบสุข เพราะในหลักของกุศลกรรมบถครอบคลุมการพัฒนาคนทั้ง 3 ด้าน คือ กาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์ได้พัฒนาทั้งกาย วาจา และใจ²⁴ ย่อมแสดงออกในทางที่ดี แสดงออกทางกายก็เป็นกาย สุจริต แสดงออกทางวาจาก็เป็นวาจสุจริต แสดงออกทางใจก็เป็นมโนสุจริต

หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ถ้าคนในสังคมได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและ ปฏิบัติปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก เหมาะแก่การนำไปเป็นเครื่องมือ สำหรับการพัฒนาอย่างยิ่ง เพราะความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคม ล้วนแต่มี สาเหตุมาจากการที่มนุษย์ขาดการพัฒนาตน ไม่ดำรงตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถ²⁵

สภาพธรรมที่ต้งามที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน การสละวัตถุสิ่งของ เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น การมีเมตตา มีความเป็นมิตร มีความเป็นเพื่อนหวังดีต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง ไม่หวังร้าย พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ทุกเมื่อ ตลอดจนถึงความเป็นผู้มีความ ประพฤติที่ต้งามทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทำในสิ่งที่ควรทำ เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ไม่สร้างความ เตือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ก็นับว่าเป็นบุญ เป็นกุศล เป็นการประพฤติธรรม ประพฤติที่เป็นไปเป็นเพื่อชำระ จิตของตนให้สะอาดหมดจดจากอกุศล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกุศลกรรม หรือเป็นการบำเพ็ญบุญกุญญา วัตถุ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ หากปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ ย่อมทำให้เกิดสังคมสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน มีความปรารถนาดีต่อกันอยู่ทุกเมื่อ

3) หลักเมตตาธรรม

หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นความรักที่บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสตัณหา และความอคติต่างๆ คือเป็นความรักความ ปรารถนาดีในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตบริสุทธิ์เสมอในที่ทั้ง ปวง พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นศาสนาที่ให้ทุกคนมีเมตตา ในสัตว์ทั้งหลายด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้ง ปวง เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงอบรมสั่งสอนให้มนุษย์โลกทุกคนได้ประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้น ในจิตใจ²⁶

ศาสนาสำคัญในโลกนี้ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ล้วนแต่สอนให้มนุษย์มีความรัก มี ความเมตตาต่อกัน เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เมตตาจึงเป็นธรรมอันเป็นสากลที่ผู้คนกล่าวถึงเสมอ

²⁴ ที.ปา. (ไทย) 11/347/362-363.

²⁵ พระมหาพรสวรรค์ กิตติวิโร (จันโปรด), “ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 70.

²⁶ เอกบุญญาวรรณ พลอยพรรณณา, “การศึกษาวิเคราะห์เมตตาธรรมในพระไตรปิฎก”, ธรรมทัศน์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560) : 242 - 243.

ๆ การเบียดเบียนกันและกันทั้งบุคคลต่อบุคคล และสังคมต่อสังคม หรือประเทศต่อประเทศ เกิดมีอยู่เนื่อง ๆ เพราะขาดเมตตาธรรม จุดอ่อนของมนุษย์ปุถุชนคือ การมีสักกายทิฏฐิ หรือเห็นผิดในความมีตัวตนของตน รวมทั้งการมีกิเลส ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่เห็นแก่ตัว พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นจุดอ่อนของมนุษย์ปุถุชน จึงทรงสอนให้เห็นความสำคัญของเมตตา และส่งเสริมให้บุคคลเจริญเมตตาไว้ประจำจิต²⁷

ความรักในพุทธศาสนาเป็นเรื่องสำคัญมาก คือความรักมีทั้งดีทั้งร้าย มีทั้งความรักที่เต็มไปด้วยความทุกข์ และความรักที่เต็มไปด้วยความสุข ความรักที่ทำให้คนไปนรก และความรักที่ทำให้คนไปสวรรค์ มีทั้งความรักที่ทำให้คนสร้างสรรค์ และความรักของพระอรหันต์ที่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของคนทั้งโลก ความรักจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่ทำให้คนไปได้ตั้งแต่ต้นรกจนถึงพระนิพพาน ถ้ามองความรักในแง่ธรรมะ ก็เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้มุ่งไปในธรรม จนกระทั่งบรรลุอริยมรรคอริยผล

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม ด้วยทรงมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์แก่เวไนยสัตว์ ประโยชน์แก่อกุล และความสุขแก่คนจำนวนมาก ด้วยเมตตาการุณย์ต่อชาวโลก ซึ่งก็เป็นเรื่องของความรัก คือรักสรรพสัตว์ รักมวลมนุษย์ รักที่จะทำเพื่อประโยชน์สุขแก่ทุกชีวิต ความรักในพระพุทธศาสนา จึงเป็นความรักที่ไม่จำกัด ไม่มีขีดค้นขอบเขต เป็นความรักที่แผ่ออกไปทั่วสรรพสัตว์ถ้วนหน้า ไม่ใช่ความรักที่จำเพาะหน้า ความรักในพระพุทธศาสนาจึงเป็นความรักที่เป็นสากล (Universal love) ความรักที่เป็นสากลคือเมตตา

ดังนั้น ความรักจึงมีอยู่ 2 ประเภท คือ (1) รักแบบราคะ (2) รักแบบเมตตา

(1) รักแบบราคะ เป็นความรักที่คนทั่วไปรู้และเข้าใจกันว่าเป็นความรักระหว่างเพศ หรือความรักทางเพศ มีจุดเด่นอยู่ที่ความชื่นชม ติดใจ หรือความปรารถนาในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสกาย ของผู้ที่ตนรัก เป็นความรักสามัญของปุถุชน ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือความต้องการหาความสุขให้แก่ตนเอง การที่รักเขานั้น ก็เพื่อต้องการให้เขามาเป็นเครื่องบำเรอความสุขแก่ตน ต้องการความสุขเพื่อตนเอง ซึ่งก็คือความเห็นแก่ตัวชนิดหนึ่ง

ความรักแบบนี้คือการคิดจะเอาจากผู้อื่น จึงมีข้อเสียที่สำคัญติดตามมา คือถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในภาวะที่จะสนองความปรารถนาให้เรามีความสุขได้ เราก็จะเบื่อหน่าย หรือรังเกียจ นอกจากนั้น ยังมุ่งจะเอาความสุขให้แก่ตัว หรือจะเอาผู้อื่นมาบำเรอความสุขให้แก่ตัว ความรักแบบนี้จึงมีลักษณะจำเพาะเจาะจง โดยมีบุคคลที่ชอบใจถูกใจเป็นเป้าหมาย เป็นความยึดติดผูกพันเฉพาะตัว ความรักแบบนี้ทำให้เกิดปัญหาตามมาคือความหึงหวง ความรักจึงมากู้กับความหึง มีการยึดถือเป็นของตัวเอง ต้องการครอบครองเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว ไม่ต้องการให้ใครอื่นมายุ่งเกี่ยว หรือแม้แต่การได้รับความเอาใจใส่

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 245-246.

ความหวงแหนผูกพันเฉพาะตัว และความต้องการให้เขาหรือเธอมีความสุขแก่ตัวผู้เดียว นั้น แสดงออกได้ทั้งทางกายและทางใจ ทางกายก็ต้องการให้เป็นของตนผู้เดียว ไม่ให้ใครอื่นมายุ่งเกี่ยว เรียกว่าหวงผัสสะ ส่วนทางด้านจิตใจ ก็ต้องการความเอาใจใส่ ความมีใจรักดีให้ตัวเองคนเดียว เป็นผู้ครองหัวใจเธอ หรือให้ใจเธออยู่กับฉันอย่าปันใจให้คนอื่น ความรักแบบนี้มักจะมาด้วยกันกับความหวงแหน ความเห็นแก่ตัว หรือความหึงหวง จึงอาจจะทำให้เกิดการแย่งชิง ทะเลาะเบาะแว้ง แม้ไม่ได้แย่งชิงทะเลาะเบาะแว้งกับใคร ก็มักจะเกิดความมัวเมาหมกมุ่น จนละทิ้งหน้าที่หรือความดีงามที่ควรจะทำ หรืออาจจะทำให้เกิดความโลภมากขึ้น พยายามแสวงหาเรื่อยไป มุ่งแต่จะกอบโกยเอามาเพื่อตัวเองและเพื่อคนที่ตนรักเท่านั้น ไม่คำนึงถึงผู้อื่น จึงอาจทำให้เกิดการเบียดเบียนกันมากขึ้น ในที่สุดก็จะนำไปสู่จุดจบคือความไม่ยั่งยืน เพราะเป็นเรื่องของการหาความสุขให้แก่ตัวเอง แม้จะเป็นคู่ครองอยู่ร่วมกัน ก็เห็นเขาเป็นเพียงสิ่งสนองความสุข เป็นที่สนองความต้องการของตนเท่านั้น ความรักแบบนี้เรียกว่าราคะ หรือเสน่หา

(2) รักแบบเมตตา คือความรักที่อยากให้เขามีความสุข หรืออยากเห็นเขามีความสุข ซึ่งเป็นความปรารถนาดี เรารักใคร เราก็อยากให้คนนั้นมีความสุข อยากทำให้เขามีความสุข และอยากทำอะไร ๆ เพื่อให้เขามีความสุข เวลารักใคร่ลองถามตัวเองว่า เราต้องการความสุขเพื่อตัวเรา หรือเราอยากให้เขามีความสุข ถ้าเป็นความรักที่แท้จริงก็ต้องอยากให้เขามีความสุข เมื่ออยากให้เขามีความสุข ก็ต้องการที่จะทำให้เขามีความสุข หรือทำอะไร ๆ เพื่อให้เขามีความสุข การที่จะทำให้อันอื่นมีความสุขนั้น การกระทำที่สำคัญก็คือการให้ เพราะการให้เป็นปฏิบัติการที่ชัดเจน และต้องใช้มากที่สุด ในการทำให้ผู้อื่นมีความสุข

ผู้ที่มีความรักแบบนี้จึงมีความสุขในการให้ และให้อย่างมีความสุข การให้แบบนี้ไม่ใช่เป็นการให้แบบล่อเหยื่อ หรือเอาอกเอาใจ ถ้าให้แบบนั้น พอไม่ได้เขาก็จะเสียใจ เสียหาย และแค้นใจ เพราะเป็นการให้เพื่อจะเอา ไม่ใช่ปรารถนาดีแก่เขาจริง แต่ถ้าเรารักเขาโดยอยากให้เขามีความสุข ก็จะมีคามยั่งยืนมั่นคง เมื่อเขามีความทุกข์ความเดือดร้อน แม้เขาจะไม่สามารถสนองความต้องการของเราได้ เราก็ยังรักเขา และเราจะเกิดความสงสาร ตอนแรกเรามีความรัก ความปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข พอเขาเกิดความทุกข์ มีความเดือดร้อนขึ้นมา ความรักก็จะกลายเป็นความสงสาร อยากจะช่วยเหลือเขาให้พ้นทุกข์ จะไม่รู้สึกรับชื้อหน่ายรังเกียจ เมตตา ก็จะถูกเปลี่ยนไปเป็นกรุณา คือความสงสาร คิดหาทางช่วยเหลือปลดปล่อยทุกข์ เมตตากับกรุณาจึงเป็นของคู่กัน

ความรักแบบที่หนึ่งเป็นความต้องการที่จะเอาความสุขจากผู้อื่น หรือต้องการความสุขจากการเอามาเป็นของตัวเอง ส่วนความรักแบบที่สองเป็นความต้องการที่จะให้ความสุขแก่ผู้อื่น และเป็นการทำให้เกิดความสุขจากการให้ ความรักแบบที่ท่านเรียกว่าเมตตารวมทั้งไมตรี²⁸

²⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ความรักในมิติพุทธศาสนา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://mgronline.com/dhamma/detail/9520000012136> [24 ตุลาคม 2562].

เมตตาที่แท้จริงนั้น จะไม่มีขอบเขต คือไม่เลือกผู้รับ ไม่เลือกของเรา ของเขา ไม่เลือกชาติ ศาสนา และไม่เลือกมิตร เลือกศัตรู เมตตาที่เกิดขึ้นในใจเท่านั้นที่ไม่มีขอบเขต และคุณของเมตตาคือ ความเย็น เมตตาที่มีใดความเย็นก็มีที่นั่น ผู้มีเมตตาเป็นผู้มีความเย็นสำหรับพ่อแม่ และผู้ยอมรับ เมตตาก็จักได้รับความเย็นเช่นกัน ผู้มีเมตตาหรือผู้ให้เมตตาเป็นผู้เย็น เพราะไม่มุ่งร้ายผู้ใด มุ่งแต่ดี มีแต่ปรารถนาให้เป็นสุข เมื่อไม่มีการมุ่งร้าย ย่อมมีความไม่ร้อนเป็นธรรมดา ความปรารถนาอย่างจริงใจให้ผู้อื่นเป็นสุข ก็เท่ากับปรารถนาให้ตัวเองเป็นสุข จะให้ผลเป็นคุณแก่ตนเองก่อน ไม่มีผู้ใด ปรารถนาจะให้ตนเป็นที่รังเกียจเกลียดชังของใคร ๆ ทั้งนี้ ควรจะกล่าวไม่ผิดว่าทุกคนไม่มียกเว้น ล้วนยินดีจะได้รู้สึกว่าเป็นที่รัก แต่อาจไม่ค่อยได้คิดว่าเครื่องน้อมนำมาซึ่งความรักความจริงใจ จากผู้อื่นนั้น คือเมตตามาก ๆ จริง ๆ จากใจตนเอง เหตุสำคัญที่สุดที่จะอบรมเมตตาได้สำเร็จ คือต้อง เชื่อด้วยจริงใจเสียก่อนว่าเมตตาเป็นผลวิเศษสุด พระพุทธศาสนาที่ประเสริฐเลิศล้ำไม่มีเสมอเหมือน ก็เกิดขึ้นได้ด้วยมีเมตตาเป็นพื้นฐาน มีปัญหาเป็นยอด คือเกิดด้วยพระเมตตา และพระปัญญาของ สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพิจารณาเห็นความสำคัญของ เมตตา จึงได้ประพันธ์ธรรมภาษิตไว้เป็นเครื่องเตือนใจ และเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุขไว้ว่า โลกปรารถนาเมตตา แปลความว่า เมตตาเป็นเครื่องค้ำจุนโลก²⁹ ธรรมภาษิตนี้ ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ในโลกนี้จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขจะต้องมีเมตตา คือความรักความปรารถนา ดีต่อกัน

การอยู่ร่วมกันในสังคมจะเกิดความสุขได้ เมื่อคนในสังคมมีเมตตากรุณาต่อกัน เคารพใน ความเป็นมนุษย์ด้วยกัน มีไมตรีจิตมิตรภาพต่อกัน ถ้าบุคคลต้องการความรัก ความปรารถนาดีจาก บุคคลอื่น จะต้องมีความรักความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นเช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีความรักความปรารถนา ดีต่อบุคคลอื่น และไม่หมั่นเจริญเมตตาเป็นนิจ ก็ยากที่จะได้รับผล คือความรักความปรารถนาดีจาก บุคคลอื่น³⁰

คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์นั้น คือความมีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ ผู้อยู่ ในสถานะที่สูงกว่าไม่เบียดเบียนผู้อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า ผู้อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าก็ไม่ควรยกตนข่มท่าน ต่างฝ่ายต่างรู้บทบาทสถานะของตนเอง ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อม ดำเนินไปได้อย่างมีความสุข ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน โดยอาศัยความมีเมตตากรุณาเป็น พื้นฐาน

²⁹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 33, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 34.

³⁰ พระมหาบุญเรือน ปภังกโร (พิลาพันธ์), การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญา เถรวาท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://buddhism.mcu.ac.th/thesis_file/254203.pdf [24 ธันวาคม 2562].

3.4 วิเคราะห์การอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนา

การอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์นั้นต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในมิติของสถาบัน ครอบครัว สถาบันชุมชน สถาบันองค์กร ไปจนถึงสถาบันชาติ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์จะต้องมีการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ทั้งในด้าน อายุ เพศ วัย ศาสนา และ ภาษา ซึ่งจะต้องอาศัยความสอดคล้องของหลักการที่ได้รับการยอมรับระหว่างกัน เมื่อพิจารณาทั้งหลักธรรมของพระพุทธศาสนา กับหลักคำสอนของศาสนาคริสต์แล้วมีความสอดคล้องกันดังต่อไปนี้

3.4.1 หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีล

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม เป็นสัตว์โลกประเภทที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก ตั้งอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกๆที่มนุษย์ยังอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเล็ก ๆ ยังไม่มีคนมากนัก ปัญหาในสังคมก็ยังไม่ค่อยมี หรือถ้ามีก็เป็นเพียงปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ยุ่งยาก และสามารถตกลงกันได้ เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่ ปัญหาของสังคมก็เริ่มมีมากขึ้น ความยุ่งยากก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เช่น มีการลักขโมยกัน หยิบฉวย ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เจ้าของยังมีได้อनुญาติ กล่าวด้วยคำเท็จเป็นมุสาวาททั้ง ๆ ที่รู้อยู่ เกิดมีการเบียดเบียนกัน ฆ่ากัน ทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงสิ้นชีพไป มีผู้ประพฤติผิดในกามด้วยการคบหาสมสู่กับภรรยาหรือสามีของคนอื่น³¹

เมื่อเกิดปัญหาและความยุ่งยากในการอยู่ร่วมกันเช่นนี้ ก็จำเป็นต้องมีข้อตกลง หรือบัญญัติสำหรับชุมชนเกิดขึ้น เพื่อให้ทุกคนที่อยู่ร่วมกันยึดถือปฏิบัติ และในขณะที่เดียวกันก็ยกย่องบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถผู้หนึ่งในชุมชนนั้นขึ้นเป็นหัวหน้า เป็นผู้ดูแลรักษาให้เป็นไปตามบัญญัติที่ตกลงกันไว้ และผู้เป็นหัวหน้าก็ดำรงตนอยู่ในบัญญัตินั้น พร้อมทั้งสั่งสอนให้คนอื่นถือปฏิบัติตาม บัญญัติจึงกลายเป็นระเบียบปฏิบัติของสังคม เมื่อทุกคนปฏิบัติตามบัญญัติ สังคมก็มีความเป็นระเบียบ ชุมชนก็อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

1) หลักศีล 5 กับหลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7

หลักศีล 5 เป็นหลักปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่ประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาว่าเป็นที่พึง ที่ระลึก อันประเสริฐ ส่วนศีลศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 7 เป็นหน้าที่ของชาวคริสต์ผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระเยซู ต้องถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ให้เกิดการละเมิดในศีล หากใครละเมิดไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติผิด ผู้นั้นย่อมได้รับโทษตามสมควรแก่ความผิดที่ได้ทำ ในบริบทในศีลของทั้ง 2 ศาสนา ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเชิง

³¹ ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ศีล 5, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 1-2.

พฤติกรรม เพราะคำว่าศีลแปลว่าปกติ ส่งผลให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จึงขอแสดงในรูปแบบตารางเพื่อให้เห็นความสอดคล้องกันในทางปฏิบัติ ดังนี้

ตารางที่ 3.3 (1) ตารางความสอดคล้องกันของศีล 5 กับศีลศักดิ์สิทธิ์ 7

พระพุทธศาสนา ศีล 5	ศาสนาคริสต์ ศีลศักดิ์สิทธิ์ 7
ห้ามฆ่าสัตว์	ศีลมหาสนิท ศีลเจมคนใช้
ห้ามลักทรัพย์	ศีลอภัยบาป
ห้ามประพฤตินิดในกาม	ศีลสมรส
ห้ามกล่าวเท็จ	ศีลบวช
ห้ามดื่มสุราและเมรัย	ศีลกำลัง ศีลล้างบาป

จากตารางนี้ จะเห็นว่า หลักศีล 5 ในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำของชาวพุทธ กับหลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ในคริสตศาสนา ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของชาวคริสต์นั้น มีความสอดคล้องกัน และมีความหมายให้ละเว้นจากการทำในสิ่งไม่ดี จึงสามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) ห้ามฆ่าสัตว์ มีความสอดคล้องกับศีลมหาสนิท และศีลเจมคนใช้ เพราะการห้ามฆ่าสัตว์หรือการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตนั้น ถือเป็น การสร้างความเมตตาให้เกิดขึ้น เช่นเดียวกับศีลมหาสนิท ที่เป็นการแสดงออกซึ่งความเมตตาต่อพระเยซูผู้ไถ่บาปให้แก่มนุษย์ด้วยพิธีมิสซา และศีลเจมคนใช้เป็นการแสดงความเมตตาต่อผู้ที่เจ็บป่วยด้วยพระพรชทาน

(2) ห้ามลักทรัพย์ มีความสอดคล้องกับศีลอภัยบาป เพราะการห้ามลักทรัพย์ถือเป็นการสร้างความเป็นมิตรภาพระหว่างมนุษย์บุคคลผู้กระทำความผิดศีลข้อลักทรัพย์ หรือข้ออื่นที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังกัน สามารถกลับใจได้ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ศีลอภัยบาปทำให้มนุษย์ได้คืนดีกัน

(3) ห้ามประพฤตินิดในกาม มีความสอดคล้องกับศีลสมรสมีผลต่อพันธสัญญาที่ซื่อสัตย์และบังเกิดผล

(4) ห้ามกล่าวเท็จ มีความสอดคล้องกับศีลบวชเพื่อบุคคลผู้บวชได้ถือเป็นบุคคลจริงบุคคลสุจริตจึงสามารถทำหน้าที่ศักดิ์สิทธิ์ได้

(5) ห้ามดื่มสุราและเมรัย ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนศีลทุกข้อมีความสอดคล้องกับศีลกำลัง เพราะเป็นการสร้างความเชื่อที่เข้มแข็งให้สามารถดำเนินชีวิตใหม่ได้ และศีลล้างบาปเป็นการลบล้างบาปทั้งหมด ทำให้สามารถรับศีลศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ได้

ดังนั้น หลักศีลในศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ จึงเป็นหลักการสำคัญที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะต่างฝ่ายต่างไม่ละเมิดต่อศีล ซึ่งเป็นเหมือนกฎ กติกา ของสังคม

3.4.2 หลักปฏิบัติเกี่ยวกับกรรมบถและบัญญัติ

ชีวิตของมนุษย์เมื่อเริ่มต้นจากการเกิด ก็เดินไปตามเส้นทางกรรม มุ่งหน้าสู่จุดหมายปลายทางแห่งชีวิตคือความดับได้แก่ความตาย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมกรรมนั้นมีอยู่ 2 อย่าง คือ กรรมดี เรียกว่ากุศลกรรม และกรรมชั่วเรียกว่าอกุศลกรรมหรือบาป กุศลกรรมและอกุศลกรรมทั้ง 2 อย่างนี้ เป็นตัวกำหนดให้มนุษย์แตกต่างกัน เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ผู้ที่เป็นมนุษย์ปรากฏเป็นคนเลวและคนดี คือมนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏว่ามีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณดี มีอำนาจน้อย มีอำนาจมาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในตระกูลต่ำ เกิดในตระกูลสูง มีปัญญาน้อย มีปัญญามาก³² เหตุที่เป็นเช่นนั้น เพราะสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน ด้วยประการฉะนี้³³ กรรมดีนำผู้ทำไปสู่สุคติ คือสถานที่ดี จากนั้นก็ช่วยคุ้มครองป้องกันผู้นั้นให้พ้นจากภัยอันตรายและอุปสรรคต่าง ๆ พร้อมกับช่วยผลักดันวิถีชีวิตของเขาให้มีความเจริญรุ่งเรือง มีความก้าวหน้า และทำให้จิตใจมีความร่มเย็นเป็นสุข แม้ในสภาพที่คนอื่นเขาอาจรู้สึกเป็นทุกข์ ส่วนกรรมชั่ว นำผู้ทำไปสู่ทุคติ คือไปสู่สถานที่ชั่ว หรือนำภัยอันตรายและอุปสรรคต่าง ๆ มาสู่ชีวิต ทั้งทำให้จิตใจมีความเศร้าหมอง เร่าร้อน และเป็นทุกข์ แม้ในสภาพที่ไม่น่าจะเป็นทุกข์

เส้นทางแห่งกรรมดีอันจะนำไปสู่สุคติ คือสถานะที่ดีเรียกว่ากุศลกรรมบถ มีอยู่ 10 อย่าง คือ 1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) เว้นจากการลักทรัพย์ 3) เว้นจากการประทุษร้ายในกาม 4) เว้นจากการพูดเท็จ 5) เว้นจากการพูดส่อเสียด 6) เว้นจากการพูดคำหยาบ 7) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ กุศลกรรมบถ 7 อย่างนี้ เรียกว่าศีลสมบัติ 8) ความไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น 9) ความไม่คิดร้ายทำลายใคร กุศลกรรมบถ 2 อย่างนี้ เรียกว่าจิตตสมบัติ และ 10) ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม คือไม่คัดค้าน ไม่ลบร้าย ไม่ทำลาย สิ่งที่ดีบูชาทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นสอนไว้ นี้เรียกว่าทิวฐิสมบัติ ผู้ที่สมบูรณ์ด้วยศีลสมบัติ จิตตสมบัติ และทิวฐิสมบัติ ย่อมเป็นเหตุให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรคสมบัติ และนิพพานสมบัติ อย่างแน่นอน

ส่วนเส้นทางแห่งกรรมชั่ว อันจะนำไปสู่ทุคติ คือสถานะที่ชั่วเรียกว่าอกุศลกรรมบถ มีอยู่ 10 อย่าง ตรงกันข้ามกับกุศลกรรมบถ คือ 1) การฆ่าสัตว์ 2) การลักทรัพย์ 3) การประทุษร้ายในกาม 4) การพูดเท็จ 5) การพูดส่อเสียด 6) การพูดคำหยาบ 7) การพูดเพ้อเจ้อ 7 อย่างนี้ เรียกว่าศีลวิบัติ 8) ความโลภอยากได้ของผู้อื่น 9) ความคิดร้ายทำลายผู้อื่น 2 อย่างนี้ เรียกว่าจิตตวิบัติ และ 10) ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม คือการปฏิเสธ การลบร้ายทำลายสิ่งที่ดีบูชาทั้งหลายมี

³² ม.อ. (ไทย) 14/289/349.

³³ ม.อ. (ไทย) 14/297/356.

พระพุทธเจ้าเป็นต้นสอนไว้ เรียกว่าทฎฐีวิบัติ บุคคลผู้ประกอบด้วยวิบัติ 3 อย่างนี้ ย่อมประสบกับคติวิบัติ คือไปเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เปรต สัตว์นรก และอสุรกาย

บัญญัติ 10 ประการ เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ หรือการปฏิบัติตนของคริสตชน มีหลักหรือแนวทางอยู่ที่พระบัญญัติ ที่พระเยซูได้ทรงวางไว้เป็นระเบียบปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของบัญญัติ 10 ประการนั้น จะเห็นว่าได้มีการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม อย่างชัดเจน คือ กลุ่มที่ 1 เป็นบัญญัติที่กล่าวถึงหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติต่อพระเจ้า กลุ่มที่ 2 เป็นบัญญัติที่กล่าวถึงหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันและกัน

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยบัญญัติ 3 ประการ คือ 1) จงนมัสการองค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้า พระองค์เดียวของท่าน 2) อย่าออกพระนามของพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ 3) อย่าลืมฉลองวันพระเจ้าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยบัญญัติ 7 ประการ คือ 1) จงนับถือบิดามารดา 2) อย่าฆ่าคน 3) อย่าผิดประเวณี 4) อย่าลักขโมย 5) อย่าพูดเท็จใส่ร้ายผู้อื่น 6) อย่าปลงใจผิดประเวณี 7) อย่ามักได้ทรัพย์สินของผู้อื่น

ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ บรรดาบัญญัติทั้ง 10 ประการนั้น บัญญัติแต่ละข้อจะมีลักษณะของการสั่งให้ทำ และห้ามมิให้กระทำอยู่ในตัวเอง เช่นเดียวกับในกฎหมายทั่ว ๆ ไป³⁴

หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ กับหลักบัญญัติ 10 ประการ

หลักกุศลกรรมบถ 10 ถือเป็นหลักที่มีความสอดคล้องกับการอยู่ร่วมกันเช่นเดียวกับหลักศีล 5 ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 เมื่อมีความสอดคล้องกันจึงเห็นว่าหลักกุศลกรรมบถ 10 นั้น ก็ย่อมมีความสอดคล้องกับหลักบัญญัติ 10 ประการ จึงขอแสดงในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3.4 ตารางความสัมพันธ์ของหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ กับหลักบัญญัติ 10 ประการ

พุทธศาสนา หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ	คริสตศาสนา หลักบัญญัติ 10 ประการ
ห้ามฆ่าสัตว์	อย่าฆ่าคน
ห้ามลักทรัพย์	อย่าลักขโมย
ห้ามประพฤติดูผิดในกาม	อย่าผิดประเวณี อย่าปลงใจผิดประเวณี
ห้ามกล่าวเท็จ	อย่าพูดเท็จ
ห้ามกล่าวส่อเสียด	อย่าพูดเท็จใส่ร้ายผู้อื่น

³⁴ วุฒิเลิศ แห่ล้อม, หลักธรรมคำสอนคาทอลิก บัญญัติ 10 ประการ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.kamsonbkk.com/catholic-catechism/10-commandments/2652-0071957> [25 พฤศจิกายน 2562].

ห้ามกล่าวหา	อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ
ห้ามกล่าวเพื่อเจ้า	อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ
ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น	อย่ามักได้ทรัพย์สินของผู้อื่น
ไม่คิดปองร้ายเบียดเบียนผู้อื่น	อย่าฆ่าคน
คิดถูกเห็นถูก	จงนมัสการองค์พระผู้เป็นเจ้าพระเจ้าพระองค์เดียว อย่าลืมนมัสการวันพระเจ้าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์ จงนับถือบิดามารดา

จากตารางข้อมูลนี้ จะเห็นว่าทั้งหลักกุศโลบาย 10 กับหลักบัญญัติ 10 ประการนั้นมีความสอดคล้องกันจึงสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- (1) ห้ามฆ่าสัตว์ มีความสอดคล้องกับ อย่าฆ่าคน เป็นแนวทางเดียวกัน
- (2) ห้ามลักทรัพย์ มีความสอดคล้องกับ อย่าลักขโมย เป็นแนวทางเดียวกัน
- (3) ห้ามประพฤตินอกใจในกาม มีความสอดคล้องกับ อย่าผิดประเวณี อย่าปลงใจผิดประเวณี เป็นแนวทางเดียวกัน
- (4) ห้ามกล่าวเท็จ มีความสอดคล้องกับ อย่าพูดเท็จ เป็นแนวทางเดียวกัน
- (5) ห้ามกล่าวส่อเสียด มีความสอดคล้องกับ อย่าพูดเท็จใส่ร้ายผู้อื่น เป็นแนวทางเดียวกัน
- (6) ห้ามกล่าวหา มีความสอดคล้องกับ อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ การไม่สมเหตุ นั้นอาจมาจากคำพูดหา
- (7) ห้ามกล่าวเพื่อเจ้า มีความสอดคล้องกับ อย่าออกพระนามพระเจ้าโดยไม่สมเหตุ การไม่สมเหตุ นั้นอาจมาจากคำพูดเพื่อเจ้า
- (8) ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น มีความสอดคล้องกับ อย่ามักได้ทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นแนวทางเดียวกัน
- (9) ไม่คิดปองร้ายเบียดเบียนผู้อื่น มีความสอดคล้องกับ อย่าฆ่าคน เป็นแนวทางเดียวกัน
- (10) คิดถูกเห็นถูก มีความสอดคล้องกับ จงนมัสการองค์พระผู้เป็นเจ้าพระเจ้าพระองค์เดียว อย่าลืมนมัสการวันพระเจ้าเป็นวันศักดิ์สิทธิ์ จงนับถือบิดามารดา ซึ่งทั้งสองประการเกิดขึ้นจากความคิดถูกเห็นถูก

3.4.3 หลักความเมตตากรุณา

ศาสนาสำคัญในโลกนี้ ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม ล้วนแต่สอนให้มนุษย์มีความรัก มีความเมตตาต่อกัน เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เมตตาจึงเป็นธรรมอันเป็นสากลที่ผู้คนกล่าวถึงเสมอ ๆ การเบียดเบียนกันและกันทั้งบุคคลต่อบุคคล และสังคมต่อสังคม หรือประเทศต่อประเทศ จึงมีอยู่เนื่อง ๆ จุดอ่อนของมนุษย์ปุถุชน คือการมีสีกกายทิฐิ หรือเห็นผิดในความมีตัวตนของตน รวมทั้งการ

มีกิเลสได้แก่ราคะ โทสะ โมหะ ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่เห็นแก่ตัว³⁵ ความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน จะช่วยสร้างสรรค์จรรโลงโลกนี้ให้คงน่าอยู่ตลอดไป เราจึงควรส่งเสริมให้บุคคลได้เจริญเมตตาอยู่เป็นประจำ เพื่อขัดเกลาจิตใจตนเอง และเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์ ถึงสุขโดยส่วนเดียว

1) เมตตาในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนากล่าวถึงการเจริญเมตตา และที่แสดงออกมาในรูปแบบหัวใจของพระพุทธศาสนา กล่าวคือคนที่มีเมตตาย่อมจะไม่ทำบาปทั้งปวง คนมีเมตตาย่อมสร้างแต่คุณความดี ให้แก่ตนและคนอื่น คนมีเมตตาจะใช้เมตตาเป็นเครื่องมือพัฒนาจิตใจให้ใสบริสุทธิ์ การเจริญและแผ่ความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง โดยการงดเว้นจากการทำความชั่วทั้งปวง ซึ่งได้แก่อกุศลกรรมบถ 10 ประการ อันเป็นทางแห่งความชั่วทั้งกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หมวด เรียกว่าทุจจริต 3 ประการ คือ 1) กายทุจจริต ได้แก่การฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ การประพฤตินิन्दในกาม 2) วาจาทุจจริต ได้แก่การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนทุจจริต ได้แก่การอยากได้สมบัติของผู้อื่น การผูกพยาบาท และความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม การประพฤติกุจจริตทั้ง ๓ ประการนี้ แสดงให้เห็นถึงความปราศจากเมตตาธรรมในสัตว์ทั้งหลาย

พระพุทธเจ้าจึงได้สอนให้คนทั้งหลาย ไม่ว่าจะทำอะไร พูดอะไร หรือคิดอะไร ก็ให้ประกอบไปด้วยความมีเมตตาต่อกัน ดังนั้น การมีเมตตาอยู่ในจิตใจ พระพุทธศาสนาก็กล่าวว่า เป็นเหตุไม่ให้เกิดความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนให้คนเราสร้างความรักให้เกิดขึ้นต่อสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง

การมีเมตตาต่อกัน ไม่ว่าจะว่าบุคคลนั้นจะเป็นศัตรู หรือญาติมิตรสหาย รวมไปถึงสัตว์ทั้งหลาย เป็นการสร้างแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพราะสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้รักความสุข เกลียดความทุกข์กันทั้งนั้น พระพุทธองค์จึงทรงวางระเบียบปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ที่เรียกว่าศีล วินัย หรือบัญญัติ เพื่อให้ทุกคนละเว้นจากการทำลายล้างชีวิตซึ่งกันและกัน ป้องกันในการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่เว้นจากการประพฤตินิन्द ที่เรียกว่าทุจจริต ทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้เจริญ และมีความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวง นอกจากจะละเว้นจากการประพฤติกุจจริตแล้ว ต้องหันมาประพฤตินิन्दในส่วนที่เป็นสุจริต ทั้งทางกาย วาจา ใจ เมื่อคนในสังคมปฏิบัติได้ดังนี้ การอยู่ร่วมกันย่อมจะมีแต่ความสงบสุข ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ไม่ทะเลาะทำร้ายกัน ไม่เบียดเบียนกัน ต่างมุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญให้แก่กันและกัน ทำให้สังคมนั้น เป็นสังคมแห่งสันติสุขได้อย่างแท้จริง

³⁵เอกบุญญาวรรณ พลอยพรรณณา และจรัส ลีภา, “การศึกษาวิเคราะห์เมตตาธรรมในพระไตรปิฎก”, ธรรมทัศน์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560) : 241.

เมื่อพิจารณาในเมตตาทรรรมระดับพื้นฐาน และสามารถทำให้คนทั้งหลายอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ได้แก่ เมตตาที่อยู่ในปรากฏอยู่ในหลักธรรม 3 หมวด คือ 1) เบญจธรรม 2) พรหมวิหาร ๔ และ 3) สาราณียธรรม 6 หมวดธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนแต่มีเมตตาเป็นคุณธรรมเบื้องต้น เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้คนทั้งหลายได้ตั้งอยู่ในเมตตาก่อน จึงค่อยปฏิบัติในคุณธรรมส่วนอื่น ๆ เป็นลำดับต่อไป

1) เมตตากฎา คือความคิดความปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข เมื่อตนได้รับความสุขแล้วก็อยากให้ผู้อื่นได้สุขบ้าง ส่วนกฎาคือความปรารถนาให้เข้าพันทุกข์ เมื่อผู้ใดได้รับทุกข์ก็พลอยหวั่นไหวอยากให้เขาพ้นไปจากความทุกข์นั้น เมตตากฎาที่ปรากฏอยู่ในเบญจธรรมข้อที่ 1 นั้น ท่านแสดงไว้เพื่อเป็นคู่ปรับของปณาดิบาท คือการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งเป็นศีลข้อที่ 1 ในบรรดาศีล 5 และเป็นการส่งเสริมการรักษาศีลข้อที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ประกอบด้วยเมตตากฎาย่อมอยู่เป็นสุขสบาย ไม่ต้องมาเดือดร้อนใจเพราะความอาฆาตพยาบาทของผู้อื่น ทำให้จิตใจเยือกเย็นแช่มชื่น และปลอดภัยปราศจากที่ติดขัดมิได้ ย่อมห่างไกลจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง เป็นที่รักของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

นอกจากนั้น ผู้มีจิตใจประกอบด้วยเมตตากฎายังช่วยให้ผู้อื่นที่ได้รับการอนุเคราะห์ ด้วยกำลังแห่งเมตตากฎานั้น ได้รับความสุขกายสบายใจ ส่วนความกรุณานั้น แสดงให้เห็นถึงความสงสารผู้อื่นเป็นกำลัง เป็นลักษณะของผู้บำเพ็ญที่ยิ่งใหญ่ ประโยชน์ของกรุณามีลักษณะอาจจะไม่เด่นชัดเหมือนกันเมตตา แต่ถ้ายกแสดงความกรุณาทำไม่ถูกต้อง ผิดระเบียบ กฎเกณฑ์ ของสังคมหรือคนหมู่มาก จะด้วยความเขลาไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือด้วยเหตุอื่นอย่างใดก็ตาม นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังอาจจะก่อให้เกิดโทษแก่ผู้ทำได้ เช่น เห็นโจรผู้ร้ายถูกจับมัดไว้ ได้รับความทุกข์ทรมาน ถ้าเรามีความกรุณาคิดจะให้ผู้ร้ายรอดพ้นอาญาแผ่นดิน จึงทำการแย่งชิงให้รอดพ้นไปได้ ลักษณะอย่างนี้ ถึงจะช่วยให้ผู้ร้ายให้รอดพ้นไปได้ก็จริง แต่เชื่อได้ว่าโจรผู้ร้ายนั้นเมื่อหลุดไปแล้ว จะไปเที่ยวก่อเหตุสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่นอย่างแน่นอน และการแย่งชิงโจรผู้ร้ายเพื่อช่วยเหลือให้หลุดพ้นไปได้ เป็นการทำความผิดติดตามตัวตลอดไป

2) เมตตาในพรหมวิหาร พรหมวิหารธรรม คือธรรมเครื่องอยู่อันประเสริฐ หรือธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมตตาเป็นทางหมดจดของบุคคลผู้มากด้วยพยาบาท กรุณาเป็นทางหมดจดของบุคคลผู้มากด้วยวิหิงสา มุทิตาเป็นทางหมดจดของบุคคลผู้มากด้วยอหิงสา และอุเบกขาเป็นทางหมดจดของบุคคลผู้มากด้วยราคะ ในบรรดาธรรมทั้ง 4 อย่างนี้ เมตตาเป็นธรรมที่มีกำลังมากกว่าธรรมอื่น เนื่องจากเป็นธรรมที่ทำให้ผู้เจริญมีจิตใจกว้างขวางและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับบุคคลเหมือนน้ำผสมกับน้ำนม ซึ่งเมื่อผสมแล้วแยกไม่ได้ว่าอันไหนเป็นน้ำอันไหนเป็นน้ำนม เมตตาจึงเป็นธรรม สำคัญที่มีพลังสูงในการขับเคลื่อนให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3) เมตตาในสาราณียธรรม หลักสาราณียธรรม คือหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกนึกถึงกัน³⁶ ทำให้คนที่เคยอยู่ร่วมกันระลึกถึงกันอยู่เสมอ แม้ในยามที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ทำให้มีความเคารพกันและกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกัน หลักสาราณียธรรม มีอยู่ 6 ประการ คือ

(1) เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น ช่วยทำกิจธุระของผู้อื่น การช่วยเหลือนี้บางทีอาจมีทั้งการช่วยเหลือในเรื่องเล็กน้อย จนถึงการช่วยเหลือในเรื่องที่ใหญ่ เช่น การช่วยชีวิตคน ในกรณีคนไข้ไม่มีผู้พยาบาลเราช่วยหยอดตา ป้อนน้ำ ป้อนอาหาร ช่วยตามหมอ หรือเกิดไฟไหม้บ้านผู้อื่น เราช่วยดับไฟ เป็นต้น การแสดงออกด้วยกายนั้น เพียงแต่เราไปเยี่ยมคนไข้เท่านั้น ก็ทำให้เขาเห็นว่า เรามีความเมตตากรุณาแก่เขาเป็นอย่างมาก

(2) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง การแนะนำตักเตือนให้ผู้อื่นละเว้นความชั่ว ทำความดี แม้เพียงแต่กล่าววาจาปราศรัยถามทุกข์สุขก็อาจทำให้ผู้ที่ได้รับปราศรัยรู้สึกได้ว่า เรามีเมตตากรุณาต่อเขามีขึ้นน้อย

(3) เมตตา मनกรรม ตั้งเมตตา मनกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งความปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสให้แก่กัน การตั้งจิตหวังให้ผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญ ปรารถนาความไม่มีเวรไม่มีภัยแก่ผู้อื่นทั่วไป ไม่คิดเบียดเบียนเขา ตั้งใจจะช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่เขา ก็นับว่าเป็นความเมตตากรุณาทางใจที่มีให้แก่คนอื่น

(4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วม ใช้สอนบริโภคทั่วกัน

(5) สีลสัมมัญญาตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(6) ทิฏฐิสัมมัญญาตา มีทิฏฐิงาม เสมอกันกับผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา³⁷

2) อานิสงส์ของเมตตา

อานิสงส์หมายถึงผลแห่งกุศลกรรม หรือผลบุญที่เกิดจากการบำเพ็ญความดี ผู้มีความเพียรเจริญเมตตาอย่างไม่มีประมาณ และสม่าเสมอ จนได้เมตตาตามานั้น พระพุทธองค์ตรัสว่ามีอานิสงส์ 11 ประการ ซึ่งปรากฏอยู่ในเมตตสูตรว่า เมตตาเจโตวิมุตติอันบุคคลปฏิบัติแล้ว เจริญแล้ว ทำให้หมากแล้ว ทำให้เป็นตุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ตั้งไว้เนือง ๆ สิ่งสมแล้ว ปรารถนเสมอดีแล้ว ฟังหวัง ได้ อานิสงส์ 11 ประการ ความหมายของอานิสงส์ แต่ละข้อดังต่อไปนี้

³⁶ ม.ญ. (ไทย) 12/492/531.

³⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 234.

- 1) หลับเป็นสุขคือ หลับสนิท คล้ายเข้าสมาบัติ
- 2) ตื่นเป็นสุขคือตื่นอย่างสดชื่น และคนนอนอ้อม
- 3) ไม่ฝันลามก คือ ไม่ฝันเห็นสิ่ง ชั่วร้าย ถ้าฝันก็ฝันแต่ในมิติที่ดีงาม
- 4) เป็นที่รัก แห่งมนุษย์คือเป็นที่รักที่เจริญใจของมนุษย์ทั่วไป
- 5) เป็นที่รักของอมนุษย์ เช่น เทวดา เป็นต้น
- 6) เทวดาย่อมรักษาเหมือนบิดามารดาเฝ้ารักษาบุตร
- 7) ไฟ ยาพิษ ศาสดราไม่กล้าทำลายเพราะอานุภาพ แห่งเมตตา
- 8) จิตตั้งมั่นได้เร็ว จิตที่เจริญเมตตา จะเข้าสมาธิได้เร็วและเป็นบาทฐานที่ดีสำหรับการ

เจริญวิปัสสนาต่อไป

- 9) สีหน้าผ่องใส สีเหมือนลูกตาลสุกที่เพิ่มหลุดจากขี้
- 10) ไม่หลงตาย ผู้ที่เจริญเมตตาเป็นประจำ เมื่อจะตายจิตไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่มีสติรักษาอยู่
- 11) ถ้ายังไม่บรรลุธรรมเบื้องสูง ย่อมได้บังเกิดในพรหมโลก

จะเห็นได้ว่าอานิสงส์ของเมตตาธรรมนั้น มีมากมาย สามารถทำให้ใจเป็นสุข อันตรายต่าง ๆ ส่วนใหญ่ล้วนอันตรายหายไปได้การพิจารณา อานิสงส์ของเมตตานั้นก่อให้เกิดความสงบขึ้นในจิตใจของเรา สามารถที่จะดับความโกรธได้ และสามารถเป็นกำลังใจให้กับคนที่ทำความดีได้ว่า การแผ่ความรักและเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในที่ทั้งปวงนั้นไม่มีวันสูญเปล่า เป็นสิ่งที่จะนำเราไปสู่แดนสุคติโลกสวรรค์ และพระพุทธเจ้าก็ทรงสรรเสริญ

3) การบำเพ็ญเมตตาบารมี³⁸

สมัยอดีตกาล พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามดาบส เลี้ยงดูบิดามารดาซึ่งเป็นดาบสดาบอดอาศัยอยู่ในป่า วันหนึ่งสุวรรณสามออกไปตักน้ำ ถูกพระเจ้าปิลัยกษัตริย์ลูกศรเข้าที่ลำตัว จึงทูลถามพระเจ้าปิลัยกษัตริย์ว่า ทำไมต้องยิงข้าพเจ้า เมื่อได้รับคำตอบว่า เป็นการเข้าใจผิดคิดว่าท่านเป็นคนไล่เนื้อให้หนีไป ก่อนสุวรรณสามจะสลบล้มลงไปได้ทูลขอรับรองว่า ขอพระองค์โปรดจงรับภาระช่วยเลี้ยงดูบิดามารดาแทนด้วย พระเจ้าปิลัยกษัตริย์นั้น เมื่อเห็นว่าสุวรรณสามสิ้นชีวิตแล้ว จึงเสด็จไปนำบิดามารดามาดำรงที่ไว้วิญญาณของบุตรผู้เป็นที่รัก ท่านทั้งสองเมื่อตรวจดูแล้วจำได้ว่าเป็นบุตรของตน จึงพากันร้องไห้คร่ำครวญน่าเวทนา ต่างพากันทำสังกิริยาขอให้พิษร้ายคลายออกจากร่างของสุวรรณสาม เทพธิดาซึ่งสถิตอยู่ ณ ที่นั้น เข้ามาร่วมช่วยทำสังกิริยาเพื่อให้สุวรรณสามฟื้นคืนชีพกลับมา เมื่อเขาฟื้นขึ้นมาก็บทวนเรื่องราวต่าง ๆ รู้เหตุการณ์เป็นมาเป็นไป จึงแสดงธรรมแก่พระเจ้าปิลัยกษัตริย์และให้ตั้งอยู่ในศีล 5 พระโพธิสัตว์ดูแลบำรุงบิดามารดาเรื่อยมา จนท่านทั้งสองสิ้นชีวิตภายหลังสุวรรณสามได้ดับขันธไปเกิดในพรหมโลก

³⁸ ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา. (ไทย) 28/296/229.

หลักเมตตาเป็นธรรมที่มีความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์ เทวดา มาร พรหม หรือสัตว์เดรัจฉาน เมตตาธรรมช่วยประสานการอยู่ร่วมกันให้มั่นคงและเหนียวแน่น แม้จะต่างชาติ ต่างภาษา ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม แต่เมตตาธรรมนั้นมีอาณาภาพไม่มีจำกัดขอบเขต หาประมาณมิได้ คนทั้งหลายจึงนิยมเจริญเมตตา และแผ่เมตตาให้แก่คนที่เรารัก บรรารณาที่จะให้เขาอยู่เป็นสุข ปราศจากความทุกข์ แม้คนที่ศัตรูคู่แข่ง สรรพสัตว์ทั้งหลาย ก็บรรารณาที่จะแผ่เมตตาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข ปราศจากความทุกข์ เช่นเดียวกัน ดังนั้น เมตตาธรรมจึงเป็นหลักธรรมสำคัญในการเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม พลังแห่งความรักหรือเมตตาธรรมนั้นยิ่งใหญ่มาก ถ้าทุกคนในโลกนี้แผ่เมตตาให้แก่กันและกัน โลกก็จะมีแต่ความสงบสุข ปราศจากเบียดเบียนกัน ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา เพราะมีเมตตาตั้งอยู่ในไตรทวาร คือกายทวาร วาจาทวาร มโนทวาร การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ล้วนแต่ประกอบด้วยเมตตา ทำให้กรรมทุกอย่างที่กระทำลง ล้วนแต่เกิดมีคุณค่าและความหมาย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่ทำอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้คนในสังคมทุกคน ทุกฝ่าย อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ผู้ถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนพระพุทธรเจ้า ย่อมตระหนักในเรื่องความเมตตาเป็นอย่างดี เมื่อบรรารณาในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน ก็จำเป็นต้องใช้หลักเมตตามาเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกัน หลักเมตตาธรรมนั้น เป็นหลักธรรมที่พระพุทธรเจ้าทรงสอนให้คนเราแผ่ความรัก และเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกจำพวกในที่หิ้งปวง เพื่อละกิเลสมีความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นบ่อเกิดของความไม่สบายกายไม่สบายใจ ที่ทำให้เกิดการอาฆาต จองล้าง จองผลาญ อันเป็นสิ่งที่ไม่สิ้นสุด เพื่อให้เกิดการละกิเลสเหล่านั้น พระพุทธรเจ้าจึงทรงเน้นให้คนเรา ไม่ทำ ความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อันเป็นที่มาของการมีหลักเมตตาธรรมประจำจิต เพื่อสร้างชีวิตให้มีแต่ความสุข ความสงบร่มเย็นตลอดไป

3) เมตตาในศาสนาคริสต์

หลักแห่งเมตตา หมายถึง ความรักที่เกิดจากจิตในการรักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์ ก่อรูปเป็นรูปธรรมที่มุ่งหวังให้มวลมนุษย์ทุกคนรักกันอยู่ร่วมกันอย่างพี่น้องเพื่อนสนิทมิตรสหาย แสดงให้เห็นว่า เมตตาในคริสต์ศาสนานั้น เปรียบเสมือนตัวแทนของการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อคนหมู่มาก เพราะว่าการรักเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ไม่มีรักใดจะยิ่งใหญ่กว่านี้อีก คือการที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะสละชีวิตของตนเพื่อมิตรสหายของตนนั้นจะต้องตั้งอยู่ ๓ สิ่ง คือความเชื่อ ความหวังใจ และความรัก แต่ความรักยิ่งใหญ่ที่สุด จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ความรักในพระคัมภีร์คริสต์ธรรมนั้นไม่ใช่การตามใจ แต่เป็นการเตือนสติกันด้วยความรัก เพื่อมุ่งบรรารณาให้คนชั่วกลับตัวกลับใจเสียใหม่เป็นคนดี คือถ้าเรารักผู้ใดเราก็ควรตักเตือน และสอนผู้นั้นให้กลับเป็นคนดี ฉันทใด หลักแห่งเมตตาในพระคัมภีร์

คริสตธรรมเป็นความรักที่ไม่เลือกบุคคลว่ารวยหรือจน เป็นความรักที่ปราศจากความชั่ว คือไม่มีความอิจฉาริษยา หวังแต่สิ่งที่ดีให้เกิดมีขึ้นกับทุกคน มีความเสมอกัน เสมือนเป็นญาติสนิทมิตรสหาย พี่น้องเพื่อนพ้องเดียวกัน ฉะนั้น

ความรัก (เมตตา) ตามทัศนะของผู้รู้และนักเทววิทยา ได้ให้ความหมายไว้โดยรวม แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ 1) ความรักแบบของมนุษย์ คือความรักที่ตั้งอยู่บนความยุติธรรม ปราศจากความเกลียดชัง เป็นรักแบบไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นความรักแบบจริงใจต่อกัน เป็นความรักแบบเรียกร่องแสงสว่างให้ความดีไปสู่ผู้อื่น เป็นความรักแบบสร้างสันติภาพ 2) ความรักแบบของพระเจ้า คือความรักที่เหนือธรรมชาติ เป็นความรักที่บริบูรณ์กับพระเจ้า เป็นความรักที่พันสรรพสิ่ง เป็นความรักที่เป็นอมตะนิรันดร์ ไม่สูญสิ้นสลายไป เป็นต้น

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า หลักแห่งเมตตา หมายถึงความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ และรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง อันมีรากฐานอยู่บนความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่อิจฉา ไม่อวดดี ไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบคาย ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ชื่นชมความดี ยกย่องความชอบธรรม ให้อภัยกันและมีความอดทนต่อทุกอย่าง เป็นความรักขั้นสูงสุดของความรักทั้งหลาย เป็นความรักที่สามารถเอาชนะความชั่วต่าง ๆ และเป็นความรักของการได้ไปสู่ดินแดนสวรรค์ของพระเจ้า

หลักแห่งเมตตานี้ จึงเปรียบเสมือนความรักหรือตัวแทนของพระเจ้า ในการสร้างความถูกต้อง ความยุติธรรม และความสุข คือการไม่เบียดเบียนกันอันก่อให้เกิดความทุกข์ทางกาย ใจ วาจา ดังพระวจนะที่พระเยซูคริสต์ไว้บนภูเขาว่า บุคคลผู้ใดมีใจอ่อนโยน ผู้นั้นเป็นสุข บุคคลผู้ใดหวักระหายความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าพระเจ้าจะทรงให้อภัยบริบูรณ์ เพราะว่าเขาจะได้รับแผ่นดินโลกเป็นมรดก บุคคลผู้ใดมีใจกรุณา ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับพระกรุณาตอบ บุคคลผู้ใดมีใจบริสุทธิ์ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้เห็นพระเจ้า บุคคลผู้ใดสร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะพระเจ้าจะทรงเรียกเขาว่าเป็นบุตร

4) ประเภทของเมตตา

เมตตาธรรมในศาสนาคริสต์ ที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ ดำรงตนอย่างมีความสุข และแผ่เมตตานี้ให้กับคนอื่นในสังคม เพื่อสร้างสังคมมีความรักความเมตตาต่อกัน เป็นสังคมที่เหมาะสมแก่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักเมตตาในศาสนาคริสต์นั้น อาจจะไม่ใช่ระบุไว้โดยตรงในคัมภีร์เล่มใดเล่มหนึ่ง แต่ก็พอที่จะจำแนกได้ ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์คริสตธรรมต่าง ๆ มีอยู่ 3 ประการ คือ

(1) เมตตาทางกาย หมายถึงการแสดงออกถึงความสุภาพซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญของชาวคริสต์ โดยเว้นจากเจตนาในการทำร้าย ช่มแวง รังแกผู้อื่น ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่อนุญาต ล่วงเกินสามีและเมียชาวบ้านที่ไม่ใช่ของตัวเอง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ดังที่ปรากฏพระคัมภีร์คริสต

ธรรมภาคพันธสัญญาเก่าว่า จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเจ้า อย่าฆ่าคน อย่าลักทรัพย์ และอย่าล่วงประเวณีผู้เมียเขา

เป็นเมตตาธรรมทางกาย เป็นพระวาระของพระเจ้าที่ทรงมอบประทานไว้ให้กับโมเสส ในการใช้เมตตาธรรมทางกายนี้ ให้นุชน้อยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากจะเป็นความสุขทางกาย ยังแสดงออกถึงการมีไมตรีที่ดีต่อกัน คือการไม่ล่วงละเมิดสิทธิของกันและกันแล้ว ยังครอบคลุมไปถึงการสร้างความสะดวกให้เกิดมีขึ้นในบ้านเมืองอีกด้วย เพราะถือว่าเป็นกฎหมายในสมัยก่อนของความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมดังมีปรากฏว่า ผู้ใดทุบตีคนหนึ่งให้ตาย ผู้นั้นจำต้องรับโทษถึงตายเหมือนกัน ถ้าผู้ใดมีได้เจตนาฆ่าเขา แต่เขาตายเพราะพระเจ้าทรงปล่อยให้ตายด้วยมือของผู้นั้น เราจะตั้งตำบลงหนึ่งไว้ให้เขาหนีไปที่นั่น แต่ถ้าผู้ใดเจตนาหักหลังฆ่าเพื่อนบ้าน ก็ให้ตั้งตัวเขาไปจากแผ่นดินของเรา เพื่อลงโทษให้ถึงตาย ผู้ใดทุบตีบิดามารดาของตน ผู้นั้นจะต้องถูกปรับโทษถึงตาย ผู้ใดลักคนไปขายก็ตี หรือมีพบคนที่ถูกลักไปอยู่ในมือของผู้นั้นก็ตี ผู้ลักนั้นจะต้องถูกปรับโทษถึงตาย ผู้ใดร่วมประเวณีกับภรรยาของเพื่อนบ้าน ให้ขว้างผู้ร่วมประเวณีทั้งชายและหญิงนั้นเสียให้ตาย

(2) เมตตาทางวาจา หมายถึงการแสดงออกถึงความสุภาพทางวาจาต่อผู้อื่น โดยเว้นจากว่าร้ายผู้อื่น การเอ่ยวาจาด้วยไมเครพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อผู้มีคุณ การกล่าวคำไม่จริง เป็นพยานเท็จ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ดังที่ปรากฏพระคัมภีร์คริสตธรรมภาคพันธสัญญาเก่าและภาคพันธสัญญาใหม่ว่า จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของเจ้า อย่าออกพระนามพระเจ้าของเจ้าอย่างไม่สมควร อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน อย่ากล่าวโทษเขา (อย่าว่าร้ายผู้อื่น) และอย่าพูดหยาบคาย พูดเล่นไม่เป็นเรื่อง พูดตลกหยาบโลนเกร

เป็นเมตตาธรรมทางวาจานั้น เป็นพระวาระของพระเจ้าที่ทรงมอบประทานไว้ให้กับโมเสส ในการใช้หลักแห่งเมตตาทางวาจານี้ ให้นุชน้อยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการแสดงความสุภาพทางวาจาถึงการมีไมตรีที่ดีต่อกัน คือการให้ความเคารพต่อพ่อแม่ การไม่ใส่ร้ายป้ายสีคนอื่นด้วยคำไม่จริง ยังครอบคลุมไปถึงการสร้างความสะดวกให้เกิดมีขึ้นในบ้านเมือง เพราะถือว่าเป็นกฎหมายของความยุติธรรมและความเที่ยงธรรม

(3) เมตตาทางใจ หมายถึงการแสดงออกถึงความสุภาพทางใจต่อผู้อื่น โดยเว้นจากการไม่คิดชั่วต่าง ๆ มีการอยากได้ของผู้อื่น เป็นต้น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ดังที่ปรากฏพระคัมภีร์คริสตธรรมภาคพันธสัญญาเก่าและภาคพันธสัญญาใหม่ว่า อย่าโลภคร่ำเรื้อนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้าน หรือทาสทาสีของเขา หรือโค ลาของเขา หรือสิ่งใด ๆ ซึ่งเป็นของของเพื่อนบ้าน ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพฤติผิด (อย่าเห็นผิดเป็นถูก) และจงรักศรัทธูของท่าน (อย่าคิดพยายบาท ปองร้ายผู้อื่น)

เมตตาทางใจนี้ เป็นพระวาระของพระเจ้าที่ทรงมอบประทานไว้ให้กับโมเสส ในการใช้เมตตาธรรมทางใจนี้ ให้นุชน้อยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการแสดงความสุภาพทางใจถึงการมี

ไมตรีที่ดีต่อกัน ยังครอบคลุมไปถึงการสร้างความสะดวกให้เกิดมีขึ้นในบ้านเมือง เพราะถือว่าเป็นกฎหมายของความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมในสมัยก่อน เมื่อบุคคลใด ไม่คิดชั่วต่าง ๆ มีการอยากได้สิ่งของ ๆ ที่ไม่ใช่ของตัวเอง ไม่เห็นผิดเป็นถูก ไม่ปองร้ายจองเวรผู้อื่น นับถือมารดาบิดาของตัวเอง บุคคลนั้นย่อมชื่อว่าสร้างความสงบแก่เพื่อนบ้านและชื่อว่าปฏิบัติตามพระบัญญัติ คือรักพระเจ้า

5) ความสำคัญของเมตตา

บรรดาอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ หัวใจถือว่าเป็นจุดศูนย์รวมของทุกสิ่งในร่างกาย มนุษย์เรานั้นมีใจเป็นส่วนบังคับส่วนต่าง ๆ ให้เคลื่อนไหว ทุกสิ่งบนโลกใบนี้ย่อมต้องมีจุดศูนย์รวม หรือที่เรียกว่าจุดสำคัญ หัวใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญ การจะทำอะไรสักอย่างให้สำเร็จใจต้องมาก่อน คือต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำนั้น คำว่าใจในพระคัมภีร์เป็นสัญลักษณ์ หมายถึงการคิด การเข้าใจ การรู้ และยังใช้ในสำนวนที่ว่า ความคิดในใจ แผนการของใจ โครงการหรือวิถีทางของใจ เช่น ขอพระองค์ทรงสอนให้奴婢วันของข้าพระองค์ เพื่อข้าพระองค์ทั้งหลายจะมีจิตใจที่มีปัญญา เป็นต้น

การจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ หรือการสร้างความสะดวกของโลกใบนี้ จำเป็นต้องมีหลักธรรมที่เป็นกลางที่สามารถนำไปแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ คือหลักธรรมนั้นต้องสามารถทนได้ทุกสิ่งทุกอย่างของความชั่วต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และที่จะเข้ามาในชีวิต เป็นหลักธรรมที่ชี้แนะให้เห็นแสงสว่างของคนดีและคนชั่ว นั่นก็คือหลักแห่งเมตตา หรือหลักแห่งความรักอันเป็นหัวใจของของพระศาสนา ดังพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ที่นักบุญเปาโลเขียนถึงชาวโครินธ์ไว้ว่า ความรักทนได้ทุกอย่างแม้ความผิดของคนอื่น และเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ และมีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง

พระธรรมคำสอนเกี่ยวกับความรักนั้น พระเยซูคริสต์ตรัสสอนไว้เป็นจำนวนมาก ดังที่พระธรรมจารย์เรียบเรียงไว้ในพระคัมภีร์ต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีมาก แต่ธรรมเหล่านั้นไม่มีอะไรใหญ่เท่ากับความรัก ดังพระคัมภีร์ว่า ความเชื่อ ความหวังใจ และความรัก แต่ความรักรักใหญ่ที่สุด เป็นต้น

สรุปได้ว่า เมตตาธรรมอันเป็นหัวใจของคริสตศาสนา หมายถึงการมีความรักในพระเจ้าอย่างสุดจิตใจ และการรักเพื่อนบ้าน ซึ่งแสดงออกด้วยการละเว้นจากความอารมณ์ความชั่วทั้งหลาย มีการไม่เห็นแก่ตัว ไม่โกรธ ไม่แค้น ไม่เย่อหยิ่ง โยโสโอหัง ไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม และการสร้างคุณดีทั้งหลาย หมายถึงการมีน้ำใจที่ดีงาม ไม่ทำร้ายทางกาย ทางวาจา ทางใจต่อกันและกัน คือไม่ฆ่า ไม่พูดเท็จ ไม่ลักขโมย เสียสละความสุขของตนเพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังตอบแทน ทั้งหมดนี้เป็นหัวใจของคริสตศาสนา

ดังนั้น ศาสนาคริสต์จึงเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของเมตตาเป็นอย่างมาก เพราะสื่อความหมายได้อย่างลึกซึ้งและกว้างไกล เพื่อให้ผู้นับถือศาสนาคริสต์ได้มองเห็นความรักความเมตตาที่พระเยซูทรงประทานมอบให้ จวบจนวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพของพระองค์ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องมีความรักความเมตตาต่อกันให้มาก

6) ประโยชน์ของเมตตา

ประโยชน์ หมายถึงสิ่งที่มีผลใช้ได้ดีสมกับที่คิดมุ่งหมายไว้ ผลที่ได้ตามต้องการ สิ่งที่เป็นผลดีหรือเป็นคุณ³⁹ ในทางพระคริสต์ศาสนานั้นสอนให้เชื่อในพระเจ้า สอนให้รักพระเจ้าสุดจิตใจ สอนให้รักเพื่อนบ้าน ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่า จงรักพระองค์ด้วยสุดจิตใจ สุดความเข้าใจ และสิ้นสุดกำลัง และรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง สอนให้ละความชั่ว คือให้ละความโกรธ ความโลภ ความเห็นผิด ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่า อย่าฆ่าคน อย่าล่วงประเวณีผิวเมียเขา อย่าลักทรัพย์ อย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน อย่าโลภภรรยาของเพื่อน และอย่าอยากได้บ้านของเพื่อนคือไรนา ทาส ทาสี วัน ลา หรือสิ่งใดซึ่งเป็นของของเพื่อนบ้าน เป็นต้น พระเยซูคริสต์พระองค์ตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า เราประสงค์ความเมตตา ไม่ประสงค์เครื่องสัตว์บูชา นี่ก็หมายความว่า พระองค์ยกองค์การมีเมตตาต่อกันนั่นเอง หลักแห่งเมตตาจึงหมายถึงความรักที่บริสุทธิ์ ที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน จึงถือได้ว่าเป็นหัวใจอันแท้จริงของศาสนา การได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักแห่งเมตตานั้นถือได้ว่า บุคคลนั้นมีความเชื่อและรักในพระเจ้าอย่างแท้จริง

ฉะนั้น เมื่อบุคคลใดทำอะไรลงไปแล้วถ้าเป็นความดี บุคคลนั้นย่อมไปอยู่กับพระเจ้า ถ้าทำความชั่วยอมไปสู่นรก จึงกล่าวได้ว่า หลักแห่งเมตตานั้นเมื่อมีการประพฤติปฏิบัติทำลงไปแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่าง ๆ มากมายให้กับตนเอง ผู้อื่น และสังคมโลก ดังนั้น ประโยชน์ของเมตตาจึงมีคุณอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวโดยสรุปมีอยู่ 4 อย่าง คือ

(1) ประโยชน์ในการเข้าถึงสวรรค์ คือผู้ที่หมั่นสั่งสมความรักความเมตตา ผู้นั้นจะมีจิตใจที่เบิกบาน เป็นสุข เหมือนประหนึ่งว่าอยู่ในสวนสวรรค์ที่พระเจ้ามอบประทานมาให้ ดังพระคัมภีร์ว่า บุคคลผู้ใดมีใจกรุณา ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้รับพระกรุณาตอบ บุคคลผู้ใดมีใจบริสุทธิ์ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าเขาจะได้เห็นพระเจ้า บุคคลใดสร้างสันติ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะว่าพระเจ้าจะทรงเรียกเขาว่าเป็นบุตร

(2) ประโยชน์ในการละความชั่วในจิตใจ คือความชั่วมีความโกรธเป็นต้น ซึ่งเป็นข้าศึกของเมตตา ความโกรธเป็นความชั่วอย่างหนึ่ง เมื่อบุคคลมีเมตตาอยู่ในใจ ความโกรธ คือความชั่วก็ไม่มี ดังพระคัมภีร์ว่า จงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อผู้ที่ข่มเหงท่าน

(3) ประโยชน์ในการสร้างความสามัคคี คือคนเราถ้ามีแต่ความรักให้แก่กัน ความสามัคคีก็เกิดขึ้นได้ เพราะความรักอดทนนาน ไม่ทำให้อิจฉา มีการให้อภัยเสมอ เป็นต้น ฉะนั้น เมตตาจึงเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคี ดังความหมายในพระคัมภีร์คริสตธรรมว่า ความรักนั้นก็อดทนนานและกระทำคุณให้ ความรักไม่อิจฉา ความรักไม่อวดตัว ไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบคาย ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ไม่ช่างจดจำความผิด ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประทุพผิต แต่ชื่นชมยินดีเพื่อ

³⁹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ปริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๓๙. หน้า๕๐๙

ประพุดิชอบ ความรักทนได้ทุกอย่างแม้ความผิดของคนอื่น และเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ มีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง

(4) ประโยชน์ในการสร้างความสงบ คือเมื่อความสามัคคีในหมู่คณะเกิดขึ้นแล้ว ความสงบสุขก็ตามมา เพราะความรักทำให้เกิดการละความชั่ว มีการไม่เห็นแก่ตัว ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้น เมตตานี้จึงสร้างความสงบให้กับตนและสังคม ดังความหมายในพระคัมภีร์คริสตธรรมว่า ความรักนั้นก็อดทนนานและกระทำคุณให้ ความรักไม่อิจฉา ความรักไม่อวดตัว ไม่หยิ่งผยอง ไม่หยาบคาย ไม่คิดเห็นแก่ตนเองฝ่ายเดียว ไม่ฉุนเฉียว ไม่ช่างจดจำความผิด ไม่ชื่นชมยินดีเมื่อมีการประพุดิผิด แต่ชื่นชมยินดีเพื่อประพุดิชอบ ความรักทนได้ทุกอย่างแม้ความผิดของคนอื่น และเชื่อในส่วนดีของเขาอยู่เสมอ และมีความหวังอยู่เสมอ และทนต่อทุกอย่าง

สรุปได้ว่า หลักแห่งเมตตานี้ เป็นหลักธรรมะในการสร้างประโยชน์สุขกับตัวเราและผู้อื่นอย่างแท้จริง การใช้กำลังนั้นถึงแม้ว่าจะสร้างความสงบได้และรวดเร็วบางครั้ง แต่นั่นไม่ถาวร เมื่อฝ่ายได้พ่ายแพ้อาจจะยอม แต่เมื่อเขามีกำลังมากขึ้นก็อาจจะกลับมาแก้แค้น วนเวียนกันอยู่อย่างนี้ไม่สิ้นสุด แต่การใช้หลักแห่งเมตตาแก้ปัญหา ถึงแม้ว่าจะช้าและกินาน แต่ผลสำเร็จนั้นมันคงถาวร เพราะฉะนั้น ประโยชน์ของเมตตานี้มีอยู่มาก ซึ่งสรุปได้ ดังนี้ 1) ทำให้อดทนต่ออุปสรรคปัญหาต่าง ๆ นานา 2) ทำให้เกิดการไม่เห็นแก่ตัว 3) ทำให้เกิดการไม่ทะเลาะวิวาทกัน 4) ทำให้เกิดการให้อภัยกัน 5) ทำให้เกิดการทำความดี 6) ทำให้เกิดความสามัคคี 7) ทำให้เกิดความสงบ 8) ทำให้เกิดแสงสว่างในชีวิต 9) ทำให้ได้ไปอยู่กับพระเจ้า ผู้ที่หวังความสุขความเจริญ ความสงบร่มเย็น แก่ตนและผู้อื่น จึงควรอย่างยิ่งที่ควรแผ่ความรักความเมตตาต่อกัน สร้างหลักแห่งเมตตาไว้ในใจ ด้วยการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และจริงใจ เพราะความรักนี้ใหญ่ที่สุดสำคัญที่สุด ที่จะทำให้อสังขมเกิดความสงบสุข การอยู่ร่วมกันก็จะมีสุขโดยทั่วหน้ากัน

3.4.4 หลักการอธิษฐาน

การตั้งจิตอธิษฐาน คือการตั้งใจมั่น หรือตั้งปณิธาน ที่จะทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ เป็นการปรารถนาเพื่อให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นจริง ตามที่เราได้อธิษฐานไว้ แม้จะมองดูเหมือนว่าเป็นสิ่งหาสาระมิได้ เพราะไม่มีอะไรที่จะสำเร็จได้ด้วยการอธิษฐาน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ถ้าเราได้ตั้งอธิษฐานอย่างถูกวิธี ถูกต้อง ตามความประสงค์ของแต่ละศาสนาที่ตนเคารพนับถือ การอธิษฐานนั้นก็จะได้ผล ไม่เปล่าประโยชน์ ในทางตรงกันข้าม อธิษฐานนั้นจะทำให้สมบรูณ์พูนผลไปด้วยความสุขความสำเร็จ ปฏิหารีย์ สิ่งมหัศจรรย์ ที่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอน

1) การอธิษฐานในคริสตศาสนา

ศาสนาคริสต์ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอธิษฐานว่า มีพลังอย่างน่าอัศจรรย์ทีเดียว จากข้อความที่ว่า จงอธิษฐานวิงวอนทุกอย่าง จงขอโดยพระวิญญาณทุกเวลา จงระวังด้วยความเพียร

ทุกอย่าง และอธิษฐานเพื่อสิทธิขึ้นทั้งหลาย จะสังเกตเห็นได้ว่าบุตรของพระเจ้าที่หมั่นอธิษฐานย่อมจะอดกล้าวออกมาไม่ได้ว่า ฉันต้องอธิษฐาน ต้องทุ่มเทพลังกายและใจเต็มที่ในการอธิษฐาน อะไรก็ไม่สำคัญทั้งสิ้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือฉันต้องอธิษฐาน⁴⁰

การอธิษฐานเป็นหนึ่งในหลายวิธีที่มนุษย์ร่วมมือกับพระเจ้า เป็นหนทางหนึ่งที่มนุษย์ใช้เรียกหาพระเจ้า และเป็นกระบวนการที่มนุษย์ถูกขับเคลื่อนโดยพระวิญญาณของพระเจ้า อาจกล่าวได้ว่า บรรดาผู้ที่ปราศจากการอธิษฐานคือพวกคนตายที่ไร้วิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งพิสูจน์ว่าพวกเขาขาดความสามารถตามธรรมชาติที่พระเจ้าจะทรงขับเคลื่อนได้ เมื่อไรการอธิษฐานแล้ว คงเป็นไปไม่ได้ที่จะใช้ชีวิตฝ่ายวิญญาณอย่างเหมาะสม และยิ่งไม่ต้องพูดถึงการตามให้ทันพระราชกิจของพระวิญญาณบริสุทธิ์ การอยู่โดยปราศจากการอธิษฐานคือการตัดขาดความสัมพันธ์ของเรากับพระเจ้า และคงเป็นไปไม่ได้เลยที่จะได้มาซึ่งคำชมเชยของพระเจ้า ในฐานะผู้เชื่อในพระเจ้า ยิ่งเราอธิษฐานมากเท่าใด นั่นก็คือเรายิ่งได้รับการขับเคลื่อนโดยพระเจ้ามากขึ้นเท่านั้น เราจะยิ่งถูกเติมเต็มด้วยปริมาณความมุ่งมั่นมากขึ้นเท่านั้น และเราจะยังสามารถได้รับการรู้แจ้งใหม่ ๆ จากพระเจ้ามากขึ้นเท่านั้น ผลลัพธ์ก็คือบุคคลประเภทนั้นสามารถได้รับการทำให้สมบูรณ์ โดยพระวิญญาณบริสุทธิ์อย่างรวดเร็วมาก

2) วิธีการการอธิษฐานเพื่อให้บรรลุประสิทธิผล

ทุกคนสามารถปฏิบัติกิจวัตรการอธิษฐานและเข้าใจนัยสำคัญของการอธิษฐานได้ แต่การทำให้การอธิษฐานเกิดประสิทธิผลนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การอธิษฐานไม่ใช่กรณีของการออกท่าทาง การทำตามขั้นตอน หรือการท่องพระวจนะของพระเจ้าเท่านั้น กล่าวคือการอธิษฐานไม่ใช่การกล่าวถ้อยคำเฉพาะบางคำเยี่ยงนกแก้วนกขุนทอง และไม่ใช่การเลียนแบบผู้อื่น ในการอธิษฐานนั้น เราต้องเข้าถึงสถานะที่เราสามารถมอบหัวใจให้พระเจ้าได้ โดยวางหัวใจของเราอย่างเปิดกว้างเพื่อให้พระเจ้าทรงขับเคลื่อนได้ หากจะให้การอธิษฐานนั้นมีประสิทธิผลแล้ว จะต้องขึ้นอยู่กับ การอ่านพระวจนะของพระเจ้า โดยการอธิษฐานจากภายในพระวจนะของพระเจ้าเท่านั้น เราจึงจะสามารถได้รับการรู้แจ้ง และการได้รับความกระจ่างมากขึ้น

การอธิษฐานเป็นเสาเข็ม การอธิษฐานไม่ต้องเสียเงินเสียทอง เป็นการติดต่อกับพระเจ้าโดยตรง เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่เพียงใดที่เราซึ่งเป็นเพียงมนุษย์ผู้เล็กน้อย สามารถติดต่อสนทนากับพระเจ้าผู้ทรงใหญ่ยิ่งสูงสุด จงฟื้นฟูในการอธิษฐาน การอธิษฐานจะทำให้เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของเรา เราขอแล้วไม่ได้เพราะขอผิด ไม่ขอในน้ำพระทัยของพระเจ้า อย่าอธิษฐานโดยไม่มีจุดหมาย ต้องมีจุดหมายทุกครั้งในการอธิษฐาน⁴¹ การสำแดงต่าง ๆ ของการอธิษฐานที่แท้จริงคือ การมีหัวใจซึ่งถวิลหาสิ่งทั้งปวงที่พระเจ้าทรงขอ และยิ่งไปกว่านั้น ความปรารถนาต่าง ๆ ที่จะบรรลุในสิ่งที่พระองค์ทรงต้องการ การเกลียดชังสิ่งที่พระเจ้าทรงเกลียดชัง จากนั้นถ้าทุกคนมุ่งมั่นในการอธิษฐานและเสริมสร้าง

⁴⁰ อารมณ์พรรณ ศรีภิรมย์, การอธิษฐาน ขอได้ทุกอย่างที่ต้องการ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2549), หน้า 5.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

การอธิษฐานอยู่เรื่อยไป ก็จะได้รับความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจนบางอย่างเกี่ยวกับความจริง ที่พระเจ้าทรงอธิบายโดยละเอียด เมื่อมีปณิธานมุ่งมั่น มีความเชื่อ มีความรู้ และมีเส้นทางของการปฏิบัติ ตามหลังการอธิษฐานเท่านั้น จึงจะสามารถเรียกได้ว่าเป็นการอธิษฐานที่แท้จริง และการอธิษฐานประเภทนี้เท่านั้นที่สามารถบรรลุประสิทธิผล แต่การอธิษฐานจะต้องตั้งอยู่บนความสุขเพลิดเพลินใน พระวาระของพระเจ้า จะต้องถูกก่อตั้งไปบนฐานรากแห่งการสนทนากับพระเจ้าในพระวาระของ พระองค์ และหัวใจต้องสามารถแสวงหาพระเจ้าและเข้าสู่ความเจียมเฉพาะพระพักตร์พระองค์ การ อธิษฐานแบบนี้ได้เข้าสู่ระยะของการสนิทสนมกับพระเจ้าอย่างแท้จริงแล้ว

3) ความรู้พื้นฐานที่สุดเกี่ยวกับการอธิษฐาน

การอธิษฐานจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อให้การ ปฏิบัติสามารถเข้าถึงเป้าหมายที่แท้จริง และเป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ จะทำให้บรรลุ ประโยชน์สูงสุดแห่งการอธิษฐาน ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานของการอธิษฐาน ดังนี้

(1) อย่ากล่าวอะไรก็ตาม ที่ปรากฏเข้ามาชั่วคราวเดียวในใจโดยไม่ไตร่ตรอง จะต้องมีการะ หวังอยู่ในหัวใจของเจ้า นั่นก็คือเจ้าต้องมีวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งเมื่อเจ้าอธิษฐาน

(2) คำอธิษฐานต้องบรรจุไปด้วยพระวาระของพระเจ้า ต้องมีรากฐานอยู่บนพระวาระ ของพระเจ้า

(3) ขณะกำลังอธิษฐาน อย่ารื้อฟื้นปัญหาเดิม ๆ ราวกับเป็นเรื่องใหม่ หรือหยิบยกสิ่งต่าง ๆ ที่ล้าสมัยไปแล้วขึ้นมากล่าวอีก จงฝึกฝนตนเองให้กล่าวพระวาระปัจจุบันของพระวิญญาณบริสุทธิ์ เช่นนี้เท่านั้น เจ้าจึงจะสามารถเชื่อมต่อกับพระเจ้าได้

(4) การอธิษฐานเป็นกลุ่มต้องวนเวียนอยู่รอบ ๆ ศูนย์กลางหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องเป็นพระ ราชกิจปัจจุบันของพระวิญญาณบริสุทธิ์

(5) ทุกคนต้องเรียนรู้วิธีที่จะอธิษฐานขอบางสิ่งบางอย่าง เจ้าต้องค้นหาภายในพระวาระ ของพระเจ้าตามส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เจ้าจะอธิษฐาน และยิ่งไปกว่านั้น จงแบกรับภาระนั้น และอธิษฐานเป็นประจำเพื่อสิ่งนั้น นี่เป็นวิธีหนึ่งซึ่งแสดงความใส่ใจในน้ำพระทัยของพระเจ้าด้วย เช่นกัน⁴²

จะสังเกตเห็นว่า การอธิษฐานนั้นเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ ผู้นับถือศาสนาคริสต์จะให้ความสำคัญกับการอธิษฐานเป็นอย่างมาก เพราะจะนำมาซึ่งความสุขทั้งในระดับปัจเจกและในระดับสังคม เป็น การทำให้จิตมุ่งตรงไปตามพระวาระของพระเจ้า และเข้าถึงความหมายที่มีนัยยะสำคัญตามหลักคำ สอนของคริสตศาสนา

⁴² คริสตจักรแห่งพระเจ้าผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์, ว่าด้วยกิจวัตรของการอธิษฐาน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.godfootsteps.org/concerning-the-practice-of-prayer> [24 มกราคม 2563].

4) ตัวอย่างคำอธิษฐานในโอกาสต่าง ๆ

การอธิษฐานไม่ใช่การสวดมนต์หรือพูดซ้ำ ๆ แต่เป็นการพูดคุยกับพระเจ้า เหมือนลูกคุยกับพ่อ เป็นการทูลขอสิ่งที่เรามีความจำเป็นต่อพระเจ้า คริสตชนจะเริ่มต้นคำอธิษฐานด้วยคำว่า "ข้าแต่พระบิดาเจ้า" และลงท้ายด้วยคำว่า "ขอในพระนามของพระเยซูคริสต์ อาเมน" ส่วนเนื้อความตรงกลางผู้อธิษฐานสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในแต่ละครั้ง

การเริ่มต้นคำอธิษฐานว่า พระบิดาเจ้า ก็เพราะเชื่อว่าพระเจ้าทรงฟังผู้อธิษฐาน จบลงด้วยคำว่า ขอในพระนามของพระเยซูคริสต์ หมายความว่า ผู้อธิษฐานเป็นคนบาปซึ่งไม่มีสิทธิ์คุยกับพระเจ้า แต่เพราะพระคุณของพระเยซูคริสต์ จึงกล้าทูลหรือพูดกับพระเจ้าได้ ส่วนคำว่า อาเมน หมายความว่า ขอให้เป็นอย่างนั้น

ส่วนท่าทางในการอธิษฐานนั้น มีได้หลายแบบ แต่ต้องมีท่าทีหรือท่าทางที่เหมาะสมกับสถานที่ ถ้าอยู่ในที่ประชุมหรือคริสตจักร คริสตชนจะนั่งอธิษฐานเหมือนกับคนอื่น ๆ ถ้าอยู่ห้องนอน ฉะนั้นหรือคุกเข่าอธิษฐานก็ได้⁴³

(1) คำอธิษฐานสรรเสริญนมัสการพระเจ้า

ตัวอย่างที่ 1

"สาธุ สาธุ สาธุการ แต่พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด ผู้ทรงสร้างฟ้าสวรรค์และแผ่นดินโลก พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าเที่ยงแท้แต่พระองค์เดียว ข้าพระองค์ขอยกย่องนมัสการสรรเสริญพระองค์ผู้ทรงฤทธานุภาพทุกประการ โอ พระบิดาเจ้าข้า ความรักมั่นคงของพระองค์ดำรงอยู่ทุกชั่วชาติพันธุ์ ข้าพระองค์ขอสรรเสริญความยิ่งใหญ่ของพระองค์ และสรรเสริญพระนามของพระองค์เป็นนิตย์ ข้าพระองค์กราบนมัสการในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน"

ตัวอย่างที่ 2

"โอ พระบิดาผู้สูงสุด ผู้ทรงเดชานุภาพ ข้าพระองค์ขอกราบลงนมัสการสรรเสริญพระองค์ด้วยจิตวิญญาณและความจริง ข้าพระองค์ขอเทิดทูนยกย่องพระองค์เป็นพระเจ้าของข้าพระองค์ นอกจากพระองค์แล้วไม่มีพระองค์ใด ข้าพระองค์ขอมอบชีวิตของข้าพระองค์ไว้เป็นเครื่องบูชาแด่พระองค์ ของถวายพระเกียรติและพระสิริแด่พระองค์ด้วยการเชื่อฟัง และด้วยการตั้งใจที่จะดำรงชีวิตอยู่ตามน้ำพระทัยของพระองค์ทุกประการ กราบทูลในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน"

(2) คำอธิษฐานขอบพระคุณพระเจ้า

ตัวอย่างที่ 1

"โมทนาพระคุณพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ ทรงฤทธิ์อำนาจสูงสุด และทรงกอปรด้วยพระเมตตา กรุณาแก่ข้าพระองค์อย่างเหลือล้นสิ่งสารพัดที่พระองค์มีอยู่ เป็นพระพรมาจากพระองค์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะชีวิตที่ดำรงอยู่ได้ด้วยดีทั้งทางฝ่ายร่างกายและฝ่ายจิตวิญญาณ ธรรมชาติอันสวยงาม ครอบครัว

⁴³ วิกีพีเดีย, การอธิษฐานในศาสนาคริสต์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การอธิษฐานในศาสนาคริสต์#วิธีการอธิษฐาน> [14 มกราคม 2563].

ที่เป็นสุข มิตรสหายที่มีความเกื้อกูลกัน การงานเจริญก้าวหน้า ข้าพระองค์ขอขอบพระคุณพระคุณ พระองค์ในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อามีน”

ตัวอย่างที่ 2

“ข้าแต่พระบิดาเจ้า ลูกขอบพระคุณพระองค์สำหรับวันนี้ที่พระองค์ทรงนำพา ช่วยในการ ไปติดต่อธุรกิจอย่างดีจนปัญหาทุกอย่างแก้ไขได้เรียบร้อย เป็นที่ถวายเกียรติแด่พระองค์ พระองค์ทรง เป็นพระเจ้าที่มองไม่เห็นด้วยตา แต่ความช่วยเหลือของพระองค์ชัดเจนและทันเวลา โอ ข้าแต่พระ เจ้า สำหรับงานนี้ถ้าพระองค์ไม่ทรงช่วยก็ไม่มีความสำเร็จได้ลูกซาบซึ้งในพระกรุณาอันยิ่งใหญ่ของ พระองค์จริง ๆ ลูกขอกราบขอบพระคุณพระองค์ด้วยสิ้นสุดใจ ในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อามีน”

(3) คำอธิษฐานต้อนรับพระเยซูคริสต์เข้ามาในใจ

ตัวอย่างที่ 1

“ข้าแต่พระเยซูคริสต์ ข้าพระองค์ต้องการพระองค์ข้าพระองค์เปิดประตูแห่งจิตใจของข้า พระองค์ ต้อนรับพระองค์เพื่อให้พระองค์เป็นพระผู้ช่วยให้รอด และเป็นองค์พระผู้เป็นเจ้าของข้า พระองค์ ขอขอบพระคุณพระองค์ที่ได้สิ้นพระชนม์บนไม้กางเขนเพื่อความผิดบาปทั้งหมดให้ข้า พระองค์ และได้ทรงโปรดอภัยโทษความผิดบาปทั้งหมดให้ข้าพระองค์ พร้อมทั้งประทานชีวิตนิรันดร์ แก่ข้าพระองค์ ขอพระองค์ได้โปรดครอบครองและนำพาชีวิตของข้าพระองค์ ให้เป็นไปตามพระ ประสงค์ของพระองค์เถิด อามีน”

ตัวอย่างที่ 2

“ข้าแต่พระเจ้าผู้ทรงสัญญาว่า บรรดาผู้ที่ต้อนรับ ผู้ที่เชื่อและไว้วางใจในพระนามของ พระองค์ พระองค์ก็ทรงประทานสิทธิให้เป็นบุตรของพระเจ้า ข้าพระองค์ขอเปิดใจออกต้อนรับ พระองค์ไว้ในจิตใจ ขอมอบชีวิตให้พระองค์อย่างสิ้นเชิงข้าพระองค์เลือกที่จะเชื่อฟัง และไว้วางใจใน องค์พระเยซูคริสต์ผู้เป็นเจ้าของชีวิตของข้าพระองค์ตั้งแต่นี้ อามีน”

(4) คำอธิษฐานสารภาพบาป

ตัวอย่างที่ 1

“โอ พระบิดาผู้บริสุทธิ์ และเที่ยงธรรม ขอทรงโปรดชำระจิตใจของข้าพระองค์ทั้งหลายให้ สะอาด เพื่อข้าพระองค์ทั้งหลายจะปราศจากตำหนิในสายพระเนตรของพระองค์ และจะไม่มีบาปอันใด ที่ขวางกั้นข้าพระองค์ ขอขโลมข้าพระองค์ทั้งหลายด้วยโลหิตของพระเยซูคริสต์ ข้าพระองค์กราบทูล ขอในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อามีน”

ตัวอย่างที่ 2

“ข้าแต่พระเจ้าผู้ทดลองดูจิต และชั้นสุตรใจของมนุษย์พระองค์ทรงทราบทุกสิ่ง สำหรับ พระองค์ไม่มีสิ่งใดปิดบังซ่อนเร้นอยู่ได้ พระองค์จะเป็นผู้ทรงเปิดเผยความลับทุกอย่างที่ซ่อน อยู่ โอ พระองค์เจ้าข้า เมื่อข้าพระองค์ออกนอกทางของพระองค์ ข้าพระองค์ก็ถูกเตือน ข้าพระองค์ได้

สำนึกถึงความผิดบาปของข้าพระองค์แล้ว และความบาปนั้นก็ชัดเจนอยู่ตรงหน้าข้าพระองค์ ขอพระเจ้าทรงได้โปรดอภัยโทษให้ข้าพระองค์ด้วย ข้าพระองค์ขอเชื่อฟังในฤทธิ์อำนาจแห่งพระโลหิตของพระเยซูคริสต์ที่ได้หลั่งออกเพื่อยกโทษให้กับมวลมนุษย์เป็นอันมาก และข้าพระองค์ขอไว้วางใจในพระองค์ที่จะทรงช่วยเหลือแก้ไขเหตุการณ์ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะบาปนี้ด้วย นอกจากนี้ขอสรรเสริญและขอบพระคุณ ในฤทธิ์อำนาจที่พระองค์จะช่วยให้ชนะความบาปทุกวัน ๆ ข้าพระองค์ขออภัยสงบอยู่ในพระองค์ กราบทูลสิ่งสารพัดเหล่านี้ในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน”

(5) คำอธิษฐานก่อนรับประทานอาหาร

ตัวอย่างที่ 1

“ข้าแต่พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุด ผู้ทรงประทานสิ่งสารพัดที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ ขอขอบพระคุณสำหรับอาหารที่มีพอบริบูรณ์ ของทรงโปรดด้วยพระพรให้อาหารนี้ปราศจากพิษภัย และได้บำรุงเลี้ยงร่างกายของพวกข้าพระองค์ทุกคนให้มีสุขภาพแข็งแรง มีกำลังเพื่อรับใช้พระองค์ กราบทูลในพระนามของพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน”

ตัวอย่างที่ 2

“ขอบพระคุณพระเจ้าสำหรับอาหาร ขอพระองค์ทรงอวยพระพรผู้จัดสรรอาหารและการสามัคคีธรรมบนโต๊ะอาหารของเราในขณะนี้ ให้เป็นที่ถวายพระเกียรติแด่พระองค์ กราบทูลในพระนามพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน”

(6) คำอธิษฐานก่อนนอน

ตัวอย่างที่ 1

“โอ พระเยซูผู้ทรงเป็นผู้เลี้ยงที่ดี ขอขอบคุณที่ทรงสร้างกลางวันไว้สำหรับให้พักผ่อนนอนหลับ ข้าพระองค์ขอมอบร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ไว้ในความอารักขาของพระองค์ ขอทรงโปรดชำระจิตใจของข้าพระองค์ให้สะอาด ขอทรงช่วยให้พ้นจากความคิดกังวล และความคิดเพื่อผินเหลวไหล เพราะพระองค์เป็นพระเจ้าที่ข้าพระองค์ไว้วางใจได้ทุกเรื่อง ขอเข้าสู่การพักผ่อนในพลังแห่งสันติสุขของพระองค์ในพระนามพระเยซูคริสต์เจ้า อาเมน”

ตัวอย่างที่ 2

“สาธุการแด่พระบิดาเจ้าที่รัก ขอขอบคุณพระองค์สำหรับวันนี้ทั้งวันที่พระองค์ทรงคุ้มครองรักษา ที่พระองค์ช่วยเหลือในทางการงานที่ทำงานได้อย่างดี และพระองค์ทรงนำหน้าทุกเวลา ขอขอบคุณพระองค์สำหรับความเป็นอยู่ที่ทรงประทานทุกสิ่งจำเป็น พระองค์ทรงประทานอาหาร พระองค์ประทานกำลังอย่างเพียงพอ ขอขอบคุณพระองค์สำหรับคนทุกคนที่ได้พบ และได้โปรดเปิดโอกาสให้ข้าพระองค์มีโอกาสสำแดงความรักและชีวิตในพระองค์ให้เขาได้เห็น และบางคนที่เขาได้ยืมพระกิตติคุณของพระองค์ไป ขอพระเจ้าทรงโปรดช่วยเขาให้เขาได้รอดด้วยเถิดพระองค์เจ้าข้า ขอพระเจ้าทรงคุ้มครองในการนอนหลับของข้าพระองค์ในค่ำคืนวันนี้ด้วย ขอมอบชีวิตไว้ในพระ

หัตถ์อันทรงฤทธิ์ของพระองค์ ขอบพระคุณพระองค์ที่พระองค์ประทานยามคำคืนเพื่อจะได้พักผ่อนด้วย ขอบคุณพระองค์และขอบชีวิตไว้กับพระองค์ ในนามพระเยซูคริสต์เจ้า อามีน”

ดังนั้น ทุกครั้งที่เราอธิษฐาน เราจะต้องพูดกับพระบิดาของเรา และต้องพูดว่า ข้าแต่พระเจ้าหรือข้าแต่พระบิดา ต่อจากนั้น เราจึงเริ่มที่จะขอฤทธิ์อำนาจจากพระเจ้า แต่ก่อนอื่นเราจะต้องให้พระเจ้าชำระตัวเราก่อน การอธิษฐานด้วยสิทธิอำนาจไม่ได้หมายความว่า เราจะเข้าไปหาพระเจ้าอย่างหยิ่งผยอง ความปรารถนาของเราจะต้องเป็นไปตามน้ำพระทัยของพระเจ้า พระคริสต์ตรัสว่า กุศานุภาพทั้งสิ้นในสวรรค์ก็ดี ในแผ่นดินโลกก็ดี ทรงมอบให้แก่เราแล้ว พระเยซูทรงมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ ตามที่พระองค์ทรงพอพระทัยโดยไม่มีอะไรมาขัดขวางได้ พระองค์ทรงมีฤทธิ์อำนาจอย่างไม่จำกัด แต่เราจะได้รับพระราชทานฤทธิ์เดชเมื่อพระวิญญาณบริสุทธิ์เสด็จมาเหนือเรา ฤทธิ์เดชในที่นี้ หมายถึง อำนาจของพระเจ้าที่จะทำบางสิ่งบางอย่างในนามพระเยซูคริสต์ พระคริสต์ทรงมีอำนาจมาก ไม่มีขอบเขตจำกัด ดังนั้น เราจึงมีฤทธิ์อำนาจของพระเจ้าที่จะทรงกระทำให้น้ำพระทัยของพระองค์สำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า ผู้สร้างเราและสรรพสิ่งในจักรวาลคือพระเจ้า ไม่ใช่ศาสนา ผู้มีความกตัญญูต้องเคารพพระเจ้า สรรเสริญ และยำเกรงพระองค์ ด้วยการละเว้นการทำบาป การอธิษฐานจึงเป็นวิธีการที่จะทำให้คนได้เข้าถึงพระเจ้า ใช้ชีวิตโดยระลึกนึกถึงพระเจ้าอยู่ตลอดเวลา เป็นการป้องกันตัวเองไม่ให้หลงไปทำบาป มุ่งมั่นที่จะทำแต่คุณความดี เพื่อจะได้รับพระหรือฤทธิ์เดชจากพระเจ้า การดำเนินชีวิตของผู้มีการตั้งอธิษฐานอยู่เป็นประจำ ย่อมประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้านตามที่ตนปรารถนา เมื่อระดับบุคคลได้รับการพัฒนาจากหลักการทางศาสนาที่ตนนับถือแล้ว ย่อมส่งผลดีในระดับสังคม เพราะจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขตลอดไป

5) การอธิษฐานในพุทธศาสนา

การอธิษฐาน คือการยืนยันยึดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การกำหนดความตั้งใจรวมทั้งความคิดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง หรือการตั้งใจปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตนเองกำหนดอย่างมั่นคง นอกจากนั้น ท่านยังได้ให้ความหมายของอธิษฐานไว้อีกว่า การตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว การกำหนดใจตนเองให้มั่นคง หรือการให้ความเป็นชอบอย่างจริงจัง⁴⁴

พุทธศาสนากล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ผู้จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต บารมีที่พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์บำเพ็ญมาตลอดทุกภพทุกชาติ มีอยู่ 10 ประการ คือทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา เป็นบารมีที่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสาวก พระอรหันตชีนาสพ ได้บำเพ็ญมาในอดีต การบำเพ็ญบารมีนี้แม้จะมองว่าเป็นเรื่องที่ยาก หรือสูงเกินกว่าที่ตนจะทำได้ แต่จริงแล้วมนุษย์ทุกคน สรรพสัตว์ทุกจำพวก สามารถบำเพ็ญบารมีได้ตามกำลังความสามารถของตน บำเพ็ญบารมีให้สมควรแก่สถานะของตน สร้างฐาน

⁴⁴ บุญย นิลเกษ, การบำเพ็ญอธิษฐานบารมี เล่มที่ 10, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.) หน้า 1-2.

แห่งการบำเพ็ญบารมีให้มั่นคง เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิต คือการพ้นทุกข์ประสบความสำเร็จโดยส่วนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขที่แท้จริงคือพระนิพพาน ดังนั้น พระโพธิสัตว์จึงทรงบำเพ็ญบารมีธรรมทั้ง 10 ประการ ให้บริสุทธิบริบูรณ์ สามารถข้ามทางกันดาร (คือความทุกข์) ลอยมลทินทั้งปวง และทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันประเสริฐ⁴⁵

บารมีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีอยู่ 10 ประการ คือ

- (1) ทาน คือการให้ การเสียสละเพื่อช่วยเหลือมวลมนุษย์และสรรพสัตว์
- (2) ศีล คือความประพฤติถูกต้องสุจริต ไม่ล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม
- (3) เนกขัมมะ คือการปลีกตัวออกจากกาม ไม่เห็นแก่ความสุขที่เกิดจากการบำเรอร่างกาย การออกบวชเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่
- (4) ปัญญา คือความรู้รอบรู้ การเข้าถึงความจริง รู้จักคิดพิจารณาแก้ไขปัญหา และจัดการปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
- (5) วิริยะ คือความเพียรพยายาม แก่ล้าวก้าบากบั่น ไม่ทอดทิ้งธุระความรับผิดชอบ ยันหมั่นเพียรทำหน้าที่ จนกว่าจะประสบความสำเร็จ
- (6) ขันติ คือความอดทน ควบคุมตนให้อยู่ได้ในธรรม ในเหตุผล และในแนวทางเพื่อจุดหมายอันชอบ ไม่ยอมมุลำบากกิเลส ซึ่งเป็นเหตุชักนำไปในทางที่มีชอบ
- (7) สัจจะ คือความจริง ความซื่อสัตย์ จริงจังจริงจัง รักษาปฏิญญาที่มอบไว้ให้กับคนอื่น ไม่ยอมกล่าวเท็จ รับปากว่าจะทำอะไรก็ทำไปตามสัญญาที่ให้ไว้
- (8) อธิษฐาน คือความตั้งใจมั่น ตั้งจุดหมายไว้ตั้งงาม ชัดเจน และเด็ดเดี่ยวแน่วแน่
- (9) เมตตา คือความรัก ความปรารถนาดี คิดเกื้อกูลหวังให้สรรพสัตว์อยู่ดีมีความสุข
- (10) อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลางอยู่ในธรรม เรียบสงบสม่ำเสมอ ไม่เอนเอียงไม่หวั่นไหวไปด้วยความยินดียินร้าย ชอบชังหรือแรงเหยียดวุ่นวุ่นใด ๆ⁴⁶

ดังนั้น การอธิษฐานจึงเป็นการบำเพ็ญบารมีอย่างหนึ่ง เป็นการตั้งใจไว้อย่างมั่นคงเพื่อให้ผู้บำเพ็ญบรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ อธิษฐานบารมี จึงหมายถึง การเกิดขึ้นแห่งความคิด หรือความคิดที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ที่ตั้งใจแน่วแน่ในการกระทำนั้นนั้น เพื่อต้องการจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะประสบความสำเร็จสมความปรารถนา

6) การบำเพ็ญอธิษฐานบารมี

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าเนมิราช ทรงบำเพ็ญทาน สมาทานอุโบสถศีล เป็นประจำมิได้ขาด ทรงชี้ทางสวรรค์แก่ประชาชน คนเหล่านั้นพากันทำบุญ ครั้นตายไปก็เกิดในสวรรค์ เทพบุตรเทพธิดาเหล่านั้นระลึกถึงพระคุณของพระราชา จึงให้มาตลีเทพบุตรนำเวชยันตร์ราชรถไปรับพระเจ้าเนมิราชเพื่อขึ้นไปเยี่ยมสวรรค์ มาตลีเทพบุตรนำพระเจ้าเนมิราชไปชมมรณ แสดงบุรพกรรม

⁴⁵ ชุ.พุทธ. (ไทย) 33/2/706.

⁴⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก, 2553), หน้า 180.

ของสัตว์นรกเหล่านั้นให้พระองค์ทรงสดับ จากนั้นนำไปชมสวรรค์ แสดงบุรพกรรมของเทวดาในสวรรค์แต่ละชั้นให้ทรงสดับ และนำไปเยี่ยมท้าวสักกเทวราช พระเจ้าเนมิราชทรงแสดงธรรมแก่ท้าวสักกเทวราชและเทพบริวารเป็นจำนวนมาก

เมื่อมาตลีเทพบุตรนำพระเจ้าเนมิราชกลับมาส่งที่มนุษย์โลก พระองค์ทรงสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในบุญกุศลมีการให้ทาน เป็นต้น พอพระองค์มีพระเกศาหางอกจึงเสด็จออกทรงผนวช บำเพ็ญทานสมาบัติให้เกิดขึ้น ครั้นสวรรคตจึงเสด็จสู่พรหมโลก

พระเจ้าเนมิราชทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมีขั้นสูงสุด คือทรงแน่วแน่งไม่หวั่นไหว แม้ว่าจะถูกเชื้อเชิญให้เสวยสุขอยู่ในสวรรค์ก็ทรงปฏิเสธ และเสด็จกลับมาบำเพ็ญบารมีในโลกมนุษย์ หลักธรรมที่พระเจ้าเนมิราชทรงตั้งพระทัยที่จะกระทำด้วยพระองค์เอง การบำเพ็ญบารมีครั้งนี้ทรงบำเพ็ญการบริจาคทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นชาติที่มีหลักคำสอนมุ่งเน้นให้คนละความชั่ว ประพฤติแต่ความดี พระเจ้าเนมิราชก็ทรงสั่งสอนธรรมแก่ชาวเมืองให้ประพฤติกฎปฏิบัติตาม พระองค์ทรงเป็นที่รักของชาวเมืองมิลลา

อานิสงส์ของการบำเพ็ญคุณความดีส่งผลให้พระองค์ได้ประสบแต่ความสุข ความสงบร่มเย็น กล่าวคืออานิสงส์แห่งการบำเพ็ญทาน คืออามิสทาน (การให้สิ่งของ) และธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ พระเนมิราชทรงให้สร้างโรงทาน 5 แห่ง ทรงบริจาคตานวันละ 500,000 กหาปณะ พระองค์ทรงรักษาศีลมิได้ขาด และทรงบำเพ็ญภาวนา นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงสอนธรรมแก่ประชาชนให้ตั้งตนอยู่ในคุณความดี ในที่สุด พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญบารมี โดยการเสด็จมหาภิเนษกรรมณ์ เมื่อพระองค์สวรรคตก็ได้ไปบังเกิดในพรหมโลก

พระโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมีมาโดยลำดับ ทรงรักษาอธิษฐานเพื่อพระโพธิญาณ ยิ่งกว่ารักษาคณผู้เป็นที่รักและทรัพย์สิน แม้จะสูญเสียคนรักและทรัพย์สินไป ก็จะไม่ยอมละทิ้งเป้าหมายที่อธิษฐานไว้ และทรงบำเพ็ญอธิษฐานบารมียิ่งขึ้นโดยลำดับ ทรงรักษาอธิษฐานยิ่งกว่าอวัยวะร่างกาย คือทรงรักษาอธิษฐานเพื่อพระโพธิญาณยิ่งกว่าอวัยวะร่างกาย แม้จะสูญเสียอวัยวะร่างกายไป ก็จะไม่ละทิ้งเป้าหมายที่อธิษฐานไว้ ด้วยการรักษาอธิษฐานยิ่งกว่าชีวิต คือทรงรักษาอธิษฐานเพื่อพระโพธิญาณ แม้จะสูญเสียชีวิตก็จะไม่ละทิ้งเป้าหมายที่อธิษฐานไว้อย่างเด็ดขาด

การอธิษฐานนั้นไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ว่า การตั้งจิตขอร้องต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ เพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งการอธิษฐานนั้นมักเป็นการอธิษฐานเพื่อให้ได้โน้มน้าวสิ่งที่เป็นรูปธรรม เหมือนอย่างที่คุณทั้งหลายเข้าใจโดยทั่วไป แต่หมายถึง การตั้งใจไว้อย่างแน่วแน่และมั่นคงที่จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ หรือการตัดสินใจเด็ดเดี่ยว โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอธิษฐานธรรม คือธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ ธรรมเป็นที่ตั้งมั่น หลักธรรมที่ใช้ตั้งตัวให้มั่น หรือเป็นที่ตั้งตัวให้มั่น เพื่อจะสามารถยึดเอาหรือลูกลงสู่ผลสำเร็จสูงสุดที่

เป็นจุดหมายได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิด และไม่เกิดสิ่งมัวหมองหมักหมมทับถมตน⁴⁷ บางที่ท่าน
แปลว่าธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ มี 4 อย่างคือ

(1) ปัญญาธิชฐาน คือธรรมอันเป็นที่ตั้งมั่นคือปัญญา หยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจใน
สภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง

(2) สัจจาธิชฐาน (สัตยาธิชฐาน) คือธรรมอันเป็นที่ตั้งมั่นคือความจริง การดำรงมั่นใน
ความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มตั้งแต่จริงทางวาจาจนถึงปรารถนาลังจะ (จริงอันมีประโยชน์ยอดเยี่ยม)

(3) จาคาธิชฐาน คือธรรมอันเป็นที่ตั้งมั่นคือการสละ สละสิ่งอันเคยชิน หรือข้อที่เคย
ยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันผิดพลาดจากความจริงเสียได้ เริ่มตั้งแต่สละอามิสจนถึงสละกิเลส

(4) อุปสมาธิชฐาน คือธรรมอันเป็นที่ตั้งมั่นคือความสงบ ระวังโทษข้อขัดข้องมัวหมอง
วุ่นวาย อันเกิดจากกิเลสทั้งหลาย แล้วทำจิตใจให้สงบได้

7) องค์ประกอบที่สำคัญของการอธิชฐาน

การอธิชฐานที่เราได้ตั้งไว้ดีแล้วอย่างมั่นคงนั้น จะประสบความสำเร็จหรือสัมฤทธิ์ผลตาม
ความปรารถนา จำต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ เป็นตัวช่วยเสริมให้การอธิชฐานบรรลุเป้าหมาย
สูงสุด เพราะการอธิชฐานไม่ใช่สักแต่ว่ากิริยาที่ทำ หรือคำที่ได้เปล่งออกไปเท่านั้น ต้องอาศัยจิตใจที่ตั้ง
ไว้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสำคัญมากต่อคนเรา มาช่วยทำให้การอธิชฐานเกิดผลได้จริง ดังนั้น
องค์ประกอบที่สำคัญของการอธิชฐาน มีอยู่ 5 ประการ⁴⁸ คือ

(1) จิตที่สะอาดบริสุทธิ์ จิตที่บริสุทธิ์เป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ที่จะทำให้การอธิชฐานประสบ
ความสำเร็จได้ วิธีการทำให้จิตสะอาดผ่องใส นั้น เกิดจากการบำเพ็ญบุญกุศลอยู่ประจำสม่ำเสมอ ทั้ง
การให้ทาน สมาทานศีล บำเพ็ญภาวนา บุญกุศลที่บำเพ็ญได้อย่างถูกต้อง ถูกวิธี มีความชอบธรรม
นอกจากจะมีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่แล้ว ยังทำให้จิตใจใสสะอาดมากยิ่งขึ้น ตามหลักการทาง
พระพุทธศาสนา ขั้นตอนในการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ต้องเริ่มไปจากการละเว้นความชั่ว งดเว้นจากบาป
ไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งจะก่อให้เกิดวิบากกรรมที่ไม่ดีติดตัวมา จิตใจไม่สะอาดบริสุทธิ์ จึงจำเป็นต้องละ
เว้นจากการทำสิ่งที่ไม่ดี จากนั้น สร้างคุณความดีให้เกิดขึ้น หรือทำกุศลให้ถึงพร้อมอยู่ตลอดเวลา เป็น
การเติมพลังบุญอยู่มิให้ขาด เป็นเครื่องช่วยชำระจิตใจให้ใสบริสุทธิ์ ทำจิตใจให้เข้มแข็งมีพลัง จิตใจที่
สะอาดบริสุทธิ์ย่อมหลุดพ้นจากสรรพกิเลสทั้งปวง จิตที่มีพลังย่อมทำให้การอธิชฐานบรรลุเป้าหมาย
สูงสุดที่เราได้ตั้งไว้อย่างแน่นอน

(2) บุญบารมีที่ได้บำเพ็ญมา ทั้งบุญบารมีเก่าที่บำเพ็ญไว้ในอดีต และบุญบารมีใหม่ที่ได้สั่ง
สมอยู่เป็นประจำเป็นตัวเชื่อม การที่จะอธิชฐานให้ได้ผลนั้น อานุภาพแห่งบุญบารมีจะเป็นตัวเชื่อม
ระหว่างผู้อธิชฐานและเป้าหมายที่ตั้งไว้ เหมือนการบำเพ็ญบุญบารมีของพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 485.

⁴⁸ อ. ธรรมรักษ์, อธิชฐานเป็นชีวิตเปลี่ยน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://torthammarak.wordpress.com/2011/05/27/อธิชฐานเป็น-ชีวิตเปลี่ยน> [24 มกราคม 2562].

บำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่กาลที่ยังเป็นอนิยตโพธิสัตว์ (พระโพธิสัตว์ที่ยังไม่ได้รับการพยากรณ์) แม้จะยังไม่แน่นอนว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แต่ยังไม่ละความเพียรพยายามนั้น ยังคงบำเพ็ญบารมีอยู่ตลอดเวลา จนมีโอกาสได้พบพระพุทธเจ้า และได้รับการพยากรณ์ว่า จักได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ต่อจากนั้นก็บำเพ็ญบารมีในสถานะของนิยตโพธิสัตว์ (พระโพธิสัตว์ที่ได้รับการพยากรณ์แล้ว) อยู่เรื่อยมาในทุกภพทุกชาติ เป็นตัวเชื่อมให้มีบุญบารมีนั้นขาดช่วงไป ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา จนนำไปสู่การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้าย การอธิษฐานของพระโพธิสัตว์จึงประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขั้นสูงสุด เพราะบำเพ็ญบุญบารมีอยู่เรื่อยมามีได้ขาด

(3) จุดประสงค์แห่งการอธิษฐาน ในการอธิษฐานแต่ละครั้งนั้น สิ่งที่อธิษฐานจะต้องเป็นสิ่งที่ดีงาม เอื้อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ถูกต้องเป็นธรรมไม่ขัดแย้งกัน ไม่อธิษฐานเพื่อมุ่งทำลายทำร้ายผู้อื่น หรือให้ผู้อื่นต้องประสบทุกข์ การอธิษฐานในลักษณะนี้ย่อมสัมฤทธิ์ผลได้ ส่วนการอธิษฐานที่เต็มไปด้วยกิเลสตัณหา เช่น มีความโลภเห็นแก่ได้ไม่คำนึงถึงคนอื่นหรือคนส่วนมาก มีความอาฆาตพยาบาทปองร้าย หลงมัวเมาในสิ่งที่ผิด การอธิษฐานที่ผิดทางคนอื่น ไปพรากประโยชน์คนอื่นหรือต้องการให้คนอื่นฉิบหายนั้น ไม่ใช่การอธิษฐานหากแต่เป็นการสาปแช่ง และไม่สมควรทำเป็นอย่างยิ่ง และไม่มีทางที่จะเกิดผลได้ เพราะบุญกับบาปนั้นเป็นคนละส่วนกัน มีลักษณะต่างกันอย่างเิน

(4) ไม่ควรอธิษฐานเกินบุญบารมีของตน หลายคนอธิษฐานแล้วไม่ได้ผล อาจเป็นเพราะอธิษฐานเกินบุญบารมีที่ตนเองได้สั่งสมไว้ เช่น การอธิษฐานขอให้มิโซะลาถูกสลากกินแบ่งรัฐบาลรางวัลที่ 1 ซึ่งบุญของตนไม่พอที่จะได้ลาใหญ่แบบนั้น เหมือนคนมีเงินอยู่ 10 บาท แต่อยากทำธุรกิจเปิดร้านค้าใหญ่โตก็ยอมเป็นไปไม่ได้ หรือบุญที่เราบำเพ็ญมาไม่ได้อธิษฐานไว้เพื่อการนี้โดยเฉพาะ แต่อธิษฐานเพื่อการอย่างอื่น จึงต้องสร้างเหตุให้ตรงกับสิ่งที่เราปรารถนา ถ้ารู้ว่าบุญยังไม่เพียงพอก็ต้องเร่งสร้างบุญเพิ่มเพื่อให้เพียงพอ แม้เป็นเรื่องที่ยากที่จะเข้าใจ เพราะคนบางคนเวลาตกอยู่ในความลำบาก หรือกำลังเดือดร้อนเป็นอย่างมาก ก็ต้องการที่จะได้อะไรแบบรวดเร็วทันใจ ดังนั้น ขอให้เราได้สั่งสมบุญกุศลอยู่ตลอดเวลา สะสมไปที่ละเล็กทีละน้อยค่อย ๆ ขยับขึ้นไปเป็นลำดับ เมื่อสมควรแก่กาลเวลา การอธิษฐานก็จะประสบความสำเร็จไปในที่สุด

(5) ควรทำเหตุให้ตรงกับสิ่งที่อธิษฐาน หลายคนอธิษฐานแล้วไม่ได้ผลเลยแม้แต่น้อยสาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่เราขอเมื่อตั้งเป้าหมายแล้ว แต่ไม่ยอมลงมือทำให้เหตุนั้นตรงกับเป้าหมายที่อยากจะได้ เช่น อธิษฐานขอให้สอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ เมื่ออธิษฐานแล้วก็ไม่ยอมอ่านหนังสือ ไม่ขยันขวนขวายหาวิธีการที่จะสอบเข้าได้ มีแต่นั่งรอนอนรอด้วยความมั่นใจว่า จะต้องสอบเข้าได้อย่างแน่นอน เพราะได้อธิษฐานไว้แล้ว ถ้าเป็นลักษณะอย่างนี้ไม่มีทางที่จะเป็นได้ เหมือนคนอยากร่ำรวยเป็นเศรษฐีแต่ขี้เกียจทำการทำงาน ไม่ขยันในการงานทั้งปวง โอกาสที่จะร่ำรวยเป็นเศรษฐีนั้นว่ายากมาก เว้นเสียแต่ว่ามีบุญเก่าที่ทำไว้ในปางก่อนมากจริง ๆ จึงจะทำให้การอธิษฐานสำเร็จตามความ

ปรารถนาได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องของการให้ผลแห่งกรรม ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมาก เพราะอดีตที่ผ่านมา เราไม่สามารถรู้ได้ทั้งหมด แต่การสร้างเหตุที่ดีในปัจจุบัน ย่อมทำให้ได้รับผลดีอย่างแน่นอน

8) ความสำคัญของการอธิษฐาน

การอธิษฐาน หมายถึงความตั้งใจมั่น การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว วางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้แน่นอน และดำเนินการตามนั้นอย่างแน่วแน่ การตั้งใจมุ่งให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง การตั้งจิตปรารถนาซึ่งเป็นความหมายในส่วที่เป็นบารมี และด้วยการปฏิบัติตามหลักอธิษฐานนั้น ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

(1) ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ทุกคนที่เกิดมามีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความชอบ หรือความปรารถนาของแต่ละบุคคล เช่น นักเรียนนักศึกษาที่มีจุดหมายคือการจบการศึกษาตามเกณฑ์ และมีผลการเรียนที่ดี คนทำงานก็มีจุดมุ่งหมายคือเจริญเติบโตในหน้าที่การงาน จนถึงขั้นสูงสุด นักธุรกิจก็มีจุดมุ่งหมายคือการประสบความสำเร็จในธุรกิจ มีผลกำไรเป็นไปตามเป้าหมาย ผู้ปฏิบัติธรรมมีจุดหมายคือการบรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่ง ตามกำลังสติปัญญาความสามารถของตน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด มีบทบาทหน้าที่อย่างไร ก็ล้วนมีจุดหมายของตนเองทั้งสิ้น ถ้าไม่มีการตั้งเป้าหมายไว้ก่อน จะทำให้การดำเนินชีวิตไร้จุดหมาย ไม่มีทิศทางที่แน่นอน ส่งผลเสียหายในอนาคต ทั้งในระดับส่วนตัวและส่วนรวม การอธิษฐานจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นการวางเป้าหมายให้กับชีวิต กำหนดทิศทางการทำงานให้ได้อย่างชัดเจน แล้วดำเนินการไปตามแผนที่ได้วางไว้ ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว ถ้าไม่มีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตไว้ ใช้ชีวิตให้หมดไปในแต่ละวันโดยไม่คิดวางแผนอะไร คนประเภทนี้ย่อมไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแน่นอน ฉะนั้น เมื่อตัดสินใจจะทำอะไรแล้ว จะต้องมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ มั่นคงมุ่งตรงต่อสิ่งนั้นอยู่ตลอดเวลา การดำเนินชีวิตย่อมเป็นไปตามการอธิษฐานของเราที่ตั้งไว้ ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแน่นอน

(2) ความสำคัญต่อการบำเพ็ญบุญ จะสังเกตเห็นว่าเวลาคนทำบุญทำกุศลแล้ว มักจะตั้งจิตอธิษฐาน เหมือนเป็นการขอพรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ท่านอำนวยผลให้ประสบผลสำเร็จ หรือได้รับในสิ่งที่ตนเองตั้งความปรารถนาไว้ ทำให้เกิดความสงสัยว่า เมื่อทำบุญเสร็จแล้วควรจะมีการอธิษฐานหรือไม่ เพราะบางคนบอกว่า การทำบุญเป็นการสละวัตถุสิ่งของ ซึ่งเป็นกุศโลบายในการสละสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากจิตใจ เพื่อทำให้จิตใจสะอาดหมดจด เราก็จะได้รับความสุขที่เกิดจากการทำบุญอย่างแท้จริง แต่ถ้ามีการตั้งจิตอธิษฐานหลังจากการทำบุญ จะเป็นการเพิ่มความอยาก ความต้องการให้กับตัวเราเพิ่มขึ้น อยากรได้อะไรเราก็อธิษฐานตามที่เราปรารถนา แต่เมื่อไม่ได้ในสิ่งนั้นก็ทำให้เกิดความทุกข์ ทำให้จิตใจเศร้าหมอง เพราะไม่ได้ตามที่เรออธิษฐานไว้ หรือการอธิษฐานนั้นไม่เป็นไปตามทำนองคลองธรรม ออกนอกกลุ่มนอกทางที่ควรจะเป็น บางทีก็อธิษฐานไม่สมเหตุผลสมผลเกินกำลังแห่งบุญที่ตนเองทำไว้จะให้ผลได้ พอไม่ได้ตามที่อธิษฐานไว้ก็เป็นทุกข์ แต่บางคนกลับบอกว่า เมื่อทำบุญเสร็จ

ควรมีการตั้งจิตอธิษฐาน เป็นการเสริมกำลังแห่งบุญให้มั่นคงยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจมั่นที่จะทำบุญอย่างแท้จริง การทำบุญไม่ใช่กิริยาสักแต่ว่าทำ หรือทำโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่เป็นการทำบุญที่ถึงพร้อมด้วยเจตนาที่แรงกล้า เจตนาก่อนที่จะทำบุญ เจตนาในขณะที่ทำ และเจตนาภายหลังจากการทำบุญผ่านไปแล้ว ยังมีการอธิษฐานยังเป็นการทำให้บุญนั้นมีพลังเพิ่มมากขึ้น ถ้าเราตั้งใจที่จะให้การอธิษฐานเป็นสะพานก้าวข้ามความทุกข์ ก็ต้องอธิษฐานในการทำความดีทุกอย่างที่เราสามารถทำได้ และทำอยู่เป็นประจำโดยไม่ได้ขาด จากการอธิษฐานธรรมดาก็จะกลายเป็นอธิษฐานบารมี อธิษฐานอุปบารมี และอธิษฐานปรมัตถบารมี เหมือนที่พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญอธิษฐานบารมีมิได้ขาดในทุกภพทุกชาติ จนทำให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในพระชาติสุดท้าย

(3) ความสำคัญต่อการบรรลุธรรม การอธิษฐานมีความสำคัญต่อการบรรลุธรรมในทุกระดับ ตั้งแต่โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหัตต์ หรือการอธิษฐานทำให้บรรลุพระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา การบรรลุนิพพานคือการดับกิเลสให้หมดสิ้นไปโดยสิ้นเชิง ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป พระอริยบุคคลผู้บรรลุนิพพานย่อมมีความต่างกัน ตามบารมีที่ท่านได้บำเพ็ญมา เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอนุพุทธเจ้า หรือพระอรหันตสาวก แม้จะได้บรรลุนิพพานเหมือนกัน แต่เป้าหมายและวิธีการดำเนินไปสู่พระนิพพานนั้นไม่เหมือนกัน เพราะมีความยิ่งใหญ่แห่งคุณธรรมไม่เท่ากัน

พระอริยเจ้าเหล่านั้นได้บรรลุคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ เกิดจากปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการอธิษฐาน ซึ่งได้บำเพ็ญควบคู่กับบารมีธรรมข้ออื่น ๆ มาก่อนในอดีต การอธิษฐานทำให้ได้บรรลุคุณธรรมและคุณสมบัติที่แตกต่างกันออกไป เช่น พระอัญญาโกณฑัญญเถระ ได้รับการยกย่องว่าเป็นเลิศในทางรัตตัญญู (รู้ราตรีนาน) พระสารีบุตรเถระ ได้รับยกย่องว่าเป็นเลิศทางผู้มีปัญญา และเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้รับยกย่องว่าเป็นเลิศทางผู้มีฤทธิ์ และเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย การอธิษฐานจึงมีความสำคัญมากทั้งต่อการบรรลุธรรม และการบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต

ดังนั้น การอธิษฐานจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต หรือปรารถนาให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามเกิดขึ้นในชีวิต พลังอธิษฐานจะเป็นสะพานให้เราก้าวไปสู่ความสำเร็จได้อย่างแน่นอน ขอเพียงแต่เรามีความเชื่อมั่นในสิ่งที่คิด สิ่งที่พูด และสิ่งที่ทำ การอธิษฐานจึงไม่ใช่สิ่งมลาย หรือเป็นการกระทำที่สูญเปล่า ไม่มีผลจริง เป็นเพียงแค่การอ้อนวอน หรือบนบานต่อพลังอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้สิ่งศักดิ์ดีได้มอบให้ในสิ่งที่ตนปรารถนา แต่การอธิษฐานที่แท้จริง ต้องมาจากใจที่ตั้งมั่นไว้ดีแล้ว ตั้งไว้อย่างถูกต้องตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ตนเคารพนับถือ นอกจากจะสร้างพลังให้เกิดขึ้นในใจแล้ว ยังช่วยอำนวยความสะดวกให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ หากทุกฝ่ายได้ร่วมใจกันอธิษฐานเพื่อให้สิ่งดี ๆ สิ่งที่เป็นมงคลเกิดขึ้นในสังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ย่อมสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

3.5 บทสัมภาษณ์ชาวชุมชนท่าแร่

1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนท่าแร่

ชุมชนท่าแรมมีกำเนิดเริ่มต้นจากชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และผู้ที่ถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานแล้วถูกปล่อยทิ้งไว้ รวมถึงผู้คนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบซึ่งมีจำนวนประมาณ 40 คน ที่นับถือศาสนาคริสต์ ได้ขึ้นแพข้ามหนองหารมาถึงฝั่งตรงกันข้ามเมืองสกลนคร ในปี ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2427) นำโดยบาทหลวงเกโกและครูทัน ได้พาคริสตชนกลุ่มนี้ตั้งหลักปักฐานที่นี่ และสร้างวัดหลักแรกชื่อว่า “วัดมหาพรหมมีคาแอล หนองหาร” และได้ชื่อว่า “บ้านท่าแร่” ในวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) เป็นหมู่บ้านคาทอลิกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย⁴⁹

บ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ตั้งขึ้นเมื่อปี 2427 โดยกลุ่มคนในเมืองสกลนคร จำนวน 20 ครอบครัว ประมาณ 150 คน ที่สมัครใจเรียนคำสอนเพื่อเป็นคริสตชน มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้สอนศาสนา ได้อพยพข้ามหนองหารมาตั้งถิ่นฐานที่เป็นบ้านท่าแร่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นอิสระในการประกอบศาสนกิจ บ้านท่าแร่ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านการปกครองและวัฒนธรรม มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในทุกปี ปัจจุบันมีประชากรทั้งตำบลท่าแร่ ประมาณ 15,000 คน⁵⁰

เริ่ม ค.ศ. 1883 บรรพบุรุษจำนวน 150 คน อพยพทางเรือจากสกลนคร มาอยู่ที่หมู่บ้านท่าแร่ ซึ่งเวลานั้นที่ไม่มีคนอยู่ เป็นป่าทึบ ผู้นำที่นำบรรพบุรุษย้ายถิ่นฐานคือ บาทหลวงชาเวียร์ เกโก ชาวฝรั่งเศส ปัจจุบันหมู่บ้านท่าแรมมีประชากรประมาณ 15,000 คน เป็นคริสต์เกือบ 100% ชาวบ้านเอาวัด (โบสถ์) เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เข้ามาอาศัยอยู่ ณ แห่งนี้ การดำเนินกิจกรรมหรือประเพณีต่าง ๆ ก็ล้วนแต่มีความเกี่ยวเนื่องกับศาสนา⁵¹

ความเป็นมาของชุมชนท่าแร่ มีเชื้อสายมาจากญวน อพยพมาจากประเทศเวียดนาม และเชื้อสายลาวในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเชื้อสายผู้ไท ลาว ซึ่งอพยพมาจากเมืองมหาชัย เมืองวัง เมืองเซโปน เมืองนอง และเมืองพิน ในปี พ.ศ. 2370 ต่อมา ประมาณเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2427 ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้นชื่อว่าบ้านท่าแร่ มาจนถึงปัจจุบัน⁵²

⁴⁹ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาทรมฤทธิ, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁵⁰ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิปาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁵¹ สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁵² สัมภาษณ์, นายวิกาล ผาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

เมื่อประมาณ 80 ปีที่แล้ว บาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล ได้ติดตามพี่น้องชาวญวน ซึ่งนับถือศาสนาคาทอลิกที่ต่งมะไฟ ได้ซื้อที่ดินและได้ตั้งชุมชนคาทอลิกขึ้น⁵³

ชุมชนสมานมิตรตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร อยู่ในเขตเทศบาลตำบลท่าแร่ เดิมเป็นหมู่ที่ 8 ตำบลท่าแร่ และได้แบ่งออกเป็น 4 ชุมชน ชุมชนสมานมิตรมี 72 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 360 คน มีการบริหารงานโดยประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน⁵⁴

บ้านพะโค มีบ้านเรือนอยู่ประมาณ 265 หลัง ประชากรประมาณ 800 กว่าคน แต่มีเลขที่ตามที่ปรากฏในทะเบียนบ้านมีมากกว่า 300 หมายเลข สังเกตเห็นได้จากเลขที่วัดประจักษ์ธรรมาวาส คือเลขที่ 329 คนในหมู่บ้านนี้ส่วนมานับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 80 เปอร์เซนต์ เป็นหมู่บ้านที่มีการผสมผสานกันโดยการแต่งงาน พ่อพุทธแม่คริสต์ หรือพ่อคริสต์แม่พุทธ แต่ก่อนนั้น ลูกที่เกิดมาอาจจะต้องให้นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แต่ในปัจจุบัน มีการเปิดกว้างทางความคิด เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคสมัยใหม่ จึงไม่มีการบังคับให้นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเหมือนแต่ก่อน สามารถเลือกที่จะนับถือศาสนาใดก็ได้ที่ตนศรัทธา

ชุมชนท่าแร่มี วัดในพระพุทธศาสนาอยู่ 1 วัด คือวัดประจักษ์ธรรมาวาส และมีสำนักสงฆ์อีก 2 แห่ง คือ 1) สำนักสงฆ์ป่าช้าบ้านพะโค และ 2) สำนักแม่ซื้อประภัสสร ซึ่งมีพระมาอยู่ประจำเพื่อปฏิบัติธรรม และนำพาญาติโยมปฏิบัติศาสนกิจทางพระพุทธศาสนา ให้ญาติโยมได้มาทำบุญทำกุศลอยู่เป็นประจำ

ความเป็นมาชื่อของหมู่บ้านพะโคนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมาจาก ตระกูลบุตรตะโค ซึ่งเป็นตระกูลแรก ๆ ที่มาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า บ้านพะโค รวมทั้งตระกูลอุปพงษ์ ซึ่งเป็นตระกูลแรก ๆ ที่มาตั้งครอบครัวที่หมู่บ้านแห่งนี้ เมื่อคราวบรรพบุรุษย้ายครอบครัวมาใหม่ ๆ รวมทั้งคนที่เคยอาศัยอยู่ก่อนในหมู่บ้านนี้ ได้มีคนมาชักชวนให้เข้านับถือศาสนาคริสต์ แต่ท่านไม่ยอมเข้ารับเป็นคริสต์ จึงแยกตัวออกมาตั้งหมู่บ้านเป็นเอกเทศ ซึ่งก็คือคือบ้านพะโคในปัจจุบัน

บ้านพะโคนั้น แต่เดิมเรียกว่าบ้าน ปะโค เพื่อให้สอดคล้องกับตระกูลที่มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้ คือบุตรตะโค หรือบุตรปะโค พอมาในช่วงหลังมีการปรับปรุงหมู่บ้าน ถนนหนทาง แลวบริเวณหน้าวัด จึงมีการเรียกชื่อวัดเพี้ยนออกมาว่า บ้านพะโค เพราะฟังดูแล้วให้ความหมายได้ดีกว่าคำว่าปะโค อีกอย่างชื่อนี้มีเสียงไปคล้องเสียงกับคำว่า พระโค ที่ใช้ในพิธีแรกนา

⁵³ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁵⁴ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

ขวัญ เพื่อความเป็นมงคลของคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม จึงเห็นว่าน่าจะมีความเป็นมงคลมากกว่าคำว่า ปะโค จึงใช้ชื่อนี้เป็นชื่อของหมู่บ้านเรื่อยมา⁵⁵

ส่วนชื่อวัดประจักษ์ธรรมาวาส ตั้งชื่ออาศัยต้นประจักษ์ที่ยืนต้นอยู่กลางวัดเป็นนิมิตหมาย ประกอบกับต้นประจักษ์เป็นต้นไม้มงคลในพระพุทธศาสนา จึงได้นำมาเป็นมงคลนามในการตั้งเป็นชื่อวัดแห่งนี้ ซึ่งต้นประจักษ์ก็ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน วัดประจักษ์ธรรมาวาสนี้ แม้จะตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าแร่ แต่ในทางการปกครองทางคณะสงฆ์ ถูกจัดให้ไปรวมอยู่กับตำบลเชียงเครือ ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ใกล้เคียงกัน การที่ต้องเข้าไปรวมอยู่กับตำบลเชียงเครือนั้น เนื่องจากที่ตำบลท่าแร่มีเพียงวัดเดียว จึงไม่สามารถจัดตั้งเป็นเขตการปกครองอยู่คณะสงฆ์ในระดับตำบลได้ เพราะการจะตั้งเป็นเขตปกครองระดับตำบล ที่อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าคณะตำบลนั้น จะต้องมิ่ววัดอยู่ในเขตปกครองไม่น้อยกว่า 5 วัด จึงจะจัดตั้งเป็นเขตการปกครองระดับตำบลในทางคณะสงฆ์ได้⁵⁶

2) หลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ ซึ่งเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมทางศาสนา

ปัจจุบันชุมชนท่าแร่แบ่งเป็น 2 เขตเทศบาล คือ เทศบาลตำบลท่าแร่ และเทศบาลตำบลเมืองทองท่าแร่ ทั้ง 2 เขตนั้น มีอยู่ 8 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ประชาชนจะนับถือคริสต์ จะมีเพียงแค่หมู่ 2 (บ้านพะโค) บางส่วนที่นับถือพุทธ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้อาศัยหลักการอยู่ร่วมกัน 3 อย่าง คือ 1) มีความรักสามัคคีแก่กันและกัน 2) ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ 3) มีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจซึ่งกันและกัน⁵⁷ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนิทัศน์ เสมอพิทักษ์ คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล กล่าวถึงหลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ไว้ 3 ประการ คือ

- 1) ต้องเคารพในสิทธิของผู้อื่น
- 2) ต้องยอมรับในความแตกต่าง
- 3) ต้องยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม⁵⁸

หลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ทุกฝ่ายควรให้เคารพนับถือกัน ยึดมั่นในความดีส่วนรวม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และสำนึกในการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ให้เป็นอันดับแรกก่อน ก่อนที่จะให้ใครทำความดีแก่ตัวเราหรือแก่สังคม⁵⁹

⁵⁵ สัมภาษณ์, นางฉกา ราชีวงศ์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านพะโค, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 30 มีนาคม 2561.

⁵⁶ สัมภาษณ์, พระอธิการสมบุญ ธมฺมโก, เจ้าอาวาสวัดประจักษ์ธรรมาวาส, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 30 มีนาคม 2561.

⁵⁷ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาทรมฤทธิ, เลขาธิการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁵⁸ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁵⁹ สัมภาษณ์, นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, ชาวคริสต์ในชุมชนจอมแจ้ง, 24 มีนาคม 2561.

ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนไทยคริสต์ มีจุดร่วมเดียวกันในการดำเนินชีวิต คือการนับถือพระเจ้า ผู้ทรงประกาศข่าวดี ให้แนวทางในการดำเนินชีวิตไว้อย่างชัดเจน ตามที่ปรากฏในพระคัมภีร์ ชุมชนท่าแร่จะยึดถือคำสอนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต และในการอยู่ร่วมกัน ดังคำสอนของพระเยซูเจ้าที่ว่า “จงรักคนอื่นเหมือนรักตนเอง”⁶⁰

ชุมชนท่าแร่มีพี่น้องชาวพุทธประมาณ ๒๐ ครอบครัว ซึ่งย้ายเข้ามาทำการค้าขาย ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มีทั้งเชื้อสายเวียดนาม และคนไทย (คนอีสาน) อยู่ร่วมกันจำนวนครั้งต่อครั้ง การอยู่ร่วมกันไม่ค่อยมีปัญหา เพราะมีประวัติศาสตร์อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านท่าแร่ครั้งแรก⁶¹

วิกาล ฝาใต้ ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่ ได้กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ มีหลักการที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1) มีความสามัคคีกัน ไม่ว่าจะงานต่าง ๆ เช่น การทำบุญของชุมชนชาวคริสต์ หรือชุมชนชาวพุทธ ต่างมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมเป็นอย่างดี

2) มีความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า ให้ความเคารพยำเกรงท่านในฐานะเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ชีวิตมานาน ประกอบกับคุณความดีที่ท่านได้ทำมานานเป็นเวลาหลายปี คนในชุมชนจึงให้ความเคารพต่อท่านเหล่านั้นเป็นอย่างดี

3) ความเป็นประชาธิปไตย กล่าวแสดงความคิดเห็น กล่าวแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร มีอิสระเสรีทางความคิด เป็นสิทธิเสรีภาพที่ทุกคนในชุมชนสามารถแสดงออกได้ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญยิ่งขึ้นไป⁶²

หลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน คือสมาชิกในชุมชนต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งได้รับมอบหมายจากทางวัดและเทศบาล และสมาชิกในชุมชนต่าง ๆ มีความสามัคคี ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานแต่ง งานศพ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา⁶³

ชุมชนสมานมิตร ซึ่งเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าแร่ จะไม่ค่อยมีความหลากหลายทางสังคม ส่วนมากจะเป็นเครือญาติและพี่น้องกัน คนในชุมชนนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และมีวัฒนธรรมดั้งเดิมอันสืบเนื่องมาจากการนับถือศาสนาคริสต์ตั้งแต่เริ่มแรกก่อตั้ง

⁶⁰ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาทพรมฤทธิ, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁶¹ สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁶² สัมภาษณ์, นายวิกาล ฝาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶³ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

ชุมชนขึ้นมา นอกจากนั้น ชุมชนสมานมิตร จะไม่ปรากฏความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิธีการดำเนินชีวิตมากนัก เพราะทุกคนในชุมชนแห่งนี้ล้วนแต่นับถือศาสนาคริสต์ทั้งหมด⁶⁴

ส่วนบาทหลวงกรโกร พิลาจันท์ ซึ่งเป็นบาทหลวงประจำโบสถ์ ได้กล่าวถึงหลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ และสิ่งที่ควรระวังไม่ให้เกิดขึ้นในชุมชนไว้ 3 ประการ คือ

1) ให้เกียรติกันและกัน การให้เกียรติเป็นการยกย่อง สรรเสริญ ประกาศเกียรติคุณ ของแต่ละฝ่าย ทำให้เกิดความเคารพนับถือกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2) ให้ความยุติธรรม และความเสมอภาค ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก เพราะการแบ่งพรรคแบ่งพวก มีแต่จะสร้างความแตกแยกในสังคม ประเทศชาติบ้านเมือง

3) ภัยที่น่ากลัวที่สุด คือภัยที่เกิดจากการเมือง เพราะการเมืองทำให้เกิดการแบ่งแยก แบ่งพรรค แบ่งฝ่าย ขาดความสามัคคีกัน มุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง⁶⁵

การให้เกียรติซึ่งกันและกัน กับความยุติธรรมนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่ แต่ก็มีสิ่งที่พึงระวังคือภัยที่เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวกนั่นเอง ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ จึงมีทั้งสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อกัน และสิ่งที่ควรระมัดระวังเพื่อป้องกันสิ่งไม่ดีที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต

4) การปฏิบัติตามหลักความเชื่อของแต่ละศาสนา เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชน เมื่อกล่าวถึงหลักคำสอนในทุก ๆ ศาสนา คนทั่วไปก็จะมองไปตามหลักความจริงที่ว่า ทุกศาสนาสอนให้เป็นคนดี ให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน⁶⁶ สอดคล้องกับแนวความคิดของประสิทธิ์ บริบูรณ์ ซึ่งเป็นประธานชุมชนสมานมิตร ที่ได้กล่าวไว้ว่า ทุกศาสนาสอนให้ทุกคนทำความดี และมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนา⁶⁷ นอกจากนั้น สมฤทธิ์ ทายราช ข้าราชการเกษียณ ก็มองหลักคำสอนในศาสนาไปในทิศทางเดียวกัน คือทุกศาสนามุ่งสอนให้ทุกคนทำความดี เพื่อบรรลุถึงจุดหมายคือเมืองสวรรค์⁶⁸

⁶⁴ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶⁵ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรโกร พิลาจันท์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁶⁶ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาทรมฤทธิ์, เลขาธิการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁶⁷ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶⁸ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

การทำคามดีนั้น นอกจากจะทำเพื่อตัวเองแล้ว ยังเป็นการทำความดีเพื่อพี่น้อง เพื่อเพื่อน และคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการแบ่งปันความดีให้กับคนในสังคม เพื่อจะได้มาร่วมกันสร้างความดีให้กับสังคมอยู่เรื่อยไป⁶⁹

การอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่ ไม่ค่อยมีความแตกต่างด้านการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป จะมีก็เพียงความต่างทางศาสนาเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ชุมชนอยู่กันด้วยความเข้าใจกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสามัคคีเป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกัน⁷⁰ เนื่องจากชาวท่าแร่ เป็นคนไทยร้อยเปอร์เซ็นต์ และเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์ จึงมีภาษา วัฒนธรรม และมีความเชื่อเดียวกัน มีวิถีชีวิตเหมือนกัน จึงไม่มีปัญหาอุปสรรคในการอยู่ร่วมกัน⁷¹

สิ่งที่เหมือนกันที่ปรากฏในชุมชนท่าแร่ คือการยึดถือปฏิบัติตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนา ซึ่งในหลักคำสอนแต่ละศาสนานั้น มีความสอดคล้องกันโดยหลักการพื้นฐานของแต่ละศาสนา ได้แก่ สอนให้คนประพฤติตนเป็นคนดี ให้รู้จักทำบุญทำทาน รู้จักให้อภัยกัน และสอนให้มีความรัก ความเมตตาต่อกัน⁷² ดังนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่า จุดเหมือนหรือจุดร่วมของศาสนาต่าง ๆ คือ ความรัก ความเมตตา การให้อภัย และความดี ซึ่งทุกศาสนามีทัศนะเกี่ยวกับความรัก ความเมตตา การให้อภัย และความดี ไม่แตกต่างกันเลย นั่นคือการมุ่งพัฒนาชีวิตสู่ความดีมีสุข⁷³

ทุกคนคนในชุมชนท่าแร่จะคิดอยู่เสมอว่า ทุกครั้งที่ทำความดี เป็นการทำความดีเพื่อสังคม ประเทศชาติ และความเป็นปึกแผ่นของบ้านเมือง⁷⁴ จะไม่ใช่เป็นการทำดีเพื่อตัวเอง หรือทำดีเพื่อเอาหน้า ให้คนอื่นยกย่องสรรเสริญเท่านั้น แต่เป็นการทำความดีเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

แนวทางในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของแต่ละศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาคริสต์หรือศาสนาพุทธ คือแนวคิดเรื่อง “ต่างเป็นหนึ่ง” คือ แนวคิดนี้ดูเหมือนจะมีความแตกต่างกัน แต่โดยความเป็นจริงนั้นเป็นหนึ่งเดียว เพราะแต่ละศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี มีความรักความเมตตา รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน สร้างสันติ มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน⁷⁵ ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชนแห่งนี้ จึงใช้หลักการประชุมปรึกษาหารือกัน พุดคุยประเด็นปัญหา เพื่อหาทางแก้ไข

⁶⁹ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ ธีระนุกูล, เลขานุการสภาอภิบาล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷⁰ สัมภาษณ์, นายวิกาล ผาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁷¹ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷² สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁷³ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷⁴ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁷⁵ สัมภาษณ์, นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, ชาวคริสต์ในชุมชนจอมแจ้ง, 24 มีนาคม 2561.

ปัญหาร่วมกัน โดยอาศัยหลักศาสนาที่ตนนับถือมาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา และส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน สร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป⁷⁶

5) การจัดกิจกรรมและการทำบุญของชุมชนชาวท่าแร่ เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน

ในชุมชนท่าแร่นั้น นิทัศน์ เสมอพิทักษ์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารสภาอภิบาล กล่าวว่า ชุมชนนี้จะไม่ค่อยมีกรณีความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันในชุมชน อาจเป็นเพราะชุมชนท่าแร่เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ เป็นชาวคาทอลิก⁷⁷ ซึ่งเป็นทัศนคติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ สมฤทธิ์ ทายราช ข้าราชการเกษียณ ก็ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนท่าแรร้อยละ 99 เป็นชาวคาทอลิก โดยส่วนใหญ่แล้วจะยึดถือตามบทบัญญัติทางศาสนา และให้วัดเป็นจุดศูนย์รวมทางจิตใจมากกว่าศาสนาอื่น เช่น ทุกวันอาทิตย์หรือวันฉลอง ทุกคนจะต้องไปร่วมฟังมิสซา แก่บาป รับศีล⁷⁸

บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี กล่าวว่า ที่วัดท่าแร่จะให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด ซึ่งมีพิธีกรรมเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ งานฉลองและประเพณีทุกอย่างจะให้บาทหลวงชาวบ้านเป็นพิเศษ วัดมีคณะกรรมการเป็นผู้บริหาร โดยชาวบ้านเป็นผู้เลือกตั้งขึ้นมาเองจากคนในชุมชน

การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชน การร่วมกิจกรรมของชาวพุทธและชาวคริสต์ มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สามัคคีกัน จะต่างกันในส่วนของพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี เช่น ชาวคริสต์ก็จะไปโบสถ์วันอาทิตย์ ส่วนชาวพุทธก็จะมีการทำบุญ ตักบาตร ตามวิถีชีวิตของแต่ละศาสนา และการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ หรือการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม⁷⁹

ส่วนการสนับสนุนให้จัดกิจกรรมทางศาสนานั้น เป็นการส่งเสริมของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ตามความเชื่อทางศาสนาของแต่ละบุคคล กรณีชุมชนที่เป็นผู้นับถือคริสต์ สามารถปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาของตนได้อย่างเต็มที่ และชุมชนที่นับถือพุทธก็สามารถทำกิจกรรม หรือพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ มีการสนับสนุนให้ทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน เพื่อป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนา เช่น ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธสามารถร่วมกิจกรรมกับชุมชนคริสต์ได้ หรือผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์สามารถร่วมกิจกรรมกับชุมชนชาวพุทธได้ ตามสมควรแก่บทบาท และหน้าที่ของแต่ละบุคคล⁸⁰ ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการตามหลักศาสนกิจของแต่ละศาสนา เป็นการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ตามความเชื่อของคนในสังคม

⁷⁶ สัมภาษณ์, นายสมใจ ลาดชาศรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁷⁷ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷⁸ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁷⁹ สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁸⁰ สัมภาษณ์, นายวิกาล ผาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

ความหลากหลายของกิจกรรมทำให้เกิดความเข้าใจที่ต่อกัน และความสำคัญของกิจกรรมที่จัดขึ้นมา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข⁸¹

การจัดกิจกรรมของแต่ละศาสนาจะมีความต่างกันอย่างชัดเจน เช่น หลักศาสนกิจ การแต่งตัว หรือแนวทางการดำเนินชีวิต และพิธีกรรมทางศาสนา แต่ละศาสนามีการส่งเสริมศาสนิกของตนให้ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เพื่อเป็นการรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ให้คงอยู่ต่อไป และให้กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น เป็นสัญลักษณ์สื่อให้เข้าใจหลักแก่นแท้ของแต่ละศาสนา เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม⁸²

กิจกรรมของแต่ละศาสนานั้น ย่อมเป็นไปในวิถีทางที่ต่างกัน ศาสนาพุทธก็เป็นไปตามวิถีพุทธ ศาสนาอิสลามก็เป็นไปตามวิถีอิสลาม ศาสนาคริสต์ก็เป็นไปตามวิถีคริสต์ ความแตกต่างทางศาสนาถือว่าเป็นความงดงามในการอยู่ร่วมกัน เหมือนดอกไม้หลากสีในแจกัน หรือเหมือนรุ้งหลากสีที่มีความงดงาม⁸³

ส่วนความแตกต่างในแนวทางการดำเนินชีวิตนั้น ของคนผู้นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ก็จะมี ความแตกต่างกันออกไป ทำให้การดำเนินกิจกรรม วิถีชีวิต การรูปแบบการแต่งกาย มีความหลากหลายไปตามวัฒนธรรม ประเพณี ถึงจะมีความแตกต่างแต่ก็ไม่ทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน ตรงกันข้ามกับเป็นความแตกต่างภายใต้ความเป็นหนึ่ง หรือความเป็นเอกภาพในชุมชน⁸⁴

ในด้านพิธีกรรมที่มีความสอดคล้องกัน เช่น ศาสนาคริสต์มีวิธีการเข้าอยู่ประจำเป็นหลักแหล่ง ไม่มีการจาริกสัญจรไปในที่ไหน ๆ เหมือนการเข้าพรรษาของพุทธศาสนา เรียกว่าพิธีปัสกา⁸⁵

⁸¹ สัมภาษณ์, นายสมใจ ลาดชาศรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁸² สัมภาษณ์, นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, ชาวคริสต์ในชุมชนจอมแจ้ง, 24 มีนาคม 2561.

⁸³ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁸⁴ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ ธีระนุกูล, เลขานุการสภาอภิบาล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁸⁵ คำว่า ปัสกา ตรงกับภาษาฮีบรู ว่า "Paschal" และภาษาอังกฤษใช้คำว่า "passover" แปลว่า "ผ่าน เว้น" เป็นเทศกาลที่ชาวยิวระลึกถึงการที่พระเจ้าทรงนำพวกเขาออกจากความเป็นทาสในอียิปต์ ในช่วงประมาณ 1500 ปีก่อนคริสตกาล โดยในคืนก่อนที่ฟาโรห์จะยอมปล่อยชาวอิสราเอลให้ออกเดินทาง พระเจ้าทรงสำแดงอิทธิฤทธิ์ให้เกิดภัยพิบัติประการที่ 10 หลังจากที่ฟาโรห์ปฏิเสธที่ปล่อยพวกเขาอิสราเอล ตามคำบัญชาของพระเจ้ามาแล้ว 9 ครั้ง ภัยพิบัติประการที่ 10 คือทูตสวรรค์จะเข้าไปในทุกครัวเรือนของชาวอียิปต์ เพื่อปลิดชีพของบุตรหัวปีของทุกครอบครัว ยกเว้นแต่ครอบครัวที่เชื่อฟังพระเจ้า โดยการนำเอาโลหิตของลูกแกะปัสกา มาทาไว้ที่ประตูบ้านของตน "บ้านใด ได้กระทำตามที่พระเจ้าทรงบัญชา ทูตสวรรค์ก็จะไม่เข้าไปในบ้าน แต่จะ "ผ่าน เว้นไป" (Passover) และบุตรหัวปีของครอบครัวนั้นก็จจะรอดตาย

นาราด้า, พิธีปัสกาของชาวยิว...กับภัยพิบัติ 10 ประการ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/tarot/2008/01/18/entry-3> [16 มกราคม 2563].

คือการเข้าเฝ้า เป็นระยะเวลา 3 เดือน ซึ่งระยะเวลาที่เท่ากับการเข้าพรรษาของพุทธศาสนา เหมือนกัน แต่จะต่างกันช่วงเวลาที่เข้าเฝ้านั่นเอง

การทำบุญในแต่ละศาสนา ย่อมมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป เช่น ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ ไม่มี การตักบาตรในตอนเช้า แต่จะเข้าร่วมพิธีมิสซาที่โบสถ์แทน⁸⁶ ในทัศนะของ ณะกา ราชวงศ์ ผู้ใหญ่บ้าน พะโค กลับมองว่า การทำบุญสามารถทำได้เหมือนกัน แต่อาจจะมีรายละเอียดที่แยกย่อยลงไปอีก เหมือนการทำบุญตักบาตร ถ้าหากว่าชาวคริสต์อยากจะทำบุญกับพระ ก็จะไม่ใส่บาตรเองแต่จะมอบ ให้คนอื่นที่เป็นชาวพุทธใส่บาตรแทน บางครั้งก็จะมีการมาทำบุญที่วัดประดู่ธรรมาวาส เพื่ออุทิศส่วน บุญส่วนกุศลไปให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไป การทำบุญตามแบบวิถีพุทธนี้ ก็มีใช้ชาวคริสต์จะทำโดย ผลการแต่ก็ขออนุญาตคุณพ่อก่อน ซึ่งท่านก็ไม่ขัดข้อง อนุญาตให้ทำได้เป็นครั้งคราว เพื่อความสบาย ใจของทุกฝ่าย⁸⁷ การดำเนินกิจกรรมทางศาสนาแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา นี้ นับว่าเป็นประโยชน์อย่าง มากในการอยู่ร่วมกัน เพราะไม่ได้มองแค่ประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น แต่ยังมองถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ ของคนในชุมชน จึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

6) อุปสรรคปัญหาในการพัฒนาชุมชนท่าแร่

ปัญหาของชุมชนท่าแร่ ที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การประกอบ อาชีพ การสร้างรายได้ในท้องถิ่น ซึ่งภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองในปัจจุบัน ชาวท่าแร่ต้องไปหางานทำใน ต่างจังหวัด ในต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา⁸⁸ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของสมศักดิ์ พา พรหมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรีตำบลท่าแร่ ที่กล่าวว่า ชุมชนนี้ยังมีประชาชนที่ขาดต้นทุนใน การประกอบอาชีพ เช่น ประชาชนยังต้องเช่าที่ทำกิน ขาดทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ ต้องกู้หนี้ ยืมสิน ขาดทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพ เช่น ขาดเงินในการลงทุน และขาดผู้ที่ให้คำปรึกษาในการ ประกอบอาชีพที่มีความสามารถโดยตรง⁸⁹ จึงทำให้คนในชุมชนมีปัญหาเรื่องรายได้น้อย และปัญหา ว่างงาน การเล่นหวยใต้ดินคือความหวังของของคนในชุมชน แม้จะมีโอกาสถูกน้อยก็ตาม แต่ก็ยังมึ ความเชื่อว่าจะต้องมีสักครั้งที่จะมีโอกาสถูกหวย เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว⁹⁰

⁸⁶ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁸⁷ บทสัมภาษณ์, นางณะกา ราชวงศ์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านพะโค, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 30 มีนาคม 2561.

⁸⁸ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁸⁹ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁹⁰ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตรชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

ปัญหาของคนในชุมชนเกือบจะทั่วทุกภูมิภาค คือปัญหาเศรษฐกิจ เป็นปัญหาใหญ่ในสังคมอีสานที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัย แม้จะมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้มีความเจริญรุ่งเรือง แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น การฝากความหวังกับกลุ่มนักการเมือง หรือผู้มีอิทธิพลในเขตพื้นที่ ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ยังไม่แก้ไขไม่ได้ เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีความหวังว่านักการเมืองที่เข้าไปเป็นผู้แทนของตนในทุกระดับ จะกลับมาช่วยแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน หรือคนเขตพื้นที่ แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ท้ายที่สุดก็ต้องอาศัยการพึ่งพาตนเอง ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมการร่วมงาน หรือพึ่งพาคนในชุมชนเดียวกัน เพื่อให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เจริญต่อไป⁹¹

อุปสรรคปัญหาสำคัญที่เป็นจุดอ่อนของชุมชนท่าแร่ คือความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ในชุมชนชนบทในส่วนภูมิภาค ที่เกิดผลกระทบในด้านความเป็นอยู่ของประชากร เนื่องจากสภาพแวดล้อม สภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยในการประกอบอาชีพ ผลที่ตามมาคือความยากจน นอกจากปัญหาความยากจนของเกษตรกรในชุมชนท่าแร่แล้ว คนในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสหกรณ์ การรวมกลุ่มของกองทุนต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมั่นคง ขาดความเป็นปึกแผ่น ไม่มีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์จากกลุ่มนายทุน⁹²

ปัจจุบันเด็กหรือเยาวชนในชุมชนไม่ค่อยสนใจเข้าร่วม หรือให้ความสำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยทางวัดหรือโรงเรียน ทำให้เด็กหรือเยาวชนมองไม่เห็นประโยชน์ หรือความสำคัญของกิจกรรมที่จัดขึ้น เมื่อมองไม่เห็นความสำคัญจึงไม่อยากจะเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากเยาวชนไม่รับการอบรมปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม จากทางครอบครัว ขาดการเอาใจใส่ดูแลต่อบุตรหลาน เพราะไม่มีเวลาที่จะได้อยู่ด้วยกัน พ่อแม่ผู้ปกครองต้องออกไปทำการทำงาน เพื่อหาเลี้ยงชีพเลี้ยงครอบครัว จึงไม่มีเวลาเอาใจใส่บุตรหลาน ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้เด็กหรือเยาวชน เขาจึงหันไปคบเพื่อน ให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ถ้าได้เพื่อนดีก็ไม่จำเป็นห่วง แต่ถ้าได้เพื่อนไม่ดีก็อาจจะนำไปสู่อายมุข เจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเอาใจใส่เท่าที่ควร จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ แต่เท่าที่ผ่านมาก็ยังนับเป็นเรื่องยากที่จะแก้ปัญหาได้⁹³ และคนในชุมชนก็ไม่ค่อยสนใจกัน ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำไป ไม่ค่อยจะมีเวลามาปฏิสัมพันธ์กัน⁹⁴ จึงทำให้ชุมชนไม่ได้รับความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ เมื่อเด็กและเยาวชนให้ความสนใจในเรื่องศาสนาน้อย และความศรัทธาในศาสนาตกลงไป เป็นเพราะความเจริญทางวัตถุ

⁹¹ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ ธีระนุกูล, เลขาธิการสภาอภิบาล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁹² สัมภาษณ์, นายวิกาล ฝาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁹³ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ หายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁹⁴ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ ธีระนุกูล, เลขาธิการสภาอภิบาล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

เป็นกระแสของโลกทุกวันนี้ นอกจากนั้น การหย่าร้างกันของสามีภรรยา ความไม่พร้อมของการมีครอบครัว เช่น แต่งงานกันตั้งแต่ยังเป็นนักเรียน นักศึกษา แต่ก็ยังถือว่าเป็นปัญหาส่วนน้อย⁹⁵ ซึ่งพอจะหาทางแก้ไขได้ ถ้าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ดังนั้น สภาพปัญหาในชุมชนนั้น จึงมีความแตกต่างกันออกไป เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาครอบครัวแตกแยก ไม่รักถิ่นฐานบ้านเกิด ยังคงมีปรากฏอยู่ในชุมชนท่าแร่ บางครั้งจึงทำให้ถูกมองว่า คนในชุมชนยังไม่ได้รับการพัฒนา ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตัวเอง ยังมีความโง่เขลาเบาปัญญา พอมีคนมาให้อามิสสินจ้าง หรือใช้เงินหว่านก็เชื่อคนเหล่านั้นไปหมด⁹⁶

สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญของชุมชนท่าแร่ในปัจจุบัน คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น มลพิษทางเสียง มลพิษทางน้ำ ทำให้แม่น้ำลำคลองสกปรก ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขอนามัย ปัญหาขยะมากเกินปริมาณ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชน ทุกฝ่ายต้องเร่งดำเนินการแก้ปัญหาอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ไม่เกิดปัญหาด้านอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมา ปัญหาในส่วนอื่น ๆ ในตลาดสดทั้ง 2 แห่ง มีร้านค้าเกิดขึ้นมากมาย เป็นปัญหาในการจัดระเบียบผู้ค้าผู้ขายอย่างมาก และยากต่อการรักษาความสะอาด เพื่อให้ได้ตามมาตรฐานที่ควรจะเป็น⁹⁷

3.6 บทสรุปและวิเคราะห์

ชุมชนท่าแร่ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานประมาณ 100 กว่าปี ความเป็นมาที่ยาวนาน ทำให้คนในชุมชนแห่งนี้มีความเป็นปึกแผ่น แม้จะเกิดจากการรวมตัวกันของหลายเชื้อชาติ ทั้งเชื้อชาติไทย ญวน และลาว แต่ก็สามารถอยู่รวมกันได้อย่างไม่มีปัญหา โดยอาศัยหลักการทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกัน และการมีผู้นำที่กล้าหาญ กล้าตัดสินใจ ที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของชุมชน ก็ยังทำให้คนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ คุณพ่อเกโกและครูทันถือว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างชุมชนในคราวแรกเริ่มที่หมู่บ้านท่าแร่ การเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ นานา ยังทำให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็งและเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น จึงทำให้ชุมชนท่าแร่ กลายเป็นศูนย์กลางศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ในเขตอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสง มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีอาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล หรือวัดอัครเทวดามีคาแอล เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในภาคอีสาน

หมู่บ้านพะโค ซึ่งเป็นเพียงหมู่บ้านหนึ่งเดียวที่ยังนับถือศาสนาพุทธ ตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีประชากรเป็นส่วนน้อย แต่ก็ยังยึดมั่นในหลักการทางพุทธศาสนา มีการบำเพ็ญ

⁹⁵ สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁹⁶ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁹⁷ สัมภาษณ์, นายวิกาล ผาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

บุญกุศล ปฏิบัติศาสนกิจศาสนธรรมอยู่เป็นประจำ ส่วนวัดซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมของชาวพุทธในชุมชนแห่งนี้ คือวัดประดู่ธรรมาวาส เนื่องด้วยประชาชนที่นับถือพุทธยังมีน้อย จึงทำให้วัดแห่งนี้ยังมิได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์เต็มที่ ศาสนสถานที่สำคัญ เช่น อุโบสถ ก็ยังไม่มี เสนาสนะซึ่งเป็นที่อยู่จำของภิกษุสงฆ์ก็มีจำนวนน้อย จึงทำให้มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาไม่มากนัก และส่วนมากก็จะเป็นพระที่เวียนกันไปมา ส่วนที่จะอยู่ประจำนั้นน้อย

การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ ซึ่งมีทั้งที่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ก็ถือปฏิบัติตามหลักการทางศาสนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไป เช่น การเคารพในสิทธิของผู้อื่น ทุกคนต้องยอมรับในสิทธิของแต่ละบุคคล และไม่ควรถ่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดตามมา ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาในการอยู่ร่วมกันต่อไป ทุกคนต้องยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม กฎ กติกา ระเบียบแบบแผน ที่ใช้ถือปฏิบัติกันในสังคม เพื่อความสงบร่มเย็นของทุกฝ่าย แม้จะมีความต่างทางความคิด แต่ก็สามารถที่จะรับฟังความคิดเห็นกันได้ โดยไม่ยึดเอาความคิดของตัวเองเป็นใหญ่ ต้องฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่ดี นำมาปรับปรุงใช้ได้อย่างเหมาะสม จะทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักที่สำคัญที่สุดในการอยู่ร่วมกัน คือความสามัคคี เป็นพลังที่สำคัญอย่างยิ่งใหญ่ ถ้าทุกคนมีความร่วมมือร่วมใจ จะทำสิ่งใดย่อมประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน ความสามัคคีนั้น เป็นหลักการสำคัญของทุกศาสนา ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม หรือศาสนาอื่น ๆ ก็ล้วนแต่สอนให้เห็นความสำคัญของสามัคคี และความสามัคคีนั้นจะต้องนำไปใช้อย่างถูกต้องเป็นธรรม ไม่ใช่สามัคคีกันเพื่อไปทำลายฝ่ายตรงข้าม หรือไปก่อความเสียหายให้แก่ผู้อื่น ถ้าในลักษณะอย่างนี้ก็จะไม่เรียกว่าสามัคคี เป็นแค่เพียงการรวมตัวกัน หรือการชุมนุมกันเท่านั้น เมื่อทุกฝ่ายดำเนินการไปอย่างถูกต้องเป็นธรรม ความยุติธรรมก็จะเกิดขึ้นในสังคม จะไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งแตกแยกในสังคมทุกระดับ ความยุติธรรมจึงนำมาซึ่งความสุขอย่างแท้จริง

ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี หลักการทำความดีเพื่อให้ผู้ทำกลายเป็นคนดีนั้น จึงปรากฏอยู่ในหลักคำสอนของทุกศาสนา ส่วนเป้าหมายของการทำความดีนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละศาสนา ซึ่งไม่สามารถจะไปตอบแทนกันได้ว่า ทำดีเพื่ออะไร หรือมีเป้าหมายอะไรในการทำความดี การอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่นั้น มีการทำความดี และแบ่งปันความดีให้กับคนในสังคม เพื่อให้สังคมที่เราอยู่ร่วมกันนั้นกลายเป็นสังคมที่ดี ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่ จึงไม่มีความแตกต่างตามหลักการอยู่ร่วมกัน จะแตกต่างก็แต่เพียงศาสนาเท่านั้น ที่มีทั้งศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ความรักความเมตตาเป็นสิ่งที่มีความหมายเป็นอย่างมากในการอยู่ร่วมกัน ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์จะเน้นหนักหลักคำสอนเรื่องความรักความเมตตาเป็นประจำ เพื่อป้องกันการเบียดเบียนกัน การทำร้ายซึ่งกันและกัน และอีกหลาย ๆ ปัญหาที่จะตามมา ถ้ามีความรักความเมตตาเป็นเบื้องต้น ก็สามารถยุติปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมทางศาสนา หรือการทำบุญทำกุศล เป็นภาพที่มีให้เห็นอยู่เป็นประจำ ตามหลักความเชื่อของแต่ละศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร ชาวพุทธก็จะรู้จักกันดีและทำกันอยู่เป็นประจำ ทั้งในเวลาที่เราอธิษฐานขอรับบิณฑบาต หรือเวลาที่ญาติโยมมาทำบุญที่วัด ส่วนในศาสนาคริสต์นั้น จะไม่มีการทำบุญในลักษณะอย่างนี้ แต่ก็มีบ้างบางครั้งที่คนผู้นับถือคริสต์อยากจะทำบุญใส่บาตร ซึ่งก็ไม่ได้ใส่บาตรด้วยตัวเอง แต่ให้คนผู้นับถือพุทธเป็นคนใส่บาตรให้แทน เพราะความเป็นพุทธและความ เป็นคริสต์ในชุมชนท่าแร่ ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมใดของกันและกัน เลย เพราะประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่นภาคอีสาน ก็ยังมีบทบาท สำคัญในการหล่อหลอมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี

ส่วนการอยู่ร่วมกันด้วยประเพณี โดยเฉพาะประเพณีที่สำคัญ ซึ่งจัดขึ้นที่ชุมชนท่าแร่เป็นประจำทุกปี คือประเพณีแห่ดาว จะได้รับความนิยมทั้งในหมู่คนที่เป็นชาวคริสต์และชาวพุทธ เพราะถือว่าเป็นเทศกาลใหญ่และมีความสำคัญของชาวคริสต์ในท่าแร่ หรือประเพณีแห่ปราสาทผึ้งซึ่งเป็น ประเพณีของชาวพุทธ ที่จัดกันอย่างยิ่งใหญ่ในระดับจังหวัด ก็จะได้รับนิยมนิยมจากคนทั่วทุกสารทิศ ไม่ว่าจะ เป็นชาวคริสต์หรือชาวพุทธ ส่วนการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับคนผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น พุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นเรื่องปกติที่ทำกันอยู่เป็นประจำ เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ การทำบุญในลักษณะอย่างนี้ก็ยังมีให้เห็นในชุมชนชาวคริสต์ในท่าแร่ เพราะต้องการให้บรรพบุรุษ ได้รับส่วนบุญส่วนกุศลเช่นเดียวกัน แม้จะไม่ได้ทำเป็นประจำ แต่ก็ขอโอกาสจากผู้มีอำนาจในการ ตัดสินใจ เพื่อให้ได้ทำบ้างเป็นบางครั้งบางเวลา ซึ่งก็ได้รับอนุญาตให้ทำได้ ซึ่งเป็นภาพที่งดงามในการ อยู่ร่วมกัน เหมือนดอกไม้แม้จะต่างสีกันแต่เมื่อมาอยู่รวมกัน ย่อมให้ทำให้เกิดความงดงาม เพราะมี ดอกไม้หลากหลายสีสามารถรวมอยู่ในแจกันเดียวกัน หรือในพวงมาลัยเดียวกันนั่นเอง

ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่ แม้จะมีอุปสรรคปัญหาให้ต้องแก้ไข แต่เมื่อได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย ก็สามารถผ่านพ้นอุปสรรคปัญหานั้นไปได้ด้วยดี เกิดจากรณา หลักการทางศาสนา มาปรับใช้ให้เป็นหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้ทุกฝ่ายได้รับ ประโยชน์จากหลักการของแต่ละศาสนา มีความรักความเมตตา ความสามัคคี มีจิตใจเอื้ออาทรซึ่งกัน และกัน ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

บทที่ 4

รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

สังคมพหุวัฒนธรรมมีความหลากหลายทั้งความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การอยู่ร่วมกันในสังคมควรที่จะได้ทำความเข้าใจกันให้มากขึ้น ยอมรับในความแตกต่างที่เป็นอยู่ ศึกษาเรียนรู้กันให้มากขึ้น จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการอยู่ร่วมกัน เพราะต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ยอมรับในสถานะที่เป็นอยู่ จะได้หารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมแก่สังคมนั้น ๆ การศึกษาเรียนรู้จากหลาย ๆ ชุมชน ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม และวิธีการแก้ปัญหา ทำให้เข้าใจพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรมมากขึ้น สามารถหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมมาเป็นเวลานาน ในภูมิภาคแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิต ซึ่งให้เห็นกันอยู่ในปัจจุบัน ในการอยู่ร่วมกันย่อมมีการกระทบกระทั่งกันเป็นธรรมดา คนในสังคมหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงควรรับหาทางแก้ไข ไม่ควรปล่อยไว้ให้กลายเป็นปัญหาระดับชาติ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่าย รู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ การสร้างความสมานฉันท์ให้คนในสังคมมีความสามัคคีกัน ชี้ให้เห็นถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการขัดแย้งกัน และผลที่จะได้รับจากการสามัคคีกัน แม้จะมีความต่างทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี แต่ก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขตลอดไป

4.1 รูปแบบการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพ ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ในสังคมที่มีวัฒนธรรมความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญ ที่ทุกฝ่ายควรให้ความสนใจ โดยเฉพาะสังคมที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความแตกต่าง และความแตกต่างนั้นไม่เป็นอุปสรรคปัญหาในการร่วมมือร่วมใจกัน เพราะทุกฝ่ายให้ความสำคัญถึงประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่จะเกิดในสังคม คือการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ เป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างในการอยู่ร่วมกันแล้วไม่มีปัญหา แม้จะมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขร่วมกันได้ ไม่ปล่อยให้ปัญหาขยายวงกว้างออกไป ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีกับคนในสังคม เพราะคนในสังคมยังมีการปฏิสัมพันธ์กันในทุกระดับ หรือติดต่อสื่อสารกันอยู่ทุกระดับ ดังนั้น รูปแบบการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ จึงมีการอยู่ร่วมกันในหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถประมวลออกมาได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง 2) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และ 3) การเรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่าง

4.1.1 การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง

แนวคิดการแสวงจุดร่วม (Points-of-parity) สงวนจุดต่าง (Points-of-difference) คือ ความพยายามในการค้นหาจุดที่เหมือนร่วมกันของทั้งสองฝ่าย และสร้างเสริมจุดนั้นให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการผูกมิตรใหม่ได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยสลายจุดที่แตกต่างหรือแตกแยกของทั้งสองฝ่ายให้เบาบางลง บนพื้นฐานแนวคิดแตกต่างแต่ไม่แตกแยก เปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน พุดจากกันและร่วมงานได้¹

รูปแบบการแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ได้ถูกนำมาใช้ในคราวที่เกิดการต่อสู้อันระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับพรรคก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็ค เมื่อ 70 กว่าปีที่ผ่านมา ในขณะที่ทั้งสองพรรคเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เป็นเวลาเดียวกันกับที่กองทัพญี่ปุ่นบุกรุกจีน หมายจะครอบครองจีนแผ่นดินใหญ่ ผู้นำจีนคอมมิวนิสต์คนสำคัญคือโจวเอินไหลได้ใช้แนวทางแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง เพื่อขับไล่กองทัพญี่ปุ่นออกไปจากแผ่นดินจีน โดยไม่พุดถึงอุดมการณ์ที่แตกต่างกันของทั้งสองพรรค ในที่สุดทั้งสองพรรคก็สามารถเอาชนะกองทัพญี่ปุ่นได้ แม้อต่อมาเจียงไคเช็คจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้พรรคคอมมิวนิสต์จีนจนต้องถอยร่นไปอยู่เกาะฟอร์โมซาคือประเทศไต้หวันในปัจจุบันก็ตาม²

โจวเอินไหล ผู้นำคนสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีน นายกรัฐมนตรีคนแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นนักการทูต นักปฏิวัติ นักปกครอง และนายทหารผู้ยิ่งใหญ่ของจีน เป็นบุคคลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคแรก โจวเอินไหล เป็นเจ้าของแนวคิดแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ซึ่งถูกนำมาเป็นแนวคิดในการดำเนินวิถีปรองดองในยุคต่อมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อไหร่ก็ตามที่เรารู้สึกไม่พอใจ ไม่ชอบใจ ให้เรารู้เท่าทันว่าเราถูกอบรมสั่งสอนมาจากต่างครอบครัวกัน เราจึงชอบใจในสิ่งที่ต่างกัน เมื่อเรามาอยู่ร่วมกันเพื่อเข้าสู่เป้าหมายเดียวกัน เราต้องหยุดเพื่อแสวงจุดร่วม ด้วยการพุดแต่คำที่สร้างสรรค์ อย่าฝึกคำพุดที่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่น

¹ MGR Online, โจวเอินไหล สุภาพบุรุษนักการทูต, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://mgronline.com/china/detail/9480000031372> [14 มีนาคม 2562].

² ประสาร มฤคพิทักษ์, หัวใจการปรองดอง : แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://prasamm.com/2017/02/14/reconciliation/> [30 มีนาคม 2562].

เพราะจะทำให้เราเสียเวลาในสิ่งที่ไม่จำเป็น และเป็นเหตุให้เราต้องตำหนิตัวเองได้ภายหลัง คำพูดและ
 กิริยาเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเราจะรับแรงกระทบเต็มที่และเร็ว จึงต้องปรับตัว³

การหาจุดร่วมนั้น ต้องคำนึงถึงเหตุปัจจัยหลายอย่าง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการใช้
 เป็นจุดศูนย์กลาง ที่ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา จุดร่วมต้องเป็นกลาง ไม่สุดโต่ง
 และต้องมีเหตุผลตามธรรมชาติซึ่งมีอาจโต้แย้งได้ เราควรทำความเข้าใจร่วมกันว่า ศาสนาทุกศาสนา
 มุ่งสู่จุดหมายเดียวกันคือสันติสุขในโลกนี้ และสுகติ (สวรรค์) หรือนิพพาน ในโลกหน้าหรือในอนาคต
 คิดเหมือนกันในจุดมุ่ง แต่อาจจะต่างกันบ้างในมรรควิธีคือวิธีที่จะดำเนินไปสู่จุดมุ่งนั้น ซึ่งเราต้องหาจุด
 ประองคองร่วมกัน โดยหาทางประสานประโยชน์ ไม่ให้เกิดความแตกแยกก้าวร้าวฉาน เช่น สวรรค์มีในทุก
 ศาสนาคือการไปอยู่กับพระเจ้า แต่นิพพานกล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาแห่งเดียว นิพพานแปลว่าสูญ
 ซึ่งก็คือชีวิตนิรันดรไม่กลับมาเกิดอีกในศาสนาอื่น อย่างนี้ก็ไปกันได้ ส่วนวิธีที่จะเดินไปสู่สวรรค์หรือ
 นิพพานนั้น คำสอนทางพุทธศาสนาให้กระทำความดี ไม่ทำบาป และชำระจิตใจให้สะอาดปราศจาก
 กิเลสตัณหา ศาสนาอื่นที่มีพระเจ้าองค์อย่างศาสนาอิสลามให้เชื่อฟังพระเจ้า ยำเกรงพระองค์ ไม่
 ละเมิดพระวาระของพระองค์ซึ่งก็คือการไม่ทำบาปนั่นเอง ส่วนศาสนาคริสต์ซึ่งนับถือพระเจ้า 3 ภาค
 คือพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์ ก็ต้องไปทางพระเยซูเท่านั้น คำว่าทางพระเยซูนั้น คือ
 ปฏิบัติแต่กรรมดี มีความรักเหมือนพระองค์ เสียสละและถ่อมตนจนสามารถล้างเท้าให้สาวกได้ ถ้าตน
 ในศาสนาอื่นสามารถทำดีได้อย่างพระเยซูก็เรียกว่าไปทางพระเยซู ไปสวรรค์ได้เหมือนกัน ในประเด็น
 นี้ถ้าตีความผิดก็จะทำให้เดินทางผิด ก่อความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคม⁴

ดังนั้น การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม
 ปัจจุบัน เพราะความหลากหลายทางสังคม จึงทำให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม คนมีความต่างกันทาง
 เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น การจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จำเป็นจะต้อง
 แสวงหาจุดร่วมที่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ และ สงวนจุดต่างเพื่อป้องกันความแตกแยกที่จะเกิดขึ้น
 ต่อไปในอนาคต

4.1.2 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ในการอยู่ร่วมกันในสังคมทุกระดับ การรู้จักคำว่าเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นสิ่งที่เราต่าง
 ได้รับการสั่งสอน อบรม สืบทอด มาตั้งแต่เด็ก การเอาใจเขามาใส่ใจเราฟังดูแล้วเหมือนเป็นเรื่องที่ทำ
 ได้ง่าย แต่พอลงมือทำแล้วเป็นเรื่องทำได้ยาก ในยุคสมัยที่ใคร ๆ ต่างก็สนใจแต่ตัวเองเป็นหลัก ให้
 ความสำคัญกับตัวเองมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เป็นสาเหตุให้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

³ กัลยาณมิตร เพื่อแท้สำหรับคุณ, ให้รักษาใจกันเองไว้ให้มาก ให้แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง,
 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=5543 [25 พฤษภาคม 2562].

⁴ สติโต เล็งโธสง, เรามีศาสนาเดียวกัน, (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2549),
 หน้า 53-54.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญทางเทคโนโลยี ยุคที่คนในสังคมให้ความสนใจกันน้อยมาก การเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้นก็เป็นเรื่องที่ยากยิ่งขึ้น

สังคมไทยจะมีสำนวนคุ้นปากติดหูอยู่สำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนภูมิปัญญาไทยในการจัดการความขัดแย้ง คือเอาใจเขามาใส่ใจเรา สำนวนนี้น่าจะมีความเป็นเป็นพิเศษในสังคมปัจจุบัน เมื่อสังคมไทยต้องเผชิญกับความแปลกแยกแตกต่างทางความคิดความเชื่อ อุดมการณ์ และมาตรฐานทางศีลธรรม การแบ่งเวลามาทบทวนและตั้งเตือนตัวเองไม่ให้มองข้ามความเป็นจริงที่ว่า ผู้อื่นก็มีหัวใจ หัวใจ ความรู้สึกนึกคิด และความปรารถนาไม่ต่างอะไรไปจากตัวเรา หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้น น่าจะเป็นอีกหนึ่งกลไกที่จะช่วยลดความแปลกแยกแตกต่างในใจเรา⁵

การที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้น จะต้องอาศัยทักษะหลายอย่าง เช่น การฟังโดยปราศจากอคติ การฝึกความอดทนที่จะไม่ได้ตอบถึงแม้จะไม่เห็นด้วย การแสดงการรับรู้ในเรื่องที่เราฟังอย่างที่เขาเล่า คิดเหมือนกับที่เขาคิด รู้สึกเหมือนกับที่เขารู้สึก การที่เราเอาสมองและจิตใจของเราไปนั่งในฝั่งที่เขาอยู่ เราเองย่อมได้ประสบการณ์ในการที่จะรู้สึกอย่างที่เขารู้สึก และเข้าใจว่าทำไมเขาถึงรู้สึกแบบนั้น ไม่ว่าจะดีหรือจะร้ายก็ตาม ประเด็นสำคัญคือหลังจากที่เราฟังจนจบ เรากลับมาเป็นตัวเรา การตัดสินใจในสารที่เราฟังจะได้รับมาย่อมมาจากประสบการณ์ชีวิต และพื้นเพของแต่ละบุคคล เพราะการตัดสินใจนั้นเกิดจากทัศนคติ ซึ่งพัฒนามาจากความเชื่อและคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นยึดถือไว้⁶

การเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้น เป็นแนวคิดซึ่งเป็นที่สนใจของนักวิชาการในแวดวงต่าง ๆ มานานแล้ว ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 นักปรัชญาชาวเยอรมันคือ Hermann Lotze และ Robert Vischer (ประมาณปี ค.ศ. 1873) ได้ใช้คำว่า Einfühlung (อายฟูลิ่ง) ซึ่งกลายเป็นต้นกำเนิดของคำว่า Empathy (การเอาใจเขามาใส่ใจเรา) เป็นครั้งแรก คำว่า Einfühlung นี้ หมายถึงการตอบสนองทางอารมณ์ที่มาจากภายในตัวตนของมนุษย์ เป็นการตอบสนองตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นการรับเอาความรู้สึก ความคิดของมนุษย์อีกคนหนึ่ง ตลอดถึงเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ผู้นั้น เข้ามาอยู่ในกระบวนการรับรู้ของตนเอง Einfühlung⁷ เป็นแนวคิดที่กว้างกว่าความเห็นอกเห็นใจ (sympathy) เกิดขึ้นในส่วนของจิตวิทยาเชิงประจักษ์ ที่ไม่ได้รับการปลูกฝังอีกต่อไป นั่นคือจิตวิทยาของการตอบสนองเชิงสุนทรีย์

⁵ ฤศยา พิสิษฐ์สังฆการ, ปรางดองสร้างได้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 125.

⁶ Rach Wongwisidh, เอาใจเขามาใส่ใจเรา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://gasworkpark.blogspot.com/2013/03/blog-post.html> [24 มีนาคม 2562].

⁷ LEXICO Dictionary, แหล่งที่มา : <https://www.lexico.com/definition/einfuehlung> [28 ธันวาคม 2562]. Einfühlung is a more extensive concept than sympathy. Einfühlung arose in a part of empirical psychology that is no longer much cultivated, namely the psychology of aesthetic response.

ประมาณปี ค.ศ. 1909 Edward Bradford Titchener (1867-1927) ผู้ก่อตั้งสำนักจิตวิทยาเชิงโครงสร้าง ได้เขียนประกาศเกียรติคุณชาวแองโกลแซกซอน (Anglo-Saxon) ด้วยคำว่า Empathy (การเอาใจใส่ การใส่ใจ หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา) คำนี้มาจากคำว่า empatheia ซึ่งเป็นภาษากรีกคลาสสิกหมายถึง ความรักหรือความรักทางกายภาพ ต่อมา Hermann Lotze และ Robert Vischer ได้ดัดแปลงเป็นภาษาเยอรมันว่า Einfühlung และในที่สุด Titchener ก็แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า empathy⁸ ซึ่งมีความหมายในภาษาไทยว่า การเข้าถึงใจ การเอาใจใส่ หรือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

1) ประเภทของการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)

Paul Ekman นักจิตวิทยาอเมริกัน ผู้บุกเบิกการศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์และการแสดงออกทางสีหน้า ได้แบ่งประเภทของการเอาใจใส่ไว้ 3 ประเภท คือ

(1) การเอาใจใส่ด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Empathy) คือการเข้าใจความคิดและอารมณ์ของอีกฝ่ายอย่างเป็นเหตุเป็นผล มากกว่าใช้อารมณ์เป็นเครื่องวัด เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจและทำนายความรู้สึกและความคิดของผู้อื่น ด้วยการจินตนาการถึงตัวตนของตนเองในสถานการณ์ที่เป็นของตน

(2) การเอาใจใส่ด้านอารมณ์ (Emotional Empathy) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการจับอารมณ์ เป็นการจับความรู้สึกของอีกฝ่ายได้ กล่าวโดยสรุปคือเรารู้สึกแบบที่อีกฝ่ายรู้สึก การเอาใจใส่อารมณ์เป็นความสามารถในการรู้สึกสิ่งที่คนอื่นรู้สึก หรืออย่างน้อยรู้สึกอารมณ์คล้ายกับพวกเขา ในการเอาใจใส่อารมณ์มีความรู้สึกร่วมกันอยู่เสมอ

(3) การเอาใจใส่ด้วยความเห็นอกเห็นใจ (Compassionate Empathy) คือการเข้าใจความรู้สึกของอีกคน และทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อจะช่วยเหลือคน ๆ นั้น ด้วยความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความรู้สึกของคนอื่น ๆ บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่มีร่วมกันกับคนที่เราเห็นอกเห็นใจ เป็นการเอาใจใส่ที่มีการกระทำเพื่อช่วยเหลือเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย⁹

Daniel Goleman เกิดเมื่อวันที่ 7 มีนาคม ปี ค.ศ. 1946 ในเมือง Stockton, California สหรัฐอเมริกา จบการศึกษาจากวิทยาลัยท้องถิ่น ได้รับปริญญาตรีบัณฑิตจาก Harvard University หลังจากนั้น โกลแมนผ่านการฝึกอบรมที่กว้างขวางที่ประเทศอินเดีย เมื่อเขากลับมาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เริ่มทำงานในด้านจิตวิทยา และเขียนบทความเกี่ยวกับชื่อเรื่อง New York Times เป็นเวลา 20 ปี เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และด้านวิทยาศาสตร์ของสมองมนุษย์ การศึกษาที่

⁸ จิตวิทยาปรัชญาและความคิดเกี่ยวกับชีวิต, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.sainte-anastasia.org/articles/psicologa/edward-titchener-y-la-psicologa-estructuralista.html> [25 ธันวาคม 2562].

⁹ Robert Longley, ความแตกต่างระหว่างการเอาใจใส่และเห็นใจ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.eferrit.com/category> [25 ธันวาคม 2562].

ประเทศอินเดียได้ทิ้งร่องรอยไว้ในกิจกรรมของศาสตราจารย์ แล้วความคิดมากมายของเขาก็ตกลงจนต้องมีการทำสมาธิ และใส่ใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว โกลแมนเชื่อว่าสติปัญญาของมนุษย์ จำกัดอยู่ในสิ่งที่เขาไม่ได้สังเกตเห็น และตราบเท่าที่เขาไม่เห็นมัน เขาก็จะกลายเป็นคนฉลาด ผลงานที่เป็นหนังสือของเขามีหลายเล่ม แต่หนังสือชุด Emotional Intelligence เป็นที่นิยมมากที่สุด

Daniel Goleman เป็นนักจิตวิทยาที่รู้จักกันดีจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้เขียนหนังสือเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ภายหลังจากที่หนังสือได้ปรากฏสู่สาธารณชน ผู้คนเริ่มให้ความสนใจต่อความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ประกอบกับในช่วงหลังได้มีผลงานวิจัยหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น จนได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและความสุขสำหรับชีวิต¹⁰

Daniel Goleman เกิดเมื่อวันที่ 7 มีนาคม ปี ค.ศ. 1946 ในเมือง Stockton, California สหรัฐอเมริกา จบการศึกษาจากวิทยาลัยท้องถิ่น ได้รับปริญญาตรีบัณฑิตจาก Harvard University หลังจากนั้น โกลแมนผ่านการฝึกอบรมที่กว้างขวางที่ประเทศอินเดีย เมื่อเขากลับมาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เริ่มทำงานในด้านจิตวิทยา และเขียนบทความเกี่ยวกับชื่อเรื่อง New York Times เป็นเวลา 20 ปี เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และด้านวิทยาศาสตร์ของสมองมนุษย์ การศึกษาที่ประเทศอินเดียได้ทิ้งร่องรอยไว้ในกิจกรรมของศาสตราจารย์ แล้วความคิดมากมายของเขาก็ตกลงจนต้องมีการทำสมาธิ และใส่ใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว โกลแมนเชื่อว่าสติปัญญาของมนุษย์ จำกัดอยู่ในสิ่งที่เขาไม่ได้สังเกตเห็น และตราบเท่าที่เขาไม่เห็นมัน เขาก็จะกลายเป็นคนฉลาด ผลงานที่เป็นหนังสือของเขามีหลายเล่ม แต่หนังสือชุด Emotional Intelligence เป็นที่นิยมมากที่สุด

2) องค์ประกอบของการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)

Daniel Goleman ได้กำหนดให้ลักษณะของการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (empathy) มีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ

(1) ความเข้าใจผู้อื่น (Understanding Others)

นี่คือสิ่งที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (empathy) ซึ่ง Goleman ขยายความว่า ผู้ที่รับรู้ความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น และมีความสนใจจริงต่อสิ่งที่อีกฝ่ายทุกซักร้อน จะแสดงออกมาโดย รับความรู้สึกที่แสดงออกมาเป็นนัยได้ ตั้งใจฟัง ให้ความสนใจกับภาษาร่างกายของอีกฝ่าย ไวต่อสิ่งที่อีกฝ่ายแสดงออกโดยไม่รู้ตัว แสดงความอ่อนไหว เข้าใจมุมมองมุมคิดของอีกฝ่าย สามารถช่วยผู้อื่นให้เข้าใจความต้องการและความรู้สึกของตัวเอง ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ บางคนอาจปิดเสาะอากาศทางอารมณ์ของตนเพื่อไม่ให้ท่วมทับด้วยความรู้สึกของอีกฝ่าย ตัวอย่างเช่น บุคลากรทางการแพทย์ในประเทศอังกฤษถูกตำหนิว่า ไม่แสดงความยินดีต่อคนไข้ ความเป็นจริงอาจ

¹⁰ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, ความฉลาดทางอารมณ์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/ความฉลาดทางอารมณ์> [28 ธันวาคม 2562].

เป็นไปได้ว่า เจ้าหน้าที่ต้องรับรู้รับฟัง และแบกปัญหาความเจ็บป่วยของคนไข้ไว้มากเกินกำลัง และไม่
มีโอกาสนอนคลายอย่างเหมาะสม ทำให้ต้องปิดตัวเองจากการรับรู้ความทุกข์ของคนไข้ เพราะ
ไม่เช่นนั้น พวกเขาอาจจะไม่สามารถรับได้อีกต่อไป

ความเข้าใจผู้อื่น เป็นการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวระหว่างความคิด การรับรู้เกี่ยวกับ
ตนเองและผู้อื่น อธิบายได้ว่า ในบางกรณีเมื่อมนุษย์เราพบเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคนอื่น หรือได้ยิน
ได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับคนอื่น ที่กำลังเผชิญความทุกข์ยากอยู่ แล้วคิดว่าคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ที่
ตนเองเคยเผชิญมา ก็เกิดการหลอมรวมความคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสิ่งที่บ่งชี้สัญญาณทาง
อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่นและเหตุการณ์ที่ผู้อื่นนั้นเผชิญ กับเหตุการณ์ที่ตนเองเคยเผชิญหรือกำลัง
เผชิญอยู่ โดยใช้ความคิด ความรู้สึกของตนเองในการทำทำความเข้าใจผู้อื่น

(2) การพัฒนาผู้อื่น (Developing Others)

หมายถึงการสนองต่อความต้องการและความกังวลของอีกฝ่าย เพื่อช่วยให้ฝ่ายนั้นพัฒนา
ได้เต็มศักยภาพของตัวเอง บุคคลที่มีคุณสมบัติเช่นนี้ มักจะให้รางวัลและชมเชยคนที่มีความเข้มแข็ง
และกระทำกรทำได้สำเร็จ ให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์เพื่อช่วยให้พัฒนาตัวเองได้ดีขึ้น คอยเป็นที่เลี้ยงให้
กำลังใจ เพื่อให้อีกฝ่ายพัฒนาได้จนเต็มศักยภาพ ให้อภัยที่ใช้เวลาทำร่วมกัน เพื่อพัฒนาการทำงาน
เป็นทีม

(3) ความมีจิตใจให้บริการ (Having a Service Orientation)

อุปนิสัยนี้เป็นที่ต้องการของสถานประกอบการต่าง ๆ การมีจิตใจให้บริการ หมายถึงการ
ให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้มาใช้บริการเป็นอันดับแรก และมองหาช่องทางต่าง ๆ ที่จะเพิ่ม
ความพอใจและความซื่อสัตย์ของเขา ให้กลับมาใช้บริการขององค์กรอีกเรื่อย ๆ คนที่มีคุณสมบัติเช่นนี้
จะไปได้ไกลในการทำงานกับคนอื่น เข้าใจความต้องการของผู้มาใช้บริการ และจะช่วยให้เขาได้ในสิ่งที่
ต้องการโดยไม่เกรงต่อความเหนื่อยยาก ด้วยวิธีการอย่างนี้ พวกเขา ก็จะกลายเป็นที่ปรึกษาที่ไว้วางใจได้
สำหรับผู้มาใช้บริการ และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างผู้มาใช้บริการ กับหน่วยงานหรือ
องค์กรนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในลักษณะแบบใด ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ไหน หรือในสถานการณ์
ใด ๆ ก็ตาม ก็จะช่วยรักษาระดับความสัมพันธ์ไว้ได้เป็นอย่างดี และพัฒนาให้มันคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(4) การใช้ประโยชน์จากความหลากหลาย (Leveraging Diversity)

การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายนี้ หมายถึงความสามารถในการสร้างและพัฒนา
โอกาสต่าง ๆ โดยผ่านคนหลาย ๆ รูปแบบ ยอมรับและแสดงความยินดีที่แต่ละคนได้นำความแตกต่าง
มาผนึกกำลังกัน การใช้ความแตกต่างให้เป็นประโยชน์นี้ไม่ได้หมายความว่า เราปฏิบัติต่อทุกคนใน
แบบเดียวกัน แต่เราปรับวิธีการสื่อสารกับแต่ละคนให้เหมาะกับความต้องการ และความรู้สึกที่ต่างกัน
ไป บุคคลที่มีทักษะเช่นนี้ จะเคารพและเชื่อมโยงกับทุกคนได้ดี ไม่ว่าใครจะมีความเป็นมาเช่นไร กฎ
โดยทั่วไป คือคนเหล่านี้มองว่าความหลากหลายคือโอกาส เข้าใจว่าทีมงานที่แตกต่างจะทำงานร่วมกัน

ได้ดีกว่าทีมงานที่มีพื้นฐานเดียวกัน คนที่เก่งเรื่องบริหารความแตกต่างนี้ จะท้าทายต่อความใจแคบอคติ และการมองอย่างเหมารวม และจะสร้างบรรยากาศที่ทำให้ทุกคนมีความเคารพในความแตกต่างของกันและกัน

(5) ความตระหนักรู้ทางการเมือง (Political Awareness)

คนจำนวนมากมองว่า ความรู้ทางการเมืองเป็นทักษะของคนที่ชอบชักจูงคนอื่น แต่ในความจริงที่บอกที่สุดแล้ว การเมืองหมายถึงการสัมผัสและตอบสนองต่อคลื่นกระแสอารมณ์ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่ม ๆ หนึ่ง การมีสำนึกทางการเมืองสามารถช่วยให้บุคคลจำนวนมากเดินไปปรับตัวให้เข้ากับความสัมพันธ์เชิงองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จในสิ่งที่คนอื่นอาจจะทำพลาดมาก่อน

การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) คือการระบวนการของความเป็นมนุษย์ เป็นกระบวนการของความมีเมตตาจิต เป็นพื้นฐานในการรับรู้การทำความเข้าใจและร่วมรู้สึกไปกับเหตุการณ์ หรือต่อมนุษย์ผู้อื่น ด้วยมุมมองเกี่ยวกับการตอบสนองทางอารมณ์ การนึกคิดและจินตนาการ ซึ่งเน้นไปที่การตระหนักรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น และการมีความรู้สึกร่วมไปกับผู้นั้น มุมมองดังกล่าวนี้กลายเป็นฐานคิดของทฤษฎีการเข้าใจอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง จนเรียกว่าการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้นเอง¹¹

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งเป็นองค์ประกอบของกระบวนการในการอยู่ร่วมกันในสังคม เปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายได้มาพบปะกัน ได้นั่งพูดคุยกันอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์เราแต่ละคนแต่ละฝ่ายมีพื้นฐานทางจิตที่เมตตา กรุณาต่อกันอย่างจริงใจ ให้โอกาสตนเองและให้โอกาสกันและกันเล่าเรื่องในส่วนของตัวเอง แต่ละฝ่ายได้โอกาสเล่าถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้น ได้โอกาสเล่าเรื่องที่แต่ละฝ่ายได้รับผลกระทบจากการทำของอีกฝ่าย ทำให้แต่ละฝ่ายได้รับฟังกันและกัน ได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกของกันและกัน ทำให้มีความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความสามัคคี สมานฉันท์ปรองดองกัน ในสังคมพหุวัฒนธรรม

4.1.3 การเรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่าง

การเรียนรู้ หมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่า หรือความพึงใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ และอาจเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์สารสนเทศชนิดต่าง ๆ ผู้ประมวลทักษะของการเรียนรู้เป็นได้ทั้งมนุษย์ สัตว์ และเครื่องจักรบางชนิด ความก้าวหน้าในการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเวลาเป็นแนวโน้มเป็นเส้นโค้งแห่งการเรียนรู้ (learning curve) การเรียนรู้ของมนุษย์

¹¹ รศ.ดร.สุวิจฉรา เปี่ยมญาติ, เอาใจเขามาใส่ใจเรา : หนทางสู่สังคมสมานฉันท์, (กรุงเทพมหานคร : ร้านพุ่มทอง, 2552), หน้า 17.

อาจเกิดขึ้นจากส่วนหนึ่งของการศึกษา การพัฒนาส่วนบุคคล การเรียนการสอน หรือการฝึกฝน การเรียนรู้ อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีความตั้งใจเป็นตัวช่วย

มนุษย์เรานั้น มีการเรียนรู้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการดำเนินชีวิตในวันหนึ่ง ๆ เราทุกคนอาจต้องเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่คล้ายคลึงกับที่เคยประสบการณืมา แต่ไม่ได้เป็นสถานการณ์ที่ตรงกันเลยทีเดียว มนุษย์จึงได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวด้วยการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ กับสถานการณ์ที่ตนประสบอยู่ เป็นการยากที่จะบอกได้ว่า การเรียนรู้คืออะไร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน จึงนำคำจำกัดความของการเรียนรู้ จากนักจิตวิทยาและนักการศึกษา มาอธิบายเพื่อให้มองเห็นภาพของการเรียนรู้

Marcy P. Driscoll ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

สุรางค์ ไคว์ตระกูล ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัดรวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน

ส่วนสิริอร วิชชาวุธ ได้กล่าวว่า การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ 1) มนุษย์ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากไม่รู้ให้กลายเป็นรู้ จากทำไม่ได้ให้กลายเป็นทำได้ จากไม่เคยทำให้กลายเป็นเคยทำ 2) การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมนั้นต้องเป็นไปอย่างถาวร (Permanent not Temporary) และ 3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น เกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนและการฝึกหัด ไม่ใช่จากเหตุอื่น ๆ

นอกจากนั้น จิราภา เต็งไตรรัตน์ ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ (Learning) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้ เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากอุณหภูมิภาวะ เป็นต้น

อชรา เอ็บสุขศิริ กล่าวว่า นักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์มิได้เป็นการเรียนรู้เสมอไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในช่วงระยะหนึ่งซึ่งเกิดจากการมีสิ่งเร้ามากระตุ้น¹²

สรุปความว่า การเรียนรู้ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรของบุคคลอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต ทั้งจากการฝึกฝนและการที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

¹² สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว., การเรียนรู้คืออะไร?, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://candmbsri.wordpress.com/2015/04/07/การเรียนรู้คืออะไร-active-learning> [26 ธันวาคม 2562].

รอบตัว และมีการเพิ่มปริมาณของความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวนั้น ไม่ได้ เกิดขึ้นจากการใช้สิ่งอื่นมากระตุ้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การกินยา ความเหน็ดเหนื่อย หรือ ผลอันเนื่องมาจากภูมิภาวะ

การเรียนรู้ หมายถึงการได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะ คุณค่า หรือความพึงใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ และอาจเกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์สารสนเทศชนิดต่าง ๆ ผู้ประมวลทักษะของการเรียนรู้เป็นได้ทั้งมนุษย์ สัตว์ และเครื่องจักรบางชนิด ความก้าวหน้าในการเรียนรู้เมื่อเทียบกับเวลาเป็นเส้นโค้งแห่งการเรียนรู้ (learning curve) การเรียนรู้ของมนุษย์ อาจเกิดขึ้นจากส่วนหนึ่งของการศึกษา การพัฒนาส่วนบุคคล การเรียนการสอน หรือการฝึกฝน การเรียนรู้ อาจมีการยึดเป้าหมายและอาจมีความตั้งใจเป็นตัวช่วย¹³

การสร้างรูปแบบในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรมีการเน้นเรื่องการเรียนรู้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สร้างความสมานฉันท์สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี และพลังของความร่วมมือนำใจกัน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม จะต้องมีการบูรณาการการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีการผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนี้

1) เรียนรู้จากธรรมชาติ เพื่อช่วยในการยอมรับความแตกต่างหลากหลายว่าเป็นสีสันของชีวิต มองว่าเป็นสิ่งที่เสริมสร้างให้เกิดความสวยงามตามธรรมชาติ เช่น รังมี 7 สี สัตว์มีหลายชนิด อวัยวะในร่างกายคนเรามีต่าง ๆ กัน ภายใต้อวัยวะเดียวกัน เพื่อให้เกิดความตระหนักว่าแต่ละสิ่งแม้ว่าต่างกัน แต่ก็มีความสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างกันให้มีความแข็งแกร่ง และสามารถดำรงอยู่ได้

2) เรียนรู้ที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างไม่มีอคติ เปิดใจให้กว้าง เปิดโลกทัศน์ให้กว้างไกล พยายามฟังดูว่าความคิดเห็นของผู้นั้นจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้อย่างไร แม้ว่าจะแตกต่างไปจากความคิดเห็นของเรา เป็นการเรียนรู้เพื่อจะรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

3) เรียนรู้ที่จะพยายามเข้าใจคนอื่นที่มีปมด้อยในเรื่องใด ๆ ก็ตาม แม้คนอื่นพยายามจะแสดงปมเด่นเพื่อจะลบปมด้อยของตน เรียนรู้ที่จะให้กำลังใจกัน ยอมรับคนอื่นอย่างที่เขาเป็น ส่งเสริมข้อดีของผู้อื่น และช่วยพัฒนาหรือปรับตัวกับปมด้อยเหล่านั้นอย่างไม่ขมขื่น

4) เรียนรู้ในการให้อภัย ให้โอกาสคนที่ทำผิดพลาด เมื่อเขาสารภาพผิดคิดกลับตัวกลับใจ ควรให้เขามีโอกาสแก้ตัวใหม่ ได้เริ่มต้น ทำสิ่งที่ดีให้สังคมต่อไป ดังภาษิตที่กล่าวไว้ว่า ไม้ล้มข้ามได้ คนล้มอย่าข้าม ซึ่งเป็นคำที่ให้กำลังใจคนที่ผิดพลาดในการดำเนินชีวิต หรือพลาดไปทำในสิ่งที่ไม่ดี จึงไม่ควรซ้ำเติม จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกไม่ดีหรืออับอายในการดำเนินชีวิต ส่วนผู้ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวมาหลายครั้ง ก็ไม่ควรยอมแพ้โดยง่าย ต้องเพียรพยายามต่อไปจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถ้าเราเรียนรู้กันในลักษณะอย่างนี้ การอยู่ร่วมกันก็จะมีแต่ความสงบสุข

¹³ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, การเรียน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การเรียน> [25 ธันวาคม 2562].

5) เรียนรู้ที่จะร่วมมือกันบนพื้นฐานแห่งความรักความเข้าใจ การให้เกียรติกันและกัน มากกว่าเรื่องของผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนใด ๆ ที่เป็นแรงจูงใจให้มาร่วมกัน¹⁴

เมื่อกล่าวถึงการรวมตัวเป็นประชาคม เรามักจะได้ยินคำว่า Unity in Diversity หรือ เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย ซึ่งเป็นหนึ่งในคำขวัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเมื่อพูดถึงสหภาพยุโรป ในขณะที่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ก็มีคำขวัญของตนเองว่า One Vision One Identity One Community หรือ หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม ซึ่งทั้งสองสโลแกนดังกล่าวพยายามแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของการรวมตัวเป็นประชาคม อย่างไรก็ตามท่ามกลางความพยายามในการก้าวข้ามความเป็นชาติสู่การเป็นประชาคมของบรรดาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับพบปัญหาความขัดแย้งอันเป็นเหตุให้ความร่วมมือและการก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมดังกล่าวต้องสะดุดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถพบได้ทั้งในระดับระหว่างประเทศและระดับชาติ และหากเปรียบเทียบความสำคัญของปัญหาทั้งสองระดับจะพบว่าปัญหาความขัดแย้งระดับชาติถือเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขและเยียวยา ก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากหากปัญหาความขัดแย้งในประเทศยังไม่สามารถจัดการได้ การรวมตัวเป็นประชาคมที่เต็มท่ามกลางความแตกต่างและซับซ้อนทางความเชื่อ วัฒนธรรม การเมืองและผลประโยชน์จะยิ่งทวีความยากลำบากมากขึ้นอย่างแน่นอน¹⁵

กระแสการฟื้นฟูศาสนาและการเชื่อมโยงประเด็นศาสนาเข้ากับการเมืองจึงถือเป็นประเด็นสำคัญที่อยู่ในกระแสปัจจุบันและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจให้ถูกต้องเป็นบทเรียนในการป้องกันปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในสังคมไทยต่อไปได้ อีกทั้งยังเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจเรื่องความแตกต่างทางความเชื่อและอุดมการณ์ที่ถูกต้องอันเป็นรากฐานที่สำคัญในการก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมต่อไป

ความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมระหว่างคนในสังคมจะยังคงมีอยู่ เช่น ความแตกต่างทางภาษา การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ แต่ในความแตกต่างที่หลากหลายในสังคมต่าง ๆ ก็ยังปรากฏให้เห็นความคล้ายในตัวของสังคมที่หลากหลาย คือแนวคิดทางศีลธรรม และวิถีที่กลุ่มชนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นเพียงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมของการย้ายถิ่นของมนุษย์ไปในที่ต่าง ๆ

¹⁴ Thai Asian Friendship Society Network (TAFS), เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/76278> [28 ธันวาคม 2562].

¹⁵ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การเมืองเรื่องศาสนาในอาเซียน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/a/asia.tu.ac.th/semainar29112016/home/hlak-karlaea-hetuphl> [24 พฤษภาคม 2562].

ประเทศต่าง ๆ ในโลก มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมความเชื่อและค่านิยม เนื่องจากแต่ละประเทศมีลักษณะทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการพัฒนาเศรษฐกิจ วิทยาการและเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันอันนำไปสู่ชนวนการทำสงครามได้ การแก้ไขและป้องกันความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมคือการหันหน้ามาปรึกษาหารือและยอมรับในความแตกต่างของแต่ละฝ่าย เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้

ความแตกต่างทางความเชื่อและค่านิยมทางศาสนา ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะสังคมพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน ความเชื่อหมายถึงความไว้วางใจ ความมั่นใจ หรือความเห็นชอบ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งและยินดีที่จะปฏิบัติ เช่น ความเชื่อในไสยศาสตร์ ความเชื่อในหลักปรัชญา ความเชื่อในอุดมการณ์ทางการเมือง ความเชื่อในสังคมไทยมีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา และความเชื่อพื้นบ้าน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ไสยศาสตร์ พิธีกรรม การเกิด การตาย อาชีพความเป็นอยู่ ส่วนค่านิยมหมายถึงสิ่งที่คนในสังคมยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมา ความแตกต่างทางความเชื่อและค่านิยมทางศาสนานั้น เกิดจากการมองว่าศาสนาคือหลักคำสอนที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ และในปัจจุบันศาสนาแต่ละศาสนามีคนนับถือเป็นจำนวนมาก เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาซิกข์ ซึ่งศาสนามีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติหรือค่านิยมของคนในสังคม ทั้งทางบวกและทางลบที่แตกต่างกัน รวมทั้งความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกัน สิ่งที่ทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือสอนให้ทุกคนประพฤติตนเป็นคนดี ส่วนความแตกต่างทางความเชื่อและค่านิยมทางวัฒนธรรมนั้น เกิดจากการมองว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมหนึ่ง ๆ และเป็นวิธีการดำเนินชีวิต เป็นแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงมีรูปแบบของตนเองและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกาลเวลา ทั้งความเชื่อ ค่านิยม ศาสนา เชื้อชาติ ภาษา เป็นต้น¹⁶

ในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคใหม่ ที่ทุกส่วนในโลก เชื่อมโยงถึงกันได้อย่างง่ายดาย ความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และทัศนคติต่าง ๆ แม้จะเป็นสิ่งธรรมดาที่มีอยู่ในสังคมมาช้านาน แต่เมื่อโลกที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกันความแตกต่างเหล่านี้ก็ยิ่งเด่นชัดขึ้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าเราต้องเผชิญกับความแตกต่างหลากหลายในด้านต่าง ๆ ในสังคมทุก ๆ วัน ดังนั้น การเรียนรู้ที่จะยอมรับและเข้าใจความแตกต่างเหล่านั้นคือหัวใจสำคัญที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แนวทางในการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมที่มีความแตกต่างกัน ควรมุ่งเน้นการสร้างความเป็นเอกภาพในความหลากหลาย ดังนี้

1) มุ่งเน้นเป้าหมายเดียวกัน โดยหลีกเลี่ยงการโต้แย้งเรื่องความแตกต่าง พยายามรักษาจุดร่วม สงวนจุดต่าง โดยเน้นย้ำสิ่งที่เหมือนกัน เป็นตัวเชื่อมให้เกิดเอกภาพ เช่น ความเป็นคน

¹⁶ Phraewwnit Bianlae, ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://phraewwnit-bianlae.blogspot.com/2011/11/blog-post.html> [28 ธันวาคม 2562].

เหมือนกัน เกิดเป็นคนไทยเหมือนกัน ทำงานที่เดียวกัน กินข้าวหม้อเดียวกัน กระตุ้นให้เกิดความตระหนักว่าเราไม่ต่างกันมาก

2) ปลุกฝังค่านิยมแห่งการยอมรับนับถือคนอื่น ที่มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันตั้งแต่เด็ก หลีกเลี่ยงการแบ่งชั้นวรรณะ หรือการดูถูกดูหมิ่นคนอื่นที่เกิดมาต่างกัน ด้อยกว่า มีโอกาสน้อยกว่า

3) เน้นการอบรมสั่งสอนให้คนเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ปลุกฝังความมีวินัย การเสียสละเพื่อส่วนรวม ขจัดความเห็นแก่ตัว แม้จะอยู่ในกระแสแห่งการแข่งขัน ตั้งแต่สอบเข้าอนุบาลถึงมหาวิทยาลัย ไปถึงการสมัครเข้าทำงาน เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง

4) ฝึกฝนให้มองโลกมองคนในแง่ดี โดยใช้ความจริงใจบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้ง ขณะเดียวกันก็ต้องเรียนรู้ที่จะไวต่อคนประเภทหน้าเนื้อใจเสือ หน้าไหว้หลังหลอก คดในช่องอในกระดุก เพื่อที่เราจะได้ไม่ตกเป็นเครื่องมือของคนเหล่านี้

5) สร้างค่านิยมและระบบการทำงานร่วมกันเป็นทีม มากกว่าการติดยึดกับคน ๆ เดียว เรียนรู้ที่จะรับผิดชอบร่วมกัน ภายใต้แนวคิดที่ว่า ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ¹⁷

การเรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่าง เป็นแนวทางที่สามารถนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ควรเริ่มจากธรรมชาติสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา และควรปลุกฝังมาตั้งแต่เด็ก ทำให้เกิดจนเป็นนิสัย เพื่อสร้างความเคยชินในการเรียนรู้ เมื่ออยู่ในสังคมเดียวกันก็จะเกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย เรียนรู้ที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และเรียนรู้การร่วมมือร่วมใจที่จะช่วยเหลือกันในยามมีปัญหา ทำให้เห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น

การอยู่ร่วมกันเป็นธรรมชาติของสังคม ทุกสังคมย่อมมีการรวมตัวกันเพื่ออยู่ร่วมกันช่วยเหลือกัน เป็นการอิงอาศัยซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดพลังในความสามัคคีกัน การอยู่ร่วมกันบนความต่างทางสังคมที่หลากหลาย ทำให้เกิดปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจถึงความต่างในสังคมพหุวัฒนธรรม และยอมรับในสิ่งที่เป็นอยู่ในแต่ละสังคม นำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการอยู่ร่วมกัน แม้จะมีความต่างบนพื้นฐานทางสังคมที่หลากหลาย แต่เราก็สามารถที่จะเรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่าง ได้อย่างไม่มีปัญหา และความต่างนั้นก็ไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกแยก แต่กลับเป็นสีสันของความงดงามในการอยู่ร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้นไป ไม่ยึดติดอยู่กับเพียงแค่รูปลักษณ์ภายนอก หากแต่มองลึกถึงความรู้สึกนึกคิดของแต่ละฝ่าย ทำความเข้าใจร่วมกัน พัฒนารูปแบบการอยู่ร่วมกันให้เกิดความเหมาะสม จะทำให้สังคมเกิดความผาสุกตลอดไป

¹⁷ Thai Asian Friendship Society Network (TAFS), เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/76278> [28 ธันวาคม 2562].

4.2 วิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง การที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างกัน เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎ ระเบียบ หรือกฎหมาย และมีคุณธรรมจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และอื่น ๆ ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกัน ตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ประชาชนก็สามารถจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

วิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย เพื่อให้เกิดความสงบสุข และเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ควรคำนึงถึงบริบททางสังคมในหลายมิติ เพื่อให้เกิดความรอบคอบ และการดำเนินการครอบคลุมไปในทุกมิติของสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งสามารถพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

4.2.1 การเคารพกฎเกณฑ์

การเคารพ หมายถึงการแสดงอาการนับถือ เช่น เคารพผู้ใหญ่ เคารพธงชาติ หรือการไม่ล่วงเกิน ไม่ล่วงละเมิด เช่น เคารพสิทธิของผู้อื่น¹⁸ คนทั้งหลายผู้ที่เราควรทำให้หนัก (มีคุณหนัก) ชื่อว่าครู และผู้ที่ควรแก่การเคารพมีมารดาและบิดา เป็นต้น ก็ชื่อว่าครู แท้จริงบุคคลเหล่านั้นได้รับการขนานนามจากปราชญ์ทั้งหลายว่าครู เพราะลอยเด่นเป็นสง่า เพื่องฟูโชติ และเปิดเผย (คุณความดี) และการเรียกบิดามารดาว่าเป็นครูนั้น เพราะเป็นผู้หนักแน่นดุจดั่งฉัตรศิลา ความเป็นแห่งบุคคลผู้หนักชื่อว่าคารวะ คือการทำให้หนักในคารวบุคคลมีมารดาและบิดา เป็นต้น ดังนั้น ท่านจึงกล่าวว่าการทำให้หนัก คือความเป็นผู้มีความเคารพตามสมควร ในบุคคลทั้งหลายมีพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสาวก อาจารย์ อุปัชฌาย์ มารดาบิดา พี่ชาย พี่หญิง ผู้ควรแก่การประกอบความทำให้หนัก ชื่อว่าความเคารพ¹⁹

คำว่า เคารพ (Respect) เป็นคำที่ทรงอิทธิพลต่อความเป็นไปของโลกมากที่สุด เพราะถ้ามนุษย์เรามีความเคารพอยู่ในมโนสำนึกของแต่ละคน ปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ย่อมจะบางเบาลง หันหน้าไปทางใดก็จะเจอแต่คนเคารพซึ่งกันและกัน และการเคารพนี้นำมาซึ่งการให้เกียรติ การให้ความสำคัญ มนุษย์ทุกคนล้วนต้องการที่จะได้รับการให้เกียรติ การได้รับความสำคัญ และการได้รับ

¹⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546), หน้า 264.

¹⁹ คณะกรรมการแผนกตำรา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, มังคลัตถทีปนี แบล เล่ม 4, พิมพ์ครั้งที่ 15, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544), หน้า 2.

ความเคารพ ในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การให้เกียรติและการได้รับเกียรตินั้น เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการอยู่ร่วมกัน เพราะจะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี

เหตุผลที่คำว่าเคารพ เป็นคำพูดที่อาจจะทรงอิทธิพล และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมาก พอจำแนกเหตุผลออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

1) ประการแรก มนุษย์เราควรมีความเคารพในตนเอง การเคารพในตนเอง คือเคารพในความเป็นตัวตนของเรา เรามีอวัยวะสมบูรณ์ทั้ง 32 ประการ หรืออาจไม่สมบูรณ์ก็ตาม มีรูปพรรณสัณฐานแตกต่างกัน เช่น ผิวสี ผมหยิก ตัวโต ตัวเล็ก การเคารพในลักษณะทางกายภาพของตนเองนั้น ทำให้เราไม่หมกมุ่นว่าเราขาดอะไร หรือมีอะไรเกินเลยมา อย่างน้อยสิ่งที่เรามีอยู่ เป็นอยู่ ก็ทำให้เราใต้เคารพตัวตนของเรา การเคารพตัวเอง นอกจากจะทำให้เราไม่รู้สึกมีปมด้อย ยังทำให้เรายืนหยัดที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างทัดเทียมผู้อื่น อย่างน้อยที่สุด ไม่ว่าคนที่มีลักษณะทางกายภาพที่สมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ แต่สิ่งที่มีมนุษย์เรามีเท่าเทียมกัน คือ ความเป็นมนุษย์ นอกจากจะเคารพในตัวตนของตนเองแล้ว เราควรจะเคารพในความคิด หรือการตัดสินใจของเรา ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นเรื่องถูกหรือผิด เมื่อตัดสินใจไปแล้ว ก็แสดงว่าเราได้คิดไตร่ตรองและทบทวนดีแล้ว ถ้าสิ่งที่กระทำ หรือคำที่พูดออกไปขาดซึ่งการคิดไตร่ตรอง ทบทวน ถ้ารู้ว่าทำไม่ถูกต้องก็ควรที่จะรีบแก้ไข หรือกล่าวคำขอโทษ ไม่ใช่มานั่งเสียใจในภายหลังโดยไม่ได้ลงมือทำสิ่งใด

2) ประการที่สอง นอกจากจะเคารพตัวตนของเรา และความคิดของเราแล้ว ตัวตนของผู้อื่น และความคิดของผู้อื่น ก็ควรได้รับการเคารพไม่น้อยไปกว่าตัวตนของเรา และความคิดของเรา ถ้าเราเคารพตัวตน และความคิดของผู้อื่น ความเลื่อมล้ำทางด้านสังคมก็จะเกิดขึ้นน้อยมาก และไม่ใช่เพียงแค่มุขคนเท่านั้นที่ควรเคารพ สิ่งอื่นที่มีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับตัวเรา ก็ควรได้รับการเคารพเช่นเดียวกัน เช่น ความรัก นอกจากศรัทธาในความรักแล้ว ก็ควรจะเคารพความรักของเราและของเขา เคารพหน้าที่หรืออาชีพการงานของตน เพราะถ้าเราไม่เคารพอาชีพการงานของตน งานที่ทำก็ไม่ประสบความสำเร็จ และไม่มีความสุขในการทำงานอย่างแน่นอน²⁰

การให้เกียรติผู้อื่น เป็นการให้ความเคารพนับถือในความเก่ง ความสามารถของผู้อื่น การพูดจาสุภาพอ่อนน้อมที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คิดถึงคนอื่นก่อนเสมอ โดยไม่เห็นแก่ตัว ยกย่องให้เกียรติผู้อื่นตลอดเวลา หากเราเป็นผู้เริ่มต้นให้เกียรติผู้อื่น แน่ใจว่าผู้อื่นก็จะให้เกียรติเราในภายหลัง ทั้งนี้การให้เกียรติคนอื่นจะต้องรู้จักพูดชมเชยผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่แสร้งสร้าง หรือทำตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก ถ้าเราจะให้เกียรติใครก็ต้องทำอย่างจริงจัง คนที่จะให้เกียรติผู้อื่นได้ต้องรู้จักการถ่อมตน ซึ่งเปรียบเสมือนรวงข้าวที่มีเมล็ดข้าวอวบอเต็มรวง จะโน้มตัวลงต่ำมาอย่างน่ารักและมีค่าน้ำหนักของตนเอง เมื่อไหร่ก็ตามที่เราปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพและให้เกียรติ แสดงให้เห็นว่าคน

²⁰ Eiky Tanmanun, castool tooling systems, RESPECT, ออนไลน์ แหล่งที่มา : <https://castool.com/2017/01/06/respect/> [10 กุมภาพันธ์ 2563].

เหล่านั้นมีค่า ในความเป็นจริงพระคัมภีร์กล่าวไว้ว่า การเคารพและให้เกียรติกันและกัน เป็นของขวัญ ที่มีค่ามากกว่าเงินหรือทองคำ

การเป็นคนสุภาพอ่อนน้อม คือวิธีที่ยอดเยี่ยมในการปฏิบัติต่อผู้อื่น ด้วยการรู้จักเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยไม่แบ่งแยกเพียงเพราะภาพลักษณ์ภายนอก ฐานะ หรือหน้าที่การงาน ทุกคนสมควรที่จะได้รับการเคารพและให้เกียรติเท่าเทียมกัน สิ่งที่เราสามารถทำได้ในทุกวัน คือการใช้ คำพูดที่สุภาพกับคนอื่น ฝึกใช้คำว่า “ได้โปรดนะคะ/นะครับ หรือขอความกรุณานะคะ/นะ ครับ” “ขอบคุณคะ/ครับ” “ขอโทษนะคะ/นะครับ” และมารยาทอีกอย่างที่ทุกคนควรมี คือพยายาม อย่าพูดขัดจังหวะเมื่อมีคนอื่นพูดอยู่ สำหรับเด็ก ๆ หรือแม้กระทั่งคนที่โตแล้ว ถ้าพ่อแม่หรือคุณครู คุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายเอ่ยปากขอความช่วยเหลือ ขอให้เราทำอะไรให้ ขอให้เราจรับปากและทำ ทันทที อย่าบ่น อย่าเกียจจน อย่าพละดันประกันพรง ฝึกตนเองให้ติดเป็นนิสัยติดติดตัวไป การพูดจาดี การพูดจาสุภาพ การมีมารยาทกับผู้อื่น แม้เป็นเพียงการแสดงออกถึงการมีน้ำใจเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การเปิดประตูให้กับคนที่เดินอยู่ข้างหลังคุณ การช่วยคนอื่นถือของ การเสียดสที่นั่งบนรถเมล์ การ กระทำที่เล็กน้อยที่สุดในวันปกติธรรมดา ก็สามารถกลายเป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในวันพิเศษของ ใครสักคน และมีความหมายมากที่สุดได้เช่นกัน

เมื่อเราอยากได้รับการเคารพและการให้เกียรติจากผู้อื่น เราก็ต้องพยายามที่จะเคารพและ ให้เกียรติ เอาใจใส่ผู้อื่นก่อนเสมอ การแสดงความมีน้ำใจและอัธยาศัยไมตรี การมีมารยาท ล้วนเป็นสิ่ง ที่ดี การให้เกียรติผู้อื่นหมายถึงการแสดงว่าเรานั้นให้ความสำคัญกับมุมมอง เวลา และสิทธิของผู้อื่น ที่ สำคัญคืออย่าเลือกปฏิบัติ เราควรเคารพคนที่แตกต่างจากเรา ควรเคารพโลกและสิ่งมีชีวิตทุกชนิด และต้องเคารพและให้เกียรติจากใจจริง²¹

การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทกำหนด กรอบให้ทุกภาคส่วนของสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกันโดยกรอบที่สำคัญในการดำรงตนอย่าง เหมาะสมของประชาชน คือการยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด หาก ประชาชนรู้ถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และต่างปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ประชาชนในชาติย่อมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และชาติบ้านเมืองก็จะพัฒนาและ เจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

การเคารพซึ่งกันและกัน คือการปฏิบัติตนตามสิทธิของตนเองและผู้อื่นในสังคม เป็นสิ่งที่ จะช่วยจัดระเบียบให้กับสังคมสงบสุข โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1) เคารพสิทธิของกันและกัน โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น สามารถแสดงออกได้ หลายประการ เช่น การแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

²¹ God is good มีพระเจ้าเพียงพอ, การเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://kattcrewslovegod.blogspot.com/2019/04/blog-post_29.html [24 มกราคม 2563].

- 2) รู้จักใช้สิทธิของตนเอง และแนะนำให้ผู้อื่นรู้จักใช้สิทธิของตนเอง
- 3) เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพในเคหสถาน
- 4) ปฏิบัติตามหน้าที่ของชาวไทยตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเสียภาษีให้รัฐเพื่อนำเงินมาพัฒนาประเทศ

เมื่อคนในสังคมมีความเคารพสิทธิของตนและผู้อื่น ย่อมได้รับผลที่เกิดจากการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม ในการเคารพสิทธิของตนและผู้อื่น ดังนี้

1) ผลที่เกิดกับประเทศชาติ หากประชาชนมีความสมัครสมาน รักใคร่สามัคคี ไม่มีความแตกแยก ไม่แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย บ้านเมืองก็จะสงบสุขเกิดสวัสดิภาพ บรรยากาศโดยรวมก็จะสดใส ปราศจากการระแวงต่อกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น นักลงทุน นักท่องเที่ยว ก็จะเดินทางมาเยือนประเทศของเราด้วยความมั่นใจ

2) ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคม เมื่อประชาชนในสังคมรู้จักสิทธิของตนเองและของคนอื่น ก็จะนำพาให้ชุมชนหรือสังคมเกิดการพัฒนา เมื่อสังคมมั่นคงเข้มแข็งก็จะมีส่วนทำให้ประเทศชาติเข้มแข็ง เพราะชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติบ้านเมือง

3) ผลที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคม เมื่อครอบครัวเข้มแข็งและอบรมสั่งสอนให้สมาชิกในครอบครัวทุกคนรับทราบ สิทธิ เสรีภาพของตนเอง และปฏิบัติตามที่กฎหมายและ รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัด โดยไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของสมาชิกอื่นในสังคม ก็จะทำให้สังคมและประเทศชาติเข้มแข็งตามไปด้วย

ดังนั้น การเคารพซึ่งกันและกัน ถือเป็นข้อปฏิบัติขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกัน เป็นการแสดงออกเพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความสบายใจ ไม่เกิดความเคลือบแคลงสงสัย ถึงปัญหาการละเมิดสิทธิของกันและกันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ถ้าทุกฝ่ายให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิของแต่ละฝ่าย การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมก็จะมีแต่ความสงบสุขโดยทั่วกัน

4.2.2 การเคารพซึ่งกันและกัน

นักสังคมวิทยาได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์สังคม ซึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นจึงจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อจะได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวของซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดผลต่อการมีชีวิตรอด และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่เนื่องจากลักษณะทางธรรมชาติของมนุษย์บางประการ มีสภาพที่ไม่แตกต่างไปจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ เช่น ความต้องการที่จะทำอะไรตามความคิดและจิตใจของตนเอง ความต้องการในเรื่องอำนาจและความเป็นใหญ่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ไม่สามารถดำเนินไปได้ ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความวุ่นวายในด้านต่าง ๆ การกดขี่ข่มเหงซึ่งกันและกัน การเอาไรต์เอาเปรียบกัน และบางครั้งอาจนำไปสู่การต่อสู้ประหัตประหารกัน

มนุษย์จึงได้คิดแนวทางการจัดการเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในการจัดระเบียบทางสังคมขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้าต่อไป การเคารพต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้น ไม่เพียงแต่เป็นการบ่งบอกความเจริญทางด้านคุณธรรมของผู้ประพฤติปฏิบัติเท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้วนั่นคือการสร้างความเจริญรุ่งเรือง ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสงบสุขให้กับบ้านเมืองและสังคม ซึ่งการที่ผู้คนในสังคมเคารพและประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้น เป็นตรรกะขั้นชีวิตถึงอารยธรรมของสังคมหรือประเทศนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และการประพฤติปฏิบัติตามกฎกติกาของผู้คนในสังคม ย่อมก่อให้เกิดความงตมตามเหมือนพวงมาลัยที่ร้อยขึ้นจากดอกไม้หลายสี ถูกนำมารวมอยู่ด้วยกันอย่างเป็นระเบียบ ดอกไม้นั้นก็คือตัวแทนของผู้คนในสังคมที่ประพฤติปฏิบัติตามกรอบกติกาทางสังคม ส่วนด้ายสำหรับร้อยดอกไม้ นั้น ก็คือตัวแทนของกติกา กฎเกณฑ์ทางสังคม อันจะใช้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

ดังนั้น ถ้าจะมีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และในสังคมนั้นมีกติกาของสังคมอยู่อย่างมากมาย ก็มีได้เป็นเครื่องหมายการันตีว่า สังคมนั้นมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าหากว่าระเบียบกฎเกณฑ์ยังคงบัญญัติขึ้นเฉย ๆ ไม่ได้มีการนำมาใช้จริงในภาคปฏิบัติ ความสำคัญจึงอยู่ที่การได้นำเอากฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาสู่ภาคการปฏิบัติได้จริงเท่านั้น จึงจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นสาเหตุของการที่จะได้นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองทางสังคมได้อย่างแท้จริง

สังคมที่อยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือกติกาที่ร่วมกันตั้งขึ้น รวมถึงการมีภราดรภาพ จะลดการแบ่งแยกพวกเขาพวกเรา ของคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละสังคม จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสามารถป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งทั้งหลายบานปลายไปสู่ความรุนแรงได้ สังคมที่พึงประสงค์และอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างหลากหลายนั้น สมาชิกของสังคมจะต้องยึดมั่นในกฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมาย เป็นเบื้องต้น โดยได้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของสังคมส่วนหนึ่งมาจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่อาศัยอำนาจหรือช่องว่างทางกฎหมายสนองความต้องการทางผลประโยชน์ของตน²² จึงควรสนับสนุนการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสัมพันธ์แบบเพื่อนมิตร พี่น้อง เครือญาติและในฐานะมนุษยชาติร่วมโลกที่จะต้องเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ถือเอาความแตกต่างทางชนชั้นฐานะ เชื้อชาติ ศาสนา มาเป็นกำแพงกัน หรือตั้งแง่รังเกียจเหยียดหยาม จนนำไปสู่การเอา رأิดเอาเปรียบ และกระทำทารุณกรรมต่อกันในลักษณะต่าง ๆ ด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตย อันได้แก่การเคารพในกฎเกณฑ์กติกา กฎหมาย รวมถึงการอยู่ร่วมกันแบบภราดรภาพ เหล่านี้จึงจะสามารถลดความขัดแย้ง ความรุนแรง และเอื้อให้เกิดความสุขสงบในสังคม

²² นพดล ปรารค์ทอง, การเคารพกฎเกณฑ์กติกาและการมีภราดรภาพ : วิถีแห่งสันติประชาธิปไตยในเรื่องสั้น, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2558 : 99.

การเคารพกฎเกณฑ์ เป็นหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเป็นสังคมใด หรือประเทศใด การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมต้องอาศัยระเบียบกติกาของสังคม ซึ่งคนในสังคมนั้น ๆ จำต้องเรียนรู้กฎระเบียบกติกาของสังคม พร้อมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม คือการยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาทางสังคม การอบรมสมาชิกในสังคมให้เกิดการเรียนรู้กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม คือการถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรม และ การทำให้สมาชิกในสังคมนั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง

ในสังคมที่ได้มีการจัดระเบียบอย่างดีแล้วนั้น การอบรมให้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคมเป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำ เริ่มตั้งแต่วัยเด็กจนถึงผู้ใหญ่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบของสังคมใหม่และสถาบันใหม่ สมาชิกในสังคมก็จะต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์ใหม่และยอมรับค่านิยมใหม่ และในขณะเดียวกันที่พ่อแม่ครอบครัวก็ต้องทำหน้าที่เป็นตัวหลักที่สำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ของสมาชิกในสังคม ได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ปัจจัยสำคัญที่จำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเคารพกฎเกณฑ์ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเกิดความสงบสุข ไม่ทำให้อันอื่นเดือดร้อน อันเกิดจากการไม่เคารพในกฎเกณฑ์ ปัจจัยที่สำคัญนั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ

1) มีความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของสังคม ความรู้ความเข้าใจกฎเกณฑ์ กติกา ของสังคมนั้น เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคมนั้น ๆ เอง ที่มีวิวัฒนาการทางสังคมมาอย่างยาวนาน จนสามารถทำให้ผู้อยู่ภายในสังคมค่อย ๆ ซึมซับหรือเรียนรู้ไปโดยอัตโนมัติ เช่น กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมสำหรับสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา เด็กก็จะซึมซับรับเอาหลักคุณธรรมและศีลธรรมตลอดถึงวัฒนธรรมทัศนคติในพุทธศาสนาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน การนำหลักศีลธรรมมาเป็นหลักในการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน ได้แก่การไม่เบียดเบียนกัน ไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางวาจา ไม่ล้อเลียนหรือรังแกเพื่อน

อาจกล่าวได้ว่าศีล 5 นั้น เป็นหลักสากลของมนุษยชาติ เพราะทุกสังคมก็จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนกัน หากอยู่ด้วยกันด้วยความเบียดเบียน สร้างความหวาดระแวงให้แก่กัน สังคมนั้นก็จะปราศจากความสงบสุข อาจถึงขั้นสังคมแตกสลาย การเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วยการไม่ละเมิดในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่หยิบฉวยของคนอื่นมาเป็นของตน รู้จักพอเพียงยินดีในคู่ของตน ไม่ประพฤติในภรรยาสามีคนอื่น พุดแต่ความจริง สิ่งที่มีประโยชน์ พุดให้เกิดความสามัคคี ไม่พุดเท็จ ไม่โกหก หลอกลวงกัน นับเป็นการทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีในสังคม และการดำรงตนใช้ชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ ไม่บั่นทอนสติปัญญา สุขภาพร่างกายด้วย

อบายมุข หรือสิ่งเสพติดให้โทษต่าง ๆ เห็นพิษภัยของสิ่งเสพติด สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ กฎเกณฑ์ กติกา ทางสังคม และทุกคนต้องเคารพกฎเกณฑ์ที่ได้ถือปฏิบัติกันมา

2) ยอมรับและปฏิบัติตามกฎกติกาทางสังคม บ่อยครั้งที่ปัญหาเกิดจากการที่คนในสังคม ไม่ประพฤติปฏิบัติตามกฎกติกา ดังนั้น การมีกฎกติกาไม่ได้หมายความว่าทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถ้าหากว่าผู้คนในสังคมยังขาดจิตสำนึกในการที่จะปฏิบัติตามครรลองทางสังคม เด็กปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมจะทำตามระเบียบของโรงเรียน ข้อตกลงในห้องเรียน ข้อตกลงในบ้าน

3) ได้รับการกล่อมเกลางานทางสังคม เป็นวิธีการในการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม หมายถึงการที่เด็กจะปฏิบัติตามกรอบกติกาได้นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือกันทุกภาคส่วน ทั้งจากสถาบันครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และศาสนา อันเป็นเครื่องหลอมรวมให้เกิดความสำนึกในการรับผิดชอบตนเองและกติกาของสังคมร่วมกัน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก จึงต้องคอยตักเตือนให้เด็กอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคมเสมอจนติดเป็นนิสัย

นอกจากนั้น ปัจจัยที่สำคัญในการที่ทำให้คนเคารพกฎเกณฑ์ กติกา ทางสังคม ควรมีการสนับสนุนส่งเสริม เพื่อให้สังคมมองเห็นคุณค่าของการเคารพกฎเกณฑ์ และอยากประพฤติปฏิบัติตาม จนเกิดเป็นนิสัยไปโดยอัตโนมัติ ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แนวทางในการส่งเสริมการเคารพกฎเกณฑ์นั้น มีอยู่ 7 ประการ คือ

1) การรู้จักวางตน ต้องเป็นคนมีความอดทน มีความสงบเสงี่ยม ไม่แสดงกิริยาก้าวร้าว อาวดู้อวดฉลาด อวดมั่งมี และไม่ควรถัดตัวเสมอผู้ใหญ่ แม้จะสนิทสนมหรือคุ้นเคยกันสักปานใดก็ตาม

2) การรู้จักประมาณตน มีธรรมของคนดี (สัตบุรุษ) 7 ประการ คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ ผล ตนประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล โดยไม่ทำตัวเองให้เด่น เรียงร้อยให้คนอื่นสนใจ หรือสร้างจุดสนใจในตัวเรามากเกินไป เหมือนคำเตือนของหลวงวิจิตรวาทการที่กล่าวไว้ว่า จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย ไม่มีใครเขาอยากเห็นเราเด่นเกิน

3) การรู้จักการพูดจา ต้องไม่หักทลายปราศรัยกับคนด้วยคำพูดที่จะทำให้คนเขาเกิดความอับอายในสังคม และ ไม่คุยเสียงดังหรือยกคิ้วหัวลีดตา ทำท่าทางประกอบจนทำให้เสียบุคลิกภาพ

4) การรู้จักควบคุมอารมณ์ คือ รู้จักข่มจิตของตน ไม่ใช่อารมณ์รุนแรงเพื่อไม่ให้ล่วงสิ่งที่ไม่ควรล่วง ได้แก่ การข่มราคา โทสะ โมหะ ไม่ให้กำเริบ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ รู้จักข่มอารมณ์ต่าง ๆ ไม่ทำลายข้าวของ ไม่พูดและแสดงกิริยาประชดประชันหรือส่อเสียด

5) การรู้จักควบคุมอิริยาบถ ถือเป็นคุณสมบัติที่ดี เช่น เมื่อเราได้ยินเสียงเพลงก็ไม่ควรเขย่าตัว กระดิกเท้า หรือเคาะจังหวะโดยไม่เลือกสถานที่ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ ถือว่าเป็นอาการของคนที่ไม่ควบคุมอิริยาบถ และไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ

6) ความมีน้ำใจไมตรี การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขด้วยความรักและเข้าใจกัน ควรมีความเอื้ออาทร มีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความเห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่ทุกข์สุขของผู้เกี่ยวข้อง มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน ที่สำคัญคือมีน้ำใจในการช่วยเหลือ หรือช่วยทำประโยชน์ให้แก่สังคม

7) การช่วยเหลือผู้อื่น เป็นคุณธรรมขั้นสูงของการอยู่ร่วมกันในสังคม หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ ภาซาด จิตอาสา ผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมมีอุดมการณ์สำคัญ คือการช่วยเหลือผู้อื่น พระพุทธเจ้าทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก และเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็คือการช่วยเหลือผู้อื่น หรือการปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สังคมจะมีสันติสุข คือมีความสุขสงบสุข ถ้าบุคคลในสังคมรู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม²³

ดังนั้น การเคารพกฎเกณฑ์ในสังคม จึงเป็นการปฏิบัติตามกฎ กติกา ระเบียบ ของสังคมที่พึงปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อความผาสุกของคนในสังคม และเป็นการสร้างสังคมในอุดมคติ สังคมที่มีแต่ความดีงามเป็นแบบอย่าง ทำให้คนในสังคมระลึกถึงคุณความดีกันอยู่ตลอดเวลา การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในเบื้องต้นอาจจะมองว่าเป็นเรื่องยาก ขาดความเป็นอิสระในการใช้ชีวิต แต่เมื่อปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นประจำ จนเกิดเป็นนิสัยประจำตัว ทำให้ไม่รู้สึกรู้สึ้อึดหรือขาดความเป็นตัวของตัวเอง กลับจะมองเห็นว่าเป็นเรื่องดีที่ทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เพราะเป็นการสร้างมาตรฐานที่ดีในการอยู่ร่วมกัน การเคารพกฎเกณฑ์จึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย สังคมพหุวัฒนธรรมทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขตลอดไป

4.2.3 การไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นผู้อื่น

การพูดมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ประกอบกิจการใด หรือคบหาสมาคมกับผู้ใด ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจการงาน การคบหาสมาคมกับผู้อื่น ตลอดจนการทำประโยชน์แก่สังคม ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการพูดทั้งนั้น การพูดนั้นมีความสำคัญต่อตนเองและผู้อื่น เพราะถ้าผู้พูดมีศิลปะในการพูดก็จะเป็นคุณแก่ตนเอง ส่วนในด้านสังคมนั้น เนื่องจากเราต้องคบหาสมาคมและพึ่งพาอาศัยกัน การที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จำเป็นต้องเป็นคนที่ดี คือพูดไพเราะ น่าฟัง และพูดถูกต้องด้วย²⁴

²³ ทิพมาศ เศวตวรโชติ, การเคารพกฎเกณฑ์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://taamkru.com/th/เคารพกฎเกณฑ์> [24 มกราคม 2563].

²⁴ กระทรวงวัฒนธรรม, มารยาทในการพูด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.m-culture.go.th/young_th/article_view.php?nid=349 [24 พฤศจิกายน 2562].

มารยาททางวาจา คือบุคลิกภาพที่ปรากฏในสังคมที่เกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำสำเนียงต่อบุคคลทั่วไป เช่น การใช้ถ้อยคำที่สุภาพ ไม่พูดเหยียดหยามผู้อื่น การใช้คำว่ากรุณาเมื่อต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น การกล่าวคำขอโทษเมื่อทำผิดพลาด การกล่าวคำขอบคุณเมื่อได้รับความช่วยเหลือ ไม่ส่งเสียงดังก่อความรำคาญ ไม่พูดจาโอ้อวดตนเอง ใช้สำเนียงการพูดที่นุ่มนวลเป็นกันเอง มารยาททางวาจານี้มีผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

1) เว้นวาทจจริต การอยู่ร่วมกันไม่ควรใช้วาจายุยงส่อเสียดให้ผู้อื่นแตกร้าง หรือระหองระแหงกัน ควรหลีกเลี่ยงการตักเตือน การสนทนาที่ติดย่อมไม่กล่าวถึงใครในแง่ร้าย ให้กล่าวถึงเรื่องที่ไม่พาดพิงถึงบุคคลในทางที่จะทำให้เขาเสียหาย ควรพูดสนทนาในทางที่จะเกิดความรู้ ไม่กล่าววาจาหยาบคายเสียดสีดูถูก หรือขัดคอผู้อื่น ไม่พูดจาถูก ช่มชู้ หรือก้าวร้าวผู้ฟัง จะทำให้ขัดเคืองกันและเป็นการนำละอายสำหรับผู้แสดงวาจาเช่นนั้นออกมา แต่ควรพูดให้เกียรติ ยกย่อง หรือแสดงความชื่นชมผู้ฟังด้วยความจริงใจ

2) ให้เกียรติผู้ฟัง การแสดงความเคารพให้เกียรติผู้ฟังและผู้ที่กำลังกล่าวอ้างถึง โดยให้ความสนใจผู้ฟัง ทั้งที่เป็นการพูดคุยสนทนา และการพูดในที่ชุมชน ในการพูดถึงบุคคลอื่นที่เรากล่าวอ้าง คำพูด หรือความคิดของท่าน ควรจะให้เกียรติเจ้าของคำพูดนั้น โดยประกาศชื่อด้วยความเคารพ มิใช่กล่าวอ้างขึ้นอย่างเลื่อนลอย หรือกล่าวเอาความคิดนั้นว่าเป็นของตน

3) รู้จักรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบต่อการพูด ต้องพิจารณาไตร่ตรองก่อนที่จะพูดอะไรออกไป เพื่อให้การพูดนั้นเป็นผลดีและเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น เพราะผู้พูดต้องรับผิดชอบต่อคำพูดที่ได้พูดออกไป และต้องยอมรับผลที่จะเกิดจากคำพูด ไม่ว่าจะไปในทางดีหรือทางร้าย ต้องกล้าที่จะรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้ทำ และในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน²⁵

การพูดคุยสนทนากันในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการหรือไม่เป็นทางการ ควรคำนึงถึงคำพูดที่จะพูดออกไป เพราะคำพูดของแต่ละบุคคลย่อมเป็นสิ่งสำคัญ และมีความหมายสำหรับผู้พูด คำพูดก่อนที่จะพูดออกไปให้ถือว่าเราเป็นนาย เพราะเราสามารถกำหนดทิศทางในการพูดได้ว่าอยากให้เป็นอย่างไร แต่เมื่อพูดออกไปแล้วคำพูดก็จะกลายเป็นนายของเรา เพราะเราต้องรักษาคำพูดที่ได้พูดไว้ มิใช่พูดอย่างหนึ่งแต่กลับทำอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะ使人อื่นขาดความเชื่อมั่น และไม่มีใครอยากจะร่วมพูดคุยสนทนาด้วย เพราะขาดความจริงใจในการพูด พระพุทธองค์จึงตรัสองค์แห่งวาจาสุภาพ คือคำพูดที่ดีมีประโยชน์ มีความจริง มีความอ่อนหวาน พูดถูกกาลเทศะ และที่สำคัญคำพูดต้องประกอบด้วยจิตที่มีเมตตา ให้มีสติก่อนที่จะพูดกับคนอื่น รู้จักความสำรวมระวังในคำพูด ไม่พรั่งผลอพูดในสิ่งที่ไม่สมควร หรือไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟัง

²⁵ ชนากานต์ โสจะยะพันธ์, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/a/cme2.go.th/santi-wathnthrrm/home/kar-xyu-rwm-kan-xyang-santi-ni-sangkham-phhu-wathnthrrm> [1 สิงหาคม 2561].

องค์แห่งวาจาสุภาสิต มีอยู่ 5 ประการ²⁶ คือ

- (1) พุดถูกกาล (กาลเลน ภาสิตา)
- (2) พุดคำจริง (สัจจา ภาสิตา)
- (3) พุดคำอ่อนหวาน (สมุหา ภาสิตา)
- (4) พุดคำประกอบด้วยประโยชน์ (อตุณสญหิตา ภาสิตา)
- (5) พุดด้วยเมตตาจิต (เมตตจิตเตน ภาสิตา)

วาจาที่ประกอบด้วยองค์ 5 ประการนี้ เป็นวาจาสุภาสิต ไม่ใช่วาจาทุภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน คำพูดที่ประกอบด้วยองค์ 5 ประการ ดังกล่าวมานี้ เป็นหลักสำคัญที่ผู้พูดจะต้องยึดถือปฏิบัติ เพื่อประโยชน์แก่ผู้พูดและผู้ฟัง องค์แห่งวาจาสุภาสิตนั้น สามารถนำมาปรับใช้ในการพูดคุยสนทนากัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพูด และเพื่อหลีกเลี่ยงโทษที่จะเกิดจากการพูดคุยกัน

มนุษย์มีความแตกต่างกัน ต่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และประเพณี ตามลักษณะกายภาพโดยทั่วไป และเผ่าพันธุ์ของมนุษย์มุ่งเน้นการพัฒนาให้เจริญงอกงามตามสมัยปัจจุบันนิยมในลักษณะกายภาพต่าง ๆ เช่น ทำนุบำรุงชาติ ศาสนา และการศึกษา ให้เจริญรุ่งเรืองอยู่อย่างต่อเนื่อง ปัญญาชนโดยทั่วไปจึงแสวงหาความรู้ในสถานการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้วิชาการและรู้ทันปัจจุบันเหตุการณ์ แต่ถ้าเราให้ความสำคัญกับการศึกษาเพียงอย่างเดียว อาจจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เพราะความสำเร็จนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้เพียงอย่างเดียว ต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่าง จึงจะประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว หนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จก็คือการพูด²⁷ ดังโบราณกล่าวไว้ว่า ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา ศิลปะการพูดจึงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เป็นทักษะที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่เป็นประจำ จนเกิดเป็นความชำนาญและมีความเชี่ยวชาญในการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากจะพูดเก่งแล้ว ต้องพูดเป็นด้วย รู้ว่าควรพูดอะไรแบบไหน เมื่อไหร่ และที่สำคัญพูดให้ดูดีมีเสน่ห์ ซึ่งจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพูด การพูดนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ คือ

1) พุดถูกกาลเทศะ คนเราไม่สามารถพูดได้ตลอดเวลาโดยไม่หยุด หรือไม่เลือกสถานที่พูด ควรจะมีบางช่วงบางเวลาที่เราต้องหยุดพูด เพื่อฟังเปิดโอกาสให้คนอื่นได้พูดบ้าง หรือเพื่อเป็นผู้ฟังที่ดี คนบางคนได้แต่พูดอยู่ฝ่ายเดียว แต่ฟังไม่เป็น ไม่เปิดโอกาสให้คนอื่นพูด ทำตัวเป็นผู้รู้ไปหมดทุกเรื่อง พูดอยู่ตลอดเวลา คนประเภทนี้ย่อมก่อความรำคาญแก่ผู้ฟัง การพูดไม่รู้จักหยุดไม่รู้จักหย่อน ไม่ดูวาระและโอกาสไม่เป็นผลดีแก่การพูดอย่างแน่นอน จึงควรรู้จักหวั่นและโอกาส รู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนควรฟัง เวลาไหนควรวางเฉย หลักการพูดให้ถูกกาลเทศะที่สามารถทำได้ง่าย ๆ คือพิจารณา

²⁶ อจ.ปญจก. (ไทย) 22/189/338.

²⁷ ครูบ้านนอกดอทคอม, ปากเป็นเอกเลขเป็นโท, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.kroobannok.com/21473> [6 มกราคม 2563].

ดูว่า เราต้องพูดในหัวข้อไหน เรื่องอะไร พูดที่ไหน ใครเป็นผู้ฟัง คนฟังมีมากหรือน้อย พูดในที่สาธารณะหรือในห้องจำกัด พูดสั้นหรือยาว เป็นแบบวิชาการหรือไม่วิชาการ เมื่อศึกษาข้อมูลในการพูดเป็นอย่างดีแล้ว เตรียมตัวเตรียมใจให้พร้อม ก็สามารถพูดได้น่าจดจำและน่าประทับใจแก่ผู้ฟัง ตามวาระและโอกาสต่าง ๆ

2) คนจะพูดดีได้ต้องเริ่มมาจากคิดดีก่อน เป็นการพูดในสิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องการ สิ่งที่เป็นความจริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการทำความคิด ที่ได้สั่งสมไว้เป็นประจำ จนถูกบันทึกไว้ในจิตใจ ฉะนั้น เวลาจะพูดต้องเริ่มต้นจากการคิดดีก่อน ไม่มีประโยชน์ที่จะเริ่มจากการคิดร้าย ไม่ว่าคนนั้นเราจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม ไม่มีเหตุผลที่เราจะต้องไม่พูดดีกับเขา การคิดดีถือเป็นเรื่องพื้นฐานของมนุษย์ เป็นพื้นฐานทางจิตใจที่ดีงาม ใครก็ตามที่รู้จักคิดดีก็จะมองเห็นส่วนที่งดงามของโลก ของชีวิต ของตนเอง และของผู้อื่น ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งทัศนคติที่ดี มีทำที่ที่ดี และเมื่อต้องพูดคุยสนทนาก็น่าจะพูดจาดี การพูดดีหมายถึงพูดเพราะ พูดคำสุภาพ มีน้ำเสียงสุภาพ มีหางเสียงสุภาพ ค่ะ เป็นต้น เพื่อแสดงความมีมารยาท มีไมตรีจิต ไม่พูดหยาบคาย ไม่ใส่ร้ายป้ายสี ไม่ตะคอกตะเบ็งใส่กัน ไม่ประชดประชันกัน ไม่โกหกปกคลุม การที่คนจะพูดดีเช่นนี้ได้ นั้น จะต้องไม่คิดร้ายอยู่ในใจอย่างแน่นอน เพราะความร้ายกาจในใจจะถูกเผยออกมาทางคำพูด น้ำเสียง แววตา หรือท่าทีขณะที่พูด จึงจำเป็นต้องฝึกตนให้เป็นคนคิดดี มีความจริงใจต่อผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

3) พูดจาให้น่าฟัง น้ำเสียงที่กังวานแจ่มใส ดังพอประมาณ พูดจาจะฉาดฉานชัดเจน จะดึงดูดความสนใจจากผู้ฟังได้มาก การพูดในบางครั้งต้องพูดปากเปล่า บางครั้งก็ต้องพูดผ่านไมโครโฟน ควรหาโอกาสฝึกฝนเรื่องการใช้เสียงอย่างเหมาะสม ทั้งแบบปากเปล่าและผ่านไมโครโฟน เพราะการพูดผ่านไมโครโฟนนั้น ต้องมีระยะใกล้ไกลระหว่างปากกับไมโครโฟนที่พอเหมาะ เสียงจึงจะชัดเจน ไม่มีเสียงสอดแทรกจนผู้ฟังรู้สึกไม่สบายหู หรือเกิดความรำคาญ และในการพูดนั้นควรมีการเน้นจังหวะเพื่อให้เกิดความน่าสนใจชวนติดตาม

4) พูดมีเนื้อหาสาระ ควรพูดให้มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่พูด เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังและผู้ฟังจะได้ไม่เกิดความรู้สึกว่าเสียเวลาที่ต้องมาฟังเป็นเวลานาน ๆ โดยไม่ได้รับประโยชน์อะไรเลย ดังนั้น จึงไม่ควรพูดเรื่อยเปื่อย ไม่ว่าจะคุยกับเพื่อน ผู้ร่วมงาน พ่อแม่ พูดในที่ประชุมหรือที่สาธารณะ การพูดที่ดีต้องมีเป้าหมายในการพูด พูดอย่างมีเนื้อหาสาระ มีขอบเขตชัดเจนว่าต้องการสื่อสารเรื่องอะไร หรือต้องการจะบอกกับผู้ฟังว่าอะไร

5) พูดให้เกิดความรู้สึกร่วม วิธีการพูดให้เกิดความรู้สึกร่วมแบบง่าย ๆ คือสบตากับผู้ฟังอย่างทั่วถึง ตั้งคำถามในขณะที่พูด แล้วค่อย ๆ อธิบายเพื่อนำไปสู่คำตอบ สอบถามผู้ฟังบ้างในบางหัวข้อที่ง่าย ๆ หรือเป็นเรื่องของประสบการณ์ เป็นเรื่องของความคิดเห็นที่ไม่ใช่เรื่อง ซึ่งเมื่อตอบแล้วอาจถูกหรือผิด ซึ่งผู้พูดจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของผู้ฟังบ้าง เพื่อพูดในภาษาที่เขาเข้าใจง่าย บางครั้งการ

พูดด้วยสำเนียงหรือภาษาท้องถิ่นก็ทำให้ผู้ฟังรู้สึกดี รู้สึกเป็นกันเอง ไม่ควรพูดไทยผสมกับภาษาต่างประเทศโดยไม่อธิบาย เลือกใช้ภาษาต่างประเทศเท่าที่จำเป็นเท่านั้น²⁸

การไม่แสดงกิริยาและวาทจาตู่หมิ่นผู้อื่น นอกจากไม่เป็นการทำร้ายจิตใจผู้อื่นแล้ว ยังเป็นการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ที่เราต้องการสื่อสารให้ผู้อื่นได้เข้าใจถึงอารมณ์และความรู้สึก ไม่ก่อให้เกิดปัญหาจากการใช้วาทจาที่ผิด สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เมื่อตวันจากการแสดงกิริยาและวาทจาตู่หมิ่นผู้อื่น ก็ควรทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น พูดแต่คำพูดที่ดี มีประโยชน์ เป็นที่รักของคนอื่น รู้จักกาลเทศะ การพูดแต่ละครั้งควรคำนึงถึงความเหมาะสม สิ่งไม่ควรพูดหรือไม่ควรพูด การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม จำเป็นจะต้องคำนึงถึงการแสดงกิริยาท่าทาง และการใช้วาทจา จะต้องไม่สร้างปัญหาหรือความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ซึ่งจะกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม แทนที่ปัญหาจะได้รับแก้ไข กลับทำให้ปัญหานั้นหนักขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น คนในสังคมควรให้ความสำคัญกับกิริยาท่าทางที่แสดงออกต่อผู้อื่น และวาทจาที่กล่าวออกไป จะต้องเป็นไปเพื่อเกิดความปรองดองสมานฉันท์ ทำให้คนในสังคมรักใคร่สามัคคีกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ

4.2.4 การมีน้ำใจไมตรีต่อกัน

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินทองมากมาย เพียงแต่แสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น ก็เป็นการแสดงน้ำใจได้ เช่น การพาเด็กหรือผู้สูงอายุข้ามถนน การสละที่นั่งบนรถโดยสารให้หญิงมีครรภ์ หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนาสังคมของเราให้ดีขึ้น เป็นคนที่มีน้ำใจและรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นก็ย่อมเป็นที่รักและชื่นชมของผู้อื่นเสมอ นอกจากนี้ ยังช่วยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดถึงจิตใจของคนอื่น และแสดงต่อผู้อื่นเหมือนที่เราต้องการให้คนอื่นแสดงต่อเรา และทำดีต่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่ว่าความดีนั้นจะเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อยหรือสิ่งยิ่งใหญ่ก็ตาม ควรเป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ และไม่หวังว่าคนอื่นจะต้องมาให้เราเสมอ ควรแสดงน้ำใจกับคนรอบข้าง เช่น เมื่อเวลามีโอกาสได้ไปเที่ยวในที่ไกลหรือใกล้ ควรซื้อของฝากเล็ก ๆ น้อย ๆ นำมาให้คนที่เรารู้จักและญาติมิตรของเรา เป็นแสดงความมีน้ำใจต่อกัน เพราะแม้ว่าจะจะเป็นสิ่งเล็กน้อย ไม่ได้มีราคามากมาย แต่สิ่งที่ได้นั้นมีค่ามากกว่านั้น คือน้ำใจที่ผู้อื่นได้รับจากเรา

การมีน้ำใจที่ดีต่อกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั้น ควรเสียสละกำลังทรัพย์ สติปัญญา กำลังกาย และเวลาให้แก่ผู้เดือดร้อน เท่าที่เราพอจะทำได้แก่ผู้อื่น หรือผู้ที่ต้องการพึ่งพาอาศัยเรา โดยเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน ควรมีนิสัยเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อเพื่อนบ้าน เช่น ไป

²⁸ โปสต์สด (POSTSOD), 5 วิธีการพูดให้มีเสน่ห์ พูดที่ไหนใครก็รัก, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.postsod.com/5-ways-to-say-goodbye> [8 มกราคม 2563].

ร่วมงานพิธีต่าง ๆ มีงานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น เป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจ และจะสามารถเชื่อมไมตรีจิตต่อกันได้ ควรให้ความรักแก่คนอื่น ๆ และให้ความร่วมมือเมื่อเขาต้องการให้ช่วยเหลือ และช่วยเหลือเขาอย่างสุดความสามารถด้วยความจริงใจที่เรามี²⁹

การอยู่ร่วมกันกับคนหมู่มากที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน อาจมีการกระทบกระทั่งกันเกิดปัญหาขึ้นได้ ถึงแม้ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างในสังคมเดียวกันจะมีอยู่ทั่วไป แต่หากเรารู้จักเรียนรู้ความแตกต่าง การเคารพและยอมรับซึ่งความแตกต่างของกันและกัน การมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจและมีความปรารถนาดีต่อกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยทำให้ประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น จะต้องมียุติธรรมที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละสังคมที่มีความต่างกัน หากคนในสังคมพหุวัฒนธรรมยินยอมพร้อมใจกันยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ด้วยความยินดี เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน ไม่ก้าวล่วงสิทธิของคนอื่น ยอมรับในสิทธิของตน ย่อมสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่ทุกฝ่าย คนในสังคมพหุวัฒนธรรมจะต้องไม่แสดงกิริยาอาการที่ไม่ดีต่อผู้อื่น การพูดคุยนทนาจะต้องไม่มีการกล่าวดูถูกดูหมิ่นกัน ไม่แสดงกิริยาหรือวาจาที่ไม่ดี และควรน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน พร้อมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกสถานการณ์ เป็นวิธีการสร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขความสามัคคี ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สร้างสังคมพหุวัฒนธรรมให้มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น เพื่อการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

4.3 วิเคราะห์การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ การอยู่ร่วมกันจึงต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันจึงจะมีความสุข สังคมพหุวัฒนธรรมนั้นมีปรากฏอยู่ในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่สังคมขนาดเล็กไปจนถึงสังคมขนาดใหญ่ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ ภูมิภาค จนถึงสังคมโลก เพราะสังคมคือการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็นหมู่เป็นคณะ เพื่อจะได้อิงอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขับเคลื่อนสังคมให้มีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคง

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมไทยเป็นหลักของประเทศ แต่ในวัฒนธรรมนั้นก็อยู่บนความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีประชากรเป็นจำนวนมากทั่วประเทศ ประกอบด้วยกลุ่มคนไทยเชื้อสายไทย จีน ญวน ลาว เขมร ไทยทรงดำ ไทยพวน เป็นต้น

²⁹ ชนาภานต์ โสจะยะพันธ์, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/a/cme2.go.th/santi-wathnthrrm/home/kar-xyu-rwm-kan-xyang-santi-ni-sangkham-phhu-wathnthrrm> [1 สิงหาคม 2561].

ที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย จึงทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นต้น ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้นำความแตกต่างทางชาติพันธุ์มาใช้ในการปฏิบัติทางสังคม ฉะนั้น ในสังคมประชาธิปไตยต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างระหว่างกัน ความแตกต่างต้องไม่ใช่การหาความได้เปรียบ แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ยอมรับและสนับสนุนความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมมากขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้รับการยอมรับ เพราะเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ทำให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวหรือการค้า เช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย ประเพณีของชนกลุ่มต่าง ๆ ดังนั้น สังคมไทยจึงเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เพราะประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างเพื่อป้องกันความแตกแยก นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่คนไทยพึงปฏิบัติ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าและสงบสุขต่อไป³⁰

แนวทางในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย ควรเป็นแนวทางที่ต้องคำนึงถึงขั้นปัจจัยพื้นฐานของสังคมไทยที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ผสมผสานกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัล เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คนในสังคมมีความปรองดองสามัคคี ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่มุ่งทำลายทำร้ายซึ่งกันและกัน เมื่อสังคมเกิดมีปัญหา ถ้าทุกฝ่ายหันหน้ามาปรึกษาหารือกัน ร่วมกันสานเสวนา ประชุมระดมความคิดเพื่อให้ได้แนวทางที่ดีในการแก้ปัญหาาร่วมกัน นอกจากนั้น ยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้มีความมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

4.3.1 กระบวนการสานเสวนา

สานเสวนาเป็นกระบวนการในการพูดคุยกัน เพื่อให้แต่ละฝ่ายได้มองเห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของแต่ละฝ่าย เหมือนเป็นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ปล่อยให้การพูดคุยดำเนินไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ข้อสรุปร่วมกัน ดังนั้น การสานเสวนาจึงมีความหมายที่กว้างขวางมองเห็นถึงองค์รวมของการสนทนา จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของการสานเสวนาให้ถูกต้อง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้ให้ได้ผล การจะใช้กระบวนการสานเสวนามาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาในสังคมนั้น ควรเข้าใจถึงลักษณะของการสานเสวนาอย่างแท้จริง เพราะสานเสวนามีใช่เพียงแค่การพูดคุยกันในวงสนทนาเท่านั้น แต่ยังมีความหมายกว้างไปกว่านั้น ทั้งการพูดคุย การรับฟัง การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึก การเห็นอกเห็นใจกัน การยอมรับซึ่งกันและกัน การสานเสวนานั้น จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

³⁰ Peung Orranee, ความเป็นไปได้สำหรับประเทศไทย พหุวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://prezi.com/3s4ox_si4w3q/presentation/ [28 ธันวาคม 2562].

1) ลักษณะของการสานเสวนา

การสานเสวนานั้นมีลักษณะที่หลากหลาย แต่ละลักษณะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพูดคุยสนทนากันระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มได้ เพื่อให้การสนทนากันดำเนินไปตามหลักของการสานเสวนา ลักษณะของการเสวนาสรุปได้โดยทั่วไปมีอยู่ 7 แบบ³¹ คือ

(1) สานเสวนา เป็นการสนทนากันถึงสิ่งที่เป็นเรื่อง (Conversations that matters) เป็นการร่วมกันฟังร่วมกันพูดคุยในประเด็นที่เป็นปัญหา หรือประเด็นที่กำลังเป็นที่สนใจของคนหมู่มาก มีประเด็นที่ต้องพูดคุยกันและมีประเด็นที่แต่ละฝ่ายต้องยอมรับฟังกัน เพื่อให้การสานเสวนาดำเนินไปในประเด็นที่ตั้งไว้

(2) สานเสวนา เป็นการกระทำที่สื่อสารกัน (Communicative action) การสื่อสารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้คนเราเข้าใจกัน ถ้าสื่อสารไม่ดีนอกจากจะไม่ทำให้เข้าใจกัน ยังกลายเป็นความขัดแย้งกัน เมื่อเกิดมีปัญหากันจึงต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือช่วยแก้ปัญหา การสื่อสารที่สำคัญมีอยู่ 2 อย่าง คือ การพูด และการฟัง การพูดแม้จะเป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่าเป็นศิลปะขั้นดีในการแก้ปัญหา ถ้ารู้จักใช้อย่างถูกวิธี รู้จักกาลเทศะ แต่การฟังก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะคนที่รับฟังผู้อื่นได้ดีต้องมีความหนักแน่นและความอดทน มีเมตตา ใจกว้าง การพูดเป็นการนำความรู้ความเข้าใจ หลักการเหตุผล อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดออกมาใช้อย่างเต็มที่ ส่วนการฟังเป็นการทำจิตใจให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปกับอารมณ์ที่มากกระทบ และเปิดโอกาสให้เสียงได้เข้ามา ก้องกังวานอยู่ในหัวใจ

(3) สานเสวนา เป็นการคิดอย่างมีตัวแทน (Representative thinking) จะคิดอะไรไม่ควรคำนึงถึงเฉพาะตัวเอง แต่ต้องนึกถึงคนอื่นด้วย เป็นการนำตนเข้าไปเป็นเครื่องเปรียบในเรื่องนั้นเปรียบเหมือนเป็นตัวแทนของคนอื่น ถ้าเราเป็นคนอื่นเราจะมีความรู้สึกอย่างไร อะไรที่เราควรจะทำและไม่ควรจะทำ เพื่อคำนึงถึงจิตใจของผู้ฟัง เมื่อทำได้แบบนี้ คนอื่นก็จะมีความรู้สึกเหมือนกับเรา จึงเป็นการคิดอย่างมีตัวแทนให้แก่กันและกัน

(4) สานเสวนา เป็นบทสนทนาที่สร้างสรรค์สัจธรรม (Conversation creates reality) การสานเสวนาเป็นการพูดคุยกันในเรื่องที่เป็นหลักของธรรมชาติ หรือหลักของสัจธรรม แต่ที่มีปัญหากันในเรื่องการสานเสวนา หรือความเข้าใจในเรื่องสานเสวนาไม่ตรงกัน เพราะคนส่วนมากถูกภาพของมายาครอบงำไว้เสียเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มองไม่ค่อยเห็นความจริง สานเสวนาเป็นการพูดคุยกันเพื่อสร้างสรรค์จริงใจหลักสัจธรรมให้คงอยู่ และเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงหลักสัจธรรม จึงเป็นการฝึกฝนคนให้รู้จักความเป็นจริงของชีวิต และเป็นแนวทางให้คนได้พัฒนาตนมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป

³¹ ผศ.ดร.ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, สานเสวนา สานใจสู่ใจ, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ควอลิตี้ อาร์ท, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒.

(5) สานเสวนา เป็นความสามารถของผู้คนธรรมดาที่จะเรียนรู้ และเล่นบทบาทอย่างสร้างสรรค์ในการกำหนดโลกที่อาศัยอยู่ ถ้าโลกนี้เปรียบเหมือนโรงละคร มนุษย์ทุกคนก็คือผู้เล่นบทบาทตามที่ตนได้รับ การจะเล่นได้สมบทบาทเพื่อเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกในแต่ละเรื่อง ต้องศึกษาเรียนรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ฟังบทจากผู้กำกับ ฟังเสียงสะท้อนจากผู้ชมและผู้ร่วมกันนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น ดังนั้น การใช้ชีวิตจะประสบความสำเร็จและมีความสุข ต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของตน แม้จะเป็นคนธรรมดาคนหนึ่งแต่ถ้าสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนได้ จะทำให้มีอิสระในการใช้ชีวิต อิสระจากการถูกครอบงำของคนอื่น

(6) สานเสวนา เป็นทฤษฎีของความสัมพันธ์ (Theories of relationship) เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง โดยผ่านกระบวนการฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้การฟังมีความสัมพันธ์กับความรู้นึกคิดในหัวใจของแต่ละฝ่าย การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นการช่วยลดความขัดแย้งให้น้อยลงไป และทำให้เปิดใจฟังกันมากขึ้นกว่าเดิม การฟังกันบ่อย ๆ จึงเป็นการต่อยอดความสัมพันธ์ที่ยังคงอยู่ ดังนั้น ความสัมพันธ์ต้องมีการดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาไว้ให้คงอยู่และพัฒนาให้มั่นคงต่อไป

(7) สานเสวนา เป็นบทสนทนากับวง ไม่ใช่ข้าง ๆ (วง) (With a center, not sides) เป็นการหันหน้าเข้ามาพูดคุยกัน มีปัญหาอะไรก็คุยกันในวงสนทนา ใครมีเรื่องคับข้องใจหรืออัดอั้นตันใจก็ให้พูดออกมา เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ฟังปัญหาร่วมกัน จะได้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของกันและกัน ไม่ใช่ว่าตอนอยู่ในวงสนทนาจึงเงียบ ไม่ยอมพูดคุยกัน แต่พอไม่อยู่ในวงสนทนา ต่างฝ่ายต่างพูดกันไปคนละทิศคนละทาง ไม่อยู่ในประเด็นเดียวกัน หรือประเด็นเดียวกันแต่ตีความหมายกันไปคนละอย่าง การพูดนอกวงสนทนาจึงไม่แก้ปัญหาก็เกิดขึ้นได้ สานเสวนาจึงเป็นการพูดคุยกันในวงสนทนา ในประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายกำลังพูดถึง เปิดใจรับฟังปัญหาของแต่ละฝ่าย เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันต่อไป

ลักษณะการสานเสวนาเป็นการแสดงออกซึ่งความจริงจังและจริงจังของแต่ละฝ่าย ไม่ใช่การพูดคุยที่ดี มีหลักเกณฑ์ เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างมาเกื้อหนุน ทำให้เกิดการสานเสวนา เพื่อหาทางออกร่วมกันอย่างแท้จริง ถ้าพิจารณาด้วยสติปัญญาที่รอบคอบสามารถทำให้เรามองเห็นสัจธรรมของชีวิต สัจธรรมของสรรพสิ่งที่มีปรากฏอยู่ในโลก

2) องค์ประกอบของการสานเสวนา

จุดเริ่มต้นของการสานเสวนา ที่เป็นที่เหตุให้คนในสังคมได้มีโอกาสหน้าเข้าหากัน พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา และเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ปรองดองสามัคคี องค์ประกอบที่สำคัญของการสานเสวนามีอยู่ 10 อย่าง คือ

(1) ไม่มีวาระซ่อนเร้น ความมั่งคั่งของการสานเสวนามาจากเจตนาบริสุทธิ์ คือพูดความจริงอย่างตรงไปตรงมา ไม่สวมหน้ากากเข้าหากัน ไม่มีอะไรที่จะต้องปิดบังซ่อนเร้น

(2) ปฏิสัมพันธ์กันอย่างมนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ให้ความเคารพ ให้เกียรติผู้อื่น เพราะเขาไม่ใช่วัตถุสิ่งของที่ไร้หัวใจ ปฏิบัติต่อผู้อื่นเช่นเดียวกับที่อยากให้อื่นปฏิบัติกับตนเอง

(3) เท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ การให้และการรับ เท่า ๆ กัน ไม่มีใครด้อยกว่าหรือเหนือกว่า ไม่มีการครอบงำทางความคิด เขากับเราเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

(4) จุดยืนชัดเจน กล่าวบอกความคิด ความเชื่อของตนเอง กล่าวเปิดหูเปิดใจฟังความเห็นที่แตกต่าง กล่าวรับฟังว่าผู้อื่นเข้าใจและเห็นว่าเราเป็นอย่างไร สื่อความหมายของเราให้ชัดเจน

(5) ไม่ด่วนสรุปตัดสินผู้อื่น จงภูมิใจในความคิด ความเชื่อของเรา แต่ไม่ได้หมายความว่าเรารดีกว่า หรือเหนือกว่าคนอื่น แล้วด่วนสรุปในสิ่งที่เขามีหรือเป็น ไม่ตัดสินคนอื่นบนฐานความเชื่อของใคร แต่ตัดสินได้ด้วยข้อมูลและความเป็นจริงที่ปรากฏ

(6) ใจกว้าง พอที่จะวิพากษ์วิจารณ์ตนเองหรือกลุ่มของตนเอง สิ่งใดที่ไม่ดี หรือไม่ถูกต้อง ก็ยอมรับความจริงอย่างไม่เข้าข้างตนเอง กล่าวหาวิจารณ์ตนและกลุ่มของตนได้

(7) ซื่อสัตย์และจริงใจ การสื่อสารอย่างจริงใจจำเป็นมากสำหรับการสานเสวนา ความคิดเห็นใดที่เราไม่เห็นด้วยควรแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา โดยบอกเหตุผลให้ชัดเจน หลีกเลี่ยงการยอมรับแบบขอไปที

(8) ใฝ่ใจผู้อื่น ให้เกียรติต่อความคิดของผู้อื่น ว่าเขาก็มีเหตุผลของเขาและน่าจะหาทางออกที่ดีให้กับปัญหาตรงหน้าได้เช่นกัน ใฝ่ใจในวิถีความเชื่อ ความสามารถ และเหตุผลของเขา

(9) ไม่ปะปนหลักการกับปฏิบัติ เมื่อผู้อื่นพูดหรือถามในเรื่องดกก็พูดตอบในเรื่องนั้น ถ้าเขาพูดเรื่องหลักตัวบท หรือทฤษฎี ก็ตอบเรื่องหลักตัวบท หรือทฤษฎี ถ้าเขาพูดหรือถามเรื่องการปฏิบัติ ประสบการณ์ ก็ตอบเรื่องการปฏิบัติหรือประสบการณ์ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการพูดคนละเรื่องเดียวกัน หลีกเลี่ยงความเข้าใจผิด

(10) ยืดหยุ่น แต่ตั้งใจจริง สานเสวนาเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความตั้งใจจริง ความต่อเนื่อง ความอดทน สานเสวนาจึงไม่ใช่สูตรสำเร็จ หรือคำตอบสุดท้ายของปัญหาทันทีทันใด³²

สานเสวนาเป็นการฟัง การสื่อสารเพื่อพัฒนาจิตภายใน เพื่อการเรียนรู้ เพื่อการเกิดเป้าหมายร่วมกัน และเพื่อสันติสุขและสันติภาพ เป็นธรรมาที่อารมณความรู้สึกละเอียดอ่อนเกิดขึ้นได้ในระหว่างการสานเสวนา โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวกับเรื่องที่เราคิดเห็น เราอาจแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาได้ แต่ต้องมีสติในการแสดงความเห็นต่าง ไม่ก้าวร้าวโดยทางกาย วาจา และใจ ท่วงตั้งได้อย่างสุภาพ การฟังจะเอื้อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งภายในใจของเราเอง เมื่อได้ฟังผู้อื่นและตนเองไปพร้อมกัน การฟังทำให้เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น และอาจมองเห็นเขาในแง่มุมใหม่ พร้อมกับที่เข้าใจตนเอง

³² สถาบันพระปกเกล้า, การสานเสวนา(Dialogue), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา\(Dialogue\)](http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา(Dialogue)) [26 ตุลาคม 2562].

มากขึ้น และอาจมองเห็นตนเองในแง่มุมที่ไม่เคยเห็นมาก่อน³³ การฟังจะช่วยลดภาวะความไม่ไว้วางใจกัน และภาวะต่างคนต่างอยู่ให้ลดน้อยลง³⁴ ผู้พูดและผู้ฟังต้องเปิดใจให้กันและกัน เพื่อรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย การพูดคุยสนทนาควรเป็นการสานสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อมุ่งเข้าสู่ประเด็นปัญหาความขัดแย้ง และร่วมมือร่วมใจกันที่จะแก้ปัญหาที่ร่วมกัน ไม่ผลักให้เป็นภาระของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน สังคมจะตั้งมั่นอยู่ได้ต้องอาศัยโครงสร้างที่ดี มีพลังในการดำเนินงาน และสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดระบบที่มีลักษณะเฉพาะของมันเอง เพราะมีความโดดเด่น ไม่ใช่ความเชื่อและความรู้สึกของปัจเจก แต่เป็นของทุกคนในสังคม และความรู้สึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความเชื่อความรู้สึกร่วมกัน³⁵ การพูดคุยสนทนากัน ก็เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม มีความเป็นเอกภาพในการทำงานร่วมกัน

3) กระบวนการสานเสวนา

การแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ นับว่าเป็นเรื่องดีที่แต่ละฝ่ายจะได้ระดมความคิดเห็นร่วมกัน เพราะการมีเวทีให้แสดงความคิดเห็นนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และอย่างกว้างขวาง เพื่อให้จะเข้าใจในประเด็นปัญหาตรงกัน และหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน กระบวนการขั้นตอนในการแสดงความคิดเห็น ควรให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และให้ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ควรขัดจังหวะกันมากเกินไป หรือก่อให้เกิดความกระทบกระทั่งกัน จะทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้ ดังนั้น กระบวนการแสดงความคิดเห็น ที่เป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง ควรมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เปิดใจรับฟังปัญหาของแต่ละฝ่าย และไม่ด่วนสรุปปัญหา ซึ่งแต่ละประเด็นมีความสำคัญ ดังนี้

(1) ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน

การประชุม คือการมารวมกันหรือเรียกให้มารวมกันเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการมาร่วมพบกันเพื่อปรึกษาหารือ เช่น ประชุมกรรมการ³⁶ การประชุมจึงเป็นช่วงเวลาที่คนทำงานร่วมกันจะได้ปรึกษาหารือ และเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน เพราะถ้าไม่มีการประชุมก็จะไม่มีการตกลงทำความเข้าใจร่วมกันของทีมงาน หรือทำให้เกิดความยุ่งยากและใช้เวลามากในการ

³³ สถาบันพระปกเกล้า, การสานเสวนา(Dialogue), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา\(Dialogue\)](http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา(Dialogue)) [26 ตุลาคม 2562].

³⁴ ผศ.ดร.ปาริชาติ สุวรรณบุษมา, สืบเนื่องมาจาก...สานเสวนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2552), หน้า 56.

³⁵ สุภางค์ จันทวานิช, ทฤษฎีสังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.พี.พี. (1991) จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๙.

³⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์คอเปอร์เรชั่น จำกัด, 2548), หน้า 657.

สื่อสาร ถ้าจะต้องบอกกล่าวสื่อสารกันเป็นรายบุคคล การประชุมเป็นโอกาสที่ดีในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้คนที่อยู่ในที่ทำงานเดียวกัน หรือสังคมเดียวกัน ได้รับความรู้ที่ตนเองจะยังไม่รู้ หรือไม่เชี่ยวชาญในระหว่างการประชุม ทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกัน และยังเป็นเครื่องมือของผู้บริหารงานในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่จะพึงเกิดขึ้นในการประชุมร่วมกัน คือทำให้การทำงานเป็นทีมและเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน เพราะผู้ร่วมประชุมจะรู้สึกชัดเจนถึงการเป็นทีมงาน และความรับผิดชอบที่ได้รับ มอบหมายผ่านวาระการประชุม งานก็จะประสบความสำเร็จได้ การประชุมทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และวิธีการใหม่ ๆ มีการนำเสนอและช่วยกันไตร่ตรองจนได้ข้อสรุปที่ดี ปัญหาต่าง ๆ ถูกแก้ไขด้วยความคิดที่มาจากการประชุม เกิดความคิดและวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงาน ทำให้การทำงานนั้นง่ายขึ้น และยังเป็นโอกาสในการติดตามงาน ที่เกิดจากการประชุมในครั้งก่อน ๆ ทำให้การทำงานไม่เกิดข้อผิดพลาดหรือตกหล่น และยังเป็นการช่วยกระตุ้นให้ทีมงานเกิดความรับผิดชอบที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายและแผนงานที่ได้วางกันเอาไว้³⁷

พระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักอปริหานิยธรรม คือธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว บรรดาหลักอปริหานิยธรรมนั้น มีหลักเกี่ยวกับการประชุมกันเนื่องนิยต์ จะทำให้ชุมชนหรือสังคมนั้นมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว หลักอปริหานิยธรรม มีอยู่ 7 ประการ คือ

- (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิยต์
- (2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำร่วมกัน
- (3) ไม่ถืออำนาจใจ บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้บัญญัติ ถือปฏิบัติมั่นคงตามหลักวัชชีธรรม คือข้อปฏิบัติของชาววัชชี
- (4) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
- (5) บรรดากุลสตรี กุลกุมารทั้งหลายมิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังแก
- (6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของชาววัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำธรรมิกพลี คือการสนับสนุนให้เกิดคุณค่าที่ถูกต้องควร
- (7) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ คือบรรพชิตที่เป็นหลักใจของประชาชน ตั้งใจให้ท่านที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก

³⁷ ประโยชน์และความสำคัญของการประชุม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.dcbstdcon.org/ประโยชน์และความสำคัญของการประชุม>. [14 กุมภาพันธ์ 2562].

หลักการบริหารนิยธรรม เป็นหลักที่สร้างความมั่นคงให้กับชุมชนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เป็นธรรมาของการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากที่จะเกิดความไม่ผาสุกขึ้น เพราะแต่ละคนที่อยู่ร่วมกันมีพื้นฐานหลาย ๆ อย่างที่ต่างกัน เช่น ความรู้ ความประพฤติ ทศนคติ ภูมิประเทศ เป็นต้น เมื่อแต่ละฝ่ายตัดสินใจที่จะอยู่ร่วมกัน จำเป็นต้องมีระเบียบแบบแผนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในสังคมสงฆ์พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นความแตกต่างกันของแต่ละท่านที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา หากจะให้อยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดความแตกต่าง ก็จะต้องมีหลักที่สำคัญ เป็นตัวร้อยเรียงรัดรั้งให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(2) เปิดใจรับฟังปัญหาของของแต่ละฝ่าย

การเป็นผู้พร้อมรับฟังเป็นกุญแจเปิดหัวใจสู่การสื่อสารที่ดี การฟังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เราอาจแบ่งขีดชั้นการฟังออกคร่าว ๆ เป็น 3 ระดับ คือ 1) การเพียงได้ยิน ซึ่งเป็นการฟังที่ไม่ให้ความสนใจ เป็นไปอย่างขอไปที ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาปฏิบัติกับผู้อยู่ใต้การปกครองหรือลูกน้องบริวาร 2) การฟังเฉย ๆ เป็นการฟังที่แสดงความสนใจเพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญสูงสุด หลายครั้งที่ผู้ฟังอาจจะนั่งทำอย่างอื่น หรือแสดงความสนใจอย่างอื่นในขณะที่ฟัง 3) การฟังอย่างกระตือรือร้น (active listening) เป็นการฟังที่แสดงความตั้งใจที่แท้จริงที่จะรับฟัง และเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้พูดต้องการจะสื่อออกมา

การฟังอย่างกระตือรือร้น (active listening) ไม่ใช่เพียงการนั่งรับฟัง แต่ยังรวมไปถึงการใช้ภาษากาย เช่น การประสานสายตา การเอนกายเข้าหาผู้พูด เพื่อให้เห็นถึงความใส่ใจ รวมไปถึงการตั้งคำถาม การพยายามทบทวนประเด็นระหว่างการสนทนา เป็นต้น³⁸

การเปิดใจรับฟังปัญหาของแต่ละฝ่าย เป็นการยอมรับและไว้วางใจในการที่จะแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน หรือวิธีการแก้ไขที่เหมาะสม ทำให้เกิดความกล้าหาญที่จะแสดงหรือสะท้อนภาพซึ่งตัวเราเองอาจจะมองไม่เห็น การกล้าให้คำแนะนำเช่นนี้จะช่วยผู้นำในการปรับปรุงแก้ไขตนเอง และปรับปรุงวิธีการทำงาน การอยู่ร่วมกันให้เกิดความเหมาะสมถูกต้องเป็นธรรมต่อไป

ข้อสำคัญในการเปิดใจรับฟังปัญหาของแต่ละฝ่าย คือทุกฝ่ายจะต้องตั้งอยู่ในเมตตาธรรม ทั้งทางกาย วาจา และใจ มองทุกฝ่ายเท่าเทียมกัน ไม่ดูถูกดูหมิ่นกัน หรือใช้กิริยาอาการที่ไม่เหมาะสม ในขณะที่อีกฝ่ายกำลังพูด เมื่อทุกฝ่ายมองเห็นถึงความสำคัญของความเท่าเทียมกับ และบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย จะทำให้เกิดการพูดคุยกันในทางสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์แก่ชุมชน สังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันก็จะได้รับประโยชน์จากการเปิดใจรับปัญหาแต่ละฝ่าย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการทำงาน หรือการอยู่ร่วมกันให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

³⁸ ประยูร, ผู้นำกับการเปิดใจรับฟัง, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=1169&pageid=11&read=true&count=true [14 กุมภาพันธ์ 2562].

หลักพุทธศาสนากล่าวถึงการอยู่ร่วมกัน พุดคุยกัน สนทนากัน ต้องให้เกิดความระลึกรู้ถึงถึงกันอยู่ตลอดเวลา นึกถึงสิ่งดี ๆ ที่แต่ละฝ่ายได้ทำให้แก่กัน จะช่วยป้องกันความคิดที่จะทำลายกัน หรือเอาใจเอาเปรียบกันลดน้อยลงไป และหมดไปจากสังคมนั้น ๆ ทำให้คนที่เคยอยู่ร่วมกันระลึกรู้ถึงกันอยู่เสมอ แม้ในยามที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ทำให้มีความเคารพกันและกัน ช่วยเหลือกัน และสามัคคีพร้อมเพรียงกัน หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกรู้ถึงกันนั้น เรียกว่าสาราณียธรรม³⁹ มีอยู่ 6 ประการ

(1) เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(2) เมตตาวาจกรรม ตั้งเมตตาวาจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(3) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งความปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

(4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วม ใช้สอนบริโภคทั่วกัน

(5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

(6) ฎีกุสามัญญตา มีฎีกุจงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา⁴⁰

สาราณียธรรมนี้เป็นธรรมที่ทำให้คนทั้งหลายได้ระลึกรู้ถึงกันและกัน โดยอาศัยคุณความดีของแต่ละฝ่ายที่ได้ทำไว้ต่อกัน ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรืออยู่ไกล ทำให้นึกถึงกันอยู่ตลอดเวลา

ธรรมเหล่านี้เมื่อเกิดมีในหมู่คณะใด ย่อมทำให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันในหมู่คณะนั้น ทำให้เกิดความเคารพยำเกรงซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรสงเคราะห์กัน ไม่ก่อให้เกิดความทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน มีแต่ความสมัคสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน คนผู้เคยอยู่ร่วมกัน เวลาใดเวลาหนึ่ง หรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ย่อมมีเหตุให้ระลึกรู้ถึงกันอยู่เสมอ เป็นความทรงจำของแต่ละฝ่าย ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นตายเป็นอย่างไร ก็ไม่อาจทำให้ลืมเลือนไปได้ง่าย ๆ ถ้าเป็นเรื่องที่

³⁹ ม.ม. (ไทย) 12/492/531.

⁴⁰ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543), หน้า 234.

ดีที่เคยมีต่อกันก็เป็นการพอกพูนกุศลธรรมให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะเป็นความดีงามที่ได้แสดงออกต่อกันด้วยกาย วาจา และใจ ถ้าเป็นเรื่องที่เลวร้ายก็ทำให้ได้สังเวคธรรม สิ่งที่จะทำให้เกิดความกระทบกระทั่งกันทางกาย วาจา ใจ พึงละเว้นจากสิ่งนั้น ประคับประคองตนอย่างมีสติไม่ให้เกิดความผิดพลาดเหมือนที่ผ่านมา พึงรักษาวาจา สำรวมใจ และไม่ทำความชั่วทางกาย พึงชำระกรรมบถทั้ง ๓ ประการนี้ให้หมดจด จะทำให้พบหนทางที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้⁴¹

(3) ไม่ด่วนสรุปประเด็นปัญหา

การตัดสินแต่ละประเด็นปัญหา ควรจะได้พิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้ใช้ความรู้ความเข้าใจ สติปัญญาขีดความสามารถได้อย่างเต็มที่ จึงไม่ควรด่วนสรุปประเด็นปัญหา ควรอาศัยบริบทหลายด้าน ปัจจัยหลายอย่าง เป็นองค์ประกอบในการสรุปประเด็นปัญหา เพื่อให้ได้ประเด็นปัญหาที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคม ปัญหาการบริหารงาน ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความไม่เข้าใจกัน ส่วนแต่เกิดจากการที่เราด่วนสรุปไปเอง คิดไปเอง หรือสร้างภาพในใจของเราขึ้นมาเองทั้งสิ้น ซึ่งบางทีข้อเท็จจริงอาจจะไม่ใช่อย่างที่เราคิดก็ได้ เพราะจิตใจของคนเรานั้นเป็นสิ่งที่ชอบปรุงแต่ง ชอบที่จะคิดต่อยอดไปเรื่อย ๆ จากข้อเท็จจริงเรื่องหนึ่งเราสามารถที่จะต่อยอดคิดไปเองจนกลายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ยิ่งถ้าให้หลายคนคิดกันออกไป อาจกลายเป็นเรื่องราวที่หลากหลายขึ้นมาทันที โดยที่ความเป็นจริงอาจจะมีแค่เพียงชนิดเดียว นอกนั้นคือสิ่งที่ปรุงแต่งขึ้นทั้งสิ้น⁴²

ทัศนะของนักปราชญ์ชาวตะวันตกมองว่า วิกฤตการณ์ต่าง ๆ มีต้นเหตุมาจากความคิดของเราเอง ในการสื่อสารกันเรามักไม่ให้ความสนใจมากต่อความคิด (thought) ในฐานะกระบวนการ (process) แต่ไปให้ความสนใจกับเนื้อหา (content) เขาเรียกร้องให้เราให้ความสนใจต่อความคิดในฐานะของกระบวนการ ดังนั้น การสื่อสารแบบโบห์ม จึงหมายถึงกระแสแห่งความหมาย (stream of meaning) ที่ไหลผ่านตลอดตัวเราและทุกคนที่ร่วมวงสนทนา ก่อให้เกิดความเข้าใจใหม่ๆ ที่อาจไม่เหมือนกับที่แต่ละคนเข้าใจเมื่อเริ่มสนทนากันเลยก็ได้ เป็นสิ่งที่ผู้ร่วมสนทนา ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้น และความหมายที่ทุกคนร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นนี้เป็นเสมือนกาวใจที่เชื่อมยึดผู้คนและสังคมเข้าด้วยกัน

วิธีการสนทนาแบบโบห์มแม้จะไม่มีกฎตายตัว (no firm rule) ว่าจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะหัวใจของการสนทนาแบบนี้คือการเรียนรู้ ผู้เข้าร่วมสนทนาแบบโบห์มจะต้องฝึกตัวเองให้มีอุปนิสัย 4 อย่าง ดังต่อไปนี้ คือ

(1) ไม่ด่วนสรุป (suspending of judgment) อย่าด่วนตัดสินคำพูดและความคิดของผู้อื่น ทำให้ใจเราเปิด เราจะได้ยิน และเข้าใจทัศนะของทุกคนได้ดีขึ้น เป็นการได้ยินในแบบใหม่ที่เรายังไม่

⁴¹ ชุ.ธ. 25/281/119.

⁴² ประคัลภ์ ปันตพลังกูร, การด่วนสรุปแลคิดไปเอง สร้างปัญหามากกว่าที่คิด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://prakal.com/2017/02/14/การด่วนสรุป-และคิดไปเอง> [24 กุมภาพันธ์ 2562].

เคยได้ยินมาก่อน เราจะได้ยินสิ่งที่คนอื่นพูดอย่างแท้จริง โบทัมบอกว่าในกลุ่มสนทนาเราจะไม่ตัดสินว่าจะทำอะไรทั้งสิ้น อันนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก มิฉะนั้นเราจะไม่เป็นอิสระ เราต้องมีที่ว่างที่ไม่ผูกพันกับอะไรทั้งสิ้น แม้กระทั่งกับข้อสรุป กับข้อที่ว่าจะต้องพูดและไม่พูดอะไร มันเปิดและเป็นอิสระ นอกจากนี้การไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ตัดสิน ยังช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจกันในกลุ่มสนทนา

(2) ฟังลึก (deep listening) พยายามฟังทั้งสิ่งที่เราชอบและไม่ชอบ ไม่โจมตีความคิดที่ไม่เห็นด้วย นั่นคือ ฟังโดยไม่ต้องไปให้คุณค่าว่าดีหรือเลว น่าเชื่อหรือไม่น่าเชื่อ แต่ละคนฟังเพื่อให้ได้ยิน ทั้งความหมาย (meaning) ที่แท้จริงของแต่ละคนสื่อ และทั้งความหมายที่คลี่ (unfold) ออกมาจากสนทนาของกลุ่ม

(3) ค้นหาข้อสมมุติฐานของตน (Identifying Assumption) เราเห็นโลกตามข้อสมมุติฐานของเรา และเราก็แสดงออกต่อคนอื่นตามสมมุติฐานนั้น โดยที่เราเองไม่เห็นข้อสมมุติฐานที่อยู่ในตัวเรา การเรียนรู้ที่จะค้นให้พบข้อสมมุติฐานของตัวเอง ซึ่งทำได้โดยการฝึกสังเกตความคิด ไล่ให้ทันความคิดของตัวเอง เราสามารถชะลอกระบวนการคิดให้ช้าลงเพื่อให้สามารถสังเกตความคิดขณะที่กำลังเกิดขึ้น การเห็นข้อสมมุติฐานของตัวเองจะทำให้เราสามารถมองโลกแตกต่างออกไป และจะทำให้เราเคารพคนอื่น ยอมรับคนอื่น แม้กระทั่งคนที่คิดต่างจากเรา มองเห็นว่าทุกคนที่แตกต่างกันนั้นล้วนสามารถมีส่วนในการเรียนรู้และสร้างสรรค์ได้

(4) ติดตามตรวจสอบและไตร่ตรอง (Inquiry and Reflection) เมื่อเราไม่เข้าใจในความหมายที่คนอื่นพูด เราสอบถามเพื่อหาคำตอบอย่างบริสุทธิ์ใจที่สุดเท่าที่เราจะทำได้ เป็นการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการค้นหาและเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งต่างจากการตั้งคำถามเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ที่จะทำให้ผู้ร่วมสนทนายรู้สึกถูกคุกคาม ไม่ปลอดภัย แต่เป็นการตั้งคำถามเพื่อขุดความคิดความเห็นที่ใหม่ๆ ที่อยู่ลึกลงไปขึ้นมา เป็นคำถามที่ช่วยให้ทุกคนในกลุ่มได้ไตร่ตรองและพัฒนาความเข้าใจร่วมกันไปด้วย⁴³

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการสนทนาแบบโบทัม คือทุกคนที่มาวมกลุ่มอยู่ด้วยกันจะต้องมีความเท่าเทียมกันในทุก ๆ ด้าน ถอดหน้าที่บทบาทความรับผิดชอบของแต่ละท่านออกให้หมด ไม่มีใครใหญ่กว่าใคร หรือใครรู้มากกว่าใคร เป็นการปรับดุลยภาพทางรูปแบบ เพื่อก้าวเข้าสู่การปรับดุลยภาพทางความคิด ทุกคนก็จะมองเห็นความสำคัญทั้งของตนเองและผู้อื่น กล่าวคือ กล่าวแสดงออก กล่าววิพากษ์วิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดของคนอื่น ยอมรับในความแตกต่างทางความคิด ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากคนอื่น ทำให้บรรยากาศของการพูดคุยสนทนาเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย เพราะทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบกัน พูดคุยกันอย่างเต็มที่ไม่มีใครรับด้านสรุปประเด็นปัญหา เห็นภาพรวมของปัญหาได้มากยิ่งขึ้นและชัดเจนยิ่งขึ้น วิธีการแก้ไขปัญหาก็จะง่ายขึ้น ไม่ทำให้เกิดความยุ่งยากสลับซับซ้อน ปัญหาที่ได้รับการแก้ไขย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย

⁴³สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์, การสนทนาแบบโบทัม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts/171776> [24 ก.ค. 2562].

4.3.2 การสื่อสารอย่างสันติ

แนวคิดในการสื่อสารอย่างสันติ มีพื้นฐานอยู่บนหลักการของ NVC : Non Violent Communication เป็นรูปแบบการสื่อสารที่ช่วยให้เราเข้าถึงความกรุณา สร้างความเข้าใจตัวเอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีใช้เพียงหลักการหรือเทคนิคการประนีประนอม แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจความรู้สึกและแรงผลักดันในตัวเราทั้งสองฝ่าย และสร้างการสื่อสารเพื่อตอบเป้าหมายแท้จริง แม้ในสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นแตกต่าง⁴⁴

การสื่อสารอย่างสันติ หรือ NVC เป็นกระบวนการพูดและฟังที่งดเว้นการกล่าวโทษหรือตัดสินผู้อื่น ออกแบบโดย ดร.มาร์แชล โรเซนเบิร์ก (Dr. Marshall Rosenberg) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและนักไกลเกลี่ยข้อพิพาทระดับโลก ในประเทศไทย NVC ได้รับการเผยแพร่มาตั้งแต่ปี 2547 โดยหลายหน่วยงาน เช่น เสริมสิกขาลัย (SEM) สถาบันขวัญแผ่นดิน ให้เป็นแนวทางสร้างเสริมความเข้าใจระหว่างคนในสังคม และแก้ไขความขัดแย้งและความรุนแรงให้บรรเทาเบาบาง โดยมุ่งเน้นการสื่อสารด้วยความเมตตากรุณา (empathy) เมื่อเป็นผู้พูดเราจะไม่พูดทำร้ายผู้อื่นทั้งทางตรงทางอ้อม เมื่อเป็นผู้ฟังเราจะเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่เอาตนเองเป็นไม้บรรทัดตัดสินว่ากล่าวคนอื่น

การสื่อสารอย่างสันตินั้น เกิดจากความสงสัยของ ดร.มาร์แชล โรเซนเบิร์ก ที่ว่า เหตุใดมนุษย์เราจึงตัดขาดจากความกรุณาซึ่งเป็นธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ แล้วหันไปใช้ความรุนแรงและกดขี่ผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันมนุษย์บางคนก็คงความกรุณาไว้ได้ แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์เลวร้ายเพียงใดก็ตาม ด้วยความสงสัยนี้เขาได้ใช้ความรู้ด้านจิตวิทยา พร้อมกับศึกษาสันติวิธีของมหาตมะ คานธี และคำสอนของ 7 ศาสนาหลักในโลก แล้วก็ได้ข้อสรุปว่า ภาษาเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้คนเราใช้ความรุนแรงหรือมีความกรุณาต่อกัน จึงได้พัฒนาองค์ความรู้ชุดนี้ขึ้นมา โดยมีหลักการพื้นฐานดังต่อไปนี้

1) หลักการพื้นฐานของการสื่อสารอย่างสันติ

การสื่อสารอย่างสันติ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อเข้าถึงสาเหตุของปัญหาอย่างแท้จริง และแก้ปัญหามาแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกวิธีนั้น มีหลักการพื้นฐานอยู่ 3 อย่าง คือ

(1) มนุษย์ทุกคนมีความกรุณาเป็นพื้นฐาน

เมื่อได้ฟังคำนี้แล้วคนอาจจะสงสัย แต่ว่าทุกศาสนาในโลกต่างพูดตรงกันว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีความดีงามภายใน เช่น เราต่างเป็นบุตรของพระเจ้า มนุษย์ทุกคนมีจิตประภัสสร มีเมล็ดพันธุ์ของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หากท่านยังไม่เชื่อในสิ่งเหล่านี้ ให้ลองนึกถึงข่าวที่เคยอ่านผ่านตา เช่น คนพยายามช่วยเหลือคนอื่น หรือสิ่งมีชีวิต ที่ไม่รู้จักกันมาก่อน หรือข่าวจิตอาสาช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำ

⁴⁴ ภญ.อุไรศรี ศุภติลลิกขณ์, การสื่อสารอย่างสันติ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://punnspace.com/p/nvc> [2 กุมภาพันธ์ 2563].

ท่วม หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมา เป็นการมอบความรักและความเมตตาจากภูมิกับทุกคน โดยปราศจากข้อจำกัด ไม่มีชั้นวรรณะ

(2) เบื้องหลังทุกการกระทำและคำพูดของมนุษย์ ล้วนตอบสนองความต้องการเล็กๆ บางอย่าง

ความต้องการในที่นี้ ไม่ใช่แค่อยากรับประทานอาหารอร่อย ๆ อยากได้เครื่องแต่งกายใหม่ ๆ อยากได้สิ่งอำนวยความสะดวก อยากให้บ้านเรือนสะอาด เป็นต้น แต่เป็นความต้องการพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต่างมีร่วมกัน เช่น ความสุข ความปลอดภัย การยอมรับ ความเคารพ มิตรภาพ การพักผ่อน ฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนชนชาติไหน มีศาสนา สิว หรือเพศอะไร ต่างมีความต้องการเหล่านี้ อยู่ภายใน หากเราเข้าไปสำรวจว่า คำพูดหรือการกระทำของอีกฝ่ายนั้น มีความต้องการอะไรอยู่ เบื้องหลัง เราจะเกิดความเข้าใจ แม้จะไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมนั้นก็ตาม เข้าใจว่าเบื้องหลังความรู้สึก การกระทำ หรือคำพูดนั้น ทุกคนมีความต้องการบางอย่าง การแสดงออกทั้งหมดล้วนเพื่อให้บรรลุในสิ่งที่ตัวเองต้องการนั้น

ตัวอย่างเช่น มาร์แชลเคยต้องทำจิตบำบัดให้ผู้ต้องหาในคดีข่มขืนหลายคน เขาได้ชวนผู้ต้องหาชายคนหนึ่งสำรวจดูว่า เขามีคนอื่นเพราะเขาต้องการอะไร พอพูดคุยก็ลึกลงไปเรื่อย ๆ เขาก็พบว่า จริง ๆ แล้วเขาอยากได้ความเข้าใจ เพราะเขาถูกกระทำรุนแรงมาตั้งแต่เด็ก พอโตขึ้น เมื่อเขาทำร้ายคนอื่น เวลาที่ได้เห็นคนอื่นเจ็บปวด เขารู้สึกว่ามีคนเข้าใจความเจ็บปวดที่เขาเคยเจอ แต่เขาไม่เคยตระหนักถึงความต้องการอันนี้เลย พอเขาตระหนักว่าเขาทำแบบนี้เพราะถูกส่งต่อความรุนแรง และมาพบว่าตัวเองต้องการความเข้าใจ เขาก็จะพบทางเลือกกว่าเขาจะหาความเข้าใจได้ อย่งไร โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง เขาอาจจะขอให้หมอช่วยรับฟังความเจ็บปวดของเขา เขาอาจจะเขียนบันทึก วาดภาพ หรือแต่งเพลงเกี่ยวกับความเจ็บปวดนี้ก็ได้ ฉะนั้น ถ้าเราขุดลึกในใจเรา จนเจอว่าต้องการอะไร เราจะพบความเป็นไปได้มากมาย

(3) ใส่ใจและให้คุณค่ากับความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจก่อนที่จะคิดแก้ไขปัญหาหรือทางออก

แม้ว่าการหาทางออกที่ทุกคน (ซึ่งกำลังขัดแย้งกัน) ถูกใจกันทุกฝ่ายจะเป็นเรื่องยาก จนบางทีเราเกิดความท้อใจและคิดว่ามันคงจะเป็นไปไม่ได้ แท้จริงแล้ว สิ่งที่เราคิดว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ก็อาจจะเป็นไปได้ หากเราเริ่มต้นด้วยการฟังอย่างลึกซึ้ง ใส่ใจและให้คุณค่ากับทุกฝ่าย แม้ว่าจะใช้เวลานานกว่าจะค้นหาความต้องการของแต่ละฝ่ายเจอ แต่การทำเช่นนี้จะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน เพราะเราไม่ได้ต้องการหาว่าใครถูก ใครผิด หรือควรเลือกทางไหนดี แต่ฟังให้ลึกเพื่อเข้าใจว่าแต่ละฝ่ายให้คุณค่ากับเรื่องอะไร แม้สุดท้ายเราอาจหาวิธีการที่ตอบโจทย์ทุกคนไม่ได้ แต่คนที่ได้รับการใส่ใจ ย่อมรับรู้ว่ามีคนได้ยินความต้องการของเขา ทุกคนควรรับผิดชอบต่อความรู้สึกที่เกิดขึ้นของตนเอง ไม่

กล่าวโทษหรือผลักให้เป็นความผิดคนอื่น และควรรู้ว่าตนเองต้องการอะไร เข้าอกเข้าใจผู้อื่นว่าเขาเองก็มีความต้องการที่หวังจะได้รับการตอบสนองเหมือนกับเรา

2) องค์ประกอบของการสื่อสารอย่างสันติ

นอกจากหลักการพื้นฐานดังกล่าวแล้ว การสื่อสารอย่างสันตินั้นยังมีขั้นตอน และองค์ประกอบ 4 อย่าง ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังต่อไปนี้

(1) การสังเกต (Observation) คือการอธิบายสิ่งที่ตาเห็นและหูได้ยินอย่างตรงไปตรงมา ไม่ตัดสินหรือตีความ ไม่ต่อว่า ไม่ตำหนิ และอธิบายปฏิกิริยาของเราอย่างชัดเจนและเป็นกลาง ทำตัวเหมือนเป็นกล้องถ่ายวิดีโอที่บันทึกเหตุการณ์อย่างเดียว ไม่ได้ใส่อคติเข้าไปด้วย ดังที่กฤษณมูรติกกล่าวว่า การสังเกตได้โดยไม่ตัดสิน คือสูงสุดของปัญญา การสังเกตคือขั้นแรก มาร์แชลชวนให้เรานึกถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เราไม่สบายใจ โดยละวางการตัดสิน การตีความ หรือต่อว่าต่อขานลง โดยให้ลองเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นเหมือนตั้งกล้องวิดีโอ เช่น สามีสู้ศึกหงุดหงิดที่ภรรยาซื้อเสื้อผ้ามาเป็นจำนวนมาก แต่แทนที่จะพูดว่า “คุณนี่ ทำอะไรเอาแต่ซื้อปั้ง” ให้เปลี่ยนไปพูดว่า “อาทิตย์นี้ ผมเห็นคุณซื้อเสื้อ 5 ตัว แล้วนะ” การสื่อสารเช่นนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะหากคุณเริ่มบทสนทนาด้วยคำตัดสิน ตีความ หรือต่อว่าต่อขาน อีกฝ่ายจะไม่อยากคุยด้วย หรือไม่ก็ได้เถียงกลับในทันที สิ่งที่คุณอยากสื่อสารย่อมไปไม่ถึงเขา บางทีจะได้ความโกรธมาเป็นของแถม แต่หากเราเปิดบทสนทนาด้วยข้อเท็จจริง อีกฝ่ายอาจจะตอบว่า “อ้อ ฉันซื้อเสื้อไปฝากญาติช่วงกลับสงกรานต์นะ”

(2) ความรู้สึก (Feeling) คือสิ่งที่เกิดขึ้นกับกายใจของเรา มีที่มาจากความต้องการได้รับหรือไม่ได้รับการตอบสนอง สิ่งสำคัญคือต้องเลือกใช้คำที่แสดงถึงอารมณ์ เพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับโลกภายนอกของเรา ไม่ใช่ความคิด เพราะความคิดเกิดจากการตีความ ความรู้สึกนั้นเป็นสิ่งที่เรามีแต่กำเนิด ทั้งความรู้สึกด้านบวกและลบ หากเป็นความรู้สึกด้านบวก เช่น ดีใจ ภูมิใจ สนุกสนาน สดชื่น มั่นใจ โสภอก ประทับใจ นั้นเป็นสัญญาณว่าความต้องการบางอย่างในใจเรากำลังได้รับการตอบสนอง แต่ถ้าเป็นความรู้สึกด้านลบ เช่น กังวล โมโห สับสน อิจฉา หמדแรง เหงา เบื่อ อาย นั้นคือสัญญาณไฟแดงที่กำลังบอกว่าคุณมีความต้องการบางอย่างที่ไม่ได้รับการตอบสนอง และเราต้องกลับไปดูแล ฉะนั้น ก่อนที่เราจะลงลึกไปถึงความต้องการ เราต้องดูเสียก่อนว่าความรู้สึกของเราคืออะไร

(3) ความต้องการ (Need) คนเราต้องการหลากหลาย และสิ่งที่อยู่ใต้ความต้องการคือคุณค่าสากลของมนุษย์ หรือสิ่งที่มนุษย์ทุกคนยึดถือไม่ต่างกัน ในการสื่อสารอย่างสันตินั้น ความต้องการมาจากคำว่า Need ซึ่งคือปัจจัยพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต่างมีร่วมกัน เป็นพลังขับเคลื่อนภายในตัวเราให้มีชีวิตชีวา ยกตัวอย่างเช่น ความรัก การยอมรับ ความเข้าใจ ความเคารพ มิตรภาพ ความสนุก ความเมตตากรุณา ความมั่งคั่ง ประสิทธิภาพ การพักผ่อน ทางเลือก ความหวัง ความปลอดภัย มั่นคง ถ้าเปรียบกับภูเขาน้ำแข็ง เรามักมองเห็นแค่ชั้นบนสุดที่เป็นพฤติกรรมของคน แต่ลึกลงไปคือ

ความรู้สึก ความต้องการ และคุณค่าที่แต่ละคนยึดถือ เช่น เมื่อภรรยาบอกกับสามีว่า “คุณไม่มีเวลาให้ฉันเลย” สามีตัดสินใจว่าภรรยากำลังต่อว่าเขา แต่ลึกลงไปภรรยา รู้สึกกังวล และที่มาของความกังวลนั้นคือ เธอต้องการความรักและการดูแลเอาใจใส่ เพราะเธอเห็นคุณค่าของสัมพันธภาพ

(4) การขอร้อง (Request) การขอร้องคือขั้นตอนสุดท้ายของการสื่อสารอย่างสันติ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อเราตระหนักรู้ความต้องการของตัวเองหรือผู้อื่นแล้ว เราจึงหาวิธีการตอบสนองความต้องการนั้นด้วยการขอร้อง ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนที่มากมาย ต้องอาศัยการฝึกฝนและการอบรมเข้าช่วย จะทำให้เข้าใจได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะได้ความรู้ การลองทำผ่านประสบการณ์ตรงจะทำให้เราประจักษ์แจ้งแก่ใจว่า การสื่อสารอย่างสันติทำงานอย่างไรกับเราบ้าง⁴⁵ การหายุทธศาสตร์มาตอบสนองความต้องการ โดยการขอร้องอีกฝ่าย ควรดำเนินการอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดการสื่อสารอย่างสันติที่แท้จริง หลักการขอร้องของการสื่อสารอย่างสันติ มีดังนี้

- 1) ขอร้องในสิ่งที่ต้องการ ไม่ใช่ขอร้องในสิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น “ฉันอยากให้เธอช่วยรดน้ำต้นไม้ตอนเช้า” ไม่ใช่บอกว่า “ฉันไม่อยากให้เธอละเลยหน้าที่” ซึ่งไม่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้ฟังทำอะไร
- 2) การขอร้องนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่ทำได้จริง
- 3) มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม สิ่งที่ต้องการมีข้อมูลที่ประกอบด้วยคน (Person) สถานที่ (Location) การกระทำ (Action) เวลา (Time) หรือสิ่งของ (Object) เช่น “ฉันขอให้คุณนั่งลงและคุยเรื่องความสัมพันธ์ของเราได้ไหม”
- 4) พร้อมรับฟังคำปฏิเสธ
- 5) ขอร้องด้วยประโยคที่เป็นบวก
- 6) เป็นคำขอร้อง ไม่ใช่คำสั่ง
- 7) เคารพความต้องการของทุกฝ่าย⁴⁶

การขอร้องนั้น มีอยู่ 2 ประเภท คือ 1) การขอเพื่อเชื่อมโยง (Connection request) คือขอให้บอกสิ่งที่ได้ยินหรือเห็น หรือบอกความรู้สึก เช่น “คุณจะบอกฉันได้ไหมว่า คุณได้ยินอะไร” “คุณรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่ฉันพูด” “คุณคิดอย่างไร” 2) การขอวิธีแก้ปัญหาหรือทางออก เป้าหมายของการสื่อสารอย่างสันตีก่ออย่างหนึ่ง คือให้เรา รู้ความต้องการของตนเองและสามารถขอร้องผู้อื่นให้ช่วยทำในสิ่งที่จะตอบสนองความต้องการของเราได้ เช่น “คุณจะช่วยเก็บกวาดห้องนอนทุกอาทิตย์ได้ไหม”

⁴⁵ ทีมงานความสุขประเทศไทย, สื่อสารอย่างสันติ เริ่มจากเข้าใจตัวเอง, ออนไลน์ แหล่งที่มา : <https://www.happinessisthailand.com/2017/09/28/สื่อสารอย่างสันติ-เริ่มจากเข้าใจตัวเอง> [19 กุมภาพันธ์ 2563].

⁴⁶ มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป, การสื่อสารด้วยความกรุณา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://xn--12c8bfbc9bj7al5a2cq0vscuc.net/wp-content/uploads/2019/07/การสื่อสารด้วยความกรุณา-PDF.pdf> [19 กุมภาพันธ์ 2562].

ดังนั้น การสื่อสารอย่างสันติ สามารถนำไปเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสาร โดยใช้ความกรุณาเป็นพื้นฐาน มุ่งให้เกิดการฟังและพูดด้วยความเข้าใจ ช่วยให้เราสามารถสานสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้ในการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยให้ความสำคัญกับความต้องการของทุกฝ่าย และเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม

4.3.3 การร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหา

ปัญหาคือความทุกข์ที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาส่วนรวม เช่นปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ปัญหาความไม่เข้าใจกัน สภาพของปัญหาและกระบวนการในการแก้ปัญหา มีความเชื่อมโยงกันโดยความเป็นเหตุเป็นผล ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ เพราะมีติดตัวเราอยู่ตลอดเวลา ในยามที่เราอยู่ร่วมกับปัญหาอย่างมีความสุขความทุกข์ก็สงบระงับไป ในยามที่เราแก้ปัญหาได้ความสว่างไสวแห่งปัญญาก็เกิดขึ้น ปัญหาจึงไม่ใช่เรื่องใหญ่ แต่การรู้จักปัญหาสามารถกำหนดประเด็นปัญหาได้ถูกต้อง และหาแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ถือเป็นเรื่องสำคัญกว่า เพราะจะทำให้เราสามารถเปลี่ยนปัญหาให้กลายเป็นปัญญา และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ขั้นตอนในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหานั้น จะต้องยอมรับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ทำความเข้าใจประเด็นปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาคืออะไร

1) กำหนดประเด็นปัญหา

การกำหนดประเด็นปัญหา ถ้าเรามองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นปัญหาสำคัญ เช่น การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การขาดความสามัคคีกัน ขาดความร่วมมือร่วมใจกัน ก็ต้องนำมาสู่การพูดคุยกัน เพื่อร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ยกตัวอย่างประเด็นการขาดความสามัคคีกัน ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดปัญหา ก็ต้องศึกษาและปรึกษาร่วมกันว่าปัญหานี้เป็นมาอย่างไร และสภาพของปัญหาคืออะไร

การกำหนดประเด็นปัญหาการขาดความสามัคคีกันนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างละเอียดรอบคอบ มีความชัดเจน ตรงทุกประเด็นปัญหา ตามความเป็นจริงของปัญหาที่ปรากฏอยู่ ซึ่งเราอาจกำหนดประเด็นปัญหาการขาดความสามัคคี พอสรุปออกมา ๙ ประการ ดังนี้

- (1) ขาดความเมตตาต่อกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งทางกาย วาจา และใจ
- (2) แบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งเครื่องอุปโภคบริโภคออกจากกัน เพราะอยู่ร่วมกันไม่ได้จึงไม่ยอมใช้สอยร่วมกัน
- (3) ขาดการประชุมปรึกษาหารือกันอยู่เนืองนิตย์

- (4) ไม่พร้อมเพรียงกันประชุม ไม่พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และไม่ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน
- (5) สร้างกฎกติกาขึ้นมาใหม่ซึ่งขัดต่อหลักการเดิม และล้มล้างหลักการเดิมที่เคยถือปฏิบัติกันมา
- (6) ไม่ให้ความเคารพนับถือ หรือเชื่อฟังคำแนะนำของผู้ใหญ่ในสังคม ในบ้านเมือง
- (7) ปล่อยปละละเลยต่อหน้าที่ ไม่ช่วยกันดูแลอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อ่อนกำลังกว่า หรือด้อยโอกาสกว่า เช่น เด็ก สตรี และผู้พิการ
- (8) ไม่เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน และปูชนียวัตถุที่ควรเคารพบูชา ขาดการทำธรรมิกพลีที่เคยทำแก่สถานที่เหล่านั้น ปล่อยให้เสื่อมสูญไป
- (9) ไม่ให้ความคุ้มครองป้องกันพระภิกษุสงฆ์ พุทธบริษัทที่ปฏิบัติศาสนกิจที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้น

เมื่อกำหนดประเด็นปัญหาได้แล้วก็จะพบว่า ปัญหาต่าง ๆ ล้วนแต่มีต้นตอที่มาทั้งสิ้น ไม่มีปัญหาใดเลย ที่จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ เหมือนความทุกข์ซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์ทุกคนในโลกนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้จักกำหนดรู้ความทุกข์ที่เกิดขึ้น โดยเริ่มกำหนดจากสิ่งที่อยู่ใกล้ที่สุดคือตัวเรา เริ่มกำหนดจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปหาสิ่งที่มองเห็นได้ยาก การกำหนดประเด็นปัญหาไม่ใช่ว่าต้องการที่จะทำให้เราเป็นทุกข์ แต่กลับจะทำให้เรามองเห็นทุกข์ รู้ว่าความทุกข์มีลักษณะเป็นอย่างไร เป็นความทุกข์ประเภทไหน มีที่มาอย่างไรและเป็นไปแบบไหน การกำหนดรู้ความทุกข์หรือประเด็นปัญหานั้น เพื่อให้รู้เท่าทันปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้จัดการกับปัญหาได้อย่างถูกวิธี ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาให้หมดสิ้นไป

2) ทำความเข้าใจสาเหตุแห่งปัญหา

การทำความเข้าใจถึงสาเหตุแห่งปัญหา เหตุแห่งทุกข์ หรือต้นตอของปัญหา การจะแก้ปัญหาได้อย่างถาวรนั้น ต้องเข้าใจสาเหตุของปัญหาอย่างแท้จริง เมื่อกำหนดประเด็นปัญหาได้ชัดเจนแล้วว่า ทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร มีสภาพเป็นอย่างไร ตั้งอยู่ที่ไหน จากนั้นก็พยายามสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่อไป เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการปัญหา คือการละและกำจัดปัญหาหรือความทุกข์ เพราะเมื่อคนเกิดความทุกข์ ก็ไม่ต้องการที่จะค้นหาความจริงที่เกิดขึ้น แต่จะใช้วิธีการพยายามหลีกเลี่ยงความจริง หรือจมอยู่บนกองแห่งปัญหา ไม่พิจารณาถึงสาเหตุหรือต้นตอของปัญหา แต่กลับมองออกไปข้างนอก หรือมองไปให้ไกลตัวมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ไม่ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น แม้จะรู้ว่ามีความสาเหตุมาจากอะไร แต่ก็พยายามที่จะกลบเกลื่อน หรือโยนปัญหาออกไปให้ไกลตัว โดยหาข้ออ้างต่าง ๆ นานา อ้างว่าคนโน้นคนนี้เป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหา ปิดความรับผิดชอบออกไปจากตัว บางทีก็มักอ้างว่าปัญหาหรือความทุกข์ต่าง ๆ นั้น มาจากกรรมเก่าที่สร้างไว้ในอดีต พระผู้เป็น

เจ้าผู้มีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใดดลบันดาลให้ต้องมาเจอกับปัญหาเช่นนี้ หรือเป็นเพราะโชควาสนาไม่ดี ซึ่งล้วนแล้วแต่ขัดกับหลักการในพระพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาให้ละเอียดลึกกลงไปถึงสาเหตุแห่งปัญหาก็คงพบว่า เกิดจากความทะเยอทะยานอยากของคนเรา คือตัณหา ความทะเยอทะยานอยากเป็นตัวบงการชีวิต ทำให้เกิดการดิ้นรนไขว่คว้าเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ แม้การได้มาบางครั้งจะไม่ถูกต้อง แต่เรากลับนึกถึงการสนองตอบต่อความต้องการมากกว่าศีลธรรมอันดีงาม จึงทำให้การปฏิบัติต่อตนเองและคนอื่นเป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง ผิดทำนองคลองธรรม สาเหตุของความทุกข์เกิดมาจากต้องทะเยอทะยานอยาก 3 ประเภท คือ 1) กามตัณหา ความทะเยอทะยานอยากในกาม อยากได้อะไรเป็นอยากเสเพลสวยงามที่นำไปประราถนา 2) ภวตัณหา ความทะเยอทะยานอยากในภพ ได้แก่อยากเป็นอยากคงอยู่อย่างนั้นตลอดไป อยากมีชีวิตนิรันดร์ 3) วิภวตัณหา ความทะเยอทะยานอยากสิ้นภพ ได้แก่ปรารถนาภาวะสิ้นสูญ ไม่อยากมีอยากเป็นอีกต่อไป และลึกกลงไปกว่านั้น พระพุทธองค์แสดงกระบวนการแห่งปฏิจสงมฺพบาทอันมีอริยชา เป็นมูลของตัณหา ว่าเป็นที่ไหลมาของปัญหาคือความทุกข์

ปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม มาจากการที่คนในสังคมมีความประพฤติดิแตกต่างกัน ตามลัทธิความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ที่ถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน ทำให้คนในสังคมเกิดการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ตนถือปฏิบัติมา ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการแบ่งแยก และการแบ่งแยกก็ทำให้เกิดการแข่งขัน ส่วนการแข่งขันนั้นทำให้เกิดการไม่ไว้ใจกัน และการไม่ไว้ใจกันนำไปสู่การทำลายล้างซึ่งกันและกัน⁴⁷ มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาย่อมมีความแตกต่างกันทางด้านภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ วัย ความคิด ความเชื่อ รสนิยม เป็นต้น ไม่มีใครในโลกที่เหมือนกันหมดทุกอย่าง แต่ละคนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และกำหนดแนวทางชีวิตของตนได้ ความต่างทำให้โลกมีเสน่ห์ที่น่าค้นหา แต่บางทีความต่างก็ทำให้ไม่เข้าใจกัน การแบ่งเขาแบ่งเรา ความรู้สึกอคติต่อกัน ความขัดแย้งเรื่องวิถีชีวิต และการให้คุณค่าที่ต่างกัน จึงกลายเป็นอุปสรรคปัญหาของการอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันอยู่เสมอ⁴⁸ ดังนั้น มนุษย์จึงแสวงหาวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบในสังคม ไม่ต้องการทะเลาะเบาะแว้งหรือสร้างปัญหาให้กัน เพราะจะเป็นการยกระดับความขัดแย้งให้สูงขึ้น จนถึงขั้นไม่สามารถเยียวยาแก้ไขได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหันหน้าเข้าหากัน พุดคุยถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง แสวงหาทางออกร่วมกัน ไม่ควรตำหนิฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งว่าเป็นผู้สร้างปัญหา ควรหันมาปรึกษาหารือกันเพื่อหาสาเหตุแห่งปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้ง หรือปัญหาในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้คนหันมาให้ความร่วมมือกันมากขึ้นกว่าเดิม

⁴⁷ กิรติ บุญเจือ, ประวัติปรัชญาไทยฉบับบุกเบิก ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มแปด, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด 2546), หน้า 162.

⁴⁸ สถาบันพระปกเกล้า, การสานเสวนา(Dialogue), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา\(Dialogue\)](http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา(Dialogue)) [20 ก.ค. 2562].

3) หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

การคิดหาวิธีแก้ไขปัญหานั้น จะต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ เพื่อหาวิธีที่มีความแตกต่างและหลากหลาย โดยควรเริ่มจากการวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริง พยายามใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่หาวิธีแก้ไขไว้ให้มากๆ อย่างน้อย 10 วิธี ซึ่งมีหลักง่าย ๆ ที่ช่วยให้เราคิดได้มากขึ้น คือ พยายามคิดนอกกรอบ ประสบการณ์และความชำนาญที่เรามีอยู่ ให้ความสำคัญกับทุกความคิด หรือ ทุก ๆ วิธีเท่า ๆ กัน หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินความคิดใหม่ ๆ ที่เพิ่งคิดออก แต่ควรใช้ความคิดนั้น เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อหาวิธีแก้ที่สืบเนื่องต่อมาจากความคิดนั้น แม้ว่าจะคิดหาทางแก้ได้ดีที่สุดแล้ว ก็ไม่ควรหยุดความพยายามที่จะคิดหาวิธีอื่นต่อไป พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีแก้ทุกวิธีให้ชัดเจน เพราะจะช่วยทำให้เราเกิดความคิดใหม่ ๆ ขึ้นมา แนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน จึงสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้

(1) การทำแผนภูมิความคิด (Mind Mapping)

การทำแผนภูมิความคิดเพื่อแก้ไขปัญหานั้น เป็นการกระตุ้นสมองให้เกิดความคิดที่เป็นอิสระจากปัญหาที่เป็นศูนย์กลาง ออกไปสู่วิธีแก้ปัญหาด่าง ๆ ที่แปลกและแตกต่างจากเดิม ซึ่งสามารถทำได้ โดยเริ่มจากการเขียนสาเหตุของปัญหาไว้กลางหน้ากระดาษ แล้วลากเส้นโยงออกมารอบ ๆ ถ้าคิดวิธีแก้ไขได้ ให้เขียนวิธีนั้นไว้เหนือเส้นที่เพิ่งลากออกมา ถ้าความคิดไหนสัมพันธ์หรือสนับสนุนวิธีแก้ไขที่มีอยู่แล้ว ให้เติมความคิดใหม่นั้นต่อออกมาจากวิธีแก้เดิม ด้วยการลากเส้นแขนงออกจากเส้นหลัก แล้วเขียนความคิดใหม่กำกับลงไป เมื่อเราได้ความคิดใหม่ ๆ ที่หลากหลายแล้ว ก็สามารถนำความคิดเหล่านั้นไปใช้ในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหานั้นได้

(2) การระดมสมอง (Brainstorming)

การระดมสมอง คือการระดมความคิดจากหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อคิดหาสาเหตุและวิธีแก้ไข ปัญหาที่ถูกต้อง เหมาะสม และได้ผลดี ซึ่งจำเป็นต้องมีการวางกฎพื้นฐานในการระดมสมองไว้ เพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางพื้นฐาน เช่น ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินว่าความคิดใดดีหรือไม่ดี ถ้าใครคิดวิธีการอะไรได้ต้องกล่าวออกมา และอย่าอายที่จะนำความคิดของคนอื่นมาผสมผสานกับความคิดของตน เพื่อสร้างเป็นความคิดใหม่ นอกจากนี้ยังต้องมีการวางขั้นตอนในการระดมสมองให้เป็นลำดับ เช่น กำหนดเวลาในการระดมสมอง กำหนดให้มีคนจดวิธีแก้ปัญหานั้น เขียนสาเหตุของปัญหาที่ต้องการจะแก้ไขให้เห็นชัดเจน และให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นเรียงกันไปทีละคน ที่สำคัญต้องจดทุกความคิด ไม่ว่าจะแปลกประหลาดขนาดไหนก็ตาม เพื่อนำไปประเมินและคัดเลือกในภายหลัง⁴⁹

การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างทางความเชื่อ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และ ประเพณี ทุกฝ่ายมีบทบาทและหน้าที่ ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในยามที่สังคมมีความเป็นปกติ

⁴⁹ เทคนิคในการคิดหาวิธีแก้ไขปัญหา, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/คิดหาวิธีแก้ไขปัญหา> [24 กันยายน 2562].

สุขทั่วไป และในยามที่สังคมเกิดมีปัญหา ก็จะต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา ใครช่วยเหลืออะไรได้ก็ช่วยเหลือไปตามที่ตนเองมีความถนัด ทั้งความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ร่วมกันประชุมปรึกษาหารือ ระดมความคิดจากทุกฝ่าย เพื่อประมวลมาเป็นรูปแบบและวิธีการในการแก้ไขปัญหา ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในสังคมอย่างดี เพราะยอมรับในกระบวนการและวิธีการที่น่าเชื่อถือ ทำให้ปัญหาในสังคมได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องและถูกวิธี ซึ่งเป็นวิถีทางในการนำความสงบสุขกลับคืนมาสู่สังคมตลอดไป

4.3.4 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

แนวทางในการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรดำเนินไปอย่างมีระบบ เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้การแก้ปัญหาเกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิผล นอกจากการแก้ไขปัญหาแล้ว จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมอยู่ตลอดเวลา ไม่ควรปล่อยให้เกิดช่องว่าง หรือถ้าเกิดปัญหาต้องรีบแก้ไขทันที ไม่ควรปล่อยให้ปัญหาคงอยู่โดยไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด เพราะจะทำให้ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ กลายเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งยากต่อการแก้ไขเยียวยา ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม ควรดำเนินไปในทุกระดับสังคม ตั้งแต่สังคมขนาดย่อยไปจนถึงสังคมขนาดใหญ่ โดยการสร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในสังคมทุกระดับ

1) ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

กิจกรรม คือการที่ผู้เรียนปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้⁵⁰ หรือการปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน เพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ และสร้างสัมพันธ์กันในกลุ่ม คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งหมายถึงการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปแบบของกฎระเบียบ หรือกฎหมาย และมีคุณธรรม จริยธรรม ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจกันและกัน ไม่แสดงวาจาดูหมิ่นผู้อื่น และการปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ จะทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข⁵¹

ในแต่ละพื้นที่ ย่อมมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ผู้นำในชุมชนนั้นควรหาโอกาสจัดกิจกรรมอยู่เป็นประจำ ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมใหญ่ ที่ใช้ผู้คนเป็นจำนวนมาก

⁵⁰ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์คอเปอร์เรชั่น จำกัด, 2548), หน้า 126.

⁵¹ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/va/sapit.ac.th/> [20 ตุลาคม 2562].

มากเสมอไป กิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ทำได้ ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชน ให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน จะช่วยป้องกันมิให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในอนาคต

การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจสำหรับสังคมไทย ที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ในประเด็นเรื่องสังคมพหุวัฒนธรรม เช่น สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี ควรจัดให้มีกิจกรรมในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนที่อยู่ต่างภูมิภาค ต่างวัฒนธรรม ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เรียนรู้วิถีชีวิต การอยู่ร่วมกันของคนไทยในแต่ละภูมิภาค ทำให้มีทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม สร้างบรรยากาศความปรองดองสามัคคี ความมีสมานฉันท์ เป็นการเปิดโอกาสให้คนในแต่ละภูมิภาคได้รวมกลุ่มกัน และสร้างความสัมพันธ์อันดีที่จะนำไปสู่การสร้างสันติสุขในสังคม

รูปแบบการส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันในสังคมนั้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเบื่อ และเป็นการสร้างความสนใจแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม นำศาสตร์สมัยใหม่หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาเป็นตัวช่วยในการทำกิจกรรมร่วมกัน จะทำให้เกิดสีสันและบรรยากาศที่น่าสนใจ การทำกิจกรรมร่วมกันนั้น อาจอยู่ในรูปแบบของการจัดโครงการ การเข้าค่าย การอบรมสัมมนา ทั้งในสถานที่และนอกสถานที่ ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้ เพื่อนำมาพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

2) จัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้พหุวัฒนธรรมศึกษา

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) คือการที่กลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน รวมตัวกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยความสมัครใจ เพื่อร่วมสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) มี 3 ประการ คือ

1) คน (People) ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งศูนย์รวมของความรู้ที่สมควรนำออกมาแบ่งปันเป็นอย่างยิ่ง ควรจะเป็นคนที่มีความรู้จากการปฏิบัติจริง และอยากจะมาแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้นั้นด้วยความเต็มใจ

2) สถานที่ และบรรยากาศ (Place) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีชีวิตชีวาและน่าสนใจ เพราะสถานที่และบรรยากาศที่ดี มีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มคน จะทำให้คนเหล่านั้นมาเจอกันพูดคุย ปรีक्षा วิเคราะห์ปัญหา แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างสบายใจ

3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Infrastructure) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้น เช่น กระดานสำหรับเขียน คอมพิวเตอร์ สำหรับการสรุป และจัดเก็บความรู้รวมถึงการแบ่งปัน (Share) หรือการส่งต่อข้อมูล

และเมื่อมีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการพร้อมแล้ว การที่จะทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบความสำเร็จ และใช้ประโยชน์ได้จริง ก็ควรคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ ๆ ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล (Effective Knowledge Sharing) ดังนี้

ปัจจัยหลักของการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1) กำหนดเป้าหมายการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ชัดเจน และสัมพันธ์กับเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) สร้างผู้นำที่เป็นแบบอย่าง

3) สร้างเครือข่ายของผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ (Human Networks)

4) กำหนดวิธีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เหมาะกับวัฒนธรรมองค์กร

5) แบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปใช้ในงานประจำวันได้

6) สร้างแรงจูงใจที่สนับสนุนการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ที่มีประสิทธิผลนั้น จะต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ คน สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งดำเนินกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยพิจารณาปัจจัยหลัก 6 ประการ ดังกล่าว การประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง⁵²

เมื่อพูดถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) หลายคนคงต้องนึกถึง Ikujiro Nonaka เป็นอันดับต้น ๆ เพราะเขาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่ได้นำเอาหลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร ด้วยเทคนิคการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้แบบ Tacit Knowledge to Tacit Knowledge เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะของคนในองค์กรให้ขยายวงกว้างขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายคือ พัฒนาคนให้เก่งขึ้น เพื่อสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ความรู้เฉพาะตัว หรือความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณ ของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางคนจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม⁵³ การจัดการ

⁵² KM IN BUSINESS, การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) คืออะไร ?, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://kminbusiness.wordpress.com/2009/12/26/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้-knowledge> [10 มกราคม 2563].

⁵³ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), ความรู้ที่ชัดเจน และความรู้ที่ซ่อนเร้น, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/144-km-knowledge/33?7-explicit-tacit-knowledge> [24 กุมภาพันธ์ 2563].

ความรู้ซ่อนเร้น จะเน้นไปที่การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ ที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) จากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ นั้น ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เราต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มคนด้วย Ikujiro Nonaka ได้ให้หลักการที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ไว้ 4 ประการ ดังนี้

- 1) ต้องมีความเอาใจใส่กัน (Care)
- 2) ต้องมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน (Love)
- 3) ต้องมีความเชื่อใจกัน (Trust)
- 4) ต้องรู้สึกปลอดภัย (Safe)

การทำงานทุกอย่าง ถ้าเราทำด้วยความสุข ความสนุก ทำด้วยหัวใจ ผลงานย่อมออกมาดีแน่นอน ยิ่งถ้าเป็นงานประเภทการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ต้องใช้ใจเข้ามาเกี่ยวข้องมาก เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะได้ผลดี ต้องมาจากคนที่มีใจอยากแชร์ คนให้ก็อยากให้ ด้วยใจที่อยากให้ และคนรับก็รับด้วยใจที่อยากรับ (Give and Take) เช่นเดียวกัน

การให้ด้วยใจที่อยากให้ (Give) นั้น จะมีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) Share ความรู้ด้วยหัวใจที่อยาก share
- 2) ต้องการแบ่งปันความรู้ และประสบการณ์ของตัวเอง เพื่อให้คนอื่นได้รู้และนำไปปฏิบัติได้จริง
- 3) มีใจอาจหาญ ฮึกเหิม ที่จะเล่าและแบ่งปันประสบการณ์จริง ๆ

ส่วนการรับด้วยใจที่อยากรับ คือการพร้อมที่รับด้วยความเต็มใจ มิใช่รับเพราะความเกรงใจกัน หรือเพราะเป็นมารยาทในสังคม การรับที่ดีนั้นมีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) ฟังเพราะความอยากรู้ อยากรู้นำไปประยุกต์ใช้จริง ๆ
- 2) สนใจในสิ่งที่ share ถามด้วยความอยากรู้อันจะนำไปปฏิบัติ
- 3) สนใจและใส่ใจที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ต่อ ไม่ใช่เพียงเพื่อต้องการแค่จะรู้จักเท่านั้น

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีหัวใจสำคัญครบทั้ง 2 ส่วน คือทั้งผู้ให้และผู้รับ จึงมีแต่สิ่งดี ๆ เกิดขึ้น ได้ทั้งความรู้และประสบการณ์ที่ดี ๆ และได้ความสนุกและสุขใจด้วย จึงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีมาก ทำให้เข้าใจคำว่า Give and Take ด้วยหัวใจ อย่างแท้จริง⁵⁴

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) จะได้ผลดีมาก หากกลุ่มคนที่มาแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความรักและเอื้ออาทรต่อกัน ถ้ามีข้อนี้แล้ว ข้ออื่น ๆ ก็ไม่น่าหนักใจ ดังนั้น หาก

⁵⁴KM IN BUSINESS, Give and Take ด้วยหัวใจ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://kminbusiness.wordpress.com/2010/09/27/give-and-take-ด้วยหัวใจ> [10 มกราคม 2563].

ต้องจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ควรเลือกทำจากกลุ่มคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน มาทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กร ให้ได้ผลงานที่เป็นประโยชน์กับองค์กรจริง ๆ แล้วค่อย ๆ ขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้น ๆ ให้ทั่วถึงทั้งองค์กร การเริ่มต้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากจุดเล็ก ๆ แต่เข้มแข็งและได้ผลจริง จะสร้างพลังการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรที่ยิ่งใหญ่และทรงพลังต่อไป⁵⁵

ในพื้นที่ของสังคมพหุวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ควรจัดตั้งศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing Center) ที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริมการประสานความร่วมมือในการดำเนินตามนโยบายการอยู่ร่วมกัน และแนวทางการดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นศูนย์ในการขับเคลื่อนดำเนินกิจกรรมพัฒนา เพื่อการเรียนรู้สังคมพหุวัฒนธรรม และให้เป็นศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลที่จะเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรัก ความเมตตา สามัคคี และความประพฤติกฎที่ต้องตามหลักการของแต่ละศาสนา

ผู้ที่เข้ามาในศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้ ทั้งผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องทำความเข้าใจในความจริงเบื้องต้นว่า ทุกคนมาจากสถานที่ต่างกัน ความรู้ความสามารถต่างกัน หน้าที่การงานก็ต่างกัน ยิ่งความรู้สึกนึกคิด ก็ยิ่งต่างกันมาก ดังนั้น การเข้ามาในศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้ ควรมีการปรับตัวปรับใจให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และผู้คนรอบข้าง เพราะบางครั้งเราอาจจะเจอกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด หรือไม่สามารถควบคุมได้ จึงควรเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน โดยอาศัยศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้พหุวัฒนธรรมศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตจิตใจ ให้อยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข และสามารถบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ด้วย คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เข้ามาในศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรมีลักษณะ 7 ประการ คือ

1) ยิ้มแย้มแจ่มใส ใครได้เห็นต่างก็อยากพูดคุยด้วย รอยยิ้มจึงเป็นความประทับใจเมื่อแรกพบ และยังเป็นตัวช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน

2) ไม่ถือตัว อย่าดูถูกผู้อื่น ไม่ว่าเขาจะมีอายุ หรือตำแหน่งหน้าที่การงานที่น้อยกว่า และควรให้ความสำคัญกับบุคคลทุกชั้นอย่างเท่าเทียมกัน เช่น เราอาจตอบแทนพี่ที่รักษาความปลอดภัย ที่คอยเปิดประตูให้ทุกวันด้วยคำขอบคุณ และรอยยิ้ม ก็ไม่ได้เสียหายอะไร ถ้าเราจะมีเพื่อนทุกสาขาอาชีพ หรือในทุกวงการ

3) มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน ทำให้เราอารมณ์ดี ไม่เครียด ดูเป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงาน จึงไม่แปลกที่ใคร ๆ ต่างก็อยากอยู่ใกล้คนที่มึอารมณ์ขัน สนุกสนาน เพราะเขาสามารถสร้างความสุข

⁵⁵ สุประภาดา โชติมณี, ไม่รัก ไม่บอก...หนึ่งหัวใจสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://kminbusiness.wordpress.com/category/knowledge-sharing/>

ให้กับผู้อื่นได้เสมอ การที่จ้องแต่จะคอยจับผิดหรือนินทาผู้อื่น ทำให้เกิดอาการหมกมุ่น นอกจากจะเป็นนิสัยที่ไม่ดีแล้ว ยังทำให้เพื่อนร่วมงานมองเราในทางที่ไม่ดี

4) เอาใจเขามาใส่ใจเรา เห็นใจผู้อื่น คิดถึงใจของผู้อื่น ลองแทนความรู้สึกสมมติลงไปว่า หากเราต้องเจอเหตุการณ์เดียวกันนั้น เราจะรู้สึกอย่างไร นี่จะเป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้จักคิดก่อนที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป เพราะเราจะนึกถึงผู้อื่นก่อนเสมอ

5) ยอมรับนับถือให้เกียรติผู้อื่น ทั้งการกระทำและคำพูด เพราะมนุษย์ทุกคนต่างต้องการได้รับการปฏิบัติที่ดีจากผู้อื่น และเชื่อว่าเราก็เช่นกัน การให้เกียรติอาจจะรวมถึงการเคารพ สิทธิ เสรีภาพ และความสามารถของผู้อื่น ไม่ก้าวก่ายหน้าทีกันโดยไม่ได้รับอนุญาต

6) แบ่งปัน อย่าคาดหวังที่จะเป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียว การแบ่งปัน หรือการแสดงน้ำใจเพียงเล็กน้อย ก็แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจที่เรามีต่อเพื่อนร่วมงาน

7) จริงใจ ในทุก ๆ สิ่งที่ทำ อย่าเปลี่ยนตัวเองเพื่อให้คนอื่นยอมรับ แต่ให้เขายอมรับในสิ่งที่คุณเป็น ทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จะไม่มีประโยชน์เลย ถ้าหากคุณทำลงไปด้วยการเสแสร้ง⁵⁶

ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing Center) จะเป็นแหล่งรวมความรู้ด้านในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งที่มีในตำราและนอกตำรา ใช้เป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรม ใช้เป็นแหล่งสถานที่ศึกษาดูงาน ฝึกฝนอาชีพ ใช้เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ข่าวสารทั่ว ๆ ไป รวมทั้งเป็นสถานที่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ หรือแจ้งข้อมูลที่ต้องการสื่อไปถึงคนในชุมชน ใช้เป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็น และใช้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมอื่น เช่น เป็นศูนย์แสดงหรือจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือเป็นจุดรวบรวมผลผลิตชุมชน การศึกษาและการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกัน และส่งเสริมให้มีการนำผลการศึกษาวิจัยมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชนด้วยความสามัคคีปรองดอง มีสมานฉันท์ร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชนให้เจริญรุ่งเรือง

3) สร้างชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ประเทศไทยประกอบด้วยชนหลากหลายพันธุ์ หลากภาษาท้องถิ่น หลากศาสนา หลากวัฒนธรรม และหลากหลายความเชื่อ ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ประชาชนต้องเข้าใจและยอมรับความแตกต่าง ตลอดจนจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี โดยมีตัวอย่างชุมชนทั่วประเทศที่เป็นต้นแบบได้

⁵⁶ สำนักงานบริหาร สภากาชาดไทย, ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ KM, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://adminis.redcross.or.th/ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้-2> [10 มกราคม 2563].

คำว่า ชุมชน มีความหมายในลักษณะต่าง ๆ มากมาย เช่น ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนา ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ และในฐานะหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน ดังนั้นการนิยามความหมายคำว่าชุมชนจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน ชุมชนจึงเป็นทั้งกลุ่มคนและพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนา

ชุมชนความหมายโดยสามัญสำนึก ความหมายโดยรูปศัพท์ และความหมายทางวิชาการ หมายถึงกลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอื่นอย่างอื่นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพัน เอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน⁵⁷

หน่วยงานหรือองค์กรทั้งหลาย ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน พยายามสร้างชุมชนต้นแบบขึ้นมาเพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยคนอื่นให้น้อยที่สุด เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชนต้นแบบสุขภาพพอเพียง ชุมชนต้นแบบงดเหล้าสูบ สานพระราชปณิธาน และอีกหลาย ๆ ชุมชนที่ได้ก่อตั้งขึ้น การสร้างชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่ร่วมกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย และส่งเสริมชุมชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

วิสัยทัศน์ของชุมชนต้นแบบในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ สังคมพหุวัฒนธรรมมีความสมานฉันท์ อยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง เพื่อให้เป็นเป้าหมายในการสร้างชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกัน การสร้างชุมชนลักษณะนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมหลาย ๆ ด้าน เช่น จำนวนประชากร ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และแนวทางในการสร้างและพัฒนาชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกัน มีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนา และสร้างองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบ ให้มีรูปแบบในทิศทางที่พึงประสงค์ และจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกัน

ภารกิจของชุมชนต้นแบบ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อนงานให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จ จะต้องมีการส่งเสริมการสร้างชุมชนต้นแบบอย่างเต็มที่ ปัจจัยสำคัญนั้นมีอยู่ 3 ประการ

(1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนคนในสังคม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา และนำไปสู่ความเป็นชุมชนสามัคคีมีสันติสุข

⁵⁷ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.epub.rbru.ac.th/pdf-uploads/thesis-158-file04-2016-10-19-12-45-00.pdf> [24 กันยายน 2562].

(2) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนในสังคม ผู้นำชุมชน หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนร่วมกัน

(3) ส่งเสริมและพัฒนาความเป็นอยู่พื้นฐานของคนในสังคม ให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในการอยู่ร่วมกัน

ชุมชนต้นแบบจะมีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถทำหน้าที่ได้อย่างที่ควรจะเป็นในอนาคต จำเป็นต้องมีการสร้างให้เกิดขึ้นมา และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ดำเนินไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบที่พึงปรารถนา ชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ก็ต้องมีการดำเนินการไปตามขั้นตอน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้

(1) ชั้นระยะเริ่มต้น คือการสร้างชุมชนต้นแบบ ได้แก่ การคัดเลือกคน ทั้งที่เป็นประชาชนและผู้นำในชุมชน เพื่อสร้างผู้นำในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการในการทำงานและเรียนรู้ร่วมกันอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ระหว่างเครือข่ายชุมชนพหุวัฒนธรรมกับผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแกนหลักสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนต้นแบบ ให้ไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยการกำหนดนโยบายและแผน เพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายที่ได้วางไว้ และเป็นไปตามแผนที่ได้ตั้งไว้ จะช่วยให้สร้างชุมชนต้นแบบเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น

(2) ชั้นระยะกลาง คือชุมชนต้นแบบขั้นต้น หมายถึงขั้นสร้างกลุ่ม (ของชุมชนต้นแบบ) โดยผู้นำท้องถิ่นและคนในชุมชน ซึ่งผ่านกระบวนการทำงานและเรียนรู้ร่วมกันในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือฐานในระดับชุมชน สร้างเครือข่ายสังคมพหุวัฒนธรรมติดต่อสื่อสารกันอยู่เป็นประจำ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการทำงาน

(3) ชั้นระยะสมบูรณ์ หรือชุมชนต้นแบบขั้นพึงปรารถนา ผลของกระบวนการทำงานในขั้นนี้ อาจต้องใช้เวลาที่ยาวนานพอสมควร (5 ปี ขึ้นไป) ก็จะทำให้บรรลุถึงความเป็นชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสมบูรณ์ หรือที่พึงปรารถนา ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเข้าใจถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี มากขึ้น ยอมรับในความแตกต่างมากขึ้น มีความเอื้ออาทรกัน ความเป็นมิตรกัน

เป้าหมายหลักของการสร้างชุมชนต้นแบบ คือการพัฒนาคนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

(1) การพัฒนาคนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข คือการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในการสร้างชุมชนต้นแบบนั้นต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างชุมชน ทั้งเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้ได้รับผลที่เกิดขึ้น และเป็นผู้สืบสานงานพัฒนาต่อไปไม่ให้อันตรธาน จึงควรพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

(2) การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง คือการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และมีความสุขในการอยู่ร่วมกัน ทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่างด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายในระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การสร้างชุมชนต้นแบบอาจจะเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันกันได้แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ จนกลายเป็นองค์กรชุมชน (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น (Community Network) ชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกันที่มีความเข้มแข็งนั้น มีลักษณะ ดังนี้

- (1) มีจิตสำนึกชุมชน
- (2) มีจิตวิญญานชุมชน
- (3) มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง
- (4) มีการจัดการชุมชนที่ดี
- (5) มีเครือข่ายชุมชน
- (6) มีภาวะผู้นำชุมชน
- (7) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้
- (8) เป็นชุมชนสงบสุข
- (9) เป็นชุมชนยั่งยืน
- (10) เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การสร้างชุมชนต้นแบบนั้น ก็เพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะในชุมชนต้นแบบก็จะมีหลากหลายรูปแบบและวิธีการที่นำมาใช้ การแก้ไขปัญหา ก็จะดำเนินไปอย่างมีระบบขั้นตอน เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง หัวใจหลักของการพัฒนาก็คือคน เพราะคนจะเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนา และเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ขึ้นต่อไปก็คือการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เป็นการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่อยู่ในสังคม โดยชี้ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็น ในการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน สร้างสังคมที่อยู่อาศัย ให้เป็นสังคมที่พึงปรารถนา สังคมที่มีความเข้มแข็งก็ส่งผลให้คนในสังคมอยู่อย่างมีความสุข ไม่ต้องหวาดระแวงคนในสังคมเดียวกัน เป็นสังคมที่มีความสงบสุข ส่งผลให้เกิดการพัฒนาต่อไปยังด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

การสร้างชุมชนต้นแบบที่มีความเหมาะสม ในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการจำลองรูปแบบวิถีชีวิตของคนที่มีความแตกต่างทางความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งมาเรียนรู้ร่วมกันอยู่ในชุมชน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เข้าใจถึงเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของแต่ละสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน

4.4 บทสัมภาษณ์ชาวชุมชนท่าแร่

1) สิ่งที่เป็นจุดร่วมในการอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวคริสต์

การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนจะต้องมีความรักสามัคคี และช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน ก่อนที่จะทำอะไรที่เป็นสาธารณประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน จะต้องมีการทำประชาคมตีในชุมชนเสมอ⁵⁸ การที่ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนที่คนมีความสามัคคีกัน จะเห็นได้จากเวลาที่มีการม็องที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจทุกคน ทุกฝ่าย ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี คนในชุมชนมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นมิชชันนารีไม่คอยปรากฏมีในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งอาศัยความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข⁵⁹ ซึ่งตรงกับแนวคิดของสมฤทธิ์ ทายราช ซึ่งเป็นข้าราชการเกษียณ ที่กล่าวไว้ว่า ชุมชนมีความสามัคคีกัน ให้การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าไม่สามารถเข้าร่วมหรือช่วยกิจกรรมได้ ก็ใช้วิธีสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปได้จนสำเร็จ⁶⁰

นอกจากนั้น ประสิทธิ์ บริบูรณ์ ยังได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนสมานมิตรมีความสามัคคีเป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง มีความพร้อมเพรียงกันในการทำงานเพื่อส่วนรวม หรือถ้าหากชุมชนต้องการความร่วมมือก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมืออยู่ตลอดเวลา⁶¹

ศาสนสถานของแต่ละศาสนา เป็นจุดร่วมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี วัดในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวพุทธ ตั้งอยู่ที่บ้านพะโค หมู่ที่ 2 เป็นสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา ใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมอันเป็นบุญเป็นกุศล เช่น การทำบุญในแต่ละวัน การทำบุญประจำปี การฟังเทศน์ ฟังธรรม หรือการทำบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไป ซึ่งจัดขึ้นตามเทศกาลที่ถือปฏิบัติกันสืบมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ เป็นการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ให้ดำรงคงอยู่ต่อไป ส่วนโบสถ์คริสต์ ก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของชาวคริสต์ เช่น พิธีมิสซา พิธีถือศีล พิธีล้างบาป⁶²

ดังนั้น สถานที่ซึ่งเป็นจุดร่วมของคนในชุมชนท่าแร่ คือศาสนสถาน ทั้งโบสถ์คริสต์และวัดในพุทธศาสนา เป็นจุดศูนย์รวมที่สำคัญของคนในชุมชน นอกจากนั้น ก็มีหัวหน้าหรือผู้นำชุมชน ที่

⁵⁸ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาทรมฤทธิ, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁵⁹ สัมภาษณ์, นายวิกาล ฝาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶⁰ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶¹ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶² สัมภาษณ์, นายวิกาล ฝาใต้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

คอยประสานงานกับคนในชุมชน และระหว่างชุมชนกับชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรมร่วมกัน การแก้ปัญหาาร่วมกัน⁶³

องค์ประกอบที่สำคัญ ที่คนในชุมชนยอมรับว่าเป็นปัจจัยที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และเกิดการพัฒนาย่างต่อเนื่อง มีอยู่ 3 ประการ คือ 1) โบสถ์ ซึ่งใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีมิสซาร่วมกันในวันอาทิตย์ 2) เจ้าอาวาสวัด ที่คนในชุมชนให้ความเคารพและนับถือ และ 3) ผู้นำชุมชนต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง⁶⁴ ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการทางศาสนานิกิต์น์ เสมอพิทักษ์ ได้กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในชุมชน เพื่อให้เกิดความสงบสุข ควรประกอบด้วยหลัก 5 ประการ คือ

- (1) ยึดมั่นในคำสอนของพระเยซูเจ้า และถือเอาคำสอนเป็นหลักในการดำเนินชีวิต
- (2) มีประเพณีอันเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อที่เด่นชัด และถือปฏิบัติกันอย่างเข้มแข็ง
- (3) มีการประสานสัมพันธ์กันอย่างแน่นเหนียว ระหว่างศาสนาและฝ่ายปกครองบ้านเมือง
- (4) มีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ยากไร้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ
- (5) มีความสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวในการพัฒนาคน วัฒนธรรม และสังคมอย่างต่อเนื่อง⁶⁵

จะสังเกตเห็นได้ว่า คนในชุมชนมีความเชื่อในศาสนา มีความสามัคคี มีการศึกษา เอาโบสถ์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งชาวบ้านจะเชื่อฟังพระผู้สั่งสอน และเข้าโบสถ์เป็นประจำ ดังนั้น ศาสนา วัด และโบสถ์ จึงเป็นจุดร่วมในการอยู่ร่วมกัน⁶⁶ และในชุมชนสมานมิตรนี้ มีโบสถ์ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นจุดร่วมในการอยู่ร่วมกัน ทำให้ทุกคนในชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้ตามความประสงค์ของตน และเป็นแหล่งรวมตัวกันในการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ทางศาสนา⁶⁷ นอกจากนี้ บาทหลวงกรโกร พิลาจันท์ ยังได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับบทบาทของพระไว้ว่า ถ้าพระดี น่าเชื่อถือ ประชาชนคนในชุมชนก็จะคล้อยตามกันหมด⁶⁸ โดยส่วนใหญ่ในชุมชนตามต่างจังหวัด มักจะให้ความสำคัญกับผู้นำชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในทางศาสนาก็จะให้ความสำคัญกับเจ้าอาวาส พระผู้เป็นที่เคารพนับถือในชุมชนนั้น ๆ

⁶³ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ ทายราช, ช่างราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶⁴ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁶⁵ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁶⁶ สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁶⁷ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁶⁸ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรโกร พิลาจันท์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

2) วิธีการการบริหารจัดการของชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวคริสต์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การบริหารกิจการของวัด (โบสถ์) ใช้หลัก “การมีส่วนร่วม” คือจะมีคณะกรรมการวัดที่มาจากตัวแทนของหน่วยงาน องค์กร ชุมชน และฝ่ายปกครองบ้านเมือง มาร่วมเป็นคณะกรรมการ เรียกว่า “สภาอภิวัด” สภานี้จะแยกเป็นฝ่าย เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายการเงินและทรัพย์สิน ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ ฝ่ายพิธีกรรม ฯลฯ คณะกรรมการจะดำเนินการบริหารงานตามบทบาทหน้าที่⁶⁹

การแต่งตั้ง “สภาวัด” เป็นการคัดเลือกบุคคลตามชุมชนต่าง ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกสภาวัด ซึ่งประกอบด้วย ประธานสภาวัด รองประธานสภาวัด เภรัญญิก เลขานุการ เป็นต้น เพื่อมาบริหารงานในโบสถ์ ไม่ว่าจะเป็นงานก่อสร้าง งานเฉลิมฉลอง ฯลฯ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานการประชุมและหารือตลอด เพื่อหาข้อสรุปและยุติในการประชุมแต่ละครั้ง⁷⁰

ในขณะที่ สมใจ ลาดชาศรี ได้แสดงความเห็นไว้ว่า การบริหารจัดการในระดับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะคนในชุมชนไม่ค่อยมีปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ส่วนมากปัญหาจะอยู่ในระดับครอบครัว เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็มีการแก้ไขตามสมควรแก้ปัญหา เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว จะได้ไม่ขยายกลายเป็นปัญหาในระดับชุมชนต่อไป ส่วนแนวทางในการบริหารจัดการชุมชน จะใช้ความเคารพในสิทธิส่วนบุคคลเป็นหลัก หรือความเคารพในตัวบุคคลผู้เป็นหลักของสังคม และมองเห็นความดีโดยส่วนรวม เพราะทุกคนย่อมมีคุณความดีมากบ้าง น้อยบ้าง ที่เคยทำมาในชีวิต เมื่อเกิดมีปัญหาก็กควรให้นึกถึงความดีของบุคคลนั้น เพื่อจะไม่นำมาเป็นประเด็นปัญหาในชุมชน⁷¹

วิธีการสร้างความเข้าใจที่ดีในการอยู่ร่วมกัน ควรถือปฏิบัติตามหลักพระคัมภีร์ที่กล่าวไว้ว่า ให้เกียรติเขา พระเจ้าเป็นพระบิดามีพระทัยดี เราต้องจำลองรูปของพระองค์ให้ได้ จะได้เป็นที่น่าเชื่อถือ เวลาเราพูดอะไรเขาก็ฟัง⁷² ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวัชรพงษ์ อินทร์สุข ที่กล่าวถึงหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันที่สำคัญ มีอยู่ 3 ประการ คือ

(1) ให้เห็นคุณค่าของความเป็นคนเท่าเทียมกัน จัดแบ่งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละคน ใครมีความถนัดด้านไหนก็ให้รับผิดชอบดูแลในด้านนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

⁶⁹ นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷⁰ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷¹ สัมภาษณ์, นายสมใจ ลาดชาศรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁷² สัมภาษณ์, บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

(2) ใช้การประชุมหารือ แบ่งปัน หาแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ให้ศาสนกิจเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตามวิถีชุมชนเสมอ การพูดคุยสนทนา หรือการปรึกษากัน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิธีการในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ได้แนวทางที่ดี ที่เหมาะสม การแก้ปัญหาจึงจะบรรลุเป้าหมายได้

(3) ใช้หลักจริยธรรม ศีลธรรม เป็นเครื่องนำทาง เพื่อให้เราเข้าถึงพระเจ้า มีพระเจ้าเป็นที่พึ่งในการดำเนินชีวิต หรือประกอบกิจการงาน⁷³

ส่วนกระบวนการในการติดตามแก้ไขปัญหานั้น ควรดำเนินการไปตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหา ดังนี้

(1) ทุกฝ่ายควรให้ความร่วมมือกับบาทหลวง หรือผู้นำทางศาสนา ตลอดจนหัวหน้าชุมชน

(2) ทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุมกลุ่มคริสตชนพื้นฐาน แบ่งปันเรื่องราว ประสบการณ์ชีวิต ให้ผู้อื่นได้รับทราบ เพื่อจะได้นำไปปรับใช้ในชีวิต

(3) เสนอแนะและปรึกษาแนวทาง ที่จะทำให้การบริหารชุมชนบรรลุตามวัตถุประสงค์เพื่อความผาสุกของคนในชุมชน⁷⁴

แนวทางการสร้างความร่วมมือกันแก้ปัญหา และกระบวนการติดตามแก้ไขปัญหานั้น เป็นวิธีการที่จะช่วยทำให้คนในสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือร่วมใจแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างความสงบสุขให้กับชุมชนตลอดไป

3) แนวทางการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย

รูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ สามารถนำไปปรับใช้กับสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทยได้ ตามสมควรแก่เหตุการณ์และสถานที่ ซึ่งมีเป้าหมายเดียวกัน คืออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งสมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์ ได้เสนอแนะแนวทางในการอยู่ร่วมกันไว้ 5 ประการ

(1) รับฟังปัญหาข้อขัดแย้งของทั้งสองฝ่าย

(2) ศึกษาและทำความเข้าใจกับปัญหาข้อขัดแย้ง

(3) นัดหมายเพื่อพูดคุยกันระหว่างตัวแทนของผู้ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย

(4) หาข้อสรุปในการพูดคุยของผู้ขัดแย้ง เพื่อทำความเข้าใจและตกลงกันได้ทั้งสองฝ่าย

(5) หาข้อยุติที่สามารถรับได้ทั้งสองฝ่าย⁷⁵

แนวทางในการอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่นั้น จะมีวิธีการดำเนินการเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการอยู่ร่วมกัน และการแก้ปัญหาคติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อยุติและนำมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม

⁷³ สัมภาษณ์, นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, ชาวคริสต์ในชุมชนจอมแจ้ง, 24 มีนาคม 2561

⁷⁴ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁷⁵ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

ถ้าหากมีปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สภาอภิบาลวัดจะมีหน้าที่ในการแก้ปัญหา ในบางกรณีก็ต้องขอความร่วมมือจากฝ่ายบ้านเมืองด้วย⁷⁶

ส่วนการกำกับดูแลให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปได้ด้วยดีนั้น ควรปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไป ในชุมชนท่าแร่ นั้น หัวหน้าชุมชนจะเข้าไปไกล่เกลี่ย ช่วยเข้าไปแก้ไข้ปัญหา ถ้าไม่สามารถจัดการแก้ปัญหาได้ก็จะใช้วิธีไปปรึกษาบาทหลวง ทางโบสถ์หรือวัดสามารถให้ความช่วยเหลือแนะนำได้ เพื่อส่งเสริมให้คนปฏิบัติตามหลักศาสนา และในฐานะเป็นองค์กรทางศาสนาที่มีคนเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก⁷⁷

จะสังเกตเห็นได้ว่า การแก้ปัญหาต้องอาศัยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หรือช่วยไกล่เกลี่ยปัญหา และอาศัยการเทศน์การสอนในโบสถ์ เพื่อให้ปัญหาลดน้อยลงไป บางครั้งก็จะอาศัยกลุ่มเข้ามาช่วยแก้ปัญหา เพราะแต่ละชุมชนมีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อยออกไปอีก ซึ่งทุกเดือนกลุ่มย่อยเหล่านี้จะมาพบกัน ศึกษาพระคัมภีร์ร่วมกัน และพูดคุยแลกเปลี่ยนสนทนากันอยู่เป็นประจำ⁷⁸ นอกจากนั้น คณะกรรมการชุมชนจะมีการประชุมปรึกษารื้อกัน เพื่อแก้ปัญหาโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การพูดคุยกันเพื่อให้เข้าใจถึงปัญหา การไกล่เกลี่ยกันเพื่อหาทางออกร่วมกัน ส่วนมากวิธีการในการแก้ปัญหาจะเป็นการพูดคุยกัน ปรึกษารื้อกัน เพราะอาศัยความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี⁷⁹

ในชุมชนมีการก่อตั้งกลุ่มวิถีชีวิตชุมชนชาวคริสต์ โดยยึดหลักคาทอลิกเป็นแนวปฏิบัติ เหมือนที่พระเยซูได้เคยสอนสาวกเมื่อประมาณ 2,000 กว่าปีมาแล้ว คือรักเป็นหนึ่งเดียว อกภัยสร้างสันติ เอื้ออาทรกันแบ่งปันกันทั้งความคิดและปัจจัย ปรึกษาประชุมกลุ่มในหมู่บ้านทุกเดือน แบ่งปันถกกัน แก้ไขร่วมกัน ใช้หลัก BEC (Basic Ecclesial Communities) คือชุมชนคริสตชนย่อย หรือชุมชนคริสตชนพื้นฐาน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคริสตชนพื้นฐาน นำเป็นเครื่องมือในการแก้ไข้ปัญหาได้เป็นอย่างดี⁸⁰ ในการประชุมของกลุ่ม BEC หรือกลุ่มคริสตชนพื้นฐาน ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มบิชอปีนนี้ก็ช่วยกันพิจารณหาทางแก้ไข้ปัญหา ให้แก่คนในชุมชนตามสมควรแก่เหตุที่เกิดขึ้น หากความจริง หรือหาต้นเหตุให้พบแล้วค่อยแก้ไข้ปัญหา หาที่ต้นเหตุ และให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย⁸¹

⁷⁶ นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามิก้าแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁷⁷ สัมภาษณ์, นายสมฤทธิ์ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁷⁸ สัมภาษณ์, บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามิก้าแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁷⁹ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁸⁰ สัมภาษณ์, นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, ชาวคริสต์ในชุมชนจอมแจ้ง, 24 มีนาคม 2561.

⁸¹ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรโกร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

ในทัศนะของวิกาล ผาได้ ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการปัญหาไว้ว่า การกำกับดูแลเพื่อให้คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักศาสนา เป็นการส่งเสริมสนับสนุนการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ในกรณีที่เกิดมีปัญหาคงต้องรีบแก้ไข โดยการเชิญทั้งสองฝ่ายได้มาพูดคุยกัน ทำความเข้าใจกัน และให้แก้ปัญหาร่วมกัน นอกจากจะไม่ผลักให้เป็นภาระของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้ว ยังทำให้มองได้ว่าทุกฝ่ายล้วนมีความสำคัญ ควรมีส่วนร่วมในการเข้ามาแก้ไขปัญห ซึ่งจะทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขไปได้ด้วยดี⁸²

การอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่ที่ผ่านมา ส่วนมากจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะคนในสังคมน้อยร่วมกันอย่างมีความสุข โดยใช้หลักการประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกัน หากมีสิ่งใดเป็นที่สงสัยหรือไม่เข้าใจ ก็จะมีการสอบถามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงจะอธิบายทำความเข้าใจในประเด็นนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งต่อไป จึงไม่ค่อยมีการนำเสนอปัญหาต่อผู้บังคับบัญชา⁸³ หรือหน่วยงานอื่น ๆ⁸⁴ ปัญหาที่เกิดขึ้นถือเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ในระดับชุมชน จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำเสนอต่อผู้บังคับในระดับสูง ดังนั้น ในชุมชนท่าแร่จึงไม่ค่อยเป็นภาพการนำเสนอปัญหาต่อผู้ปกครองที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป⁸⁵ แต่บางครั้ง ก็เคยมีการเสนอปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ผู้ที่มีอำนาจหรือรับผิดชอบในแก้ปัญห เข้ามาจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งได้รับการช่วยเหลือเล็กน้อย ทำให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ยังคงมีปัญหาลึก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ⁸⁶

4) ข้อเสนอแนะ

การอยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น นิตศน์ เสมอพิทักษ์ มีข้อเสนอแนะว่า การนำพระวาจาของพระเจ้าไปปฏิบัติอย่างจริงจังในชีวิตประจำวัน จะทำให้ตนเองมีความสุข ครอบครัวมีความสุข ชุมชนสงบสุข และประเทศชาติเจริญก้าวหน้า อย่างแน่นอน⁸⁷ นอกจากนั้น ยังทำให้ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น⁸⁸

⁸² สัมภาษณ์, นายวิกาล ผาได้, ปลัดเทศบาลตำบลท่าแร่, ชาวพุทธในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁸³ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรโกโร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁸⁴ สัมภาษณ์, บาทหลวงวิระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

⁸⁵ สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ ธีระนุกูล, เลขานุการสภาอภิบาล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁸⁶ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁸⁷ สัมภาษณ์, นายนิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

⁸⁸ สัมภาษณ์, บาทหลวงกรโกโร พิลาจันทร์, บาทหลวงประจำโบสถ์, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 24 มีนาคม 2561.

สิ่งหนึ่งที่คนในชุมชนอยากให้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาจัดการอย่างเร่งด่วน คือการแก้ปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เพื่อให้มีงานทำและมีรายได้เลี้ยงชีพ จะได้ไม่เป็นปัญหาของการดำรงชีพ และคนเหล่านั้นจะได้ไม่ต้องถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม⁸⁹

ในด้านการส่งเสริมความมั่นคงในการอยู่ร่วมกันนั้น วัชรพงศ์ อินทร์สุข ได้เสนอแนวทางที่จะสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชนไว้ 3 ประการ คือ

(1) ให้ชุมชนเน้นมองไปที่จุดร่วม มากกว่าจุดที่แตกต่าง เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดเปรียบเทียบกัน หรือได้เปรียบเสียเปรียบในสิ่งที่เป็นอยู่ เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีในการอยู่ร่วมกัน

(2) ให้สร้างสำนึกการเป็นเจ้าของชุมชน ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี มิใช่ของคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นของทุกคนในสังคม หรือชุมชนนั้น ๆ จึงควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

(3) ไม่ควรสร้างความแตกแยกในความแตกต่าง ให้มีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียว ไม่ยึดมั่นถือมั่น มองเห็นความดีส่วนรวม พัฒนาสังคมคือสันติภาพ สันติสุข อย่างแท้จริง⁹⁰

การให้ความเคารพกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มองที่ความดีโดยส่วนรวม อย่างมองเฉพาะส่วนตัว หรือมองด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น และอย่ายึดมั่นถือมั่น อย่ายึดติดในสิ่งต่าง ๆ รู้จักการปล่อยวาง ปล่อยให้เป็นไปตามหลักธรรมชาติ ตามหลักศาสนา จะได้ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์แก่ตนและคนในสังคม⁹¹ ก็เป็นหนทางสำคัญที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ร่วมมือร่วมใจพัฒนาสังคมให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป

4.5 บทสรุปและวิเคราะห์

การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนท่าแร่ อาศัยหลักความรักความเมตตา สามัคคี ช่วยเหลือกัน ทำให้ชุมชนสามารถรวมกันเป็นปึกแผ่นมาได้จนถึงปัจจุบัน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมกันทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สร้างบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันฉันทันที

ทั้งศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ กำหนดให้ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน ทั้งวัดอัครเทวดามีคาแอล และวัดประตู่ธรรมาวาส มีบทบาทสำคัญที่ให้ทุกคนให้แสดงออกในสิ่งที่ตนเองเคารพนับถือ และเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกัน พิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละศาสนา มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ศาสนิกของตน ได้รับประโยชน์และความสุขในการประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ศาสนาคริสต์ก็มีพิธี

⁸⁹ สัมภาษณ์, นายประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชนสมานมิตร, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

⁹⁰ สัมภาษณ์, นายวัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, ชาวคริสต์ในชุมชนจอมแจ้ง, 24 มีนาคม 2561.

⁹¹ สัมภาษณ์, นายสมใจ ลาดชาศรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8, ชาวคริสต์ในชุมชนท่าแร่, 14 มีนาคม 2561.

มิสซา พิธีถือศีล พิธีล้างบาป เป็นต้น ส่วนศาสนาพุทธก็จะมีพิธีในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันสำคัญทางศาสนา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือบำเพ็ญประจำวัน และประจำเทศกาล เช่น วันเข้าพรรษา วันสารท วันออกพรรษา เป็นต้น

แนวทางในการบริหารจัดการของชุมชนทำเช่นนั้น อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งฝ่ายวัด ฝ่ายบ้าน ฝ่ายบริหารท้องถิ่น และฝ่ายภาครัฐ การจัดตั้งสภาวัดเป็นรูปแบบที่ดีในการบริหารจัดการชุมชน เมื่อเกิดมีปัญหาในชุมชน สภาวัดซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการหลายฝ่าย ที่มาจากการแต่งตั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ผู้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารงาน และผู้มีประสบการณ์ในชุมชน ประชุมปรึกษาหารือกันอยู่ตลอดเวลา เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง การสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เพื่อให้เห็นประโยชน์ในการอยู่ร่วมกัน โดยอาศัยหลักการในพระไตรปิฎกหรือพระคัมภีร์ กำหนดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน เป็นการสร้างความเชื่อมั่นตามหลักการทางศาสนา ทุกฝ่ายจะได้มองเห็นคุณค่าของความเป็นคน ที่จะต้องมาอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน แม้จะมีความต่างทางศาสนาก็ไม่เป็นอุปสรรคปัญหาในการอยู่ร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด รับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ไม่ก้าวก่ายในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน มีหลักศีลธรรม จริยธรรม เป็นเครื่องกำกับในการดำเนินชีวิต ทุกฝ่ายพร้อมให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาชุมชน ให้มีความเจริญมั่นคงดำรงอยู่ตลอดไป

รูปแบบและวิธีการในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนทำเช่นนั้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทย เช่น การรับฟังปัญหา ข้อขัดแย้งของแต่ละฝ่าย เพื่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะได้กำหนดประเด็นปัญหาได้อย่างถูกต้อง ประชุมร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ดำเนินการยุติปัญหาของทั้งสองฝ่ายให้เป็นที่น่าพอใจ ไม่ให้เกิดความรู้สึกว่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปรียบหรือเสียเปรียบ จะทำให้การแก้ไขปัญหาไม่สามารถยุติลงได้

การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง เป็นแนวทางที่ควรจะนำมาใช้เป็นหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เมื่อเวลาเรารู้สึกไม่พอใจ หรือไม่ชอบใจ กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ให้คิดอยู่เสมอว่า ทุกคนมาจากสถานที่ต่างกัน มีสิ่งแวดล้อมต่างกัน การอบรมศึกษาก็ต่างกัน จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่จะเกิดความแตกต่าง แต่เมื่ออยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกัน ต้องหยุดความต่างเพื่อแสวงหาจุดร่วม จะพูดคุยสนทนากันก็ต้องพูดแต่คำพูดที่ดี คำพูดที่สร้างสรรค์ เว้นคำพูดที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนด้วยกันทั้งสองฝ่าย พูดด้วยความรู้สึกที่จริงใจและคำพูดนั้นก็จริงใจ ไม่เสแสร้งเพื่อให้อื่นเกิดความเห็นใจ หรือเข้าใจผิดคิดเป็นอย่างอื่น การแสดงออกทางกาย ยังต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ไม่ควรแสดงออกในทางที่ไม่ดี ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม ควรทำสิ่งที่ประนีประนอมกัน ช่วยเหลือกันทำกิจการงานเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน เป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกัน แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจที่ดีงาม

รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา คนอื่นมีความรู้สึกต่อคำพูดหรือการกระทำของเราแสดงออกอย่างไร ควรนำมาเป็นเครื่องเปรียบกับตัวเรา ก็จะมีความรู้สึกเป็นอย่างนั้น

การเข้าใจผู้อื่นเป็นการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เพื่อหล่อหลอมความคิดให้เป็นหนึ่งเดียว นำมาใช้ในการพัฒนาผู้อื่น เพื่อให้อีกฝ่ายได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพของเขา เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน ซึ่งอาศัยความเป็นผู้มีจิตใจให้บริการ คือการพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันบนความต่าง ทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกัน สามารถนำมาปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม แม้จะมีความต่างกันในด้านอื่น ๆ ก็ตาม แต่ถ้าเรายอมรับในสิ่งที่มีความต่าง ก็จะไม่ทำให้เกิดความแตกแยก กลับจะมองเห็นว่าเป็นความงดงามในความหลากหลาย เหมือนดอกไม้ที่หลากหลายนานา เป็นพืชพันธุ์ที่แตกต่างกันไป เมื่อมาอยู่ร่วมกันย่อมทำให้เกิดความงดงามแก่ผู้พบเห็น

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น จะต้องเคารพในกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ได้กำหนดขึ้นมา เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน คนในสังคมจะต้องรับบทบาทและหน้าที่ของตน รู้ระเบียบกฎเกณฑ์ กติกา ของสังคม จึงจะปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเองและคนอื่น การอบรมจากสถาบันที่เป็นเบื้องต้นคือครอบครัว และการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะช่วยให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้และเคารพในกฎเกณฑ์ มีระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น นอกจากการเคารพในกฎเกณฑ์แล้ว การให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามสิทธิของตนเองและผู้อื่น เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

การเคารพซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน จะได้ไม่เกิดความสงสัยข้องใจกัน สร้างความเชื่อมั่นต่อกันได้เป็นอย่างดี ถ้าทุกฝ่ายเคารพซึ่งกันและกันตามบทบาทหน้าที่ ตามวิญญูติ คุณวุฒิ ขาดิวุฒิ หรือด้านอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรแก่การแสดงความสามารถ ทำให้เกิดความเมตตา กรุณาต่อกัน อยากที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน ย่อมนำมาซึ่งการยอมรับของคนในสังคม ไม่แสดงกิริยาและวาจาดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่น ควรเว้นจากคำพูดที่ไม่ดี คำที่เป็นวจีทุจริต ให้เกียรติผู้ฟังอยู่ตลอดเวลา ทั้งคำพูดและสีหน้าท่าทางที่แสดงออกมาน่าชื่นชม ย่อมชวนให้ผู้ฟังเกิดความคล้อยตาม และมีความรับผิดชอบในทุกคำพูดที่ได้พูดออกมา มีสติเป็นเครื่องพิจารณาไตร่ตรองก่อนพูดอยู่เสมอ คำนี้ถึงผลดีผลร้ายที่จะตามมา ไม่สักแต่ว่าพูดเพื่อให้เกิดความสะใจ หรือทำให้ผู้อื่นเกิดความอับอาย ได้รับความเสียหายจากคำพูดของเรา ควรเป็นคำพูดที่ก่อให้เกิดความรักความเมตตา ความสมัครสมานสามัคคี มีความหวังใยซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึงความเป็นผู้มีน้ำใจไม่ตรีต่อกัน ช่วยเหลือกันและกันตามสมควรแก่กำลังและความสามารถที่จะพึงทำได้ เสียสละวัตถุสิ่งของหรือให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ เป็นการให้กำลังใจแก่กัน ทั้งกำลังกายและกำลังใจ รวมไปถึงกำลังทรัพย์และสติปัญญา เพื่อ

พัฒนาคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความเจริญมั่นคง สร้างเป็นชุมชนแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

การอยู่ร่วมกันในชุมชนท่าแร่ นั้น สามารถนำไปปรับใช้กับคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ปรากฏอยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ให้เกิดความเหมาะสมแก่คนในพื้นที่หรือเขตพื้นที่นั้น ๆ แนวทางที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย จะต้องคำนึงถึงปัจจัยขึ้นพื้นฐานของสังคมไทย และผสมผสานกับแนวคิดใหม่ ๆ ที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ การสานเสวนาซึ่งเป็นกระบวนการสนทนาพูดคุยกัน รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ไม่สร้างอคติให้เกิดขึ้นในใจ และไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก เพื่อให้เกิดความไว้วางใจในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นสิ่งสำคัญในการสานเสวนา การรับฟังปัญหา เข้าใจความรู้สึกนึกคิด การหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ย่อมประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน เพราะการสานเสวนาเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ทุกฝ่ายจะต้องตั้งเมตตาทางกาย วาจา และใจ ต่อเพื่อนผู้ร่วมสนทนาหรือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาในการอยู่ร่วมกัน

การสื่อสารอย่างสันติ เป็นการสื่อสารที่ช่วยให้เข้าถึงความกรุณา เป็นกระบวนการพูดและฟังซึ่งดเว้นการกล่าวโทษ หรือตัดสินผู้อื่น เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจระหว่างคนในสังคม โดยมุ่งเน้นการสื่อสารด้วยความเมตตากรุณา ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น คนในชุมชนย่อมรู้ปัญหาดีกว่าคนอื่น เพราะเป็นคนพื้นที่ ซึ่งมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ ในการแก้ปัญหา เป็นการระดมความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่าย นำมาประมวลหาแนวทางที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา เพื่อให้การอยู่ร่วมกันนั้นเกิดความผาสุกในสังคม

แนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในสังคมทุกรูปแบบ ทั้งด้านกิจกรรม การทำงาน งานสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของแต่ละฝ่าย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะได้เข้าใจกันมากขึ้น สร้างศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เป็นศูนย์กลางที่รวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน ให้ผู้ที่สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา เป็นการซึมซับบรรยากาศการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม และเป็นการสร้างแรงบันดาลใจของคนในชุมชน ที่ต้องการจะพัฒนาชุมชนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการอยู่ร่วมกัน เพื่อขยายแนวคิดไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่อยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย สร้างความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติ เพื่อให้ประเทศชาติดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข และร่วมกันพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงตลอดไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ ได้แก่ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะตามลำดับขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิจัย สรุปออกมาเป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีผลสรุปดังนี้

5.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน ทำให้ทราบว่า สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ด้วยการสร้างขึ้นมาของมนุษย์ เพื่อแสดงออกถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ จากความรู้ความสามารถ ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี อุปนิสัยใจคอ ตลอดจนความประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสังคมในชุมชน ด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์ใช้วัฒนธรรมในการดำรงอยู่พร้อมกับการใช้ชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการส่งต่อความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี สู่คนรุ่นใหม่ในสังคมที่รับการเปลี่ยนแปลงให้

สอดคล้องกับสถานการณ์ตามยุคสมัย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสังคมมนุษย์ ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.2.1 วิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แม้จะมองว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก หรือถ้าอยู่ร่วมกันก็มักจะมีปัญหาทำให้แก้ไขตลอด แต่ถ้าคนในสังคมให้ความร่วมมือร่วมใจกัน การอยู่ร่วมกันคงจะไม่ใช่ว่าเรื่องยาก โอกาสที่สังคมจะได้รับการพัฒนาก็คงมีมากขึ้น วัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตในแต่ละแห่ง แต่ละชุมชน หรือแต่ละสังคมที่มีการปฏิบัติเลือกสรร ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จึงทำให้สังคมมีวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นตามมา

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมเป็นหลักของประเทศ และในวัฒนธรรมนั้นก็อยู่บนความหลากหลายและความแตกต่างของวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาคเป็นจำนวนมาก เพราะมีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี สังคมไทยจึงมีสภาพความเป็นพหุวัฒนธรรมตลอดมาผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความสุขนั้น มีความหลากหลายทั้งด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม การเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงเป็นสิ่งจำเป็นของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ศาสนาแต่ละศาสนามีหลักคำสอนเป็นแนวทางปฏิบัติ สำหรับศาสนิกผู้นับถือศาสนานั้น ๆ ศาสนิกชนผู้ปฏิบัติตามแนวทางศาสนาของตน ย่อมได้รับประโยชน์สุขตามสมควรแก่หลักคำสอนและวิธีการปฏิบัติ คำสอนที่เป็นหลักสากลทั่วไป คือการไม่ทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดี ซึ่งเป็นพื้นฐานการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ถ้าแต่ละฝ่ายไม่มุ่งเบียดเบียนกัน ทำลายซึ่งกันและกัน สร้างแต่ประโยชน์สุขให้แก่กัน มีความเอื้ออาทรในการอยู่ร่วมกัน คำนี้ถึงความรู้สึกนึกคิดของคนอื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา แต่ละศาสนามีคำสอนที่สอนให้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกัน ร่วมกันสร้างสังคมที่มีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหาในสังคมพหุวัฒนธรรม

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่นั้น ดำเนินมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ศาสนาคริสต์ได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และในปี พ.ศ. 2427 ชุมชนท่าแร่ได้ก่อตั้งขึ้น โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ชื่อซาเวียร์ เกโก ที่อพยพครอบครัวจากตัวเมืองสกลนครข้ามหนองหาร มาตั้งหลักแหล่งใหม่ทางฝั่งเหนือของหนองหาร และได้สร้างโบสถ์ชื่อว่า วัดอัครเทวดามีคาแอลท่าแร่ เป็นศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ชุมชนท่าแร่เป็นชุมชนสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสกลนคร เป็นศูนย์กลางของคาทอลิกระดับเขตที่เรียกว่ามิชซัง ท่าแร่-หนองแสง ครอบคลุมเขตการปกครองถึงจังหวัดนครพนม และยังเป็น

ศูนย์กลางในการเผยแพร่ศาสนาไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในสกนนคร ในชุมชนท่าแร่ นั้น มีวัดที่เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนาเพียงแห่งเดียว คือวัดประดู่ธรรมาวาส ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านพะโค เป็นหมู่บ้านเพียงแห่งเดียวที่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา โดยอาศัยความรักความสามัคคีที่มีต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะเข้ามา และภายหลังการเข้ามาของศาสนาคริสต์ คนในชุมชนเคารพในสิทธิของผู้อื่น ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และยอมรับในกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม มีความรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชน ที่ได้รับมอบหมายจากทางวัดและเทศบาล คนในสังคมให้เกียรติกัน เคารพเชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางด้านวิยวุฒิ คุณวุฒิ และชาติวุฒิ ให้ความยุติธรรมแก่กัน และมีความเสมอภาคไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก หรือเห็นแก่ประโยชน์ฝ่ายตนอย่างเดียว ต้องมองถึงประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดในชุมชน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อยู่ร่วมกันได้มาเป็นเวลานานหลายปี และจะยังคงดำเนินไปในทิศทางที่ดีต่อไป

5.2.2 วิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการของแต่ละศาสนา

หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของแต่ละศาสนา เช่น ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันของชุมชนชาวพุทธ คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ การเสียสละ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ศรัทธาในหลักคำสอนของศาสนา ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอน ด้วยความเชื่อว่าจะทำให้ได้รับผลของการปฏิบัติ เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หลักการอยู่ร่วมกันในปัจจุบันของชุมชนชาวพุทธ คือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเปลี่ยนเรียนรู้ โดยปราศจากอคติต่อกัน มีความอดทนอดกลั้น เข้าใจในความแตกต่าง ปรับวิธีคิดและทัศนคติให้สอดคล้องกับสภาพสังคมพหุวัฒนธรรม

ตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ มีหลักคำสอนที่มีความเป็นสากลสามารถนำมาใช้ให้มีความสอดคล้องกับหลักการอยู่ร่วมกัน หลักของศีล 5 และกุศลกรรมบถ 10 เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกัน หรืออยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะถ้าถือประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องลำบาก ทั้งในระดับส่วนตัวและระดับสังคม นอกจากนั้น ยังเป็นตัวขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวไปสู่ความเป็นสังคมที่น่าอยู่ สังคมที่มีแต่ความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่คิดเบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกัน ทั้งส่วนของร่างกายและทรัพย์สินสมบัติ หลักกุศลกรรมบถนี้เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาอยู่แท้จริง เพราะความทุกข์หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ไม่ได้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถ

พุทธศาสนาสอนหลักธรรมที่มีความงามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การให้ทาน การสละวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น การมีเมตตา มีความเป็นมิตร มีความเป็นเพื่อนหวังดีต่อผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ทุกเมื่อ เป็นผู้มีความประพฤติดีงามทั้งทางกาย วาจา และใจ ทำในสิ่งที่ควรทำ เว้นในสิ่งที่ควรเว้น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อชำระจิตใจของตนให้ใสสะอาด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกุศลกรรม หรือทางแห่งบุญกุศล หากปฏิบัติตามหลักการนี้ย่อมทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนกัน มีความปรารถนาดีต่อกันอยู่ตลอดเวลา

ศาสนาคริสต์ ถือเป็นศาสนาแห่งสันติภาพเช่นเดียวกับพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่เน้นการทำความดีด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ให้มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หลักคำสอนในคริสต์ศาสนามีความสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ชักชวนส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน โดยให้ความสำคัญกับหลักความรักที่มีให้ต่อกัน จึงเป็นหลักคำสอนที่มีความสอดคล้องตามหลักการอยู่ร่วมกัน หลักคำสอนที่สำคัญ เช่น หลักบัญญัติ 10 ประการ หลักศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ ที่เน้นสอนการไม่เบียดเบียนกัน ไม่ลักขโมยทรัพย์สินสมบัติกัน ยินดีในคุ้มครองของตน ไม่กล่าวร้าย ไม่ว่าร้ายผู้อื่น คำสอนเหล่านี้ช่วยขัดเกลาคนในสังคมมีเมตตากรุณาต่อกัน ยินดีที่จะช่วยเหลือกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ศีลศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องหมายแห่งความอยู่รอด และหมายรวมถึงกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นรูปแบบพิธีกรรมของศาสนจักรที่ถูกกำหนดขึ้นมา เพื่อให้ศาสนิกได้ถือปฏิบัติตาม ศีลศักดิ์สิทธิ์เป็นความสัมพันธ์ที่พระเจ้าทรงเริ่มต่อมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตทั้งฝ่ายกายและฝ่ายวิญญาณที่ดี ให้ความสัมพันธ์กับพระเจ้าและพ่อแม่พี่น้องคนรอบข้าง เป็นหลักประกันความสัมพันธ์ซึ่งเริ่มตั้งแต่นั้นโลกนี้ในความสัมพันธ์กับพระเจ้า ซึ่งเชื่อมโยงโดยการรักษาความสัมพันธ์กับพระเจ้าตั้งแต่เกิดจนตาย ในความเชื่อถึงการกลับคืนชีพในวันสุดท้าย

หลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตามหลักการทางศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์นั้น มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับความประพฤติปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกัน เช่น กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ ศีล บุญกุศล เป็นเครื่องป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในชุมชนท่าแร่ และทำให้คนในชุมชนท่าแร่มีความมั่นใจในความเป็นอยู่ โดยอาศัยหลักการของแต่ละศาสนาย่อมสอนให้มนุษย์ทุกคนมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายทำร้ายซึ่งกันและกัน นอกจากนั้น แต่ละศาสนายังสอนให้ตั้งมั่นในการอธิษฐาน ซึ่งเป็นการตั้งใจมั่นเพื่อจะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ หรือตั้งปณิธานว่าจะบำเพ็ญบุญบารมี จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ หลักการของแต่ละศาสนาดังกล่าวมานี้ สร้างให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เข้าอกเข้าใจกันเป็นอย่างดี นำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีความสุข

5.2.3 รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น มีอยู่ในหลายภูมิภาคของประเทศไทย แต่ละที่มีรูปแบบและวิธีการจัดการที่เป็นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ขึ้นอยู่กับความหลากหลายที่มีอยู่นั้น เป็นความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม หรือประเพณี คนในสังคมนั้นก็จะมีหาทางให้การอยู่ร่วมกันเกิดสันติสุขมากที่สุด เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดตามมาภายหลัง

รูปแบบและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ นั้น มีรูปแบบการอยู่ร่วมกันที่หลากหลาย เช่น การแสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง นำประเด็นที่มีความเข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ สงวนจุดที่มีความเห็นแตกต่างกันไว้ นำจุดร่วมนั้นมาขยายผลเพื่อใช้เป็นรูปแบบในการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจกันในความแตกต่าง การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยยึดแนวทางรู้สึกอย่างไร คนอื่นก็จะรู้สึกอย่างนั้นเหมือนกัน หรือเราต้องการอะไร คนอื่นก็จะต้องการสิ่งนั้นเหมือนกัน การเรียนรู้อยู่ร่วมกันบนความต่าง ทำให้แต่ละฝ่ายเกิดการเรียนรู้ เรื่องความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ของแต่ละฝ่าย และเข้าใจถึงความรู้สึกที่แตกต่างกัน ไม่นำสิ่งที่ตนเองเป็น หรือสิ่งที่ตนเองมี มาเป็นมาตรฐานในการตัดสิน ว่าจะต้องเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ ความหลากหลายทางสังคม นับเป็นสีสันบรรยากาศที่ควรค่าแก่การเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง รูปแบบทางสังคมวัฒนธรรมเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนา แม้จะนับถือศาสนาที่ต่างกัน มีพื้นฐานทางครอบครัวที่ไม่เหมือนกัน แต่สามารถมาอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ไม่ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในสังคม หรือการเอาใจเอาเปรียบกัน แกร่งแย่งทะเลาะวิวาทกัน อันเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน การที่ต่างวัฒนธรรมความเชื่อ อยู่ร่วมกันได้เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้สังคมเกิดความงดงามแก่ผู้ได้มาพบเห็น เป็นสีสันของสังคมพหุวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง เหมือนดอกไม้บานาพันธุ์เมื่อมาอยู่ร่วมกันในสวนเดียว ย่อมทำให้เกิดความงดงามแก่ผู้พบเห็น การทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ว่าจะป็นกิจกรรมทั่ว ๆ ไป หรือกิจกรรมทางศาสนา ที่เกิดขึ้นตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง และประเพณีแห่ดาว ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นตัวช่วยเสริมบรรยากาศการอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี จะเห็นว่าแม้คนในสังคมจะไม่ได้นับถือศาสนาเดียวกัน หรือมีความเชื่อเหมือนกัน แต่ก็เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว เป็นการสานศาสนิกสัมพันธ์ให้เข้าใจกันมากขึ้น คนในสังคมก็จะมีมารยอบรับกันมากขึ้น ทำให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปได้ อย่างเป็นปกติสุข

วิธีการของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ เป็นวิธีที่ถอดแบบ มาจากการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเคารพในกฎเกณฑ์ การเคารพซึ่งกันและกัน เป็นข้อกำหนดของทุกฝ่ายในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้วางไว้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน การให้ความเคารพซึ่งกัน

และกัน เพื่อให้เกียรติแก่กัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของกันและกัน เคารพในสิ่งที่เขาเป็นตน ไม่แสดงกิริยา ท่าทาง หรือวาจาดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการทะเลาะกัน การอาฆาตพยาบาทซึ่งกันกัน ซึ่งไม่เป็นผลดีในการอยู่ร่วมกันอย่างแน่นอน ควรมีน้ำใจไม่ตรีให้แก่กัน เป็นสร้างมิตรภาพที่ดี มีความเอื้อ ออาทรแก่กัน ไม่เอาर्डเอาเปรียบกัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือกันได้ตลอดเวลา เป็นการสร้างสังคมให้น่าอยู่ สร้างรอยยิ้มเสียงหัวเราะให้เกิดในสังคม ย่อมเป็นที่เจริญตาเจริญใจแก่คนในสังคม และผู้ที่ได้มาพบเห็น เป็นอย่างมาก

สำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทย ที่เกิดขึ้นตาม ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้น มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย แต่โดยทั่ว ๆ ไปจะมีรูปแบบ และวิธีการที่มีลักษณะร่วมกัน เหมือนที่เป็นอยู่ในแต่ละสังคม เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกัน คือการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการสานเสวนา มีการประชุม ปรึกษาหารือกันอยู่เป็นประจำ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย และเพื่อจะได้ทำความเข้าใจกัน มากขึ้น มีการสื่อสารกันอย่างสันติ สนทนากันอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ได้รับการยอมรับกันมากขึ้น สามารถเปลี่ยนความคิดจากเดิมที่ไม่ดี ให้เป็นคนคิดดีพูดดีและทำดีอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดมีปัญหาใน สังคม ทุกคนทุกฝ่ายก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหา สร้างความรู้สึกว่าปัญหาที่ เกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องช่วยกัน ไม่ผลักให้เป็นภาระหน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง หรือฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง เพราะปัญหาบางอย่างก็เกินกำลังที่คนเดียวจะแก้ได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจาก หลาย ๆ ฝ่ายมาช่วยกัน การแก้ปัญหาจึงจะสำเร็จได้ นอกจากนั้น ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคน ในสังคมในทุกระดับชั้น หาวิธีการที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ รักษาความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้ แน่นแฟ้นเป็นปึกแผ่น เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงต่อไป จะทำให้ผู้อยู่ในสังคมนั้น รู้สึกอบอุ่นปลอดภัย เป็นสังคมที่เป็นต้นแบบในการอยู่ร่วมกันของคนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ให้อยู่ ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิจัย ทำให้มีประเด็นที่ควรจะไปศึกษาพัฒนาต่อไป และแนวความคิดในการพัฒนารูปแบบในการอยู่ ร่วมกัน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทำให้สังคม พหุวัฒนธรรมมีความมั่นคงเสถียรภาพสืบต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรจะศึกษาในประเด็นที่ เกี่ยวกับแรงจูงใจในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรม และความหลากหลายของสังคมพหุวัฒนธรรมที่ เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันกับแนวโน้มทิศทางที่ควรจะเป็นไปในอนาคต เช่น

เรื่อง “แนวทางในการสร้างแรงใจในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง” เพื่อให้คนที่อยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้มองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดจากการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ จึงควรหันหน้าเข้าหากันเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมพหุวัฒนธรรมให้มั่นคงต่อไป

เรื่อง “ทิศทางและแนวโน้มของสังคมพหุวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในอนาคต” เป็นการกำหนดทิศทางและศึกษาแนวโน้มที่ควรจะเป็นของสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคต วิเคราะห์ถึงสถานการณ์และการดำรงอยู่ ตลอดจนถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมพหุวัฒนธรรมในทุกระดับ เพื่อจะได้ศึกษาให้ทันต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต และวิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
 _____ . อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. กรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2559.
 กรมการศาสนา. วิถีชีวิต 5 ศาสนิก ในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บริษัทไร่ไทยเพลส จำกัด, 2561
 กฤษณมูรติ บรรยาย, โสริย์ โพธิ์แก้ว แปลและเรียบเรียง. แห่งความเข้าใจชีวิตและการศึกษาที่แท้. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องฟ้า, 2543.
 กীরติ บุญเจือ. ประวัติปรัชญาไทยฉบับบุกเบิก ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มแปด. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฐานบัณฑิต จำกัด, 2546.
 กุลยา พิสิษฐ์สังฆการ. ปรางค์ทองสร้างได้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
 คณะกรรมการแผนกตำรา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. มงคลัตถที่ปณีแปล เล่ม 4. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2544.
 จำนง อติวัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.
 จำนงค์ ทองประเสริฐ. วิชาศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.
 ชญา ปิยะชาติ. ตำนานและเรื่องเล่า กำเนิดศาสนา ปฐมบทของความเชื่อและศรัทธา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิชั่น พรีเมส จำกัด, 2559.

- दनัย ไชยโยธา. วัฒนธรรมและอารยธรรมสัมพันธ์ของอนุทวีปอินเดียนกับนานาประเทศ.
กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2553.
- เดือน คำดี. การเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ท.จ.ก.ทิพย์อักษร, 2529.
- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. “พุทธทาสภิกขุในบริบทของสังคมไทย”. ใน พุทธศาสนศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- บุญย นิลเกษ. การบำเพ็ญอุชิฐฐานบารมี เล่มที่ 10. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.
- ปาริชาติ สุวรรณบุบผา. สืบเนื่องมาจาก...สานเสวนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2552.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ. ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์คำวัด. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2551.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543.
- พระประชา ปสนนสมปนโน. เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2535.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญดี
มั่นคงการพิมพ์, 2558.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
เอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2553
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. แนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมในสังคมไทย The Concepts of
Socially Engaged Buddhism in the Thai Society. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21
เซ็นจูรี่ จำกัด, 2553.
- พุทธทาสภิกขุ. คู่มือปัญญาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534.
- _____. ใจความแห่งคริสต์ธรรมเท่าที่พุทธบริษัทควรทราบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
เทียนวรรณ, 2527.
- _____. ธรรมสังคายนี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยวงค์พริ้นต์ติ้ง จำกัด,
2552.
- _____. ปณิธานของพุทธทาสภิกขุ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2533.
- _____. อะไรคืออะไร. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ, 2526.
- _____ ฟัน ดอกบัว. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : ไสภณการพิมพ์, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2546.

_____ . พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ คอเปอร์เรชั่น จำกัด, 2548.

สถิต เล็งไธสง. เรามีสถาสนาเดียวกัน. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2549.

สุวัจนรา เปี่ยมญาติ, รศ.ดร. เอาใจเขามาใส่ใจเรา : หนทางสู่สังคมสมานฉันท์. กรุงเทพมหานคร : ร้านพุ่มทอง, 2552.

สด แดงเอียด. ความรู้ศาสนาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2554.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พุทธศาสนสุภาษิต (เล่ม 1). พิมพ์ครั้งที่ 33. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, 2542.

สมาคมพระคริสตธรรมไทย. พระคัมภีร์พระธรรมอพยพ. กรุงเทพมหานคร : สมาคมพระคริสตธรรมไทย, มปป.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2551.

สัมพันธ์ ก้องสมุทร. พุทธศาสนาคำสอนแห่งเถรวาท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.

สุพัตรา สุภาพ. ปัญหาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2545.

สุภางค์ จันทวานิช. ทฤษฎีสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.พริ้นท์ (1991) จำกัด, 2552.

สุรัตน์ วรารค์รัตน์. เรือนพักอาศัยชาวไทย-เวียดนาม บ้านท่าแร่ สกลนคร. สกลนคร : สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2542.

สุวรรณมา ตั้งที่ชะรักษ์. ภาษาและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2556.

อติปัติย์ คลี่สุนทร. “การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)”. ใน สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2552.

อาภรณ์พรรณ ศรีภิรมย์. การอธิษฐาน ขอให้ทุกสิ่งที่ต้องการ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2549.

(2) บทความ

กฤษนันท์ แสงมาศ. ศึกษาความขัดแย้งและจุดจบที่สังคมควรนำมาทบทวน. บทความวิชาการ. อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 356 – 358.

- นพดล ปรารักษ์ทอง. การเคารพกฎเกณฑ์กติกาและการมีมารยาทภาพ : วิธีแห่งสันติประชาธิปไตยในเรื่อง
สัน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. ปีที่ 7 ฉบับ
ที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2558 : 99.
- ลือชัย ธาตุวิสัย, และคณะ. คุณค่าทางจริยธรรมของคำสอนเรื่องมาตรฐานใหม่ของพระเจ้าจาก
พระวรสารตามคำบอกเล่าของนักบุญมัทธิว กับการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน
วารสารวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2013/2556.
นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม, 2556.
- ศิริจิต สุนันตะ. “สถานการณ์โต้แย้งเรื่องพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย”. รายงานการวิจัย, ในวารสาร
ภาษาและวัฒนธรรมปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2556). สถาบันวิจัยภาษาและ
วัฒนธรรมเอเชีย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556.
- สุกรี หลังปู่เต๊ะ และคณะ. “สังคมพหุวัฒนธรรม : พลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของคนได้”.
เอกสารประกอบการประชุมวิชา สุขภาวะทางปัญญาสร้างสุขคนได้, กุมภาพันธ์ 2552.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมและวัฒนธรรม”. รายงาน
การวิจัย. ศูนย์ภูมิภาคทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะสังคมศาสตร์ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
- เอกบุญญาวรรณ พลอยพรรณณา. “การศึกษาวิเคราะห์เมตตาธรรมในพระไตรปิฎก”. ธรรมทัศน์. ปีที่ 17
ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560) : 242 - 243.
- เอกบุญญาวรรณ พลอยพรรณณา และจรัส ลีกา. “การศึกษาวิเคราะห์เมตตาธรรมในพระไตรปิฎก”.
ธรรมทัศน์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560) : 241.
- (3) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:
- สุกรี หลังปู่เต๊ะ และคณะ. “สังคมพหุวัฒนธรรม : พลังทางสังคมสู่การพัฒนาสุขภาวะของคนได้”.
เอกสารประกอบการประชุมวิชา สุขภาวะทางปัญญาสร้างสุขคนได้, กุมภาพันธ์ 2552.
- (4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:
- กระทรวงวัฒนธรรม. มารยาทในการพูด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.m-culture.go.th/young.th/article.view.php?nid=349> [24 พฤศจิกายน 2562].
- กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนา จำกัด. การจัดการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.thaitambon.com/shop/01126175628-กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนาจำกัด> [1 สิงหาคม 2561].

- กัลยาณมิตร เพื่อแท้สำหรับคุณ. ใ้รักษาใจกันเองไว้ให้มาก ให้แสงจตุรร่วมสงวนจุดต่าง. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=5543 [25 พฤษภาคม 2562].
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ทักษะสังคมพื้นฐานอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.kriengsak.com/node/1288> [28 กรกฎาคม 2560].
- เกษรอุบล ปักสมัย. เรื่องศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการของพระศาสนาจักร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.sjc.ac.th/sjc2014/images/Lreaning-online/M6/11.pdf>. [26 สิงหาคม 2560].
- คริสตจักรแห่งพระเจ้าผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์. ว่าด้วยกิจวัตรของการอธิษฐาน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://th.godfootsteps.org/concerning-the-practice-of-prayer>[24 มกราคม 2563].
- คริสเตียนคือศาสนาผู้เป็นพระเจ้าจริง ๆ. ศาสนาคริสต์ หลักความรักที่พระเจ้ามอบให้. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : <https://www.exodus-international.org/> [28 ธันวาคม 2560].
- _____. หลักปฏิบัติที่ถูกต้องของคริสเตียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.exodus-international.org/> [28 ธันวาคม 2560].
- คุณพ่อขวัญ ถิ่นวัลย์. บัญญัติแห่งความรัก, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://dondaniele.blogspot.com/2017/12/blog-post_26.html [28 ธันวาคม 2560]
- _____. นักบุญยอห์น อัครสาวก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://dondanniele.blogspot.com/2011/03/blog-post_31.html [28 ธันวาคม 2560].
- ครูบ้านนอกดอทคอม. ปากเป็นเอกเลขเป็นโท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.kroobannok.com/21473> [6 มกราคม 2563].
- เครือข่ายกาญจนาภิเษก. ชุมชนบ้านท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/sgk/file1/p6.html> [26 กรกฎาคม 2560].
- _____. ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/sgk/file1/p6.html> [1 สิงหาคม 2561].
- ชนากานต์ โสจยะพันธ์. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://sites.google.com/a/cme2.go.th/santi-wathnthrrm/home/kar-xyu-rwm-kan-xyang-santi-ni-sangkham-phhu-wathnthrrm> [1 สิงหาคม 2561].
- ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด. จิตตารมณ์และคุณธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.cultthai.coop/cultthai/index.php/2017-05-24-02-43-05/cu-history1-2> [9 กันยายน 2561].
- _____. ประวัติเครดิตยูเนียนในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.cultthai.coop/cultthai/index.php/2017-05-24-02-43-05/cu-history1-2> [9 กันยายน 2561].

- ทิพมาศ เศรษฐวรโชติ. การเคารพกฎเกณฑ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://taamkru.com/th/เคารพกฎเกณฑ์> [24 มกราคม 2563].
- ทีมงานความสุขประเทศไทย. สื่อสารอย่างสันติ เริ่มจากเข้าใจตัวเอง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.happinessisthailand.com/2017/09/28/สื่อสารอย่างสันติ-เริ่มจากเข้าใจตัวเอง> [19 กุมภาพันธ์ 2563].
- เทศบาลตำบลท่าแร่. ข้อมูลทั่วไป. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th> [24 กรกฎาคม 2560].
- _____ . ชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th> [24 กรกฎาคม 2560].
- _____ . ประวัติการแห่ดาว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th> , [24 กรกฎาคม 2560].
- _____ . ประวัติบ้านท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th> , [15 สิงหาคม 2559].
- ไทยตำบลดอทคอม. ข้อมูลตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon/470107> [25 กรกฎาคม 2560].
- จ. ธรรมรักษ์, อธิษฐานเป็นชีวิตเปลี่ยน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://torthammarak.wordpress.com/2011/05/27/อธิษฐานเป็น-ชีวิตเปลี่ยน> [24 มกราคม 2562].
- ธนกร วงษ์ปัญญา และกิตติโชติ ธิรผดุงพงศ์. ท่าแร่ สกลนคร หมู่บ้านคนคาทอลิกมากที่สุดในประเทศไทยที่ไม่ได้มีแค่เรื่องคนกินหมา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://thestandard.co/news-thailand-sakonnakhon-tha-rae-catholic-community/> [1 สิงหาคม 2561].
- ธรรมะกับชีวิต. การอยู่ร่วมกันในสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.panya4u.com/การอยู่ร่วมกัน/> [27 กรกฎาคม 2560].
- นาราด้า, พิธีปลงศพของชาวยิว...กับภัยพิบัติ 10 ประการ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/tarot/2008/01/18/entry-3> [16 มกราคม 2563].
- บาทหลวงโจเซฟ บัตตินเจอร์ และบาทหลวงสุรชัย ชุ่มศรีพันธ์. การอพยพของชาวเวียดนามในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/529-2015-10-19-04-35-12> [24 กรกฎาคม 2560].
- บาทหลวงธีรพล กอดวิทยากุล. การแพร่ธรรมของพระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทยเวียดนาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/531-2015-10-19-04-35-41> [24 กรกฎาคม 2560].
- ประคัลภ์ ปันขพลังกูร. การด่วนสรุปแลคิดไปเอง สร้างปัญหามากกว่าที่คิด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://prakal.com/2017/02/14/การด่วนสรุป-และคิดไปเอง> [24 กุมภาพันธ์ 2562].

- ประยูร. ผู้นำกับการเปิดใจรับฟัง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php [14 กุมภาพันธ์ 2562].
- ประสาร มฤคพิทักษ์. หัวใจการปรองดอง : แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://prasarnm.com/2017/02/14/reconciliation/> [30 มีนาคม 2562].
- พรอุษา ประสงค์วรรณ. การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติในแขวงวัดกัลยาณ์ กรุงเทพมหานคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://gds.mcu.ac.th/userfiles/file/thesis/Social-Development/56-2-16-013.pdf> [3 มกราคม 2560].
- พระบรมราชาโชวาท. 60 พระบรมราชาโชวาท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://siweb.dss.go.th/sci60/team100/artrid/article4.htm> [5 ธันวาคม 2561].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ความรักในมิติพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://mgronline.com/dhamma/detail/9520000012136> [24 ตุลาคม 2562].
- พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://buddhism.mcu.ac.th/thesis_file/254203.pdf [24 ธันวาคม 2562].
- พระมหาบุรณเฑาะฐ สนิทปุณโณ (สุขคุ้ม). การศึกษาวิเคราะห์เรื่องพระเจ้าในทรรศนะของท่านพุทธทาส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://oldweb.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=171. [24 พฤศจิกายน 2562].
- พระมหาพรสวรรค์ กิตติวิโร (จันโปรด). ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักคุณธรรมบด 10 ประการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://gds.mcu.ac.th/userfiles/file/library1/Thesis/522554.pdf>. [24 พฤศจิกายน 2562].
- โพสต์สด (POSTSOD). 5 วิธีการพูดให้มีเสน่ห์ พูดที่ไหนใครก็รัก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.postsod.com/5-ways-to-say-goodbye> [8 มกราคม 2563].
- มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://epub.rbru.ac.th/pdf-uploads/thesis-158-file04-2016-10-19-12-45-0000.pdf> [24 กันยายน 2562].
- มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. แนวคิดทฤษฎีนิยมเบื้องต้น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=443> [30 กรกฎาคม 2560].
- มูลนิธิเสถียรโกเศศ-นาคะประทีป. การสื่อสารด้วยความกรุณา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://xn--12c8bfb9bj7al5a2cq0vscuc.net/wp-content/uploads/2019/07/การสื่อสารด้วยความกรุณา-PDF.pdf> [19 กุมภาพันธ์ 2562].
- ราชกิจจานุเบกษา. กฎกระทรวง กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน พ.ศ. ๒๕๔๘. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DAIA/PDF/2548/00168340.PDF> [1 สิงหาคม 2561].

- โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยพะเยา. Christianity6_Sacraments_1. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AboutStudent/Document/Reli_Religion/Christianity/pdf/Christianity3_Words.pdf. [26 สิงหาคม 2560].
- วัดไร่โรงวัว. กรรมบถ. ออนไลน์ แหล่งที่มา : <http://watpai.thaiddns.com/upload/b00018.PDF> [24 กุมภาพันธ์ 2563].
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. การเรียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การเรียน> [25 ธันวาคม 2562].
- _____. การอธิษฐานในศาสนาคริสต์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/การอธิษฐานในศาสนาคริสต์#วิธีการอธิษฐาน> [14 มกราคม 2563].
- _____. ความฉลาดทางอารมณ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/ความฉลาดทางอารมณ์> [28 ธันวาคม 2562].
- _____. ประวัติศีกายโปรเตสแตนต์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/โปรเตสแตนต์/> [28 ธันวาคม 2560].
- วุฒิเลิศ แหล่งอม, หลักธรรมคำสอนคาทอลิก บัญญัติ 10 ประการ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.kamsonbkk.com/catholic-catechism/10-commandments/265271957> [25 พฤศจิกายน 2562].
- ศรัณู ลิ้มสกุล. ทำไมต้องไปฮัจญ์?. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/139369> [28 ธันวาคม 2560].
- ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย. ตำบลท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://sakonnakhon.kapook.com/เมืองสกลนคร/ท่าแร่> [30 กรกฎาคม 2560].
- ศูนย์ข้อมูลแห่งประเทศไทย. สำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://thailand.kapook.com/table.php?type_main=4f0a64609eb19f1a1c000001&division=3&province=47&hor=4701&tambon=470107 [30 กรกฎาคม 2560].
- สถาบันพระปกเกล้า. การสานเสวนา (Dialouge). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา\(Dialouge\)](http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การสานเสวนา(Dialouge)) [20 ก.ค. 2562].
- สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว. การเรียนรู้คืออะไร?. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://candmbsri.wordpress.com/2015/04/07/การเรียนรู้คืออะไร-active-learning> [26 ธันวาคม 2562].
- สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การเมืองเรื่องศาสนาในอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://sites.google.com/a/asia.tu.ac.th/semainar29112016/home/hlak-kar-laea-hetuphl> [24 พฤษภาคม 2562].
- สหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนา จำกัด. ประวัติสหกรณ์เครดิตยูเนียนท่าแร่พัฒนา จำกัด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.cutharae.net/about-us> [1 สิงหาคม 2561].

- สาลินี มานะกิจ. ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนคาทอลิกบ้านท่าแร่ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. 2427-2508. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/8428/1/salinee.pdf> [4 มกราคม 2560].
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. การอยู่ร่วมกันในสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=19&chap=8&page=t19-8-infodetail04.html> [28 กรกฎาคม 2560].
- _____ .สังคมและวัฒนธรรมไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp6/Ebook/SERM3/serm32/Default.html> [28 กรกฎาคม 2560].
- สำนักงานเทศบาลตำบลท่าแร่. ข้อมูลทั่วไปเทศบาลตำบลท่าแร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://tharaesakon.go.th/link%20marge/Banboran/banboran.html> [1 สิงหาคม 2561].
- _____ .ประวัติการแห่ดาว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tharaesakon.go.th/link%20marge/Banboran/banboran.html> [1 สิงหาคม 2561].
- สำนักงานบริหาร สภากาชาดไทย, ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ KM, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://adminis.redcross.or.th/ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้-2> [10 มกราคม 2563].
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). ความรู้ที่ชัดแจ้ง และความรู้ที่ซ่อนเร้น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/144-km-knowledge/3327-explicit-tacit-knowledge> [24 กุมภาพันธ์ 2563].
- สำนักประชาสัมพันธ์เขต 8 กาญจนบุรี. การอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และเผ่าพันธุ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://region8.prd.go.th/ewt_news.php?nid=2775 [28 กรกฎาคม 2560].
- ส่งเสริม หอมกลิ่น. คุณธรรมและจิตตารมณ์ของสหกรณ์เครดิตยูเนียน. วารสารเกษตร มสธ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://agrijournal.stou.ac.th/Page/ShowPaper.aspx?idindex=18> [1 สิงหาคม 2561].
- สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. การสนทนาแบบโบห์ม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts/171776> [24 ก.ค. 2562].
- สุประภาดา โชติมณี. ไม่รัก ไม่บอก...หนึ่งหัวใจสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://kminbusiness.wordpress.com/category/knowledge-sharing/> [24 ก.พ. 2563].
- สุจิตรา ปุณณะปัญญา. ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตำบลบ้านหัน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2456-2538. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=378463> [5 มกราคม 2560].

- โสภณา ศรีจำปา. เรียนรู้ อยู่ร่วม บนความต่างของวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th/Content/25574-เรียนรู้%20อยู่ร่วม%20บนความต่างของวัฒนธรรม%20%20%20%20%20%20%20.html> [28 กรกฎาคม 2560].
- หอจดหมายเหตุ. การแพร่ธรรมของพระศาสนจักรคาทอลิกในประเทศเวียดนาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/531-2015-10-19-04-35-41> [24 กรกฎาคม 2560].
- _____. ประวัติที่เกี่ยวข้องกับชาวเวียดนาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-53-59/2015-09-30-02-35-12/154-2015-09-30-02-30-13> [24 กรกฎาคม 2560].
- _____. ประวัติพระศาสนจักรไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.catholichaab.com [24 กรกฎาคม 2560].
- หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. อาสนวิหารอัครเทวดามีคาแอล ทำแระ หนองแสง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://catholichaab.com/main/index.php/1/10/885-2015-11-23-02-04-40> [28 เมษายน 2561].
- อริวัฒน์ ชื่นวุฒิ. อาสนวิหาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.twipu.com/tag/อาสนวิหาร> [15 กุมภาพันธ์ 2562].
- อานันท์ กาญจนพันธ์. พหุวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://atreema.blogspot.com/> [30 กรกฎาคม 2560].
- อาลี เสือสมิง. พหุวัฒนธรรมในประวัติศาสตร์โลกมุสลิม. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://alisuasaming.org/main/?p=8192> [24 ธันวาคม 2562].
- อุไรศรี ศุภติกุลลักษณ์, ภาญ. การสื่อสารอย่างสันติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://punnspace.com/p/nvc> [2 กุมภาพันธ์ 2563].
- ASEAN WATCH. ASEAN Touch : ไปสกลฯ ยลทำแระ : ส่องตึกฝรั่งเศส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://aseanwatch.org/2020/01/14/asean-touch-ไปสกลฯ-ยลทำแระ-ส่องตึกฝรั่งเศส> [18 มิถุนายน 2562].
- dcbsdcon.org. ประโยชน์และความสำคัญของการประชุม, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.dcbsdcon.org/ประโยชน์และความสำคัญของการประชุม>. [14 กุมภาพันธ์ 2562].
- Edtguide. ชุมชนทำแระ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.edtguide.com/article/1422/> [15 มกราคม 2563].
- Eiky Tanmanun, castool tooling systems. RESPECT . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://castool.com/2017/01/06/respect/> [10 กุมภาพันธ์ 2563].

- God is good มีพระเจ้าเพียงพอ. การเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://kattcrewslovegod.blogspot.com/2019/04/blog-post_29.html [24 มกราคม 2563].
- Jobsdb. เทคนิคในการคิดหาวิธีแก้ไขปัญหา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/คิดหาวิธีแก้ไขปัญหา> [24 กันยายน 2562].
- KM IN BUSINESS. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) คืออะไร ?. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://kminbusiness.wordpress.com/2009/12/26/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้-knowledge> [10 มกราคม 2563].
- _____. Give and Take ด้วยหัวใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://kminbusiness.wordpress.com/2010/09/27/give-and-take-ด้วยหัวใจ> [10 มกราคม 2563].
- LEXICO Dictionary. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.lexico.com/definition/einfuehlung> [28 ธันวาคม 2562].
- Mantra & WordPress. ศาสนาคริสต์ หลักความรักที่พระเจ้ามอบให้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.exodus-international.org/ศาสนาคริสต์-หลักความรัก>. [26 สิงหาคม 2560].
- MGR Online. โจวเินไหล สุภาพบุรุษนักการทูต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://mgronline.com/china/detail/9480000031372> [14 มีนาคม 2562].
- ModernPublishing. เสน่ห์เมืองฮอยอัน หนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมของเวียดนาม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.modernpublishing.co.th/เมืองฮอยอัน [24 กรกฎาคม 2560].
- Peung Orranee. ความเป็นไปได้สำหรับประเทศไทย พหุวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://prezi.com/3s4ox_si4w3q/presentation/ [28 ธันวาคม 2562].
- Phraewwnit Bianlae. ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://phraewwnit-bianlae.blogspot.com/2011/11/blog-post.html> [28 ธันวาคม 2562].
- Rach Wongwisidh. เอาใจเขามาใส่ใจเรา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://gasworkpark.blogspot.com/2013/03/blog-post.html> [24 มีนาคม 2562].
- Robert Longley. ความแตกต่างระหว่างการเอาใจใส่และเห็นใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.eferrit.com/category> [25 ธันวาคม 2562].
- Sainte Anastasie. จิตวิทยาปรัชญาและความคิดเกี่ยวกับชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://th.sainte-anastasie.org/articles/psicologa/edward-titchener-y-la-psicologa-estructuralista.html> [25 ธันวาคม 2562].
- Thai Asian Friendship Society Network (TAFS). เอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/76278> [28 ธันวาคม 2562].

(5) บทสัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ พระอธิการสมบุรณ์ ธรรมโมโก, เจ้าอาวาสวัดประดู่ธรรมาวาส, 30 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ สมศักดิ์ พาพรหมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี, 28 กุมภาพันธ์ 2561.

สัมภาษณ์ สมศักดิ์ ธีระนุกูล, เลขานุการสภาอภิบาลวัด, 8 กุมภาพันธ์ 2561.

สัมภาษณ์ สมฤทธิ์ ทายราช, ข้าราชการเกษียณ, 14 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ สมใจ ลาดชาตรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ต.ท่าแร่ อ.เมือง จ.สกลนคร, 14 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ วิกาล ผาใต้, ปลัดเทศบาล, 14 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ วัชรพงศ์ อินทร์สุข, จิตอาสา, 24 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ ประสิทธิ์ บริบูรณ์, ประธานชุมชน, 24 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ บาทหลวงวีระเดช ใจเสรี, เจ้าวัดอัครเทวดามีคาแอล, 24 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ นิทัศน์ เสมอพิทักษ์, คณะกรรมการบริหารสภาอภิบาลวัดอัครเทวดามีคาแอล,
28 กุมภาพันธ์ 2561.

สัมภาษณ์ บาทหลวงกรไกร พิลาจันทร์, บาทหลวงในโรมันคาทอลิก, 14 มีนาคม 2561.

สัมภาษณ์ ณะกา ราชวงศ์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ต.ท่าแร่ อ.เมือง จ.สกลนคร, 30 มีนาคม 2561.

๒. ภาษาอังกฤษ

Books

A.F.Wileden. *Rural Community Development*. Madison: University of Wisconsin, 1961.

C.C Fonchingong, and L.N.Fonjong. The Concept of Self-Reliance in Community Development Initiatives in the Cameroon Grass Fields, *GeoJournal*. (57 (May): 83-94, 2002.

Croft and Bresford. *Empowerment, The Blackwell Encyclopedia of Social Work*. Oxford: Blackwell, 2000.

Currel Melville. *Political women*. London: Croom Helm led, 1979.

Ewert, D.Merrill. Adult education and international development. In Sharan B.Merriam and Phyllis M.Cunningham (Eds.). *Handbooks of adult and continuing education*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Monkman, Karen. Training women for change and empowerment. In Nelly P, Stromquist.(ed) *Women in the Third World*.Newyork: Garland Pub, 1998.

Millett Kate. *Sexual Politics*. New York: Equinox Books Doubleday and Company Inc. 1971.

Reeder, William W. Leadership Development in a Mormon Community .Unpublished book manuscript, 1995.

Stavenhagen, R. Marginality, Participation Agrarian Structure in Latin America. International Institute of Labor Studies Bulletin 90. 7 June 1990.

Supranee Chaiumporn. Development of a Self-reliance measuring Instrument for Farmers of Northern Thailand. Bangkok: Research Center, NIDA, 1978.

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(In-depth Interview)

เรื่อง : การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย
: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand
: A Case Study of Multicultural Society of Tharae Sub-District, Muang,
Sakon Nakhon Province.

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview)

1) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร” ซึ่งเป็นผู้บุคคลหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โปรดตอบคำถามตามความคิดเห็นของท่านโดยอิสระ

2) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน เช่น เจ้าอาวาส บาทหลวง ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องของเท่านั้น จำนวน 1 ชุด

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(พระเมธีวรญาณ)

ภาควิชาพระพุทธศาสนา

คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ติดต่อประสานงาน

โทร. 09-3995-4995

Email. methi424@gmail.com

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(In-depth Interview)

เรื่อง : การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย
: กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
Coexistence of Peoples in Multicultural Societies of Thailand
: A Case Study of Multicultural Society of Tharae Sub-District, Muang,
Sakon Nakhon Province.

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview)

เรื่องการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 หลักการที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย : กรณีศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมในตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ชื่อ.....นามสกุล.....
อายุ.....ปี วุฒิการศึกษา.....ที่อยู่.....
ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....ตำแหน่ง.....
อาชีพ.....ศาสนา.....
เบอร์โทร.....อีเมล.....

ตอนที่ 2 หลักการที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม

1) ชุมชนนี้มีประวัติความเป็นมาอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

.....
.....
.....

2) หลักการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนที่มีความหลากหลายทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรมนี้มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

3) ชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวคริสต์ มีหลักศาสนาที่ท่านนับถืออย่างไรบ้าง เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม

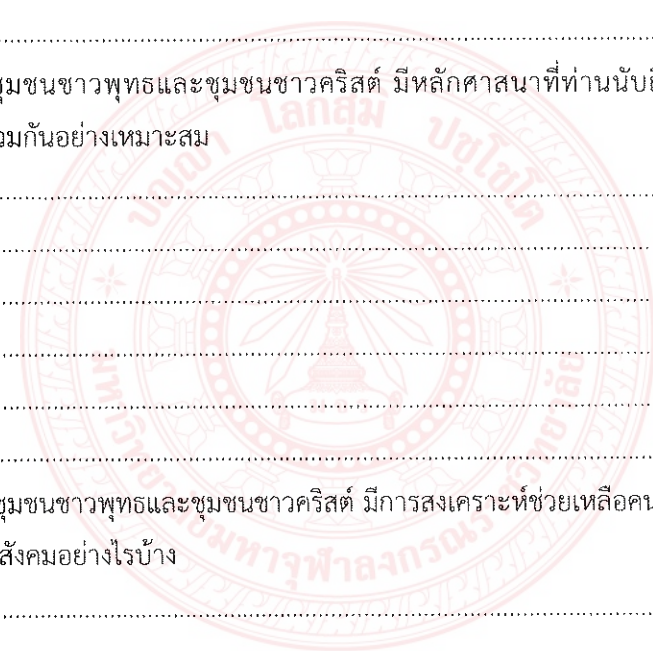
.....
.....
.....
.....
.....

4) ชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวคริสต์ มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนในสังคม และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

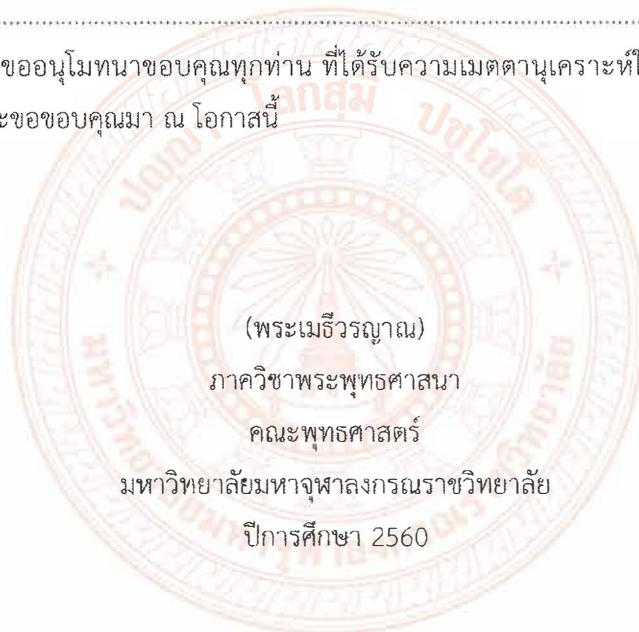
5) การจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ของชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวคริสต์ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน และปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาอย่างไรบ้าง

.....
.....

4) การกำกับดูแลชุมชนชาวพุทธและชุมชนชาวคริสต์ ให้ปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกัน
ของแต่ละศาสนา เพื่อให้เกิดผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรส่งเสริมในประเด็น
ใดบ้าง

ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่าน ที่ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้
เป็นอย่างมาก และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ติดต่อประสานงาน

โทร. 09-3995-4995

Email. methi424@gmail.com

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) :	พระเมธีวรญาณ, ผศ.ดร. (สายเพชร วชิรเวที/หงษ์แพ่งจิตร)
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) :	Phra Methivorayan, Asst.Prof.Dr. (Saipetch Vajiravedi/Hongpangjit)
ตำแหน่งปัจจุบัน :	รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะพุทธศาสตร์ อาจารย์ประจำภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยงานและที่อยู่	ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
ที่อยู่ปัจจุบัน	โทร./โทรสาร : 0-3524-8097 ภายใน 8097 วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ถนนหน้าพระธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทรศัพท์ : 09-3995-4995 E-mail. : methi424@gmail.com
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2543 รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) แขนงวิชาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศและการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2544 เปรียญธรรม 9 ประโยค สำนักเรียนวัดมหาธาตุ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2550 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2558 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิมัธยมศึกษา) ภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประวัติผู้วิจัยร่วม

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) :	พระมหาสุขสันต์ สุขawatthano, ดร.
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) :	Phramaha Sooksan Sukhawattthano, Asst.Prof.Dr. (Kaewmanee)
ตำแหน่งปัจจุบัน :	หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา อาจารย์ประจำภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หน่วยงานและที่อยู่	ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
ที่อยู่ปัจจุบัน	โทร./โทรสาร : 0-3524-8097 ภายใน 8097 วัดสุวรรณาราม แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 17000 โทรศัพท์ : 092 635 6554 Email: happy_kmn@hotmail.com
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2548 เปรียญธรรม 5 ประโยค สำนักเรียนวัดสุวรรณาราม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2544 พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาสังคัมภีรวิทยาและ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2548 รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) สาขาวิชาบริหาร รัฐกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2553 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาวิชาการศึกษานอก ระบบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2559 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2551 พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2558 พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์